T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP
TARİHİ ENSTİTÜSÜ

145816

OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E YAVUZ ZIRHLISI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

İskender TUNABOYLU

Danışman

Yrd.Doç.Dr. Ahmet MEHMETEFENDİOĞLU

İZMİR

2004

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum, **"Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Yavuz Zırhlısı"** adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça'da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

01/07/2004

İskender TUNABOYLU

TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi Enstitüsü'nün 08/09/2004 tarih ve ...506/1.. sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin ..30.. maddesine göre Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, İskender TUNABOYLU'nun **"Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Yavuz Zırhlısı"** konulu tezini incelemiş ve aday 09/09/2004 tarihinde, saat 11.00.'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 90 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerince sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin başarılı olduğuna oy birliği.... İle karar verildi.

BAŞKAN
Kenan KIRKPINAR
Yrd. Doç. Dr.

ÜYE
Öğr. Gör. Leyla KIRKPINAR

ÜYE
Yrd. Doç. Dr. Ahmet MEHMETEFENDİOĞLU

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 1

GİRİŞ 3

KISALTMALAR 5

I **I. DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİNDE OSMANLI İMPARATORLUĞU VE AVRUPA'NIN GENEL DURUMU** 6

A- I. Dünya Savaşı Öncesinde Avrupa'nın Genel Durumu 6

B- Toprak Kayıpları 7

C- Osmanlı'nın İttifak Girişimleri 10

1- İngiltere ile İttifak Girişimleri 10

2- Fransa ile İttifak Girişimleri 11

3- Rusya ile İttifak Girişimleri 12

4- Bulgaristan ile İttifak Girişimleri 12

5- Yunanistan ile İttifak Girişimleri 13

D- Orduda Islahat Çabaları 13

II AKDENİZ FİLOSUNUN TEŞKİLİ VE OSMANLI ALMANYA İTTİFAK ANTLAŞMASI 15

A- SMS GOEBEN'in İnşası 15
B- GOEBEN'in İstanbul'u İlk Ziyareti 17
C- I. Dünya Savaşı'nın İlanı 19
D- Akdeniz'de Savaşanların Mukayesesi 20
E- Savaş Öncesindeki Son Hazırlıklar 21
F- İngiltere'nin Devreye Girmesi..... 23
G- Cezayir Limanlarının Bombalanması 23
H- Goeben'in İmhası İçin Kaçan Fırsatlar 25
I- Donanma Cemiyeti ve El Konulan Gemiler 27
J- Osmanlı-Almanya İttifak Antlaşması 33

III GOEBEN VE BRESLAU'IN MESSİNA'DAN KAÇIŞI .38

A- Çanakkale'ye İntikal 38
B- Amiral Souchon'un Avusturya'dan Yardım Talebi 42
C- Filo'nun Çanakkale Boğazı'ndan Girişi 44
D- Filo'nun Çanakkale Boğazı'ndan Girişine Tepkiler 47
E- Yavuz Sultan Selim Osmanlı Donanmasında 49
F- Donanma'nın Amiral Souchon Emrine Girmesi 52
G- Donanma'nın Savaş Hazırlığı 55
H- Osmanlı İmparatorluğu'nun Savaşa Zorlanması 59

IV OSMANLI DEVLETİ'NİN SAVAŞA GİRİŞİ 64

A- Rus Limanlarının Bombalanması 64
B- Karadeniz Olayının Sonucu 68
C- I. Dünya Savaşında Yavuz Zırhlısı 71

1- 1915'e Kadar Olan Faaliyetler 73
2- 1915 Yılı Deniz Harekatı 75
3- 1916 Yılı Deniz Harekatı 78
4- 1917 Yılı Deniz Harekatı 79
D- İmroz Harekatı ve 1918 Yılı Faaliyetleri 80
E- Yavuz'un Türk Donanmasına Devri 86
F- Cumhuriyetin İlanı ve TCG Yavuz 88

V CUMHURİYET DÖNEMİNDE YAVUZ VE YAVUZ-HAVUZ DAVASI 89

A- Bahriye Vekaleti'nin Kurulması 90
B- Topçu İhsan (Eryavuz) Bey 92
C- İhsan (Eryavuz) ve İsmet (İnönü) Çekişmesi 94
1- Ali İhsan Paşa Olayı 94
2- Gazeteciler Davası 96
3- Diğer Olaylar 97
D- Yavuz'un Onarımı 98
E- Yavuz-Havuz Davası 101
1- Meclis Soruşturması 103
a- Hikmet Paşa Meselesi 104
b- Dr. Fikret Bey Meselesi 106
c- Filender Şirketinin Seçimine İlişkin Suçlamalar 106
d- Yavuz Zırhlısı'nın Sennezar Şirketince Onarımı 108
e- Bahriye Yüzbaşısı Ziya Bey'in emekliye sevk edilmesi 110
2- Yüce Divan'da Yargılama 111
3- Yüce Divan Kararı 113

VI YAVUZ ZIRHLISI'NIN SON YILLARI VE GÖREVLERİ 115

A- Yavuz Zırhlısı'nın Faaliyetleri 116

1- Tatbikatlar 116
2- Barışı Koruma Görevleri 118
3- Şeref Görevleri 119
B- Donanmanın Malta ve Yunanistan'ı Ziyareti 120
C- Yavuz Zırhlısı'nın En Önemli Görevi 121
D- Yavuz Zırhlısı'nın Donanma'ya Diğer Katkıları 122
E- Yavuz Zırhlısı'nın Donanma'dan Ayrılışı 123
F- Almanların Yavuz Zırhlısı'nı Müze Yapma Teklifi 125
G- Yeni Nesil Yavuz 126

SONUÇ 127

KAYNAKÇA 129

DENİZ TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ 137

EKLER 142

ÖNSÖZ

İnsanlar doğar, yaşar ve ölürler. Bu doğanın değişmez bir kuralıdır. Önemli olan bu ömrün nasıl geçtiği değil, hayatta iken bir iz bırakılıp bırakılmadığıdır. Gemiler de tıpkı insanlar gibidir. Onlar da doğar, kendi kaderleri içinde yaşar ve isim bırakıp ölürler. Şimdi hayatta olmayan Yavuz zırhlısı da dünya tarihine sadece isim bırakmamış, aynı zamanda derin izler açmıştır.

Tezimde Birinci Dünya Savaşı'nın akışını değiştiren Osmanlı İmparatorluğu'nun I. Dünya Savaşı'na Almanya tarafında girmesinde büyük etkisi olan Yavuz zırhlısının inşasından, söküm aşamasına kadar geçirdiği dönemi ülkenin içinde bulunduğu politik ve siyasi durum dahilinde ifade etmeyi ön planda tuttum.

Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihe karışmasına sebep olan olaylar zincirinin önemli bir halkasını teşkil eden Yavuz zırhlısının;

1. Osmanlı ve Cumhuriyet tarihinde gerek faaliyetleri gerekse onarımları ile önemli bir yeri olması,

2. İnşasından sökümüne kadar olan faaliyetlerinin ayrıntılı bir şekilde incelendiği bir kaynak bulunmaması,

3. Atatürk'ün Direktifi ile kurulan Denizcilik Bakanlığı'nın, onarımının yapıldığı dönemdeki politik çekişmeler neticesinde kaldırılması ve sonucunda Cumhuriyet tarihinin ilk Yüce Divan yargılamasına sebep olması,

beni bu çalışmaya iten nedenlerdir.

Tezimi hazırlamamda desteğini ve ilgisini esirgemeyen araştırmalarımda yol gösteren Sayın Prof. Ergün Aybars ve tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Ahmet Mehmetefendioğlu'na, yüksek lisans eğitimim süresince bana her konuda destek olan eşim Aydan Tunaboylu ve kızım İrem Tunaboylu'ya, çeşitli fotoğraf ve belgelerin

sağlanmasında büyük yardımı olan Donanma Komutanlığı Deniz Tarihi Arşivi Müdürü Dz Kd.Bnb. Yaşar Necdet Çelik ve kütüphane memuru Mine Akıncı ile tezimin yazılmasındaki yardımlarından dolayı Metin Şimşek'e şükranlarımı sunarım. Yüksek Lisans eğitimimin ders aşamasında Yakınçağ ve Cumhuriyet tarihi konularında beni daha da aydınlatan sayın Prof. Dr. Zeki Arıkan'a, Yrd. Doç. Dr. Kenan Kırkpınar'a, Yrd. Doç. Dr. Türkan Başyiğit'e ve tarih metodolojisi dersleriyle bu konuda bilgi sahibi olmamı sağlayan Yrd. Doç. Dr. Kemal Arı'ya da ayrıca teşekkür ederim.

GİRİŞ

1699 tarihinde imzalanan Karlofça Antlaşmasından itibaren çöküş dönemine giren Osmanlı İmparatorluğu, yirminci yüzyıl başında artık yatalak bir hasta haline gelmişti. Osmanlı'ya Avrupa Devletlerince uygulanan tedavi yöntemi de onu ayağa kaldıracak yönde değil de ölmemesine yönelikti.

Osmanlı yöneticileri de tedavi çareleri bulma arayışları içinde idi. 1908 yılında ilan ettiği II. Meşrutiyetten beklediği sonucu alamamış, İttifak bulma gayretleri de boşa çıkmıştı. İttifak teklifi yapılan ülkeler de hasta Osmanlı'nın yakında öleceğini biliyor, kendisine bir fayda sağlayamayacak bu ülkenin tekliflerini reddediyorlardı.

Osmanlı Devleti yöneticileri yalnızlıktan kurtulma gayretlerinde haksız da değildi. Bu dönemde Avrupa ülkeleri hızla kutuplaşmaya başlamış, ülkelerin çıkar çatışmaları en üst seviyeye gelmişti. Artık Almanya da pastadan daha büyük pay istiyordu. Barut fıçısı haline gelen Avrupa'da savaşın başlaması sadece küçük bir kıvılcıma bağlı idi. Nihayet beklenen kıvılcım Saraybosna'da çaktı. Gavrilo Princip adlı bir Sırplı 28 Haziran 1914 tarihinde Avusturya-Macaristan Veliahdı Arşidük Ferdinand ve eşini öldürmüştü. Bu cinayet ile kutuplaşmış Avrupa'da başlayan savaş hızla tüm Dünya'ya yayılmış ve dört yıl süren harbin acı tadını tüm Dünya ülkeleri değişik şekilde tatmıştı.

I. Dünya Savaşı öncesinde İngiltere ve Fransa ile rekabet içinde olan ve Avrupa'nın büyük güçlerinden biri olan Almanya'nın en önemli zafiyeti denizlerdeydi. Bu zafiyetini gidermedikçe başarıyı yakalayamayacağını değerlendiren Almanya, Amiral Tirpitz'in çabalarıyla 1908 tarihinden itibaren drednot sınıfı gemi inşasına başladı. Bu sınıfın üçüncü gemisi olarak 2 Temmuz 1912'de Otto Phillip komutasında donanmaya katılan Goeben (Yavuz) birçok devleti harbin girdabına çekmiş, bir yılda bitecek savaşın dört yıl sürmesi ile bir devletin yıkılmasına ve yeni bir devletin doğmasına sebep olan olaylar zincirinin baş rolünü oynamıştır.

Savaşın gelişmesine paralel olarak 16 Ağustos 1914 tarihinde Osmanlı Devletince satın alındığı ilan edilen (!) Amiral Souchon emrindeki Yavuz (Goeben) ve Midilli (Breslau) sayesinde Karadeniz'de deniz üstünlüğünü ele geçiren Osmanlı, bir oldu-bitti ile 29 Ekim 1914'te kendisini savaşın içinde bulmuştu. Karadeniz'de Ruslara karşı en büyük tehdit olan Yavuz (Goeben), savaş boyunca Osmanlı Devletinin bu devlete karşı en büyük güvencesi olmuş ve Çanakkale'de itilaf devletlerince yapılan Anadolu'yu ele geçirme girişiminin Karadeniz'de yapılmasını önlemiştir.

Ancak unutulmaması gereken en önemli husus, dünyaya satın alındığı ilan edilen Yavuz (Goeben) ve Midilli (Breslau)'nin, gerçekte Alman Amiralinin komutasında yalnız Alman hedefleri gözetilerek kullanılmış olması ve Türk Milleti'nin adına türküler yazdığı Yavuz'una resmen ve hukuken ancak mütarekenin imzalanması sonrasında, Almanların ülkeyi terk ettikleri 2 Kasım 1918 tarihinde kavuşabilmiş olmasıdır.

KISALTMALAR

ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
A.Ş.	:	Anonim Şirketi
A.g.a.	:	Adı Geçen Arşiv
A.g.e.	:	Adı Geçen Eser
A.g.g.	:	Adı Geçen Gazete
A.g.m.	:	Adı Geçen Makale
ATASE	:	Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı
b.y.	:	Basım yeri yok
Bas.	:	Basımevi
Bkz.	:	Bakınız
Dz.	:	Deniz
Genkur	:	Genel Kurmay Başkanlığı
K.	:	Kuvvetleri
K.lığı	:	Komutanlığı
Kit.	:	Kitabevi
Kur.	:	Kurmay
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
MKEK	:	Makine Kimya endüstrisi Kurumu
NATO	:	Kuzey Atlantik Andlaşması Örgütü
s.	:	Sayfa
sf.y.	:	Sayfa yok
ss.	:	Sayfadan sayfaya
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
Tic.	:	Ticaret
TTK	:	Türk Tarih Kurumu
Yay.	:	Yayınları

I. BÖLÜM

I . DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİNDE OSMANLI İMPARATORLUĞU VE AVRUPA'NIN GENEL DURUMU

A I. DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİNDE AVRUPA'NIN GENEL DURUMU

Üç kıtada 4 yıl 3 ay süre ile devam eden ve yaklaşık 350 milyon insanın katıldığı I. Dünya savaşı; 70 milyon insanın zayiatına, 25 milyon insanın ölümüne ve büyük ekonomik kayıplara yol açmıştır. I. Dünya Savaşı öncesinde Avrupa Devlet Başkanları ve hükümetleri genel savaşın çok yakında olduğunu değerlendirmiş ve gereken tedbirleri almak için gayret sarf etmeye başlamışlardır[1].

Bismarck'ın uyguladığı dış politika sayesinde Avrupa'da üstünlük sağlayan Almanya, 1890 yılında Bismarck'ın Başbakanlıktan ayrılması sonrasında dış politikasını tamamen değiştirmiştir. Dış politika faaliyetlerini Avrupa Kıtası dışına taşırmamaya bilhassa dikkat eden Bismarck'ın aksine, Almanya'nın bir dünya devleti olmasını isteyen İmparator II. Wilhelm, 1890 yılında süresi sona eren 1887 Alman-Rus Antlaşmasını Rusya'nın isteğine rağmen yenilememiştir. Bu durum, Rusya'nın Almanya'dan koparak Fransa'ya dönmesi ile sonuçlanmıştır. İngiltere'yi Almanya yanına çekme çabaları sonuç vermeyen II. Wilhelm, gayet aktif bir sömürgecilik politikası takip ederek, Almanya'nın hemen bütün dünyaya yayılmasına ve diğer devletlerle çatışmalar içine girmesine neden olmuştur. Yayılmacı Alman dış politikası neticesinde meydana getirilen Almanya, Avusturya ve İtalya'nın oluşturduğu '*üçlü*

[1] Şemsettin Bargut, **Birinci Dünya Harbinde ve Kurtuluş Savaşında Türk Deniz Harekatı**, Dz.K. yay., Ankara, 2000, s.5.

ittifaka' karşı tedbir olarak, İngiltere, Fransa ve Rusya aralarında yaptıkları anlaşmalar ile '*üçlü itilafı*' meydana getirmiş, Avrupa'daki bu bloklaşma I. Dünya Savaşının da temelini oluşturmuştur[2].

Meydana gelen bu bloklaşma sonucunda Avrupa ülkeleri bir silahlanma yarışına girmişlerdir. Bu yarışta hedef; kara ve deniz kuvvetlerini savaşı göğüsleyebilecek düzeye getirmekti. Diğer bir deyişle; Almanya, Fransa ve Rusya arasındaki Kara Kuvvetlerini güçlendirme, Almanya ile İngiltere arasındaki deniz kuvvetlerini güçlendirme yarışı diplomatik gerilimin ve bu düşüncenin sonucuydu. Silahlanma yarışında üstün durumda olan taraf, kendini muhtemel savaşın galibi olarak görüyordu.

B TOPRAK KAYIPLARI

II. Viyana Kuşatmasından sonra Avrupa'nın, Osmanlı İmparatorluğu aleyhine başlattığı karşı taarruzları ve Avrupa'da gelişen fikir hareketleri ile teknoloji alanındaki gelişmeleri takip edemeyen Osmanlı İmparatorluğu bu taarruzlar sonucunda birçok toprak kayıplarının yanında, maddi ve manevi kayıplara da uğramıştır. Islahat ve Tanzimat hareketleriyle ülkeyi ayakta tutmaya çalışan Osmanlı yöneticileri yenilik hareketlerinden arzu edilen neticeleri alamamış, ülkenin paylaşılmasını ve geri kalmasını önleyememiştir.

Rusya'nın boğazlara hakim olma ve Akdeniz'e inme emellerinden çekinen Osmanlı İmparatorluğu İngiltere ve Fransa ile aynı ittifak içinde, 1853-56 Osmanlı-Rus Savaşından Kırım Savaşı ile galip çıktıktan sonra yirmi bir senelik bir barış dönemi geçirmiştir. Bu barış döneminde Osmanlı İmparatorluğu'nun içtimai, mali ve idari problemleri Tanzimat hareketi ile çözülmeye gayret edilmiş ancak bu gayret sadece İmparatorluğun çöküşünü bir nebze yavaşlatmıştır.

Osmanlı Avrupa'sında ıslahat isteyen Avrupalı büyük devletlerin isteklerine karşı, meşrutiyet yolu ile yenileşme ve kalkınmayı hedefleyen Kanuni Esasi 23 Aralık 1876 tarihinde ilan edildi ise de, bu teşebbüs büyük devletleri tatmin etmemiş, Osmanlı

[2] Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Ankara, 1989, s.27-29.

İmparatorluğu'nun yalnız kalmasına ve Rusya'nın Osmanlı İmparatorluğu'na savaş açmasına neden olmuştur.

1877-78 Savaşında İstanbul önlerine kadar gelen Rusya, Ayastefanos (Yeşilköy) Antlaşması ile Büyük Bulgaristan'ı kurmayı başarmıştır. Ancak 13 Temmuz 1878'de toplanan Berlin Kongresi Rusya'nın elde ettiği menfaatleri hafifletmiş, Trakya, Makedonya ve Arnavutluk'un Osmanlı İmparatorluğu'nda kalmasını sağlamıştır. Buna rağmen Berlin Kongresi Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma, parçalanma sürecini hızlandırmış ve bu antlaşma ile Osmanlı İmparatorluğu 287.510 km² toprak kaybetmiştir. Bundan sonra Osmanlı'nın parçalanması için İngiltere de çaba harcamaya başlamış, Osmanlı İmparatorluğu'nun dış ilişkilerinden boşalan yeri de özellikle 1890'dan sonra Almanya doldurmuştur[3].

Berlin Kongresinden sonra Osmanlı İmparatorluğu, 1897 Yunan Savaşı, Doğu Rumeli Eyaletinin Bulgaristan ile birleşmesi, Ermeni-Bulgar isyanları, Girit ve Yemen ayaklanmaları dışında 33 senelik bir barış dönemi geçirmiştir. Bu barış dönemine rağmen Makedonya'da karışıklıkların devam etmesi, diğer olaylar ve ayaklanmalar ile her konuda kendini gösteren dış müdahaleler, geniş tavizler verilmesine ve iç siyasi durumun her geçen gün daha kötüye gitmesine neden olmuştur[4].

Bütün bu gelişmeler ve Rumeli'nin karşılaştığı büyük tehlikeler ile II. Abdülhamit yönetimine karşı gösterilen tepkiler, gizli İttihat ve Terakki Fırkası'nın kurulmasına neden olmuştur. Cemiyet mensupları ile bir kısım ordu birliklerinin birlikte hareket etmeleri neticesinde de 1908 yılında II. Meşrutiyet ilan edilmiştir.

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra kurulan siyasi partiler arasında ortaya çıkan siyasi mücadeleler, Avusturya'nın işgali altında bulundurduğu Bosna ve Hersek'i ilhakı, Bulgaristan Prensliği'nin bağımsızlığını ilan etmesi, Girit olayları, 31 Mart Vaka'sı, Arnavutluk ve Yemen ayaklanmaları, yeni yönetim kadrolarının devlet yönetimindeki tecrübesizlikleri, ordunun siyasete karışması ve azınlıkların milli ihtirasları İmparatorluğu temelinden sarsmıştır[5].

---

[3] **I. Dünya Harbinde Türk Harbi (Osmanlı İmparatorluğunun Siyasi ve Askeri Hazırlıkları ve Harbe Girişi)**, I, Genkur yay., Ankara, 1970, s.26.
[4] Veli Yılmaz, **Siyasi Tarih**, Harp Akademileri K.lığı yay., İstanbul, 1998, s.226.
[5] **A.g.e.**, s.227.

İmparatorluğun en buhranlı ve hassas olduğu bu dönemde İtalya'nın fırsattan istifade ile 1911 yılında Trablusgarp'ı işgali ve 1912 yılında da dört Balkan Devletinin Osmanlı İmparatorluğu'na savaş ilan etmesi neticesinde[6]; Afrika'daki Osmanlı hakimiyeti sona ermiş, Batı Trakya, Makedonya, Epir Balkan Devletleri arasında paylaşılmış, Ege'deki Osmanlı Adaları İtalya tarafından işgal edilmiş, Arnavutluk'un bağımsızlığı tanınmıştır. Trablusgarp Savaşı nedeniyle Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu zayıf durumdan istifade ile Makedonya'yı ele geçirme arzusu içinde olan Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan 1912 yılında Osmanlı'ya savaş açmış ve Balkan Savaşının çıkmasına sebep olmuşlardır[7]. 1911-1912 İtalya ve 1912-1913 Balkan savaşlarından sonra kıyılarımızın toplam uzunluğu 6800 mile inmiştir[8]. Bunların dışında Rusya, Ermeni meselesini bahane ederek Doğu Anadolu'ya sahip olmak istemiş ve 1914 yılında Osmanlı Hükümeti Doğu vilayetlerinde ıslahat yapmayı kabule mecbur edilmiştir[9].

Bu dönemde Osmanlı yöneticileri, dışarıdan kendisine yönelecek tehdit ve tehlikelere karşı, bir büyük devletin yanında yer alarak uyguladığı *denge politikası* ile varlığını ve bütünlüğünü korumaya çalışmıştır[10]. Bu politikaya paralel olarak, Avrupa politikasına az çok vakıf olan II. Abdülhamit ise, Almanya'ya yakın görünmekle birlikte *Avrupa Devletlerinin aralarındaki mevcut rekabetten istifade etme ve bu rekabetlerin neticelerini devlet çıkarlarına kullanma politikası* uygulamış ve bu politikasını bir ölçüde başarmaya muvaffak olmuştur.

Dışarıdan gelen müdahale, baskı ve tahriklerin de tesiriyle içeride meydana gelen bir çok isyan sonucunda, Türk olmayan unsurlarla anlaşmak ve uzlaşmak durumunda kalan devlet yönetimi Ocak 1914 yılına gelindiğinde tamamen Talat-Enver-Cemal üçlüsünün eline geçmiş bulunuyordu.

---

[6] Fahir Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, TTK Yay., Ankara, 1997, s.639-642.
[7] Armaoğlu, **a.g.e.**,s.651.
[8] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, VIII, Genkur yay., Ankara, 1976, s.17.
[9] Yılmaz, **a.g.e.**, s.230.
[10] Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Ankara, 1989,s.43.

C OSMANLI'NIN İTTİFAK GİRİŞİMLERİ

Osmanlı İmparatorluğu gerileme döneminde özellikle de Balkan Savaşı'nda çok yalnız kalmış, büyük devletler tarafından bir tehditten çok adeta yük olarak değerlendirilmiştir. Yakın çağın başından itibaren I.Dünya Savaşı'na kadar, *fetih yapma siyasetini hep yenildiği ve toprak kaybettiği için terk eden* Osmanlı Devlet adamlarının başlıca gayesi; *İmparatorluğun varlığını korumak amacıyla savunma siyaseti takip etmekti*[11]. Osmanlı İmparatorluğu, büyük devletlerin kendisine olan güvenini kaybetmiş olmanın dezavantajları içerisinde diplomatik yalnızlığına son vermek amacıyla taraftar devlet arayışına girişmiştir[12].

1- İngiltere ile İttifak Girişimleri

Osmanlı Hükümeti ilk ittifak girişimini İngiltere nezdinde yaptı[13]. Hükümete göre İngiltere ittifak kurulması gereken öncelikli ülkelerden birisi idi[14]. Osmanlı Devleti daha çok kendisine koruyuculuk yapması amacıyla iki kez İngiltere'ye ittifak teklifinde bulunmuştur. İlk teklif Osmanlı-İtalyan Savaşı ve Rusların Boğazlardan savaş gemilerini geçirmek istemeleri üzerine yapıldı. 21 Ekim 1911'de hiçbir resmi sıfatı olmayan eski Maliye Bakanı Cavit Bey tarafından bir mektupla Bahriye Nazırı Churchill'e yapılmıştı. Churchill ise *'şimdilik yeni siyasi bağlar altına giremeyiz'* diyerek ittifak teklifini reddetmişti[15].

İkinci teklif Londra Büyükelçisi Tevfik Paşa tarafından, İngiliz Dışişleri Daimi Müsteşarı Grey'e yapılmış ve İngiliz yetkililerince *Rusya-Fransa-İngiltere üçlü itilafı nedeniyle bu teklifin kabul edilemeyeceği belirtilerek, en uygun yöntemin bütün büyük devletlerin Osmanlı İmparatorluğu'nun tarafsızlığını kabul ederek, bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne saygı gösterecek bir antlaşma yapılması olacağı* ifade edilmiştir. Osmanlığı İmparatorluğu'nun varlığının bu yolla korunabileceğini kabul eden İngiltere, ittifak için yapılan bu ikinci teklifi de sonuçsuz bırakmıştır[16]. Zaten Amirallik Dairesi

---

[11] Enver Ziya Karal, **Birinci Cihan Harbinden Lozan Muahedesine Kadar Türkiye'nin Siyasi Olayları**, Yeni Türkiye yay., İstanbul, 1959, s.44.
[12] Yusuf Hikmet Bayur, **Türk İnkılabı Tarihi**, IV, TTK Bas., Ankara, 1951, s.504.
[13] Fahir Armaoğlu, **Siyasi Tarih 1789-1960**, Sevinç Matbaası., Ankara, 1964, s.420.
[14] Behçet Cemal, **Hatıralar**, Selek yay, b.y., 1959, s.111.
[15] Doğan Hacipoğlu, **Osmanlı İmparatorluğu'nun 1. Dünya Harbine Girişi**, Deniz Matbaası, İstanbul, 2000, s.37.
[16] Yılmaz, **a.g.e.**, s.232-233.

Birinci Lordu olan Winston Churchill'in Osmanlı'yı *"kolayca yenilip yutulur, eli ayağı tutmaz ve meteliksiz "*[17] şeklindeki tanımlaması da Osmanlı İmparatorluğu'nun İngiltere nazarındaki durumunu açıkça ifade etmektedir .

2- Fransa ile İttifak Girişimleri

Osmanlı Hükümetinin ittifak için en çok önem verdiği ülke Fransa idi. Bu maksatla Bahriye Nazırı Cemal Paşa'nın öncülüğünde *'Fransa-Türkiye Dostluk Cemiyeti'* kurulmuş, Cemiyet vasıtasıyla Fransız siyasetinin Osmanlı lehine gelişmesi hedef alınmıştır. Bahriye Nazırı Cemal Paşa Fransız Hükümeti tarafından Donanmanın yaptığı bir tatbikatı izlemek üzere Fransa'ya daveti edilmişti. Temmuz 1914 ortalarında Fransa'ya giden Cemal Paşa bu ziyaretinde Fransa'ya ittifak teklifinde bulunmuştur.[18]. Ancak Cezayir, Tunus, Madagaskar ve Fas örneklerinden sonra, Suriye'yi de kendisine ilhak etmeyi planlayan Fransa, *'Osmanlı İmparatorluğu'nun bekasını değil kendi menfaatlerini ön planda tuttuğundan'*[19] , bu teklife *'Rusya kabul etmedikçe ittifakın gerçekleşmesinin mümkün olmadığı'* cevabını vermiştir.

Herhangi olumlu bir sonuç alınamayan bu ittifak girişimleri neticesinde Fransa ve İngiltere'nin, Osmanlı'nın tarihi düşmanı olan Çarlık Rusya'nın oluru olmadan hareket etmeyeceği anlaşıldı. Bu paralelde diğer devletler de Osmanlı İmparatorluğu'na anlaşma yapacak kadar değer vermiyordu. Sonuç olarak bir asırdır Avrupa'nın hasta adamı olan Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa'nın büyük devletleri için artık bir yatalaktı.

Sultan Abdülhamit'de, Osmanlı İmparatorluğu ile müttefik olması konusunda Almanya'nın zorunlu bir seçenek olduğu doğrultusunda bir saplantı mevcuttu. Abdülhamit; Türklere *'şarkın Almanları'* denildiğini, Almanlarla Türkler arasında benzerlikler olduğunu ifade etmekten geri kalmayacak kadar buna inanıyordu[20]. Ayrıca, *"Almanların Fransızlara tercih edilmesinin sebebi olarak, Fransızların bir Osmanlı beldesi olan Tunus'a el koymalarını ve Fransa'nın Cumhuriyet rejimi ile idare ediliyor olmasını gerekçe gösteriyordu. Fransa'yı gücendirme pahasına da olsa Alman*

---

[17] Richard Humble, "Goeben'in Kaçışı ve Türkiye Savaşta", **20. Yüzyıl Tarihi**, I (1970), s.345.
[18] Behçet Cemal, **a.g.e.**, s.115-120.
[19] Yılmaz, **a.g.e.**, s. 234.
[20] Donanma Komutanlığı Deniz Tarihi Arşivi, **Turhan Özer Arşivi**, 2, 2/12.

İmparatoru Wilhelm'e Filistin'deki Katolik topluluğunun hamisi olma sıfatına izin veriyordu"[21].

3- Rusya ile İttifak Girişimleri

Rusya, Osmanlı İmparatorluğu'na karşı izlediği milli siyaseti ile, '*Osmanlı Devleti'nin parçalanmasını ve topraklarının Rusya'ya katılmasını, dostça siyaseti ile de; zayıf ve tarafsız bir Osmanlı'nın Rusya için kuvvetli bir komşudan daha iyi olacağı düşüncesinden hareket ederek, diğer devletlerle taksimini değil olduğu gibi kalmasını*' kabul etmektedir[22].

I. Dünya Savaşı öncesinde Rusya'ya ilk ittifak teklifi, Mayıs 1914'te Dahiliye Nazırı Talat Paşa ve refakatindeki İzzet Paşa'nın Rus Çarı'nı selamlamak maksadıyla yaptıkları Kırım ziyareti esnasında yapılmıştır. Bu ziyarette Talat Paşa'nın Rus Hariciye Nazırı Sazanov'a yaptığı teklife, Sazanov; *Rusya'nın Türkiye'ye karşı siyasetinin İngiltere ve Fransa ile anlaşmak suretiyle tanzim edilmiş olduğunu ve Rusya'nın iki müttefiki tarafından onaylanmadıkça Türkiye'ye karşı hiçbir harekete geçmeyeceğini* belirtmiştir[23].

2 Ağustos 1914 tarihli Türk-Alman İttifak Antlaşmasından sonra, Enver Paşa'nın General Leontiev'e yaptığı ittifak teklifinden de olumlu bir sonuç alınamamıştır. Onların tahminlerine göre bu savaş sonunda Rusya'nın tarihi emelleri olan '*İstanbul ve Boğazlar*' meselesinin Rusya'nın istediği şekilde halledilmesi ancak Türkiye ile savaş halinde bulunması ile mümkün olacaktı[24].

4- Bulgaristan ile İttifak Girişimleri

Osmanlı İmparatorluğu'nun Bulgaristan ile ittifakta bulunma teklifi, 29 Eylül 1913'te Osmanlı-Bulgar Barış Antlaşması'nın müzakereleri sırasında Bulgaristan tarafından yapılmıştır. Bir ittifak tasarısının hazırlanmasına rağmen I. Dünya Savaşı'nın çıkmasına kadar yapılan görüşmelerden '*Bulgarların Osmanlı İmparatorluğu'ndan*

---

[21] İlber Ortaylı, **Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Alman Nüfuzu**, Kaynak yay., İstanbul, 1983, s.55-56.
[22] **I. Dünya Harbinde Türk Harbi (Osmanlı İmparatorluğunun Siyasi ve Askeri Hazırlıkları ve Harbe Girişi)**, s.34.
[23] Akdes Nimet Kurat, **Türkiye ve Rusya**, Ankara Üniversitesi yay., Ankara, 1970, s.232.
[24] Kurat, **a.g.e.**, s.238.

toprak koparma fikri' nedeni ile bir sonuç alınamadığından bu ittifak gerçekleşememiştir[25].

5- Yunanistan ile İttifak Girişimleri

İttihat ve Terakki Hükümeti, Yunanistan'ı milli düşman sayarak ikinci bir savaşı de göze almasına rağmen, Nisan 1914'de Almanya'nın Yunanistan ile İttifak yapma yolundaki teklifi neticesinde bu devlet ile de bir ittifak denemesinde bulunmuştur[26]. Bir süre devam eden görüşmeler sonucunda, Sait Halim Paşa İle Venizelos'un Brüksel'de bir araya gelerek bu ittifaka son şeklini vermek üzere toplanmaları kararlaştırılmıştır. Ancak I. Dünya Savaşı'nın başlaması nedeni ile bu ittifak girişimi de sonuçsuz kalmıştır[27].

D ORDUDA ISLAHAT ÇABALARI

Balkan Savaşı'ndan yenik çıkan Osmanlı Ordusunun ıslah edilmesi ve personelin eğitilmesi maksadıyla; 1911'den itibaren Donanma, Amiral Limpus komutasındaki İngiliz heyetine[28], 1912'den itibaren Jandarma Kuvvetleri General Baumann komutasındaki Fransız heyetine[29], 1913 sonlarından itibaren de Kara Ordusu[30] General Liman Von Sanders komutasındaki Alman heyetine[31] verilmişti. Konu ile ilgili yapılan anlaşma gereğince *'Heyetlerin vazifesi askeri olacak, politikaya kesinlikle müdahale edilmeyecekti'*[32].

Ocak 1914'de İzzet Paşa'nın yerine Harbiye Nazırlığı'na atanan Enver Paşa, Balkan Savaşı'nda görevlerini yapamadıkları, kabiliyetsiz ve yaşlanmış oldukları

---

[25] Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 420-401, ayrıca bkz.; Behçet Cemal, **a.g.e.**, s.63-68.
[26] Yılmaz, **a.g.e.**, s.234.
[27] **I. Dünya Harbinde Türk Harbi (Osmanlı İmparatorluğunun Siyasi ve Askeri Hazırlıkları ve Harbe Girişi)**, s.26.
[28] Pierre Renouvin, **Birinci Dünya Savaşı Tarihi (1914-1918)**, I, Altın Kitaplar yay., İstanbul, 1977, s.256.
[29] Tahsin Ünal, **Türk Siyasi Tarihi**, Berikan yay., Ankara, 2001, s.561.
[30] Kara ordusunun yeniden düzenlenmesi maksadıyla 1881 yılında Baron Von Der Goltz başkanlığında bir Alman askeri heyet İstanbul'a gelmiş ,12 yıl süreyle ordunun düzenlenmesi ve güçlendirilmesi maksadıyla çalışmıştır. (Oral Sander, **Siyasi Tarih**, İmge Kitabevi, Ankara,1997, s.233.)
[31] Celalettin Yavuz, "Birinci Dünya Harbi Sırasında Osmanlı ve Alman Deniz Subayları İlişkileri", **Yedinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri I**, 2000, s.231.
[32] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.9.

gerekçesiyle politika alanında kendisine rakip olabilecek 1100 subayı emekliye[33] sevk etmiş[34], orduda yüksek komuta yerleri genç subaylara verilmişti[35].

[33] İttihat ve Terakkinin tetikçilerinden Yakub Cemil'in anılarına istinaden Soner Yalçın tarafından yazılan **Teşkilatın İki Silahşoru** adlı eserde, *'Enver Paşa'nın Harbiye Nazırlığı'nın beşinci gününde 7500 subayın ordu kadrosu dışına çıkartıldığı'* (Soner Yalçın, **Teşkilatın İki Silahşoru,** Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2001, s.27.), Behçet Cemal tarafından Cemal Paşa'nın hatıralarına istinaden yazılan **Hatıralar** adlı eserde ise *'Enver Paşa tarafından, ordu komuta heyetini gençleştirilmesi maksadıyla askeri nosyonlardan yoksun ne kadar general, üstsubay, subay varsa hepsinin emekliye sevk edildiği'* belirtilmektedir. (Behçet Cemal, **a.g.e.**, s.91)

[34] **A.g.e.**, s.20-21.

[35] **A.g.e.**, s.9.

II. BÖLÜM

AKDENİZ FİLOSU'NUN TEŞKİLİ VE OSMANLI-ALMANYA İTTİFAK ANTLAŞMASI

19. yüzyılın sonlarında Avrupa'daki en büyük sorun Almanya'nın her alanda güçlenmesiydi. Daha kuvvetli bir Almanya isteyen Alman İmparatoru II.Wilhelm, bu hedefin gerçekleşmesi için de tek engelin İngiltere olduğunu kabul ediyordu. Tüm deniz yollarına egemen olan İngiltere'nin bu hakimiyetini sınırlamayı hedef alan Wilhelm Almanya'nın geleceğinin açık denizlerde olduğunu düşünüyordu[1].

Yirminci yüzyılın başından itibaren Amiral Tirpitz'in çabaları ile büyük gelişme gösteren Alman Deniz Kuvvetleri, İtilaf Devletlerinin deniz gücü ile mücadele edebilecek seviyeye gelmek amacıyla gemi inşasına ağırlık verdi.

A SMS GOEBEN'İN İNŞASI

Yirminci yüzyılın başlarında Alman İmparatorluk Donanması ilk defa olarak dört ağır toptan daha fazla top taşıyan ve türbinli tahrik sistemi ile çalışan 20 bin ton civarında İngilizlerin '*Battlecruiser*', Almanların '*Schlachtkreuzer*' ismini verdikleri zırhlı inşasına başlamış ve ilk dört tanesine ünlü komutanlarının isimlerini vermişlerdi[2].

Bu serinin üçüncü gemisi[3] olan Goeben zırhlısının omurgası 12 Ağustos 1909 tarihinde Hamburg'daki '*Blohm und Voss Tersanesi'nde*' kızağa konuldu. İkinci gemi

---

[1] Oral Sander, **Siyasi Tarih**, İmge Kitabevi, Ankara,1997, s.248.
[2] Donanma Komutanlığı Deniz Tarihi Arşivi, **Turhan Özer Arşivi**, 2, 2/12.
[3] Serinin birinci gemisi SMS LUTZOW, ikinci gemisi SMS MOLTKE'dir

olan Moltke'nin planları hiç değiştirilmeden inşa edilen Goeben zırhlısı çok kısa sürede tamamlanmıştır. 28 Mart 1911 tarihinde yapılan kızaktan indiriliş töreninde 8 nci Kolordu Komutanı General Von Poletz tarafından gemiye *'Von Goeben'*[4] ismi verilmiştir[5]. General Von Poletz, isim verme töreninde yaptığı konuşmasını şu şekilde bitirimişti; "*gideceğin tüm yollarda sana uğurlu bir yıldız eşlik etsin! Alman bayrağını ne zaman ve nerede olursa olsun,onurla temsil et! Adının sevgisi, kesin bir irade ve sarsılmaz cesaret ile subaylarına ve eratına daima düstur olsun. Yüksek emirleri ile adını Goeben koyuyorum*"[6]. 2 Temmuz 1912'de Albay Otto Phillip komutasında donanmaya katılan ve Açık Deniz Filosunu teşkil etmek ve bir daha geri dönmemek üzere 1 Kasım 1912'de Almanya'dan ayrılan[7] Goeben zırhlısının birçok devleti savaşın girdabına çeken, bir devletin yıkılmasına ve yeni bir devletin doğmasına sebep olan olaylar zincirinin baş rolünü oynayacak gemi olacağını inşa tarihinde hiç kimse bilemezdi.

Goeben zırhlısının teknik olarak en belirgin özelliği yüzme emniyeti idi. Sualtı koruması o kadar etkiliydi ki zırhlı bir günde iki, hatta başka bir günde üç mayın isabeti almasına rağmen savaşa elverişli kalabiliyordu. Buna karşılık örneğin daha yeni ve daha büyük olan İngiliz savaş gemisi Audacious aldığı tek bir mayın isabeti ile dibe batmıştı. Almanya Bahriye Yüksek İnşaat Müdürü ve Mühendis Profesör Dr. Hermann Burkhard, Moltke sınıfı gemilerin inşaasına giden yolu şöyle özetliyor; "*Rus-Japon savaşında harp gemilerinin bölme düzeninin yetersiz olduğu gerçeği tüm bahriyelileri alarma geçirmişti. Mayın ve torpido isabeti almasına rağmen savaşabilmesi için nasıl bir gemi yapılabileceğine ilişkin yapılan deneyler sonucunda, öncelikle geminin dış*

---

[4] **August Karl von Goeben (1816-1880)**, 1848'de kurmay subay iken, sonradan Prusya ve Alman İmparatorluğu Genel Kurmay Başkanlığını üstlenen Helmuth von Moltke ile kalıcı bir dostluk kurdu. 1860'da Fas'ta İspanyol birliklerinde görev yaptı. Tetuan çarpışmasına katıldı. Gözlemlerini 1841 ve 1863'te yayımlanan iki kitapta topladı. 1863'e gelindiğinde Goeben Tümamiralliğe terfi etti.1864'te Danimarka'ya karşı girişilen savaşta tugay komutanı olarak kendini gösterdi. Prusya'yı Avusturya ve müttefikleriyle karşı karşıya getiren Yedi Hafta Savaşında (1866), Würzburg yakınlarında Bavyera kuvvetlerine karşı yürütülen harekatta bir tümene komuta etti. 1870'de Fransız kuvvetleriyle girişilen Spicheren ve Gravelotte çarpışmalarında 8. Kolorduyu (Ren bölgesi kolordusu) başarıyla yönetti. 8 Ocak 1871'de Edwin von Manteuffel'in yerine Prusya 1. Ordusunun komutanı oldu. Saint-Quentin'de kazandığı zaferle (18-19 Ocak 1871) Fransa'nın kuzeyindeki savaşı sona erdirdi. Öldüğünde, 8nci Kolordunun komutanlığında bulunuyordu. (**Ana Britannica**, Cilt 9, Ana yay. A.Ş., İstanbul, 1992, s.513.)

[5] Sinan Avcı, "Goeben (Yavuz) Breslau (Midilli)", **Dz. K. Dergisi**, 579 (Kasım 2000), s.104.

[6] Matti E. Makela, **Auf Den Spuren Der Goeben**, b.y., Münih, 1979, s.7.

[7] Saim Besbelli, "Yavuz Tarih Yapan ve Tarih Açan Gemi ", **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, 52 (Ocak 1972), s.17.

gövdesinden mümkün olduğunca uzak bir mesafede nikel-çelik karışımından oluşan geminin uzunluğunda koruma amaçlı su geçirmez bir bölmenin yerleştirilmesi gerektiği ve ikinci olarak gemilerin yan dayanıklılığının en üst düzeye çıkarılabilmesi için gemilerin çok geniş inşa edilmesi gerektiği ortaya çıkıyordu. Bu iki talep sadece büyük harp gemilerinde yerine getirilebilir olduğundan, biz de ağır bir silahlanmaya olanak sağlayan gemi ağırlığına, büyütülmüş deplasmana ulaştık. Bu drednot devrine giden yoldu"[8].

İnşası sonrasında yüzde yetmişi bahriyede görev yapmayı kendilerine şeref bilerek 17 yaşındayken gönüllü olarak bahriyeye kaydolan şahıslardan oluşturulan zırhlı personeli, Goeben zırhlısında görev yapmaktan büyük gurur duymaktaydı. Çünkü gemi gerek sürati, gerekse üzerindeki silahları itibarıyla dosta güven, düşmana korku veriyordu. '*Gemi baş taraftan düşman ile savaştığı taktirde altısı 28, ikisi 15 cm.lik sekiz top ile, kıç taraftan savaştığı takdirde sekizi 28 ve ikisi 15 cm.lik 10 top ile düşman üzerine atış yapabiliyordu.* Her top ile dakikada ortalama 15 mermi atabileceği dikkate alınırsa, bu savaş makinesinin dakikada 120-150 mermi ile düşman üzerinde yıkıcı bir etki yapacağı şüphesizdi[9].

B GOEBEN'İN İSTANBUL'U İLK ZİYARETİ

I. Balkan Savaşında Osmanlı Devleti'nin Balkan devletleriyle olan mücadelesinde Türk Orduları İstanbul'a 50 kilometre mesafede bulunan Çatalca Hattına kadar gerilemiş ve büyük bir yenilginin eşiğine getirilmişti. Tifüs ve kolera Türk ordusuna düşmandan daha fazla kayıp verdiriyordu. Osmanlı Sadrazamı bu koşullar altında Osmanlı Devleti'yle ilgisi bulunan devletlerin buradaki hak ve çıkarlarını garanti edemeyeceği gerekçesiyle diğer devletlerin elçileriyle yaptığı toplantıda İstanbul'a bir filo gönderilmesini talep etmişti. Büyük devletler kendi çıkarlarını korumak mazereti adı altında yıllardır aralarında paylaşamadıkları İstanbul'u Bulgarlara kaptırmamak için savaş gemilerini İstanbul'a göndermişlerdi.

---

[8] Makela, **a.g.e.**, s.3.
[9] Aziz Nesin, "Namık Kemal'in Siyasal Yazıları", **Tarih ve Toplum**, 18 (Haziran 1985), s.26-27.

Bu maksatla Alman Deniz Kuvvetleri 4 Kasım 1912 tarihinde Açık Deniz Filosundaki Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörünü[10] Tümamiral Trummler komutasında Türk sularına gönderdi. Goeben zırhlısı 15 Kasım günü Dolmabahçe önüne demirlediğinde, İstanbul'da oluşturulan karışık filoda Fransızların iki kruvazörü bir gambotu ve bir botu, İtalya'nın bir hat gemisi ve bir kruvazörü, Avusturya'nın iki küçük kruvazörü ile bir yatı, Hollanda, İspanya ve Romanya'nın birer küçük kruvazörleri, ABD'nin bir gambotu mevcuttu. Bu karma filonun en kıdemli komutanı Tümamiral Dartige idi. Goeben zırhlısı Alman çıkarlarını korumak üzere geldiği İstanbul'da dört ay kaldı. Kudretli görüntüsünün Osmanlı bahriyelileri ve halkı üzerinde yapmış olduğu olumlu etkiler nedeniyle zamanın sadrazamı, geminin Osmanlı Devletine satılmasını teklif etmiş, ancak *devam etmekte olan Balkan Savaşında tarafsızlığı ihlal edeceği düşüncesi doğabileceği endişesiyle* Alman büyükelçisi bu teklife olumsuz cevap vermişti[11].

İstanbul ziyareti sonrasında Goeben zırhlısı, Mart 1913'de Selanik'te öldürülen Yunan Kralı I. Yorgi'nin cenazesini Pire'ye götürmekte olan Amphitrite Yunan yatına refakat etmeyi müteakip Avusturya'nın Pola Askeri Limanı'na intikal etmiştir[12].

23 Ekim 1913 tarihinden[13] itibaren Tümamiral Wilhelm Souchon'un[14] komutası altına giren Goeben zırhlısı İskenderun bölgesinde, Breslau kruvazörü ise Adriyatik'te Karadağ'da konuşlanmıştır. Alman Akdeniz Filosu Komutanı Tümamiral Souchon ilk kez 15 Mayıs 1914 tarihinde Goeben zırhlısı ile İstanbul'u ziyaret etmiştir. 23 Mayıs'a kadar süren bu ziyaretin ilk akşamı Amiral Souchon, hanedandan olmamasına rağmen, hayatında ilk kez bir padişah ile aynı masada ve bir filo komutanı gibi değil, aksine Alman İmparatoru'nun temsilcisi gibi birlikte yemeğe katılmış ve büyük itibar görmüştür[15]. Yine bu ziyarette Goeben zırhlısının 300 personeli Taşkışla

---

[10] **Goeben,** Prusya Vilayeti güney Silezya'nın başkentinin ismidir.
[11] Celalettin Yavuz, "Birinci Dünya Harbi Sırasında Osmanlı ve Alman Deniz Subayları İlişkileri", **Yedinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri I**, 2000, s.232.
[12] "Göben Nasıl ve Ne Zaman Yavuz' Oldu", **Derya**, 28 (Ocak 1970), s.5.
[13] Wilhelm Souchon, "Yavuz ve Midilli", **Risale-i Mevkute-i Bahriye**, t.y., s.50.
[14] **Tümamiral Wilhelm Souchon,** uzun süre Bahriyenin Amirallik karargahında görev yapmış, güzel konuşma kabiliyetine sahip arkadaşları arasında diplomat olarak bilinen Souchon çok sayıda yurt dışı görevde bulunmuş, Rus-Japon savaşı sırasında Kruvazör Komodorluğunun Kurmay Başkanlığı'nı yapmıştır. Uzak doğudan dönüşünde İmparatorluk Bahriye Dairesi'nde görevlendirilmiş ve yıllarca yurt dışında harp sevk ve idaresi alanında çalışmıştır.
[15] **A.g.m.**, s.233.

yangınını söndürmek üzere yardıma koşmuş, bir astsubay ile iki eri yangında can vermiştir[16]. Türk gazeteleri Alman misafirlerinin bu fedakarca davranışından taktirle bahsetmiş, onların sadece ziyafetlerde eğlenmeyi değil, kendilerine ev sahipliği yapanlar uğruna canlarını ortaya koymayı bildiklerini de yazmıştı[17].

I. Dünya Savaşı öncesine kadar Goeben'le kız kardeşi Breslau Amiral Souchon emrinde Akdeniz ve Ege'de çeşitli ülkelerin limanlarını ziyaret ederek ülkelerinin hak ve menfaatlerini korumak üzere çeşitli görevler yapmışlardır. Ancak savaş kapıyı çalmak üzeredir.

C I. DÜNYA SAVAŞI'NIN İLANI

Milliyetçilik akımları ve maddi menfaatlerin siyasal bunalımlarla bütünleştiği Avrupa ve Balkanların beklediği savaş kıvılcımı, Bosna-Hersek'in Avusturya tarafından ilhakına bir tepki olarak Avusturya Macaristan Veliahdı Arşidük Ferdinand'ın eşi ile birlikte 28 Haziran 1914'te[18] Gavrilo Princip adlı bir Sırplı tarafından Saraybosna'da öldürülmesi ile geldi[19]. Bismarck'ın kehaneti doğru çıkmıştı. *Balkanlardaki şeytan işi bu çılgınca olay, Avrupa'daki savaş adlı barut fıçısını ateşlemişti*[20]. Bu olay karşısında, Rusya'nın da savaşa gireceğini hesaplayan Avusturya, Almanya'nın desteğini sağladıktan sonra, 23 Temmuz 1914'te Sırbistan'a 48 saatlik bir ültimatom vererek gayet ağır isteklerde bulundu. Rusya'nın desteğini sağlayan Sırbistan ise bu isteklerin bir çoğunu reddetti ve hemen seferberlik ilan etti. Bunun üzerine Avusturya 28 Temmuz'da Sırbistan'a savaş ilan etti[21].

İngiltere diplomatik yoldan savaşı önlemek istedi ise de bir sonuç elde edemedi. Bunun üzerine Rus Çarı askerlerin baskısı ile 31 Temmuz'da seferberlik emri verdi. İşte bu seferberlik emri kıvılcımı yangına çevirdi ve gerçek anlamda Birinci Dünya Savaşının çıkmasına neden oldu. Almanya, Rusya'nın seferberlik ilanı üzerine aynı gün bir ültimatom vererek Rusya'dan 12 saat içerisinde seferberliğini kaldırmasını

---

[16] Emil Ludwig, **Yavuz ve Midilli'nin Yolculuğu**, Burçak yay., İstanbul, 1968, s.7.
[17] Makela, **a.g.e.**, s.26.
[18] Veli Yılmaz, **Siyasi Tarih**, Harp Akademileri K.lığı yay., İstanbul, 1998, s. 212.
[19] Soner Yalçın, **Teşkilatın İki Silahşoru**, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2001, s.181.
[20] Erol Mütercimler, **Destanlaşan Gemiler**, Kastaş yay., İstanbul, 1987, s.85.
[21] **A.g.e.**, s.213.

istedi. Rusya bunu reddedince, Almanya 1 Ağustos'ta Rusya'ya savaş ilan etti ve sonrası çorap söküğü gibi geldi. Savaş çok kısa bir sürede tüm dünyaya yayıldı[22].

D AKDENİZ'DE SAVAŞANLARIN MUKAYESESİ

Akdeniz'de bulunan Fransız ve İngiliz donanma gemilerinin ana görevi '*Kuzey Afrika-Fransa deniz yolunu, Fransız kolonisi kolordusunun geçişi için açık tutmaktı*'. Bu kolordunun mevcudu 80.000'in üzerindeydi ve kolordunun kendine tahsis edilen yerde bulunabilmesi veya bulunamaması Fransa'nın hazırlamış olduğu savaş planlarının uygulanmasını büyük ölçüde etkileyecek, belki de savaşın gidişatını dahi değiştirebilecekti[23]. Bu sebeple de *Akdeniz'deki İngiliz ve Fransız filolarının öncelikli görevi: Fransızların Afrika'daki birliklerini nakledecek konvoyu korumak ve destek sağlamaktı*[24].

Akdeniz'in en kuvvetli filosunu Fransızlar teşkil ediyordu. 16 savaş gemisi, 6 kruvazör ve 24 muhripten oluşan bu filo Fransız nakliyatını koruyacak kudrette idi. İngilizlerin Akdeniz filosu ise Malta'da üslenmişti. Filonun ana gemilerinin her biri 18.000 tonluk, sekizer tane 12 inçlik toplara sahip ve 27-28 mil sürat yapabilen Infexible, Indominatable ve Infetigable savaş gemileri oluşturuyordu. Bu gemiler yüksek sürati olan bir savaş gemisi hariç yüzebilen her sınıf gemiyi tahrip edebilecek güçteydi. Bu gemilere ilaveten İngiliz Akdeniz Filosu; 14.000 tonluk 4 kruvazör, 5.000 tonun altında 4 hafif kruvazör ve 14 tane muhripten oluşmaktaydı. İtalyan Donanması tarafsızdı. Kuzey Adriyatik'te Pola'da üslenmiş olan Avusturya Donanması ise, 2 tanesi 12 inçlik toplara sahip 7 zırhlı olmak üzere, 8 faal gemi ile bir miktar yardımcı gemiden ibaretti. Hazırlıksız olan bu filonun hiçbir işe yaramayacağı çok kısa bir süre sonra anlaşılacaktı[25].

Dünyanın ikinci büyük donanmasına sahip olan Almanya'nın ise Akdeniz'de sadece iki savaş gemisi vardı. Bunlardan birisi 23.000 tonluk Goeben zırhlısı, diğeri de İngilizlerin hafif kruvazörleri ayarında olan Breslau kruvazörü idi. Churchill'e göre

---

[22] İbrahim Akkaya, "Yavuz Geliyor Yavuz", **Dz.K. Dergisi**, 535 (Ocak 1987), s.26.
[23] Barbara Tuchman,"Yavuz ve Midilli'nin İstanbul'a Gelişi ve Bu Gelişin Doğurduğu Sonuçlar", **Donanma Dergisi**, Cilt 78,Sayı 451 (Ekim 1965), s.109.
[24] Redmond Mclaughin, **Yavuz'un Kaçışı**, Milliyet yay., İstanbul, 1978, s.74.
[25] Afif İzzet, "Akdeniz'de Yavuz ve Midilli", **Deniz Mecmuası**, 46/333 (1 Temmuz 1934), s.328.

'Goeben bütün Fransız muharebe gemileri ve kruvazörlerinden daha fazla sürate sahip olduğu için onların aralarından sıyrılabilir ve Fransız askerleri ile dolu olan nakliye gemilerini teker teker batırabilirdi'[26]. Bu sebeple Fransa ve İngiltere Deniz Kuvvetleri bu birliklerin geçişi için en büyük tehlikeyi teşkil eden Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörüne gözlerini dikmişlerdi. Bu gelişmeler üzerine Alman Deniz Kuvvetleri de Açık Deniz Filosu Komutanı'na Mart 1914'de Avusturya Filosu ile birlikte 19ncu Fransız Kolordusunun Cezayir'den, Fransa'ya naklini taciz görevini vermişti[27].

E SAVAŞ ÖNCESİNDEKİ SON HAZIRLIKLAR

Avusturya Veliahdı'nın öldürüldüğü tarihte Goeben zırhlısı Hayfa'da bulunuyordu. Filo Komutanı Amiral Souchon, bu olayın muhtemel bir savaşa sebep olabileceğini değerlendiriyordu. Bu tarihte *Goeben zırhlısı kazanlarındaki stim kaçakları nedeniyle en fazla 12 mil sürat yapabiliyordu.* Planlı programa göre Ekim ayında Moltke Kruvazörü Goeben zırhlısının yerini alacak ve gemi tamir ve bakım için Kiel'e gidecekti. En kötü ihtimale göre hazırlanmaya karar veren Souchon Alman Deniz Kuvvetleri'nden yeterli miktarda kazancı, borucu ve tecrübeli usta yollamalarını talep eden bir telsiz mesajı çektikten sonra Pola'ya intikale geçti[28]. 9600 yeni kazan borusu ile tersanenin gönderdiği ustalar, 10 Temmuz 1914 tarihinde Pola'da onarıma başlanan zırhlının tamirine Temmuz ayının geri kalan süresince de aralıksız devam edildi. 4463 arızalı boru tespit edildi ve değiştirildi[29]. Bununla beraber Souchon Adriyatik'te hapsedilmemesi için derhal Pola'yı terk etmesini bildiren mesaj emrini aldığında onarım henüz tamamlanamamıştı[30]. Goeben zırhlısı bu yarı tamir edilmiş kazanları ile kısa süreli 22,5 mil[31], devamlı 18 mil sürat yapabilecek durumda idi[32].

Messina'ya intikalde iken Arnavutluk kıyılarından dönmekte olan Breslau kruvazörü ile buluşan Goeben zırhlısının Messina'ya intikalinden amaç, üçlü ittifakın

---

[26] Tuchman, **a.g.m.**, s.109.
[27] "TCG YAVUZ'un Donanmadan Ayrılma Töreni", **Dz.K. Dergisi**, Cilt 79, Sayı 483 (Ekim 1973), s.18.
[28] Mclaughin, **a.g.e.**, s.77.
[29] Avcı, **a.g.m.**, s. 105.
[30] Tuchman, **a.g.m.**, s.110.
[31] **A.g.a.**, 2, 2/12.
[32] Mclaughin, **a.g.e.**, s.77.

diğer iki üyesi olan Avusturya-Macaristan ve İtalyan deniz makamlarıyla önceden kararlaştırılmış olan ortak harekat planını uygulamaya hazırlamaktı[33]. Ancak Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörü daha İtalya açıklarında iken Almanya'nın Rusya'ya savaş ilan ettiği ve seferberlik hazırlıklarına başlandığı bildirildi. Aynı mesajda, Messina'da kömür ikmali yapmaları da emrediliyordu[34]. Souchon seferberlik haberini güvertede "*Fredericus Rex*"[35] adlı Prusya marşıyla personele duyurdu ve bütün gemiyi bir sevinç dalgası sardı[36]."*Bütün mürettebata boyunlarına asmak üzere madeni yuvarlaklar halinde hüviyet işaretleri dağıtıldı. Bunlarda geminin adı ile birlikte her tayfanın numarası da vardı. Her rütbedeki asker için Kayzer ve vatanı uğruna ölmek bir şeref ve sadakat borcu olduğu ve Rusya ile savaşa girildiği personele duyuruldu*"[37].

Messina'ya geldiklerinde bir yandan kömür alıyorlar, bir yandan da doğrudan savaş için zorunlu olmayan bütün eşyaları (fazla sandallar, güverte koltukları, kondisyon aletleri, çeşitli mobilyalar, talim mermileri, eğitim atışlarında kullanılan su üstü hedefleri) kömür gemisi General'e transfer ediyorlardı[38]. Bu arada Fransa ile savaş ilan edildiği haberi geldi. İtalya tarafsızdı ve limanda en fazla 24 saat kalabilirlerdi. Bu zaman içerisinde ikmali tamamlayıp[39] 3 Ağustos 1914 gecesi saat 01.00'da gizlice ileri harekete geçtiler ve savaş hazırlıklarına başlandı[40].

Amiral Souchon'a müteakip harekat tarzı için herhangi bir emir verilmemişti. Ancak o kararını çoktan vermişti; "*Goeben ve Breslau Cezayir kıyısından Fransızların XIX. Kolordusunun gemilere bindirildiği başlıca noktalar olan Philippeville ve Bone kalelerini bombardıman ederek, düşman filolarının varlığına rağmen Alman kruvazörlerinin taarruz azim ve kahramanlığını tüm dünyaya ispat edecekti*"[41].

---

[33] Besbelli, **a.g.m.**, s.17.
[34] Tuchman, **a.g.m.**, s.110.
[35] General August von Goeben'in geçmişteki piyade alayının resmi geçit marşı.
[36] Mclaughin, **a.g.e.**, s.81.
[37] Akkaya, **a.g.m.**, s.26.
[38] Th. Kraus-Karl Dönitz, **Şanlı Yavuz ve Midilli**, Demir yay., İstanbul, 1974, s.14., ayrıca bkz.; Mclaughin, **a.g.e.**, s.82.
[39] Tuchman, a.g.m., s.110.
[40] Souchon, **a.g.m.**, s.54.
[41] Mclaughin, **a.g.e.**, s.82.

F İNGİLTERE'NİN DEVREYE GİRMESİ

Churchill, 31 Temmuz'da İngiliz Akdeniz Filosu Komutanı Sir Berkeley Milne'e ilk görevinin *'Fransız nakliyatını gerekirse Alman gemileri ile, özellikle de Goeben'le savaşarak korumak'* olduğunu söylemişti Bu arada Milne'e şunu da hatırlatmıştı : *'Birliklerinin sürati sana savaş için uygun zamanı seçtirecek yeterliktedir...Kendinden üstün kuvvetlerle savaşı kabul etme'* işte bu son cümle Milne'nin aklının karışmasına neden olmuştur. Aslında Churchill'in üstün kuvvetlerden kastı Avusturya Donanması idi[42].

Amiral Milne, Churchill'den ilk ikazı aldıktan sonra filosunu Malta'da topladı. 2 Ağustos'da İngiliz Konsolosluğu, Alman savaş gemilerinin Toronto'da olduklarını duyuruyordu. İngiliz filosu için ilk fırsat çıkmıştı. Düşmanın yerini tespit etmek savaşın yarısını kazanmak sayılırdı. Lakin İngiltere henüz savaşa girmediğinden Alman savaş gemilerine bir müdahalede bulunması mümkün değildi. 2 Ağustos günü erken saatlerde Churchill'den ikinci mesaj geldi. Mesajda Goeben zırhlısının iki büyük savaş gemisi ile izlenmesini ve Avusturya Donanması'nın Adriyatik Denizi'ne çıkışının gözlenmesi emrediliyordu. Ancak bu emir geç gelmişti ve Goeben ile Breslau Cezayir sahillerini bombalamak üzere Messina'dan geçeli altı saatten fazla olmuştu[43].

G CEZAYİR LİMANLARININ BOMBALANMASI

Alman kruvazörlerinin taarruz azim ve kahramanlığını tüm dünyaya ispat etme amacında olan Amiral Souchon, Philippeville ve Bone kalelerini bombalamak üzere planını yapmıştı. Goeben zırhlısı sabah saat dört sularında Cezayir kıyılarına gelmiş ve gecenin karanlığında Philippeville'ye doğru ilerliyordu. Saat 04.30'da personel savaş yerlerine alınmış ve dürbünler kıyıdaki hedeflerini aramaya başlamıştı. Günün ağarmasıyla birlikte altı kilometre uzaklıktaki rıhtımda dolaşan insanlar fark edilmeye başlanmıştı. İki saatlik bekleyişten sonra ateş serbest bazerleri ve arkasından topların o ürkütücü sesi duyuldu. Bunlar *Akdeniz'de atılan ilk mermilerdi*[44]. Goeben zırhlısı 6 dakikada 43 mermisini ateşlemişti. Demiryolu istasyonu, şehrin kenarındaki kışla,

---

[42] **A.g.m.**, s.110.
[43] **A.g.m.**, s.112.
[44] **Cumhuriyet**, 10 Mart 1928.

ambarlar ve taş kömürü yığınları hedef olarak seçilmişti. Az sonra bütün hedeflerden dumanlar yükselmeye başlamıştı. Amiral askeri hedeflerin yeterince tahrip edildiğini değerlendirerek ateşin kesilmesini emretti. Goeben zırhlısı kuzeye doğru dönerek körfezden dışarı çıkarken yangın tüm liman sahasını sarmıştı. Ayrılırken şehrin yanındaki kaleden ağır havan topu ateşi başlamış ancak bunlardan hiç biri Goeben zırhlısına isabet etmemişti[45]. Denizlerdeki savaşın ilk perdesi bu şekilde oynanmıştı. Asıl ciddi savaş, Almanya'nın denizlerdeki baş düşmanı ve denizlerin hakimi İngiltere savaşa girdikten sonra başlayacaktı[46].

Körfezden çıkınca rota önce batıya, karadan iyice uzaklaşınca da doğuya çevrildi. Goeben zırhlısı bir taraftan Breslau kruvazörü ile buluşacağı randevu noktasına doğru 20 mil süratle seyrediyor, diğer taraftan da taarruz etmek için düşman gemisi arıyordu. Breslau kruvazörü de görevini en iyi şekilde yapmış Bone şehrini bombalamış, liman tesislerini, işaret istasyonu ile limandaki üç gemiyi tahrip etmişti. Souchon bu harekatın sonucunu şu şekilde anlatıyordu; "B*u harekatımızın maddi başarısı büyük olmamıştır. Savaşın başlamasından hemen sonra yapılan harekatın maddi başarısından çok moral etkisi önemliydi. İlk günlerdeki başarımı kesinlikle zekamdan çok şansıma borçluyum. Ama bu harekatta Fransız savaş gemilerine ateş edebilseydim, başarı tabi ki çok daha büyük olurdu*"[47].

Şimdi sıra planın ikinci safhasını uygulamaya gelmişti ve 1200 mil mesafede olan İstanbul'a intikale geçmeden önce kömür ikmali yapılması gerekiyordu. 1 Ağustos'ta Souchon İtalyan çizmesinin topuğunda bulunan Brindisi Limanına İngilizlerin Indomitable ve Indefatigable savaş gemilerini atlatarak kömür ikmali yapmak üzere geldi ise de, İtalyanlar deniz durumu nedeniyle kömür gemilerinin emniyetle yanaşmasının uygun olmadığını bahane ederek kömür vermeyi kabul etmediler.

Almanya bir savaş durumunda dünya denizlerini kısımlara ayırmış ve her kısıma da bir Alman ikmal subayı atamıştı. Bu subay sahasındaki bütün Alman ticaret gemilerini, savaş gemileri ile buluşmak üzere istediği sahaya göndermek ve Alman

---

[45] Ludwig, **a.g.e.**, s.25.
[46] Kraus- Dönitz, **a.g.e.**, s.29.
[47] Makela, **a.g.e.**, s.34.

bankaları ile iş firmalarının kaynaklarını savaş gemileri yararına kullanma yetkisine sahipti[48]. İtalya'dan Kömür alamayan Souchon için de tek kaynak bu organizasyon idi.

H GOEBEN ZIRHLISININ İMHASI İÇİN KAÇAN FIRSATLAR

Amiral Souchon Cezayir'i bombalamaya giderken Fransız Filosu da Deniz Kuvvetleri Komutanı Amiral Boue de Lapeyrere komutasında Toulon'dan Kuzey Afrika'ya doğru seyretmekte idi. Bombardıman olayını anında duyan Amiral Lapeyrere Goeben zırhlısının batıya doğru yoluna devam edeceğini, belki de Cezayir'i bombalayacağını ve sonra da Atlantik'e açılacağını düşündü. Düşmanın önünü kesmek ümidi ile süratini daha da artırdı. Goeben zırhlısının aranması için birliğinden gemi ayırmadı. Zira Goeben bu şekilde önlerine çıkarsa çarpışırlardı, şayet çıkmazsa Goeben'i batırma işi daha sonraya bırakılabilirdi. Nihayetinde Fransız filosu ile Goeben karşılaşmadı ve Fransızların önlerine çıkan ilk fırsat da elden gitmiş oldu. Müttefikler tarafından olan herkes gibi Amiral Lapeyrere de Goeben zırhlısını sadece deniz stratejisi yönünden inceliyor, onun politik bir gayesi de olabileceği özellikle savaşın gidişine ve süresine etki edebilecek bir rol oynayabileceğini düşünmüyordu[49].

4 Ağustos öğleden önce İngiliz Indomitable ve Indefatigable savaş gemileri, Bone açıklarında Messina'ya doğru doğu istikametinde yol almakta olan Philippeville ve Bone sahillerini bombalayan Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörüne rastladı. Fakat henüz İngiltere Almanya'ya savaş ilan etmediğinden gemiler ilk anda birbirlerinin 8000 yarda açığından sadece toplarını birbirlerinin üzerine drisa ederek geçtiler ve ani bir dönüşle Goeben zırhlısının dümen suyunda mevki alarak izlemeye başladılar[50].

İngiltere ile savaşın başlayıp başlamadığını bilemeyen[51] Amiral Souchon, İngiliz gemileri ile mümkün olduğu kadar arayı açmanın en uygun hareket tarzı olacağını değerlendirerek kazanlarının dayanabileceği kadar sürat artırdı. İngiliz gemileri Goeben zırhlısıyla, Breslau kruvazörünün mevkini telsiz ile Amiral Milne'e, O

[48] Tuchman, **a.g.m.**, s.108-109.
[49] Ludwig, **a.g.e.**, s.30.
[50] **A.g.m.**, s.115., ayrıca bkz.; Ludwig, **a.g.e.**, s.30.
[51] Mclaughin, **a.g.e.**, s.88.

da İngiliz Deniz Kuvvetleri'ne bildirdi. "*Indomitable ve Indefatigable, Goeben ve Breslau'ı takip ediyorlar. 3744 N-0756 E*"[52].

İngiliz Deniz Kuvvetleri düşmana bu kadar yaklaşıp ateş açamamanın gerginliği içindeydi. Churchill Başbakan ve Dışişleri Bakanı ile konuşarak şayet Goeben zırhlısı ile Breslau kruvazörü Fransız nakliye gemilerine hücum ederse Amiral Milne'e gemilere müdahale hakkı verilmesini istedi. Ne var ki Amiral Milne gemilerin mevkilerini verirken rotalarını bildirmediğinden, Churchill Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörünün Fransız nakliye gemilerini vurmak için halen batıya doğru gittiğini sanıyordu. İngiliz Başbakanı Asquit de, Churchill'le aynı fikirdeydi ama hükümet üyeleri Goeben zırhlısı ile Breslau kruvazörüne müdahale için Almanya'ya verilen ültimatom süresinin dolması gerektiğini belirtiyorlardı. Bu şekilde Goeben zırhlısını batırmak için ele geçen ikinci fırsat da kaçırılmış oluyordu. Fakat bu fırsat nasıl olsa kaçırılacaktı. Zira Churchill'in istediği olsaydı, Goeben zırhlısı ancak Fransız nakliye gemilerine hücum ettiği taktirde batırılacaktı. Halbuki Goeben zırhlısı şimdi bambaşka gayelere doğru gidiyordu[53].

Amiral Souchon takipçileri ile arasını açmaya çalışırken, İngilizler de mesafeyi kapatmak için gayret sarf ediyorlardı. Goeben zırhlısı kazan problemi nedeniyle en fazla 24 mil sürat yapabiliyordu. İngiliz gemileri ile aradaki mesafe ancak ateşçilerin üstün gayretleri ile muhafaza edilebiliyordu. Köprü üstünde ve toplarda görevli olanlar dışında tüm personel kömür taşımak üzere kazan dairesi ve ambarlarda görevlendirilmişti[54]. Akşama kadar dört ateşçi ölmüş ama yavaş yavaş mesafe açılmaya başlamıştı. Almanya'ya verilen ültimatom gece yarısı dolacağından Churchill takipteki gemilerine taarruz için emir veremiyordu. İngilizler gece yarısını beklerken Goeben zırhlısı ile Breslau kruvazörü Messina'ya ve kömüre kavuştu[55].

Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörünü takip eden Amiral Milne'nin önüne bu seferde başka bir engel çıkıyordu. Milne'e "*İtalya'nın tarafsızlığını ilan ettiği ... ne olursa olsun İtalya karasularına 6 milden fazla sokulmaması*"[56] emrediliyordu. Altı mil

---

[52] **A.g.m.**, s.114.
[53] Mclaughin, **a.g.e.**, s.89., ayrıca bkz.; Tuchman, **a.g.m.**, s.115.
[54] **A.g.e.**, s.94.
[55] **A.g.m.**, s.116.
[56] **A.g.m.**, s.116.

kısıtlaması nedeni ile Messina Boğazı'na girmesi yasaklanan Milne son çareyi boğazın her iki tarafını tutmakta buldu. Herkes Souchon'un, Avusturya Donanması ile birleşmeyi hatta Pola'ya sığınmayı tasarladığını sanıyordu. Çanakkale'de mayınlar döşendiği ve karartma yapıldığı hakkında gelen haberler de Souchon'un Osmanlı karasularına gidebileceği fikrini Milne'nin aklından büsbütün sildi[57]. Churchill imzasıyla 3 Ağustos'ta Milne'ne verilen emirde bu paralelde idi; "*Adriyatik Denizi'nin girişinin kontrol işlemi sürdürülecektir. Ama asıl hedefiniz Goeben'dir. Nereye giderse gitsin, onu izleyin savaş ilan edilmesi halinde harekete geçmeye hazır olun. Savaş ihtimali pek kuvvetli ve yakın*"[58]. Goeben zırhlısının tekrar batıya gideceğine inandığı için kendisi sancak gemisi Inflexible ve yanında Indefatigable ile boğazın Akdeniz'e açılan tarafını, Gloucester hafif kruvazörü ile de boğazın Doğu Akdeniz'e açılan tarafını tuttu. Ayrıca bütün gücünü batı'da yoğunlaştırmak isteyen Milne, Indomitable kruvazörünü de kömür ikmali yapmak üzere Malta yerine yakında bulunan Bizerte'ye yolladı. Bu mevkilendirme sonucunda Goeben zırhlısı, batı yerine doğu'ya gittiği taktirde İngilizlerin üç büyük gemisinden hiç biri yolunu kesemeyecekti. 5-6 Ağustos'ta Milne Goeben zırhlısının mutlaka batıya gideceği sabit fikri ile Sicilya'nın batısında karakol yaptı. Goeben zırhlısının başka türlü hareketine ihtimal vermeyen İngiliz Deniz Kuvvetleri de Milne'nin bu tertibine ses çıkarmadı[59].

I DONANMA CEMİYETİ VE EL KONULAN GEMİLER

Dünya konjonktürünün donanmasız yakalanamayacağını, hele Osmanlı İmparatorluğu konumunda bulunan bir devletin bahriyesinin çok kuvvetli olması gerektiğini[60] düşünen Sultan Aziz ordu ve donanmayı modernleştirmiş, Tophane Fabrikaları ve İstanbul Tersanesini Avrupa'daki benzerleri ile boy ölçüşebilecek bir seviyeye getirmişti. Abdülaziz saltanatının sonlarına doğru 30'u zırhlı ve 74'ü ahşap olmak üzere toplam 104 parça gemi[61] ile Osmanlı Donanması, İngiliz Donanması'ndan

---

[57] **A.g.e.**, s.94.
[58] **A.g.e.**, s.95.
[59] **A.g.m.**, s.117.
[60] Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi**, Cilt VII, TTK. yay., Ankara, 1983, s.231.
[61] Zafer Toprak, "Balkan Harbi, Averof Zırhlısı ve Osmanlı Kimliği", **Donanma K.lığı 1nci Deniz Harp Tarihi Semineri**, 2003, s.1., ayrıca bkz.; Selahittin Özçelik, **Donanma-yı Osmanı Muvanet-i Milliye Cemiyeti**, TTK yay., Ankara, 2000, s.6.

sonra Fransa ile birlikte dünyanın ikinci büyük deniz kuvveti haline gelmişti[62]. II. Abdülhamit'in otuz üç yıllık istibdat yönetiminin ihmal ve baskısı ile fikri faaliyetten yoksun bırakılan donanma personeli[63] ve bu güçlü donanma, Haliç ve Nara'da çürümeye terk edilmişti[64]. Osmanlı Donanmasında bu dönemde eksik olan ne gemi ne de personel idi. Eksik olan tek unsur bilgi ve tecrübe idi[65]. II. Meşrutiyet'in ilanı ve sonrasında II. Abdülhamit'in tahttan indirildiği 27 Nisan 1909 tarihine gelindiğinde; donanmayı teşkil eden gemi sayısı fazla olmasına rağmen bunlardan iki zırhlı, iki kruvazör, üç zırhlı korvet, iki torpido kruvazörü ve on sekiz torpidobot dışında kalanlar değil savaşmak, denize çıkacak ve hatta onarılabilecek durumda dahi değildi. Personeli ise eğitim yapmadığından denizcilik ve savaş yeteneklerinden yoksundu. 1903 yılında İngiliz yetkililerine bilgi veren Kraliyet Armadası I. Lordu Earl Jelbourne, donanma için *"mevcut bile değil"*[66], İngiliz Amirali Mark Kerr de *"Türklerin mizaç itibarıyla denizci bir ulus olmadıklarını"*[67] belirtmişti.

Osmanlı Donanmasını eski günlerindeki gibi kuvvetli bir donanma haline getirmek isteyen Osmanlı Hükümeti, 18 milyon liralık donanma programı hazırladı[68]. Ancak programı uygulamak için ihtiyaç duyduğu parayı hazineden karşılayamıyordu[69]. Bu aşamada İttihat ve Terakki ile yakın ilişkileri olan Alman Askeri Ataşesi Binbaşı Von Stremple, hükümete savaş gemileri yapımı için fonların artırılması amacıyla ulusal katılımın öngörüldüğü Alman Flottenverein (Donanma Cemiyeti) benzeri bir organizasyon kurulmasını önerdi. Teklifi değerlendiren hükümet de sine-i millete döndü[70]. Türk kamuoyu devletin yapamadığı donanmayı kendisi yapmak isteyerek 19

---

[62] Bahri S. Noyan, "Sultan Osman Reşadiye Drednotları", **Hayat Tarih Mecmuası**, Cilt I, Sayı 5 (1 Haziran 1969), sf.y., ayrıca bkz; Saim Besbelli, "Meşrutiyet Donanması", **Donanma Dergisi**, 437 (Nisan 1962), s.68-72.

[63] Afif Büyüktuğrul, **Osmanlı Deniz Harp Tarihi ve Cumhuriyet Donanması**, Cilt III, Deniz bas., İstanbul, 1983, s.371.

[64] Donanma, Sultan Abdulaziz'in tahttan indirilişine katıldığı için II. Abdülhamid tarafından neredeyse cezalandırılmıştı. Rus-Japon Harbinde, Rusların uğradığı bozgun üzerine Potemkin zırhlısında askerlerin isyan çıkarması II.Abdülhamid'i daha da vesveseli yapmıştı. Bir gün Osmanlı Donanmasında da benzer bir ayaklanma olmasından ve Yıldız Sarayını topa tutmalarından korkuyordu. (Yalçın, **a.g.e.**, s.103.)

[65] Özçelik, **a.g.e.**, s.6.

[66] Bahri S. Noyan, "Birinci Dünya Harbinden Evvel Türk Bahriyesi", **Hayat Tarih Mecmuası**, Cilt I, Sayı 5 (1 Mayıs 1976), sf.y.

[67] Mim Kemal Öke-Erol Mütercimler, **Sultan Osman**, e yay., İstanbul, 1991, s.23.

[68] Saim Besbelli, "Tarihte Türk Donanma Cemiyeti", **Derya**, 22 (Temmuz 1963), s.8.

[69] Fahri ÇOKER, **Bahriyemizin Yakın Tarihinden Kesitler**, Dz.K. yay., Ankara, 1994, s.158.

[70] Bernd Langensiepen & Ahmet Güleryüz, **1828-1923 Osmanlı Donanması**, Denizler kit., İstanbul, s.14.

Temmuz 1909 tarihinde zamanın ünlü ticaret adamlarından Yağcı Şefik Beyin başkanlığında *'Donanma-i Osmanı Muaveneti Milliye Cemiyetini'* kurdu[71]. Cemiyetin ana amacı *"Ege'deki deniz kuvveti gücü dengesini muhafaza etmekti"*[72]. Yunanlıların Averof zırhlısını donanmalarına katmaları milletteki modern gemi arzusunu büsbütün kamçılamış, Donanmanın güçlenmesi milli bir dava haline gelmişti[73]. *"Müslümanlara mahsus Kurtuluş Yolu başlıklı halka parasız dağıtılan broşürde, Balkan Harbi sırasında Averof zırhlısı nedeniyle Osmanlı Donanması Ege'ye açılamamış, Selanik ve Ege'deki Osmanlı Adalarını savunamamıştı. Yine Averof nedeniyle İzmir'den, Beyrut'tan, Rumeli'ye asker sevkıyatı yapılamamıştı. Tek bir Yunan gemisi Osmanlı Donanmasının elini kolunu bağlamıştı..."*[74].

Devletin ve milletin menfaatlerini ön planda tutarak çalışan Cemiyet, Osmanlı kamuoyunda o kadar hızlı yayılmıştı ki her il, ilçe hatta mahallelerde cemiyetin birer şubesi açılmıştı. Haziran 1911 itibarıyla 44 merkez ve buna bağlı 331 şubeden oluşan[75] Cemiyet doğal olarak sadece Anadolu'nun dar sınırları içine sıkışıp kalmamış, İmparatorluğun bütün sathına yayılmış, hatta Almanya'da bile birkaç Türk hekiminin teşebbüsüyle *'Berlin Donanma Cemiyeti'* kurulmuştu[76]. Bütün fikir adamları, şairler, öğretmenler, doktorlar, tüccarlar ve bir çok karacı subay derneğe katılmış, ücretsiz olarak vazife almışlar ve yapılan propagandalara katılmışlardı[77]. Yeni ve kuvvetli bir donanmaya sahip olmak isteyen halkın topladığı paralar, devletin denizcilere verdiği bütçeyi çok aşmıştı[78]. Yapılan yardım sekiz ay içinde 762.000 lirayı buldu. Bu miktar Şubat 1912 başında iki milyon liraya yaklaşmış[79] ve gemi alınabilecek duruma gelinmişti[80]. 1913 kongresinde adı *'Osmanlı Donanma Cemiyeti'* olarak değiştirilen Cemiyet[81], I. Dünya Savaşında bile faaliyetlerini sürdürmüş, orduya özellikle donanmaya giyecek-yiyecek, çadır, muhacirlerin iskanı vb. olmak üzere çok çeşitli

---

[71] Büyüktuğrul, **a.g.e.**, s.380., ayrıca bkz.; Noyan, **a.g.m.**, sf.y.
[72] ÇOKER, **a.g.e.**, s.158., ayrıca bkz.; Afif Büyüktuğrul, **a.g.e.**, s.380.
[73] Nejat Gülen, **Şanlı Bahriye**, Kastaş yay., İstanbul, 2001, s.207.
[74] Toprak, **a.g.m.**, s.3-4.
[75] Özçelik, **a.g.e.**, s.86, 239.
[76] Öndeş, **a.g.m.**, s.28.
[77] Osman Öndeş, "Donanma Cemiyeti", **Hayat Tarih Mecmuası**, Cilt I, 6 (Temmuz 1966), s.28.
[78] Büyüktuğrul, **a.g.e.**, s.380.
[79] Besbelli, **a.g.m.**, s.9.
[80] Cemal Kutay, **Yüzyılımızda Bir İnsanımız**, Cilt III, Kazancı Tic. A.Ş., İstanbul, 1992, s.544.
[81] Özçelik, **a.g.e.**, s.14.

katkılarda bulunmuştur. Kuvay-ı Milliye hareketinin başlangıcında, Amasya Gizli Protokolleri gereğince Cemiyetin mali kaynağının Batı Anadolu Kuvay-ı Milliye'sine aktarılması kararlaştırılmış[82], ancak alınan bu karar fiiliyata geçirilememiştir. 12 Aralık 1925 tarihinde TBMM'nce çıkarılan bir kanunla derneğin menkul ve gayri menkul varlığı ile kurduğu Donanma Piyangosu Tayyare Cemiyetine devredilmiştir[83].

Cemiyet '*Bahriye Programında*' gösterilen ve devletin acil ihtiyaçları olarak belirlenen gemileri satın almıştır ki bu gemiler; *asker naklinde kullanılmak üzere İngiltere'den alınan Reşit Paşa, Mithat Paşa, Giresun, Kemal Reis, Piri Reis adları verilen beş nakliye vapuru ile Almanya'dan alınan Barbaros ve Turgut Reis savaş gemileridir. Gemilerin hangi ülkeden alınacağı da genellikle devletin dış siyasetine bağlı olarak belirlenmiştir*[84].

Donanma Cemiyeti'nin faaliyetleri hükümetçe de desteklenmiş ve 28 Şubat 1910'da kabul edilen '*Bahriye Olağanüstü Bütçe Kanunu*' ile gemi alım fonuna beş milyon lira ayrılmıştır. Donanmadaki gemileri yeni, modern ve vuruş gücü yüksek gemilerden teşkil etme gayreti içinde olan Osmanlı Devleti İngiltere'ye iki drednot siparişinde bulunmuştu. Bu drednotlardan birincisine '*Sultan Reşat V*' kısaca '*Reşadiye*' diğerine de '*Fatih*' adı verilmiştir. Reşadiye'nin bedeli 2.304.712 liraydı[85]. Osmanlı'nın denizde silahlanma gayretlerine paralel olarak Yunanistan'da Balkanlarda ve Ege'de Osmanlı'ya karşı kuvvetli olmak gayesiyle silahlanma yarışına girmişti. Arjantin ile arasındaki sorunları çözümleyerek saldırmazlık paktı imzalayan Brezilya, İngiltere'de inşası devam eden Rio de Jenerio'yu satışa çıkartmıştı. Rio de Jenerio'nun satışına ilişkin olarak 28 Aralık 1913 yılında açılan ve Yunanistan'ın da iştirak ettiği ihalede[86] gemi Osmanlı Hükümeti'nce 3.387.475 liraya satın alınmış[87] ve bu gemiye

---

[82] Selahittin Özçelik, "Birinci Dünya Savaşı Öncesinde ve Savaş Yıllarında Donanma Cemiyetinin Türk Denizciliğine Katkıları", **Beşinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri-II**, 1997, s.454.
[83] Özçelik, **a.g.e.**, s.233.
[84] Özçelik, **a.g.m.**, s.453-454.
[85] Besbelli, **a.g.m.**, s.8.
[86] Gülen, **a.g.e.**, s.208., ayrıca bkz.; Çoker, **a.g.e.**, s.158.
[87] Besbelli, **a.g.m.**, s.8.

'*Sultan Osman-ı Evvel*'[88] adı verilmiştir[89]. Bu gemiler modern Osmanlı Donanmasının temelini oluşturacak ve bu sayede de İmparatorluk Ege'de Yunanistan ile boy ölçüşebilecek duruma gelecekti[90].

7 Temmuz'da Sultan Osman'ın tecrübe seyirlerine başlanmış, tecrübe hitamında Devonport'ta havuza alınarak donatımı tamamlanmıştır. Gemi yedi top taretiyle büyük şaşkınlık ve merak yaratmıştı. İngilizlerin yeni yapılan Queen Elizabeth zırhlısında bile sadece dört top tareti vardı[91].

Yapılan sözleşme gereğince *1914 yılı ortalarında tamamlanması planlanan Sultan Osman ve Reşadiye'yi teslim alıp yurda getirmek üzere, Sultan Osman drednotuna Hamidiye'nin efsanevi kahramanı Binbaşı Hüseyin Rauf (Orbay) Bey, Reşadiye'ye de Gv.Kur.Binbaşı Vasıf Bey*[92] *komutan olarak atandırılmıştı.* Her iki geminin personeli 1914 yılı Nisan ayı başlarında Donanma Cemiyeti vasıtasıyla toplanan yardımlarla alınan[93] '*Reşid Paşa*' vapuruyla İngiltere'ye hareket etmişti. Armstrong firması da Temmuz 1914'te gemiyi teslime hazır hale getirmişti. Aslında gemilerden Sultan Osman'ın ilk taksiti ödenmiş geminin inşası Mayıs ayı içinde tamamlanmıştı. Osmanlı Hükümeti gemiyi bir an önce anavatana getirmek istiyordu. Goeben zırhlısının Mayıs 1914 ortalarında yaptığı İstanbul ziyaretine paralel olarak İngilizlerde Amiral de Robeck'i Inflexible zırhlısı ile İstanbul'a göndermişti. Amiral Bahriye Nazırı Cemal Paşa'ya yaptığı ziyaretlerde '*Sultan Osman'ın İstanbul'a intikali için ne gibi tedbirler alındığını soruyor ve Yunanlıların gemiyi batıracaklarını bu*

---

[88] Sultan Osman-ı Evvel, diğer adıyla Sultan Osman'ın satın alma mukavelesi İngiltere Büyükelçisi Tevfik Paşa ile Armstrong Müdürü arasında yapıldı. Geminin Türk Bayrağı ile kızaktan indiriliş töreninde Tevfik Paşa'nın '*dinimizde şampanya günahtır, onun yerine gülsuyu şişesi patlatınız*' demesi üzerine, Paşa'nın kızı geminin çelik gövdesinde şampanya yerine gülsuyu şişesi patlatmıştır. Bu özelliği ile Sultan Osman dünya gemicilik tarihinde gülsuyu patlatılarak denize indirilen ilk gemi olmuştur. (Donanma K.lığı Deniz Tarihi Arşivi, **Ferda Anoğul Arşivi**, 32, 15/32.)

[89] Gülen, **a.g.e.**, s.208.,

[90] David Fromkin, **Barışa Son Veren Barış**, Sabah Kitapları, İstanbul, 1993, s.44.

[91] Mclaughin, **a.g.e.**, s.64.

[92] **Tümamiral Vasıf Bey** (7 Mart 1871-4 Kasım 1958); Bahriye Mektebi'nden mezun olduğu 1890 yılında emekli olduğu 1934 yılına kadar; Londra ve Washington Deniz Ataşeliği, Reşadiye ve Sultan Osman gemilerinin İnşa subaylığı ile Reşadiye'nin Komutanlığını yapan Vasıf Bey, Balkan Savaşında Donanma Kurmay Başkanlığı, I.Dünya Savaşı sırasında Bahriye Nazırı Cemal Paşa'nın Müsteşarlığı görevinde bulunmuştur. Lozan Antlaşması gereğince teşkil olunan Boğazlar Komisyonunda 1923-1924 yılları arasında Başkanlık ile 1930 yılında kurulan 'Gemi Kurtarma Anonim Şirketinde' Genel Müdürlük yapmıştır.

[93] Öndeş, **a.g.m.**, s.29., ayrıca bkz.; Şemsettin Bargut, **I. Dünya Harbinde ve Kurtuluş Savaşında Türk Deniz Harekatı**, s.6.

konuda gerekli karşı tedbirlerin alınması gerektiğini söylüyordu'[94]*. Bu sorular üzerine Yunanlıların düşmanca bir harekette bulunabileceğinden şüphelenilerek Sultan Osman'ın Reşadiye bitirilene kadar İngiltere'de kalmasına ve iki geminin birlikte intikal ederek Ağustos başlarında Donanma'nın Girit açıklarında gemileri karşılamasına karar verilmiştir. Temmuz ayının ilk günlerinde Reşadiye de hazır olunca bu defa ayrılmalarını geciktiren bir sürü mazeretler ortaya çıkarılmış, sürat ve silah tecrübeleri devamlı olarak geciktirilmişti.'*[95].

Sultan Osman, 3 Ağustos 1914 tarihinde Türk denizcilerine teslim edilecekti. Son taksidi olan yedi yüz bin liranın 2 Ağustos tarihinde ödenmesinden yarım saat sonra Bahriye Birinci Lordu Churchill, İngiltere'nin yakın bir tehlikenin eşiğinde olduğunu ileri sürerek İngiltere Hükümeti'nin gemiye ambargo koyduğunu açıklamıştı. *'İngiltere Hükümeti bu ambargoyu 1912'de benimsenen İngiliz acil durum planlarına dayanarak yapmıştı'*[96]. Sultan Osman ile birlikte Reşadiye ve kızakta bulunan Fatih zırhlılarına da el konmuştu[97]. *'İngiltere'nin bu kararı İstanbul'da şok etkisi yapmıştı'*[98].

İngiliz Hariciye Bakanı Sir Edward Grey yapılan bu basit korsanlığı Osmanlı Hükümeti'ne resmi olarak bildirirken, *Osmanlı Hükümeti'nin bu kritik zamanda İngiltere'nin kendi ihtiyaçlarından dolayı neden gemilere el koymayı gerekli bulduğunu anlayacağına emindi. Osmanlı'nın mali kaybına çok üzüldüklerini ve zamanı geldiğinde Kraliyet Hükümeti'nin bunu dikkate alacağını belirtiyordu.* Yapılan açıklamada da tazminat vermekten hiç bahsedilmiyordu. Bu durum karşısında Osmanlı Hükümeti'nce gerekli protestoda bulunulmasına rağmen, *'İngiliz hükümeti hangi devlete ait olursa olsun İngiltere Tersanelerinde yabancı devletler adına inşa edilen hiçbir geminin İngiltere sahillerinden uzaklaşamayacağını açıklıyordu'*. 4 Ağustos'ta, Londra elçiliğimize gönderilen bir bildiri ile bu gemilerin tüm personeli yurda çağrıldı.

---

[94] Behçet Cemal, **Hatıralar**, Selek yay, b.y., 1959, s.108-109.
[95] Richard Humble, "Goeben'in Kaçışı ve Türkiye Savaşta", **20. Yüzyıl Tarihi**, Cilt I (1970), s.345.
[96] İngiliz acil durum planlarında, savaş çıktığı taktirde İngiliz tersanelerinde yapılan tüm gemilere el konulması öngörülmekte idi. (Fromkin, **a.g.e.**, s.45.)
[97] ÇOKER, **a.g.m.**, s.171., ayrıca bkz.; BARGUT, **a.g.e.**, s.6., Donanma K.lığı Deniz Tarihi Arşivi, **Raşit Metel Arşivi**, 3, 3/85., Osman Öndeş, "Drednot Savaşı", **Hayat Tarih Mecmuası**, Cilt I, 2 (1 Şubat 1976), s.83.
[98] Langensiepen- Güleryüz, **a.g.e.**, s.14.

Rauf ve Vasıf Beylerin komutasındaki personel, Reşit Paşa vapuru ile İngiltere'den ayrılarak 21 Ağustos 1914'te yurda döndü[99].

Cumhuriyet döneminde Bahriye Vekaleti'nce Türk-İngiliz Muhtelit Mahkemelerinde aşağıda belirtilen başlıklar altında altı dava açıldı. Bu davalar I. Dünya Savaşı ve önceki dönemlerde ödenmiş ancak geri alınamamış paralar ile ilgiliydi. Ne var ki bu davaların hiçbirisi kazanılamadı[100].

- Ismarlanan (Reşadiye, Sultanı Evvel) Türk zırhlılarına kömür vermek üzere ödenen 2000 İngiliz Lirası,

- Mesudiye zırhlısının cephane ve sandıkları için ödenen 500.000 İngiliz Lirası,

- Reşadiye zırhlısı için ısmarlanan cephane bedeli olarak ödenen 500.000 İngiliz Lirası,

- Sultan Osman zırhlısına torpido imal etmek için ödenen 7.200 İngiliz Lirası,

- Donanma'daki çeşitli gemilerin yedek parçaları ihtiyaçları için ödenen 10.000 İngiliz Lirası.

J OSMANLI-ALMANYA İTTİFAK ANTLAŞMASI

Amiral Souchon komutasındaki Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörü, İngiliz Donanması'nın elinden kurtulmaya çalışırken Almanya da Osmanlı Devleti'ni kendi safına çekmek için çeşitli oyunlar oynuyordu. I. Dünya Savaşına kadar Alman dış politikasının temel ilkesi barış ve barışın korunması için Fransa'nın yalnız bırakılması olmuştur. Bu dönemde tek başına ayakta kalabilecek gücü uzun zamandan beri yitirdiğine inanan ve *varlığını Avrupa devletleri arasındaki çıkar ilişkileri üzerine kurulan dengeden yararlanarak sürdüren Osmanlı İmparatorluğu, Kırım Savaşında toprak bütünlüğünü garanti altına alan İngiltere ve Fransa tarafından terk edilmesi üzerine, tek başına kalmış ve zorunlu olarak Almanya'ya yönelmiştir*[101].

Avrupa'da 1914 Temmuz'unda görülen siyasi ve askeri gelişmeler, geniş çaplı bir savaşın habercisi idi. Bu gelişmeler karşısında, Osmanlı İmparatorluğu için yalnızlık

---

[99] Öke- Mütercimler, **a.g.e.**, s.74-77.
[100] Mustafa Hergüner, **Cumhuriyetimizin Başlangıç Yıllarındaki Denizciliğimize İlişkin Bir İnceleme**, İstanbul Deniz Ticaret Odası Yay., İstanbul, 2003, s.32.
[101] Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi**, Cilt VIII, TTK yay., Ankara, 1983, s.78.

korkusu, savaş dışı kalma mücadelesi başlamış, Avrupa'da savaşın çıkacağından endişe duyan Osmanlı Hükümeti alelacele ittifak arayışına girmiştir[102].

Almanya ve Avusturya ile ittifak teklifi ilk defa Avusturya Hükümeti tarafından yapılmıştı. *Osmanlı Devleti'nin askeri durumunu çok kötü bulan ve bu ordunun Rusya'ya karşı kullanılamayacağını savunan Almanya ittifak teklifinin kendileri tarafından yapılması halinde, Osmanlı'nın şartlar ileri süreceğini değerlendirerek bu ittifak teklifini kabul etmedi.* Sonra gerek Almanya gerekse Avusturya, Osmanlıyı Yunanistan'la anlaşmaktan alıkoymaya çalıştılar. Halbuki Yunanistan ile ittifakı daha önce Almanya ileri sürmüştü[103].

19. yüzyılda Avrupa siyasetinin önemli gündem maddelerinden birini oluşturan ve Osmanlı toprak bütünlüğünü yıkmaya yönelik *'Şark Meselesine'* bu dönemde Alman Başbakanı Otto von Bismarck'ın kayıtsız kalması ve Osmanlı toprakları üzerinde hak iddia etmemiş olması, II. Abdülhamit'in Almanya'ya yönelmesinde önemli bir etken olarak rol oynamıştır. Oysa Bismarck, *"bütün Balkanları tek askerimin kemiğine değişmem..."*[104] diyerek, Almanya'nın bu mesele karşısındaki ilgisizliğini açıklarken, Osmanlı-Alman yakınlaşmasının hem Avrupa barışı için hem de Almanya'nın izlediği denge siyaseti için zararlı olduğuna inanıyordu[105].

Osmanlı İmparatorluğu'nun İngiltere ve Fransa'ya yaptığı ittifak teklifleri de geri çevrilmiş olduğuna göre, ittifak için fazla bir seçenek kalmamıştır[106]. Bu şartlar altında Osmanlı İmparatorluğu zorunlu olarak Almanya'ya yönelmiştir. Cemal Paşa'nın ittifak teklifinin kabul ettirilmesi maksadıyla Fransa'da olduğu günlerde Enver Paşa da, Almanya'nın İstanbul Büyükelçisi Wangenheim'a, *'Osmanlı Hükümeti'nin Almanya ile ittifak istediğini, bu olmadığı takdirde üçlü itilafa eğilimli olan nazırların ağır basacaklarını bildirdi. Aynı gün Sadrazam Sait Halim Paşa da aynı teklifi Avusturya Büyükelçi Berştold'a'*[107] yaptı[108].

---

[102] Yusuf Hikmet Bayur, **Türk İnkılabı Tarihi**, Cilt II, TTK yay., Ankara, 1951, s.630.
[103] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.632.
[104] Lothar Rothmann, **Berlin-Bağdat Alman Emperyalizminin Türkiye'ye Girişi**, Belge yay., İstanbul, 1982, s.9.
[105] Karal, **a.g.e.**, s.168.
[106] Fahir Armaoğlu, **Siyasi Tarih (1789-1960)**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1973, s.418.
[107] Yavuz Özgüldür, **Türk-Alman İlişkileri**, ATASE yay., Ankara, 1993, s.21.
[108] Cemal Paşa, Sadrazam Halim Paşa'nın kendisine ittifak teklifinin Almanya hükümeti tarafından yapıldığının belirtildiğini yazmaktadır.(Behçet Cemal, **a.g.e.**, s.123.)

Avrupa'da savaş rüzgarları olanca şiddetiyle eserken, *Osmanlı Devlet adamlarının değerlendirmeleri gerçekten çok uzaktı.* Sadrazam Sait Halim Paşa, Enver Paşa ve Halil Bey arasında yapılan bir toplantıda genel bir savaşın çıkmayacağı, Osmanlı'nın Almanya ile bir ittifak anlaşması imzalayarak hem devletin tehlikelerden korunacağı hem de ekonomik kalkınmanın sağlanacağı karar altına alınıyordu. İmzalanacak böyle bir ittifakı devletin istikbalini kurtaracak tek çare görerek, 25 Temmuz 1914 tarihli yetki belgesi Sait Halim Paşa adına Padişah tarafından imza edilmiştir[109].

Alman elçisine Enver Paşa tarafından yapılan ittifak teklifi Alman Dışişleri Bakanlığı'na bildirilmiş[110], bu İttifak teklifi Almanlara cazip gelmeye başlamıştır. Tehlikeyi sezen Alman İmparatoru *'şimdi yapılacak şey Balkanlardaki her silahı Slavlara karşı çevirmektir'* diye ısrar ediyordu. Osmanlı Devleti'nin Fransa ve İngiltere'ye meyletmesi ve anlaşma yolları araması üzerine telaşı artan İmparator, İstanbul'daki elçisine Türklerin teklifine *'çok açık bir lisan ile olumlu cevap verilmesini'* emretti. *'Her ne olursa olsun onları geri çevirmemeliyiz'* diyordu[111]. Almanya, Osmanlı Ordusu'nun iyi donatılması ve yetenekli komutanlar elinde olması halinde kendisine yararlı olacağını değerlendiriyordu. Savaştan galip çıkması durumunda en büyük kazancı Orta Doğu'ya, yani Osmanlı topraklarına egemen olacağı idi[112]. Bir taşla iki kuş vuracaktı; hem Rusların müttefikleri ile irtibatını kesecek, hem de Orta Doğu'yu ele geçirecekti. 1914 yılı 28 Temmuz'unda başlayan görüşmeler son derece gizli tutulmuş ve neticesinde[113] 2 Ağustos 1914 gecesi Sadrazam Sait Halim Paşa'nın yalısında İçişleri Bakanı Talat Bey, Savaş Bakanı Enver Paşa, Meclis Başkanı Halil Bey ve Alman Büyükelçisi'nin katılımıyla[114] *I. Dünya Savaşının başlangıç tarihinin hemen ertesi günü beş kişi gizli bir şekilde Osmanlı-Almanya İttifak Antlaşması imzalamıştı*[115]. Meclisin bilgisi dışında imzalanan bu antlaşma maddelerini

---

[109] Bayur, **a.g.e.**, s.631-632.
[110] **A.g.e.**, s.640-641.
[111] Tuchman, **a.g.m.**, s.107.
[112] Ergün Aybars, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1**, Ercan kit., İzmir, 2000, s.48., ayrıca bkz.; Yılmaz, **a.g.e.**, s.235.
[113] Bayur, **a.g.e.**, s.632.
[114] Erol Mütercimler, **Destanlaşan Gemiler**, Kastaş yay., İstanbul, 1987, s.98.
[115] Bayur, **a.g.e.**, s.640-643.

Avusturya da aynen kabul etmişti. Almanya tarafından konu henüz İtalya'ya açılmamış, anlaşma zemini hazırlanmaktaydı[116].

Hükümet, İttifak Antlaşması ile *Osmanlı Devleti sınırları içinde görevli Alman askeri heyetine ordunun dörtte birinin kumandasını savaş ilanında vermeyi de kabul ediyordu*[117]. Askeri heyete sağlanan bu fiili nüfuz Almanya'ya Osmanlı Ordusunu her an savaşa sürükleme imkanını da vermekteydi[118]. Osmanlı Hükümeti antlaşmanın imzalandığı gün genel seferberlik ilan etti ve Mebuslar Meclisini dağıttı. Bu karardan iki gün sonra da tarafsızlığını ilan etti[119].

İttihat ve Terakki liderleri bu ittifaka teşebbüs sebeplerini genel olarak şöyle ifade etmişlerdi; Bahriye Nazırı Cemal Paşa; *'Türkiye'yi yalnızlıktan kurtaracak bir Alman-Osmanlı antlaşmasını uygun bulurum'* diyordu. Dahiliye Nazırı Talat Bey'de; *'varlığını koruyabilmesi için Türkiye'nin böyle bir Avrupa Devleti ile ittifak bakımından bu derece ilerlemiş bu devletin yardımı ile kendi mevcudiyetini ve terakkisini temin edebileceğini'* belirtiyordu[120].

Prof. Dr. Fahir Armaoğlu Osmanlı'nın ittifak antlaşması imzalanmasının nedenini şu şekilde açıklamaktadır; *'Maliye Nazırı Cavit Bey'in daha 1911'de İngiliz Bahriye Nazırı W. Churchill'e yaptığı ittifak teklifinin reddi, 1914 Temmuzunda Bahriye Nazırı Cemal Paşa'nın da Fransa ile bir ittifakın gerçekleşmeyeceği yolundaki ret cevabı, Osmanlı imparatorluğunu yalnızlıktan kurtarmak için kendisini Almanya'nın kucağına atmıştır'*[121].

Osmanlı devlet adamları, metnini henüz savaş başlamadan hazırladıkları Osmanlı-Almanya ittifak antlaşmasını[122] *Alman-Rus Savaşı başladıktan sonra, Almanya için yalnız faydası ve Osmanlı içinde sadece zararı olabileceği sırada bile bile imzalamıştır*[123]. Görüldüğü gibi savaşın sevk ve iradesini elinde tutanların hepsi vatanseverliklerinden şüphe edilmemesine rağmen tamamıyla ileri görüşten uzak, hissi

---

[116] **A.g.e.**, s.643.
[117] Aybars, **a.g.e.**, s.49.
[118] Yılmaz, **a.g.e.**, s.236.
[119] Hamza Eroğlu, **Türk İnkılap Tarihi**, Savaş yay., Ankara, 1990, s.77., ayrıca bkz.; Bayur, **a.g.e.**, s.643., Saim Besbelli, "Meşrutiyet Donanması", **Donanma Dergisi**, Cilt 75, 437 (Nisan, 1962), s.75.
[120] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.640-643.
[121] Armaoğlu, **a.g.e.**, s.420-421.
[122] Özgüldür, **a.g.m.**, s.22.
[123] **A.g.e.**, s.646.

düşüncelerin etkisi altında idiler. Muhteşem dörtlü Almanlar Marn Meydan Savaşını kaybettikten savaşın seyri ve mahiyeti değiştikten, mevzi savaşı başladıktan sonra Osmanlı Devletini savaşa sürüklediler. Böylece Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı'nın Almanlar aleyhine ilk dönüm noktalarından biri zamanında savaşa girmiş bulunuyordu[124].

[124] **I. Dünya Harbinde Türk Harbi (Osmanlı İmparatorluğunun Siyasi ve Askeri Hazırlıkları ve Harbe Girişi)**, s.80-81.

III. BÖLÜM

GOEBEN VE BRESLAU'IN MESSİNA'DAN KAÇIŞI

A ÇANAKKALE'YE İNTİKAL

Messina'ya gelen Souchon ve personeli, bütün güçlüklere rağmen ihtiyaçları olan kömürü transfer etmek için var güçleri ile çalışıyorlardı. Orta Akdeniz'den geçen gemilerin ikmal problemlerini kolaylaştıran İtalyan Limanları her iki taraf için de büyük önem taşımakta idi. Ama *İtalya tarafsızlığını ilan etmişti*[1]. İtalyanlar tarafsızlık kanunlarına dayanarak Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörünün 24 saat zarfında limanı terk etmesi hususunda ısrar ediyorlardı. Aksi taktirde uluslar arası hukuk kuralları gereğince gemilerin silahtan arındırılması gerekliydi. Bir Alman ticaret gemisinden yapılan kömür ikmali geminin güverte kaplamaları söküldüğü halde normalin üç misli zaman alıyordu. Amiral liman sorumluları ile konunun münakaşasını yaparken, gemide subayından erine kadar herkes ambarları doldurmak için var gücüyle çalışıyordu. Gemi bandosunun çaldığı vatan marşları, subayların vatansever konuşmaları, fazla bira vaatleri personelin çalışma hızını artırıyor, personel Ağustos sıcağında ambarlardaki tahammül edilemeyecek kokuya rağmen baygın düşene kadar kömür aktarma işine devam ediyordu. Nihayet durum o hale geldi ki; Goeben zırhlısının güvertesi, bir savaş sonrası savaş meydanını cesetlerin örttüğü gibi terden sırılsıklam olmuş simsiyah baygın vücutlarla kaplandı. Gemide biraz daha gayret edecek tek kişi kalmamış, Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörü 1500 ton kömür transferi yapmıştı. Amiral,

[1] Richard Humble, "Goeben'in kaçışı ve Türkiye Savaşta", **20. Yüzyıl Tarihi**, Cilt I (1970), s.346.

istemeye istemeye aktarma işinin durdurulmasını ve saat 17.00'de harekete hazır olunmasını emretti[2].

Souchon 6 Ağustos günü, Messina'da iken tehlikeli durumu artıran ve kendisini kritik bir kararla karşı karşıya bırakan iki mesaj almıştı. Bu mesajlardan ilki Souchon'un *'İstanbul'daki politik olaylar dolayısıyla'* İstanbul'a gidiş emrini iptal eden mesaj idi[3]. Bu değişmeye Osmanlı Mebusan Meclisi'nin ittifak konusunda iki gruba ayrılması sebep olmuştu. Enver Bey, Alman Konsolosuna Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörünün Çanakkale Boğazı'nı koruyan mayınlardan geçmesine izin verdiğini bildirmişti. Ama bu geçiş izni Osmanlı'nın tarafsızlığını bozacak bir hareket olacağından Baş Vezir ve Kabinenin diğer nazırları bu müsaadenin geri alınması hususunda ısrar ediyorlardı[4].

Tirpitz'in Souchon'a ikinci mesajı da, *'Avusturyalıların Akdeniz'de kendisine yardım edemeyeceklerini ve bu şartlar altında hareket tarzını tayinde serbest olduğunu'* bildiriyordu[5]. Souchon Goeben zırhlısının kazanlarının, müttefik perdesini yararak Cebel-i Tarık'a gidecek gücü olmadığını biliyordu. Pola'ya giderek Adriyatik'te hapis olmayı da göze alamıyordu. Bu taktirde kaderi tamamen Avusturyalıların elinde olacaktı. Onlar da gerekli desteği sağlayamayacaklarını zaten bildirilmişlerdi[6]. Aksi emredilmediği taktirde İstanbul'a gitmeye karar verdi. Maksadı; *"Türkler her ne kadar harbe girme konusunda tereddüt etseler de, onları harbe sokmak ve harbi ezeli düşmanları Ruslara karşı Karadeniz'de yaymak"*[7] idi.

Saat beşte her iki gemiye seyir için hazırlanılması emredildi. Gemidekiler ve sahilde onları izleyenler bu hazırlığın yüzde yüz bir ölüme gitmek olduğunu biliyorlardı. İtalyan gazeteleri ilave nüshalarına *'ölümün pençesinde, utanç yahut mağlubiyet, ölüme veya zafere seyahat, son seyahat, şan ve şerefin zirvesi'* şeklindeki başlıklarla Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörünü günün konusu haline getirdiler[8].

---

[2] Barbara Tuchman, "Yavuz ve Midilli'nin İstanbul'a Gelişi ve Doğurduğu Sonuçlar", **Donanma Dergisi**, Cilt 78, 451 (Ekim 1965), s.117.
[3] **A.g.m.**, s.117., ayrıca bkz.; Redmond Mclaughin, **Yavuz'un Kaçışı**, Milliyet Yay., İstanbul, 1978, s.99.
[4] Veli Yılmaz, **Siyasi Tarih**, Harp Akademileri K.lığı Yay., İstanbul, 1998, s.49.
[5] **A.g.m.**, s.118.
[6] Hans Hüner, **İki Bayrak Altında**, Deniz Bas., İstanbul, 1976, s. 42.
[7] Tuchman, **a.g.m.**, s.118.
[8] Tevfik İnci, "Yavuz ile Midilli Kruvazörünü Nasıl Aldık ve Birinci Dünya Harbine Nasıl Girdik", **Resimli Tarih Mecmuası**, Cilt 3, 35 (Kasım 1952), s.1857.

Takip edileceğini bilen Amiral Souchon'un planı, karanlık basmadan limandan ayrıldıktan sonra sanki Adriyatik'e gidiyormuş gibi önce kuzey rotasını izlemek, bunun görüldüğü anlaşıldıktan sonra karanlıktan istifade ile doğuya çark ederek düşmanı aldatmaktı. İstanbul'a intikale yetecek kadar kömürü olmadığı için her şey görünmeden Yunanistan'ın güney doğusunda bulunan Cape Malea'da daha önceden oraya gitmesi emredilen kömür gemisi General ile buluşmasına bağlı idi[9].

Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörü, Messina Boğazı'nın Doğu Akdeniz'e açılan çıkışından çıkar çıkmaz hemen görüldüler ve boğaz ağzında karakol yapan Gloucester kruvazörü tarafından takip edilmeye başlandılar. Gloucester kruvazörü, Breslau kruvazörü ile aynı kuvvette olmasına rağmen Goeben zırhlısı tarafından kolayca batırılabileceği için takviye kuvvetler gelene kadar düşmanı takip etmeyi tercih etti ve gemilerin mevkilerini derhal Amiral Milne'e iletti. Goeben zırhlısının Messina Boğazı'ndan Akdeniz'in doğusuna çıktığını öğrenen Milne ise mevkiini muhafaza etti. Şayet Goeben aynı rotaya devam ederse, Adriyatik girişinde karakolda bulunan Amiral Troubridge'in gemileri ile karşılaşacaktı. Goeben zırhlısının bu rotası aldatıcı bir rota olup sonradan batıya dönecekse bu defa kendi gemileri karşısına çıkacaktı. Zaten başka bir ihtimal de yoktu. Bu arada Gloucester'den yakasını kurtaramayan Goeben bu aldatma rotasına daha fazla devam edemeyeceğini anladı. Aksi taktirde kömür almak için vaktinde istenilen yerde olamayacaktı. Saat 22.00'da Gloucester'in telsizine karıştırma yaparak doğuya doğru rota değiştirdi. Fakat taktik başarılı olmamıştı. Gloucester komutanı Albay Kelly'nin rotanın değiştiğini bildiren telsiz mesajı gece yarısı hem Troubridge'e, hem de Milne'e ulaştı. Bunun üzerine Milne kömür ikmali yapmak için Malta'ya ileri harekete geçti. Artık bütün iş Troubridge ve onun emrindeki gemilere kalıyordu[10].

Troubridge Avusturya Donanması'nın Adriyatik'ten çıkmasına, Alman gemilerinin de içeriye girmesine mani olmak üzere Adriyatik ağzında bekliyordu. Goeben zırhlısının rotası Adriyatik girişinden uzaklaştığını gösteriyordu. Derhal güneye seyrettiği taktirde önüne çıkabilirdi, ancak zaferi kazanıp kazanamayacağı hususunda şüpheleri vardı. Zira emrindeki gemilerin silah menzilleri Goeben zırhlısının top

[9] Tuchman, **a.g.m.**, s.118.
[10] **A.g.m.**, s.119.

menziline nazaran çok kısaydı. Ayrıca İngiliz Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın Milne'e verdiği, Milne'nin de kendisine emir olarak tebliğ ettiği ve ileride hükümet çevrelerinde yayılan inanılmaz hatalar zincirinin temel halkası olarak tanımlanacak *'üstün kuvvetlerle çatışmaktan sakınma'* emri vardı[11]. Milne'den başka bir emir alamayan Troubridge sabah şafak sökerken saat altı sularında düşmanın önünü kesme kararını verdi. Silah menzil dezavantajı, güneşin pozisyonundan istifadeyle azaltılarak Goeben zırhlısına taarruz edilecek ve batırılacaktı. İlk anda başarılı olunamazsa uzun harekattan kaçınmak maksadıyla Zante Adasının arkasına intikal edilecekti. Gece yarısından hemen sonra azami sürat ile güneye doğru seyretmeye başladı. Ancak dört saat sonra Milne, Sancak gemisi Defence Komutanı Albay Faweet Wray'in de etkisinde kalarak fikrini değiştirdi[12]. Çünkü Albay Wray'e göre hala Goeben zırhlısı ile karşılaşmamıştı ve güneş iyice yükseldikten sonra karşılaşıldığı taktirde Goeben zırhlısı kendi gemileri atış menziline girmeden bütün gemilerini batırabilirdi. Troubridge, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın üstün kuvvetlerden sakınılması emri gereğince Goeben zırhlısının savaşılmaktan kaçınılması gereken bir üstün kuvvet olduğuna karar verdi ve Milne'nin İngiliz ağır kruvazörlerinin birini görebilmek ümidi ile Zante Adasının açığından dolaştıktan sonra, Adriyatik ağzında Avusturya Donanmasını gözetleme görevi hazırlıklarını yapmak üzere Zante Limanına girdi. Böylece üçüncü fırsat da kaçırılmış oldu. Goeben zırhlısının şansı hala yaver gidiyor ve tarihin akışını değiştirecek rotasına devam ediyordu[13].

7 Ağustos günü ortalık iyice aydınlanmıştı. Alman gemilerini Milne'nin emriyle sadece Gloucester takip ediyordu. Düşmanın kendisini takip ettiği bir ortamda kömür gemisi ile buluşmaktan çekinen Amiral Souchon, Breslau'a geri sarkmasını ve düşmana mayın döküyormuş izlenimini vermesini emretti. Albay Kelly, hala takviye kuvvetlerinin gelmesini bekliyor ve Goeben zırhlısını geciktirmek için çırpınıyordu. Breslau kruvazörünün geriye sarktığını görünce hemen hücum etmeye karar verdi, böylece Goeben zırhlısı geri dönerek onu koruyacaktı. Goeben'in üstün kuvvet olup olmadığını dikkate almaksızın Breslau kruvazörüne ateşe başladı. Beklediği gibi

[11] Mclaughin, **a.g.e.**, s.105.
[12] **A.g.e.**, s.108-109.
[13] **A.g.m.**, s.119.

Goeben'de döndü ve ateş açtı[14]. Yapılan muharebede sadece Gloucester'in bir top mermisi Breslau kruvazörüne isabet etmiş ancak bir hasar meydana getirmemişti[15].

Amiral Milne'nin kesin olarak Mataban Burnundan daha öteye Goeben zırhlısını takip etmesini yasaklayan emrini alana kadar Gloucester takip görevine devam etti. Öğleden sonra saat 16.30'da Goeben zırhlısı Ege Denizi'ne girmek üzere Mataban Burnunu dönerken takip görevi de sona erdi. İzlenmekten kurtulan Amiral Souchon kömür gemisi ile buluşmak üzere Ege Adaları arasında kayboldu[16].

B AMİRAL SOUCHON'UN AVUSTURYA'DAN YARDIM TALEBİ

Seferberlik hazırlıklarını tamamlayamayan Avusturya-Macaristan Donanmasına Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörüne yardım etmek gibi önemli bir iş düşüyordu. Ancak Avusturya-Macaristan henüz İngiltere ve Fransa'ya karşı savaş ilan etmemişti. Donanmanın hazırlığını tamamlaması için zaman kazanılması maksadıyla Bahriye Bakanlığınca, Donanma Komutanlığına '*düşmanca hareket etseler dahi İngiliz ticaret ve harp gemilerine karşı tecavüzi hareketlerden kaçınılması*' talimatı verilmişti. Başlangıçta deniz savaşından mümkün olduğunca kaçınmaya çalışan Avusturya-Macaristan Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'na, 5 Ağustos tarihinde Almanya Deniz Kuvvetleri'nden şu telgraf geldi: *"Avusturya-Macaristan Filosundan Adriyatik'e girecek olan Goeben ve Breslau'ı batı Adriyatik'te himaye edecek kuvvet göndermesini rica eder. Bölge İngilizlerin Malta Filosuna ait Invisible sınıfı gemi ve hafif gemiler ile kontrol edilmektedir"*[17]. O sırada Avusturya Donanmasında Filo Komutanı olan Amiral Haus, Deniz Kuvvetleri Komutanı General Conrat'ın tüm ısrarlarına rağmen İngiliz ve Fransız Filosu'nun birleşerek birlikte hareket edebileceklerini, bu durumda da *filonun kaybedilebileceği gerekçesi ile Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörüne destek sağlanmasına şiddetle karşı çıktı*[18].

Avusturya-Macaristan Donanması bu hesapları yaparken Berlin'den ikinci telgraf geldi, *"Goeben ve Breslau İngiliz Filosu tarafından Messina'da abluka*

---

[14] **A.g.m.**,s.120.
[15] **A.g.e.**, s.116.
[16] **A.g.m.**, s.121.
[17] Afif İzzet, "Akdeniz'de Yavuz ve Midilli", **Deniz Mecmuası**, Cilt 46, 318 (1 Temmuz 1934), s.318.
[18] Tuchman, **a.g.m.**, s.119.

edilmiştir. Her iki geminin Adriyatik'e doğru kaçması planlanmaktadır. Avusturya-Macaristan Filosunun ne zaman güneye inebileceklerinin lütfen bildirilmesi"[19].

7 Ağustos'ta Goeben zırhlısı ve Midilli kruvazörünün Messina'yı terk ettiğini haber alan Amiral Haus Almanya ile olan ittifak anlaşması gereğince yardıma mecbur kalmıştı. Aynı gün Dadetzky sınıfı üç zırhlı, iki kruvazör, altı destroyer ve 13 torpidobot ile güney rotasında intikale geçen Amiral Haus, Almanların imdadına gitmeye gerek kalmadığı ve asıl faaliyetinin Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörünün Adriyatik'e girmekten ibaret olduğu kanaatinde idi. Bu hareketi müttefikine karşı göstermiş olduğu sadakatin bir ifadesiydi[20].

Savaşa hazır olmayan filosu ile destek sağlamak üzere denize açılan Amiral Haus, 7 Ağustos akşamı Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörünün Çanakkale'ye gitmek üzere Mataban Burnu'nu geçtiklerini öğrendi ve ana üssü olan Pola Limanı'na geri intikale geçti. Alman Deniz Kuvvetleri'nce Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörünün Çanakkale'ye intikal etmekte olduğunu bildiren mesajda ayrıca '*deniz savaşının Karadeniz'e taşınması maksadıyla Avusturya-Macaristan Filosunun Çanakkale'ye intikal ettirilmesinin siyasi ve askeri açıdan büyük önem arz ettiği de*' belirtiliyordu[21]. Ancak bu talep yine Amiral Haus tarafından Alman yetkililerine *Karadeniz'de gemilerinin barınabileceği ve onarım işlerinin yapılabileceği uygun bir liman bulunmaması, Adriyatik'ten Çanakkale'ye intikalin emniyetsiz olduğu, yiyecek, kömür ve yakma yağı ihtiyaçlarının karşılanmasında problemlerle karşılaşılacağı belirtilerek Avusturya-Macaristan Filosunun Karadeniz'e intikal ettirilmesinin imkansız olduğu ifade edilmiştir.* Amiral Haus tarafsızlığını ilan etmiş olan İtalya'ya güvenmediğinden ve mevcut filonun Karadeniz'e gönderilmesi halinde Avusturya-Macaristan sahillerini koruyacak deniz gücü kalmayacağından Filosu'nu Karadeniz'e göndermekten imtina etmiştir[22]. Bu cevaptan sonra Avusturya-Macaristan Filosu savaşın devamı süresince Adriyatik'te kalmıştır. Savaşın ilerleyen günleri Amiral Haus'un ne derece haklı olduğunu açık bir şekilde gösterecektir.

---

[19] **A.g.m.**, s.120.
[20] Beda Von Berchem, "Goeben'le Breslau'ın Kurtulmasında Avusturya Donanmasının Rolü", **Deniz Mecmuası**, Cilt 44, 326 (Teşrini Evvel 1932), s.194.
[21] İzzet, **a.g.m.**, s.319.
[22] Berchem, **a.g.m.**, s.195.

Malta'da kömür ikmalini tamamlayan Amiral Milne ise Inflexible, Indomitable, Indefatigable zırhlıları ve hafif kruvazör Weymouth ile 7 Ağustos gece yarısından sonra ileri harekete geçmişti. 8 Ağustos saat 14.00'da İngiliz Deniz Kuvvetleri Komutanlığının *'Avusturya'nın İngiltere'ye harp ilan ettiğini ve derhal Avusturya'ya karşı harekata girişilmesini'*[23] bildiren mesajı aldığında Malta ile Yunanistan arasındaki yolun yarısına gelmişti. Fakat maalesef *'bu mesaj yanlış'* çekilmişti. İngiliz Deniz Kuvvetleri personelinden biri önceden hazırlanan ve Avusturya ile savaş halinin başladığını bildiren mesajı arkadaşının masasının üstünde bulmuş ve yanlışlıkla çekmişti. Bu da Milne'yi durdurmaya yetmişti. Avusturya Donanması'nın Adriyatik'ten çıkma ihtimaline karşı Malta ile ilişiğinin kesilmemesi için uygun bir mevki alması gerekiyordu. Burada mevki aldıktan sonra Troubridge skadronuna ve Gloucester'e kendisine katılmaları emri verdi. Bu şekilde bir fırsat daha kaçırılmıştı[24]. Ertesi gün öğlene kadar Avusturya'nın savaş ilan etmediğini ancak öğrenebilen Milne mevkiini muhafaza etti. Durum aydınlandıktan sonra tekrar Goeben zırhlısını aramaya koyuldular. Fakat zırhlıyı son gördüklerinden bu yana 48 saat geçmişti. Osmanlı'nın tarafsızlığını bozabileceğini hiç dikkate almayan Milne, Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörünü Ege Denizi'ne hapsetmeye karar verdi[25].

C FİLO'NUN ÇANAKKALE BOĞAZI'NDAN GİRİŞİ

İngilizlerin çektiği hatalı mesaj sayesinde Gloucester'in takibinden kurtulan Amiral Souchon'un gitmek istediği yer zaten Kuzey Ege'ydi. Ancak Türkler boğaz girişini mayınladıklarından geçiş için onların müsaadesi gerekmekteydi. Çanakkale Boğaz girişi öncesinde son kömür ikmali 9 Ağustos günü Yunan gemisi maskesi altında randevu yerinde bekleyen *'Bogadir'*[26] isimli Alman şilebinden ıssız Denusa Adası'nın Rusya Limanında yapıldı. Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörü ikmali kazanları fayrapta olduğu halde ve Ada'daki yüksekçe bir tepeye İngilizleri gözetlemek üzere çıkarılan gözcülerin kontrolü altında yaptı[27]. İkmal sonrasında personel uzun bir aradan

---

[23] Mclaughin, **a.g.e.**, s.114.
[24] İzzet, **a.g.m.**, s.321.
[25] Tuchman, **a.g.m.**, s.121.
[26] Bu gemi, Sadrazam ve Enver Paşa'nın onayıyla transfer edeceği kömürü, 8 Ağustos günü Derince/izmit'ten yüklemişti. (Behçet Cemal, **Hatıralar**, Selek yay, b.y., 1959, s.134.)
[27] **A.g.m.**, s.122., ayrıca bkz; İzzet, **a.g.m.**, s.321.

sonra ilk kez dinlenme fırsatı buldu. İki kardeş gemi personeli günlerdir süren maceralarında bir araya gelerek dertleştiler, birbirlerine savaş maceralarını anlattılar[28]. Amiral Souchon İstanbul ile irtibat kurabilmek için telsizini kullanamıyordu. Zira düşman yerini tespit edebilirdi. Messina Boğazı'ndan beri kendisi ile gelmekte olan General adlı gemiye İzmir'e gitmesini ve oradan da İstanbul'daki deniz ataşesine şu telgrafı çekmesini emretti : "*Kaçınılması imkansız şartlar düşmana Karadeniz'den bir hücum yapmayı gerektiriyor. Boğazlardan geçebilmem için gerekli tertibatı mümkün olduğu taktirde Türk hükümetinin rızasını alarak, mümkün olmadığı taktirde hileye başvurarak al*"[29] bu şifreli bir telgraftı.

Amiral Souchon, bu telgrafa 9 Ağustos günü bir cevap bekledi ama cevap gelmedi. Bu sırada Avusturya yanlışlığını anlayan Milne'nin skadronu tekrar Ege Denizi'ne doğru ilerliyordu. Souchon bir cevap gelmediği takdirde boğazları zorlamaya karar verdi. 10 Ağustos günü sabaha karşı Ege Denizi'ne giren İngiliz Filosunun telsiz muhaberesi duyuldu. Artık bir an önce Denusa'dan ayrılarak Çanakkale'ye intikale geçmesi gerekliydi. Souchon tam bunları düşünürken General isimli gemiden beklenen mesaj geldi; "*Giriniz. Müstahkem mevkilerin teslimini isteyiniz. Kılavuzu esir alınız*"[30]. Souchon bu mesajın ne anlama geldiğini tam olarak anlayamadı. Bu arada Amiral Milne Güney Ege'de Goeben zırhlısının dışarı çıkmaması için bekliyordu. Amiral Souchon'un Çanakkale Boğazı'na yaklaştığı sırada Alman Büyükelçisi de Boğaz ağzındaki mayınları kontrol eden Savaş Bakanı Enver Bey'den Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörünün girişi için müsaade almaya çalışıyordu[31]. Goeben ve Breslau için en büyük tehlike *gerekli izinin alınamaması durumunda Osmanlı kaleleri ile İngiliz gemileri arasında sıkışıp kalmaktı*[32]. Bununla beraber Enver Bey Almanlarla işbirliği yapmaya zaten arzulu idi ancak bu konuda arkadaşlarından çekiniyordu. O gün Enver Bey bir Alman askeri heyeti ile görüşürken, kendisine başka bir Alman Subayı Yarbay Von Kress'in geldiği bildirildi. Kress, Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanından Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörünün girmek için müsaade istediklerini ve komutana bu hususta müsaade verilip verilmeyeceğini Enver Bey'e sorduğunu söyledi.

---

[28] Hüner, **a.g.e.**, s. 54.
[29] Tuchman, **a.g.m.**, s.122.
[30] Mclaughin, **a.g.e.**, s.119.
[31] **A.g.m.**, s.123.
[32] David Fromkin, **Barışa Son Veren Barış**, Sabah Kitapları, İstanbul, 1993, s.54.

Enver Bey'in cevabı *'Sadrazam ile görüşmeden karar veremeyeceği'* oldu. Kress, Müstahkem Mevki Komutanının derhal cevap beklediği konusunda ısrar edince Enver Bey birkaç dakika sessizlikten sonra *'girmelerine müsaade edilsin'* dedi. Bu cevap üzerine Kress ve odada bulunan diğer Almanlar derin bir nefes aldılar. Ardından Kress'in ikinci hamlesi geldi : *'Eğer İngiliz gemileri onları takiben boğazdan girmek isterlerse onlara ateş açılsın mı?'* Enver Bey'in kabineye danışmadan bir cevap veremeyeceğini tekrar belirtmesi üzerine Kress, Müstahkem Mevki Komutanı'nı böyle bir konuda tereddütte bırakmanın doğru olmayacağı hususunda ısrar etti; *'İngilizlere ateş açılsın mı, açılmasın mı?'* Uzun bir sessizlikten sonra Enver Bey cevap verdi; *'Evet'*[33].

Bir an önce boğaza girme isteğinde bulunan Souchon'un en büyük endişesi İngiliz filosunun boğaz girişini tutmuş olması veya Berlin ile İstanbul'un henüz girişleri için anlaşamamış olmasıydı[34]. Bundan sonrasını Amiral Souchon şöyle anlatıyordu; *"Saat 16.00'da İmroz ve Bozcaada'yı, Truva düzlüğünü ve Çanakkale Boğazı'nı gördük. Giriş açık gibi duruyordu. Korku içinde savaş yerlerinde; ateş açmaya hazır Boğaz'a girdik. Simafor ile haber göndererek kılavuz istedim. Bir Türk destroyeri*[35] *bize yaklaştı. Üzerinde beni takip edin anlamında sancak dalgalanıyordu. Destroyerin rehberliğinde Boğaza girdik ve gece bastırmadan Çanakkale önlerinde, sessizlik içinde demirledik. O sırada birisi, bir düşman gemisinin Boğaz'ın girişine doğru geldiğini haber verdi. Boğazı aşmıştık. Herkes görevini yapmıştı. Ödülümüz de neşeye kavuşmamızdı. Akdeniz bölümü bizi tehdit eden bağları koparmıştı. Savaşa hazırdık. Almanların üstün hazırlığı, biraz cesaret ve çok şans, büyük bir askeri başarı doğurmuştu. İngilizlerin kararsızlıkları ve liderlerinin yetersiz insiyatifleri yüzünden, çağırır gibi oldukları, aslında ummadıkları şeyler başlarına geliyordu"*[36]. Souchon hem İngilizlerden kurtulmuş, hem de Alman İmparatorunun emrini yerine getirmişti. İki geminin boğaza girdiğini öğrenen İmparator, *"majesteleri size en üstün takdirlerini bildirir"* [37] mesajı ile Souchon'u kutluyordu. Amiral Souchon ve emrindeki Goeben zırhlısı ile Breslau kruvazörünün Çanakkale Boğazından içeri girmesi, Osmanlı

---

[33] **A.g.m.**, s.123.
[34] İnci, **a.g.m.**, s.1858.
[35] Aslında Goeben ve Breslau'a rehberlik eden gemi bir destroyer değil Kütahya torpidobotudur.
[36] Mclaughin, **a.g.e.**, s.120.
[37] Emil Ludwig, **Yavuz ile Midilli'nin Yolculuğu**, Burçak yay. İstanbul 1968, s.57

İmparatorluğu'nun I. Dünya Savaşına girmesi için açılan ve buyurun denilen ilk kapıdır[38].

Dünyanın savaş politikasını değiştirecek Goeben zırhlısı ile, Breslau kruvazörünün 10 Ağustos akşamı 17.20'de Boğaz'a girişinden hemen dört saat sonra Boğaz girişine gelen İngiliz Weymouth Kruvazörü'nün Çanakkale Boğazı'na girmek için kılavuz isteği Boğaz'ın kapalı olduğu gerekçesiyle reddedilmiş, iki Alman gemisinin Boğaz'dan girip girmediği sorusuna ise '*olumlu*' cevap verilmişti[39]. Artık İngilizler için Goeben zırhlısı ile, Breslau kruvazörünü ele geçirmek mümkün değildi. Enver Paşa ve Alman Askeri heyetindeki Almanlardan başka hiç kimsenin bilmediği Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörünün giriş iznini Maliye Bakanı Cavit Bey, Meclis Başkanı Halil Bey ve Dahiliye Nazırı Talat Bey, Enver Paşanın "*bir çocuğumuz oldu*"[40] müjdesiyle öğrenecekti.

D FİLO'NUN ÇANAKKALE BOĞAZI'NDAN GİRİŞİNE TEPKİLER

Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörünün tüm engellere rağmen Çanakkale Boğazı'ndan girmeleri özellikle İngiliz cephesinde büyük bir tepkiye neden oldu. Meslektaşlarının olumsuz tenkitlerine uğrayan Amiral Troubridge haklı olup olmadığının anlaşılması için kendisi hakkında soruşturma açılmasını istedi. Yapılan soruşturma sonucunda da divan-ı harbe verildi. Suçu '*kaçan bir düşmanı takip etmemiş olmasıydı*', fakat divan-ı harp onun Goeben zırhlısını üstün kuvvet olarak kabul etmesini haklı bularak ve belki de bahriyenin hatırı için beraat kararı verdi. Jutland Savaşında sayılabilen yedi mermi yarası alarak 893 ölüyle batan Defence gemisi de Amiralin kararına hak verdirecek bir durum yaratmıştı[41]. Amiral Troubridge beraat etti ama bir daha faal deniz görevi verilmedi[42].

---

[38] Şerafettin Erdem, "Birinci Cihan Harbine Nasıl Girdik", **Dz.K. Dergisi**, 554 (Kasım 1992), s.4.
[39] Akkaya, **a.g.m.**, s.28. ayrıca bkz; **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, Genkur Yay., Cilt 8, Ankara, 1976, s. 97, Hüseyin Sami, "Yavuz'un Çanakkale'den ilk Defa Geçişi", **Risale-i Mevkute-i Bahriye**, Cilt 6, 2 (Kanuni Evvel 1928), s.1197.
[40] Mütercimler, a.g.e., s.109.
[41] A.Rıza Onan, "Yavuz ve Satışı", **Deniz Dergisi**, Cilt 11, 128 (Eylül 1965), s.8.
[42] Tuchman, **a.g.m.**, s.126.

Amiral Milne, 18 Ağustos'ta Akdeniz'i Fransız komutana bırakarak anavatana çağrıldı ve kısa bir süre sonra da emekliye ayrıldı. 30 Ağustos'ta Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Milne'nin Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörü olayında tutum ve hareket tarzının dikkatli bir tetkik sonucu olduğunu, aldığı tedbir ve karşı tedbirlerin her yönden Deniz Lordluğu'nca onaylandığını ilan etti[43].

Milne ve Troubridge hakkında verilen bu kararlara en büyük tepki Birinci Lord olan Oramiral Lord Fisher'den gelmişti. Troubridge'in adını hiç kullanmadan Milne'e ateş püskürüyordu. Şöyle demişti; "*Eğer Sir B. Milne, kömürü az bile olsa; Messina'da üç savaş kruvazörü ile bekleseydi, Goeben'in bu feci kaçışının, İngiliz Donanmasının prestijine indirdiği utanç verici darbe asla gerçekleşmezdi*"[44].

Profesör Marder ise "*İngilizlerin savaşın başında kolayca ulaşabilecekleri psikolojik, politik ve stratejik yönden sınırsız önem taşıyan ezici bir başarı yerine, sonuç bu acı hayal kırıklığı oldu. Goeben'in kaçışı, İngiliz Donanmasının prestiji ve morali için ağır bir darbeydi*"[45].

Churchill ise 16 yıl sonra 1930 yılında '*Reuve Paris*' adlı dergiye şunları söylüyordu; "*Goeben, 1914 yılında Doğu ve Orta Doğu'da yaşayanlara şimdiye kadar hiçbir geminin pusulasında yer almamış ölçüde çok ölüm, sefalet ve felaket taşıdı*"[46].

Alman Akdeniz Filosunun, Messina'dan kaçarak Çanakkale Boğazı'na girmeyi başarmasına ilişkin olarak Times yıllar sonra şunları yazıyordu. "*Bizim için utanç verici bir olay olmasına rağmen hiçbir milletin Goeben ve Breslau gibi iki gemisinin harbin mukadderatına bu kadar etkili olmadığını itiraf etmek lazımdır. Bu konu deniz harp tarihindeki önemini daima koruyacaktır. Onların Messina'dan kaçıp kurtulmaları büyük sorumluluklar yüklemektedir. Dahası var... Messina Boğazı'nda yaptığımız büyük hata Gelibolu'daki müthiş başarısızlığımızı ve küttelemarenıh muhasarasını hazırlamıştır. Hiçbir harpte yapılan tek hata buradaki gibi büyük ve geniş sonuçlar doğurmamıştır*"[47].

---

[43] **A.g.m.**, s. 126.
[44] Mclaughin, **a.g.e.**, s.120.
[45] **A.g.e.**, s.200.
[46] **A.g.e.**, s.84.
[47] Hüner, **a.g.e.**, s. 61.

İngiliz Deniz İşleri Uzmanı G. Fiennes de şöyle yazıyordu; "*Dünya tarihinde politikaya bu kadar çok felaketler getiren bunlar gibi hiçbir gemi görülmemiştir, aynı zamanda Goeben'le Breslau'ın Messina'dan kaçıp gitmelerinde gösterdiğimiz hata kadar da başka hiçbir hatamız bize bu kadar pahalıya mal olmamıştır....*"[48].

E YAVUZ SULTAN SELİM OSMANLI DONANMASINDA

Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörünün Çanakkale'den girdiği günlerde İstanbul gazeteleri "*İngilizlerin el koyduğu Sultan Osman ve Reşadiye'nin İngiliz donanmasına katıldığını yazıyordu. Türk Milletinin güçlü bir donanması olması amacıyla zenginin den fakirine, hepsinin Donanma Cemiyeti sandıklarına bağışladıkları paralarla alınacak olan ve dört gözle İstanbul'a gelmesi beklenen gemilere İngilizlerin el koyması Türk Milletinin kalbine bir hançer gibi saplanmış ve ülke matem havasına bürünmüştü*"[49].

10 Ağustos 1915 akşamı Çanakkale önlerine demirleyen Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörü, İngiliz gemilerinin baskın şeklinde olabilecek taarruzlarına karşı gereken tedbirleri alarak, Çanakkale'de kömür ikmali yapmışlar ve 13 Ağustos'ta Tuzla Limanına intikal etmişlerdir[50]. Tarafsızlığını ilan etmiş olan Osmanlı Devleti uluslar arası deniz hukuku kuralları gereğince bu gemileri ya 24 saat içinde Osmanlı karasularından çıkarması, yada silahtan arındırarak bir limanda tutması gerekiyordu. Her iki işleminde yapılmaması ise itilaf devletlerinin bu sığınmayı savaş sebebi saymalarına imkan verecekti[51].

Goeben zırhlısı ile Breslau kruvazörünün Türkiye'ye gelişinden en çok Ruslar rahatsız olmuştu. Osmanlı'nın tarafsız kalması için Ruslar her şeye razıydı. Hatta *bu uğurda şimdiye kadar İstanbul üzerinde hiçbir hak iddia etmemiş olduklarını* söylemeye kadar vardılar. 13 Ağustos günü Rus Hariciye Bakanı Sazanov Fransa'ya, *'Türklere tarafsızlıklarını muhafaza ettikleri taktirde toprak bütünlüklerinin*

---

[48] **A.g.e.**, s. 61.
[49] Bahri S. Noyan, "Sultan Osman ve Reşadiye Drednotları", **Hayat Tarih Mecmuası**, 5 (Haziran 1969), s.34-37
[50] Hüner, **a.g.e.**, s.66.
[51] Doğan Hacipoğlu, **Osmanlı İmparatorluğu'nun 1. Dünya Harbine Girişi**, Deniz Matbaası, İstanbul, 2000, s.69.

korunacağına dair bir garanti verilmesini' teklif etti. Hatta, Türklerin tarafsız kalmalarına karşılık olarak *'Almanların aleyhine büyük mali avantajlar sağlamaları'* vaadinde dahi bulundu. Zaferi kazansalar bile bu garantiye sadık kalacaklarını söyledi. Fransızlar da bu teklifi kabul etti ve Cumhurbaşkanı Poincare, İngilizleri Türkiye'ye üçlü bir garanti verme hususunda iknaya çalıştı. Fakat İngilizler bir zamanlar hamisi oldukları devletle pazarlık etmeye yanaşmadılar. Aksine Türk düşmanı Churchill, hükümete bir torpidobot filotillasını Çanakkale Boğazı'ndan geçirerek Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörünün batırılmasını teklif etti. Kabinede İslam Dünyasının düşmanlığını kazanmaktan endişelenen Lord Kitchener bu teklife itiraz etti. Fransız ve Rusların ittifak teşebbüsleri pazarlıklar içinde Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörü ile Osmanlı Donanması'nın Odessa, Sivastopol ve Feodosia'yı bombardıman etmesine kadar devam etti[52].

İngiliz Başbakanı Asquith *Goeben personelinin Osmanlı personeli ile değiştirilmesi durumunda Osmanlıların gemiyi verimli bir şekilde kullanamayacağını değerlendiriyordu.* İstanbul'da bulunan müttefik elçileri de Goeben ve Breslau'ın durumu ile ilgili olarak baskı yapmaya başlamışlardı. Diğer taraftan da Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörünün ülkeye gelmesinden sonra Almanya da Osmanlı üzerindeki baskısını artırmaya başladı. Osmanlı Hükümeti ise bir pazarlık yapabilmek için tarafsızlığını muhafaza etmeye çalışıyor, Alman yetkililerine Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörünün geçici ve suni bir şekilde silahsızlandırılmasını teklifi düşünüyordu. Fakat bu teklifi dinlemek için davet edilen Alman elçisi Wangenheim teklife kesin şekilde itiraz etti. Uzun süren şiddetli tartışmalardan sonra Osmanlı Mebusan Meclisi Reisi Halil Bey aniden bir teklifte bulundu[53]. *"Almanlar bu gemileri bize satamazlar mı? O taktirde gemilerin bu gelişini kontrat icabı olarak gösterebiliriz"*[54]. Bu parlak fikir herkesin hoşuna gitmişti. Bu sadece durumu kurtarmakla kalmıyor, aynı zamanda *Sultan Osman ve Reşadiye'nin de intikamı alınıyordu.* Wangenheim *'Alman makamları ile yaptığı görüşme neticesinde, Amiral Souchon'un Osmanlı askeri hizmetine kabul edilmesi şartıyla gemilerin Osmanlı Devletine satılmış olduğunun açıklanabileceğini*

[52] Tuchman, **a.g.m.**, s. 124-125.
[53] Erol Mütercimler, **Destanlaşan Gemiler**, Kastaş Yay., İstanbul, 2001, s.109.
[54] Hacipoğlu, **a.g.e.**, s.123.

bildirdi'[55]. Bunun üzerine Osmanlı yönetimi tek taraflı bir bildiri yayınlayarak, '*iki Alman zırhlısının seksen milyon marka satın alındığını*' gazetelere ve diplomatik kanallardan tüm dünyaya duyurdu[56]. Anlaşılacağı üzere satın alma işinin gerçekle hiçbir ilgisi yoktu. Alman İmparatoru bu gemileri ancak parlamentonun onayı ile satabileceğinden kesin satış işlemi savaş sonunda parlamentodan alınacak karara göre yapılacaktı[57].

Goeben zırhlısı ve Breslau kruvazörünün satın alınma kararı üzerine 12 Ağustos 1914 tarihinde Başkomutan Vekili Enver Paşa Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığı'na şu emri veriyordu; "*Boğaza giren zırhlılar Hükümet-i Seniyye (Yüce Hükümet) tarafından Almanya Hükümeti'nden satın alınan ve Yavuz Sultan Selim ve Midilli tesmiye edilen (adı verilen) zırhlılar olduğunu medhaldeki (Çanakkale Boğazı'nın girişindeki) İngiliz zırhlısına cevaben bildiriniz ve torpil gemisini hazır bulundurarak medhalde birden ziyade (fazla) zırhlı görüldüğü ve tehlike hissolunduğu halde torpil hattında açık bulundurulan memerri (geçidi) dahi sedd ediniz (kapayınız)...*"[58]

14 Ağustos 1914'de gemiler Dolmabahçe önüne demirledi. 16 Ağustos 1914'de yapılan törenle Goeben zırhlısına Yavuz Sultan Selim[59], Breslau kruvazörüne da Midilli adı verilerek Osmanlı Sancağı toka edildi[60]. Amiral Souchon da dahil gemilerdeki tüm Alman personelin başlarına da kırmızı fes giydirildi[61]. "*Padişah halkın sevinç çığlıkları içinde gemileri gezdi. Adeta gökten inmiş gibi bu iki Alman gemisinin İngilizler tarafından el konulan Sultan Osman ve Reşadiye'nin yerine gelmesi Türk halkını çok sevindirmiş ve Almanlara karşı sempati duymasına yol açmıştı*"[62].

I. Dünya Savaşında Alman Islah Heyeti ile gelen kurmay subaylar arasındaki generallerden olan Korgeneral Baron Kress Von Kressentein, hatıratında şöyle diyor;

---

[55] **A.g.e.**, s.70.
[56] **Cumhuriyet**, 02 Temmuz 1927, ayrıca bkz; Fromkin, **a.g.e.**, s.55.
[57] Behçet Cemal, **a.g.e.**, s.136.
[58] **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, ATASE Yay., 38/88, Ağustos 1988, s.8. (Belge No:2125).
[59] Başkomutan Vekili Enver Paşa doğu fütuhatı idealine bağlı bir şahsiyet olduğundan ve bu uğurda en çok gayreti padişah Yavuz Sultan Selim gösterdiğinden, Goeben'e bu isim verilmiştir. (Donanma K.lığı Deniz Tarihi Arşivi, **Raşit Metel Arşivi**, 3, 3/85.
[60] **I. Dünya Harbinde Türk Harbi (Osmanlı İmparatorluğunun Siyasi ve Askeri Hazırlıkları ve Harbe Girişi)**, I, Genkur Yay., Ankara, 1970, s.66.
[61] Celalettin Yavuz, "Birinci Dünya Harbi Sırasında Osmanlı ve Alman Deniz Subayları İlişkileri", **Yedinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri I** (2000), s.234.
[62] **A.g.m.**, s.124.

"Türk efkar-ı umumiyesinin lehimize dönmesinde Goeben ve Breslau isimli iki harp gemimizin Akdeniz'de pek çetin bir takipten sonra İstanbul'a varışlarının büyük rolü olmuştur... Türk Hükümeti ile anlaşma yapılarak, her iki geminin de daha harbin başlangıcından evvel Türkiye'ye satıldığı ilan edildi. Bu duruma kimse ses çıkartamadı ama, gemiler Yavuz Sultan Selim ve Midilli adları haricinde Alman amiralleri ve Alman subayları içinde olduğu halde gönderlerine Türk Sancağı çekip, Türk Donanmasına katılmış sayıldı"[63].

Yavuz zırhlısı ve Midilli kruvazörü, Rusya'nın savaş planlarını alt üst etmişti. Rusya, genel bir savaşta görevlendirilecek bir ordu ile boğazları diğer devletlerden önce ele geçirmek üzere Mart 1914'te bir çıkarma planı hazırlamıştı. Yavuz zırhlısı ve Midilli kruvazörünün Türk Donanması'na katılmasıyla güvenilir bir çıkarma yapılamayacağı gerekçesiyle bu plandan vazgeçildi. Tüm bu pazarlık ve planlar yapılırken, Alman Islah Heyetinin başındaki Liman Von Sanders Ağustos ve Eylül aylarında Kayzer'den *Osmanlıların tarafsız kalacağının anlaşıldığı, bu bakımdan Osmanlı Devleti'nde görevlendirilen Alman subaylarının geri çağrılmalarını* talep etti. Ancak her iki talebe de Kayzer'den cevap olarak *bu subayların Türkiye'de kalmaları ve bu görevlerinin bir savaş hizmeti sayılacağını* bildirdi[64].

Osmanlı Donanmasını ıslah etmekle görevli İngiliz Bahriye Heyeti Başkanı Amiral Limpus ve İngiliz subaylarının 16 Eylül 1914'de ülkeyi terk etmesiyle İngiliz Heyeti'nin Osmanlı Donanmasına danışman ve hatta bir bakıma gizli komutanlık görevi sona eriyordu[65].

F DONANMA'NIN AMİRAL SOUCHON EMRİNE GİRMESİ

Amiral Souchon daha Çanakkale'den girdiği andan itibaren işlere karışmaya başlamış, o sırada Çanakkale Boğazı'ndan çıkmak üzere beklemekte olan bir Fransız ticaret gemisinin telsizine el koymuştu. Çanakkale'deki Rus, İngiliz ve Fransız konsolosluklarının protestolarına neden olan bu hareket karşısında Başkomutanlık,

---

[63] Osman Öndeş, "Niçin Şanlı Yavuz", **Hayat Tarih Mecmuası**, Cilt 1, 2 (Mart 1967), s.47.
[64] **I. Dünya Harbinde Türk Harbi (Osmanlı İmparatorluğunun Siyasi ve Askeri Hazırlıkları ve Harbe Girişi)**, s.71.
[65] Yavuz, **a.g.m.**, s.231, 234.

telsizin geri verilmesini ve bundan sonra Boğaz'da duracak yabancı ticaret gemilerinin hareketlerine kadar telsizlerinin geçici olarak çalışamaz bir duruma getirilmesini bildirmişti[66].

18 Ağustos'ta yaptığı bir denetleme sonunda donanmanın yönetimini üzerine alan Souchon, geleceğe ait düşüncelerini gerçekleştirmek üzere sıkı bir eğitime başlamış, gemilerde fazla bulduğu personeli çıkarmış, savaş gücünün yetersizliğini ileri sürerek her gemiye bir Alman subayı vermiş ve filotilla komodorluğuna da bir Alman subayı tayin etmişti. Bu tayinler hakkında Bahriye Nezareti'nin fikri sorulunca kendisine bu gibi işlerde Nezaret'ten izin alınması gerektiği bildirilmişti. Alman subayların görevi, eğitim amiri olarak görev yapmak ve gemi komutanının bulunmadığı zamanlarda onun yerine vekalet etmekti. Bu suretle ilk günden itibaren donanmayı savaşa hazırlamaya başlayan Amiral Souchon 9 Eylül 1914'te Donanma Birinci Komutanlığı'na ve o ana kadar bu görevi yapmış olan Yarbay Arif de Donanma ikinci Komutanlığına atandı[67].

Souchon ve Yavuz zırhlısının Donanma kuruluşundaki yeri net olarak Padişah buyruğu ile belirtilmişti. Cevat Ülkekul Arşivindeki belgelere göre Yavuz zırhlısı, "*eskiden olduğu gibi Osmanlı Donanması birinci kumandanı unvanını devam ettirecek olan Alman Akdeniz Deniz Kuvvetleri Kumandanı'nın emrine verilecek ve askeri harekat açısından doğrudan doğruya adı geçen aracılığı ile Osmanlı Başkumandanlığı Vekaleti'nin emrine tabi bulunacaktır*"[68]. Satın alındığı ilan edilen, diğer taraftan da Almanya'ya bağlılığını koruyan Yavuz zırhlısı ve Midilli kruvazörü, savaşın sonuna kadar staj görmek üzere atanan küçük bir Türk personel grubu hariç tamamen Alman personeli tarafından sevk ve idare edilmişti[69]. Alman deniz savaş tarihi, iki geminin savaş süresince Osmanlı Donanması ile işbirliği yaptığını kaydetmek suretiyle bu gerçeği açıklamaktadır[70].

---

[66] Mütercimler, **a.g.e.**, s.117.
[67] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.52., ayrıca bkz.; Donanma K.lığı Deniz Tarihi Arşivi, **Cevat Ülkekul Arşivi**, 34, 20/34.
[68] **A.g.a.**, 34, 20/34.
[69] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.29.
[70] Saim Besbelli, "Yavuz Tarih Yapan ve Tarih Açan Gemi ", **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, 52 (Ocak 1972), s.17.

Amiral Souchon Donanma Komutanı olduktan sonra daha önce İngiliz Bahriye Islah Heyeti tarafından idare edilen gemilere el atmıştı. Gemilerin kazanları, kaportaları ve topları paslı, bakımsız kullanılmaz halde ve genel olarak çok pisti. Amiral Souchon, İngiliz Bahriye Heyeti tarafından bu gemilere kasten bakım yaptırılmadığını ve donanmaya eğitim icra ettirilmediği inancını ifade etmekten geri kalmıyordu. Personel denize karşı dayanıksız, top atışı ve ışıldak muhabere eğitimleri ise hiç yapılmamış gibiydi. Yara savunma ve torpido atış görevleri bilinmemekteydi. Pratik seyir bile yapılmıyordu. Teknik konulara da Türk personelin ilgi ve hevesi yoktu. Her rütbedeki makinist ve mühendisler mevcut ihtiyaçlar açısından görev yeri ve tecrübe olarak yeterli değillerdi. Diğer önemli eksiklikler ise kömür ve mühimmat idi. Su üstü vasıtaları, mayın ve torpido bataryaları, projektör, top, cephane, uzaklık ölçme cihazı, gözetleme istasyonları ve komuta kontrol cihazları ile telsiz telefon ihtiyacı çok fazlaydı[71].

Donanma gemilerinde tasfiye işlemine başlayan Souchon Yavuz, Midilli, Hamidiye, Mecidiye, Berk-i Satvet, Peyk-i Satvet, Yadigar-ı Millet ve Taşoz sınıfından dörder muhrip ile faal bir filo kurdu. Bunun dışında kalan Mesudiye gemisi, eskiliği ve ağır toplarının onarım için İngiltere'de kalması nedeniyle, yüzer bir batarya olarak kullanılmak üzere Çanakkale'ye gönderildi[72].

Boğazların savunma sistemini destekleme işini bizzat üstlenen Souchon savaş hazırlıkları kapsamında, Enver Paşa ve Alman Büyükelçisi de dahil hiç kimseye danışmadan boğazların tahkimatında kullanılmak üzere başlarında Almanya'dan Amiral Von Usedom ile Amiral Merten'in[73] bulunduğu 2 amiral, 15 subay, 281 astsubay ve erden oluşan bir müfreze ile 200 mayın getirilmesini sağladı[74]. Almanya'dan getirtilen bu birlik kısa bir süre içinde Amiral Von Usedom komutasında kurulan ve personel sayısı 700'e ulaşan ve özel bir birlik halinde her iki boğazın savunma sistemlerini desteklemekteydi[75]. Ayrıca 1914 Ağustos başlarında merkeze

---

[71] Yavuz, **a.g.m.**, s.234-235.
[72] Mütercimler, **a.g.e.**, s.118.
[73] Amiral Souchon'un kendisinden kıdemsiz iki deniz subayı isteğine karşılık daha kıdemli iki amiralin gönderilmesiyle meydana gelen olumsuz durum, iki amiralin hizmetlerine kara üniforması taşıyarak devam etmeleri ile çözülmüştü.
[74] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.54.
[75] Yavuz, **a.g.m.**, s.236.

çağrılan Akdeniz, Karadeniz, Kızıldeniz ve Ege'de komodorluklar emrinde bulunan hafif savaş gemilerinin de Eylül'ün ikinci yarısında Anadolu'ya intikalleri tamamlandı[76].

Kömür, yağ, akaryakıt, su ve diğer tüm ikmal malzemelerinin ihtiyaç duyulan birliklere ulaştırılmasından sorumlu olmak üzere Türk sularında bulunan tüm Türk ticaret gemileri ve müsadere edilmiş yabancı ülke gemilerinin bağlandığı bir daire kuruldu. *'Harbiye Nezareti Deniz Ulaştırma Dairesi'* adını alan bu kurumun başına da yüzbaşı rütbesindeki R. Alfred Hoefer isminde bir Alman deniz subayı verilmişti[77].

Amiral Souchon'un Donanma Birinci Komutanı olduğu *1914 yılında Osmanlı'nın tek savaş tersanesi Haliç'te*; Azapkapı'dan Kasımpaşa ve Hasköy'e kadar uzanan fabrikaları, üç kuru ve bir küçük yüzer havuzdan kuruluydu. Alman gemi inşa mühendisleri bu tersanelerde kontrolü ele geçirip seyre uygun gemileri harekat yapabilir hale getirmek için çalışıyorlardı. Mevcut havuzlar Yavuz zırhlısı ve Midilli kruvazörü haricindeki bütün savaş ve ticaret gemilerini havuzlayabilecek durumdaydı[78].

G DONANMA'NIN SAVAŞ HAZIRLIĞI

Donanmayı ıslah etmek ve eğitmek maksadıyla getirilen İngiliz heyetinin[79] şeytanca bir yöntemle gemileri işe yaramaz hale getirdiği tespit edilmişti. Gemilerdeki tek bir top bile kullanılamaz haldeydi. Toplar ve torpidolar paslı, parçaları kırık ve çalışmaz durumdaydı. Paslanan kamaların Türkler tarafından yağlanması da yasaklanmıştı. Torpidobotların akıbeti de farklı değildi. Bir çok torpidobotta torpidoların harp başlıkları eksikti. Bununla beraber torpidoların çalışma mekanizması da İngilizler tarafından kurnazca ve fark edilmeyecek şekilde değiştirilmişti. Yapılan tecrübelerde görüldü ki, torpidolar tüm ayarları doğru olarak yapıldığı halde atıldıktan sonra bir yay çizerek torpido atan gemiye doğru yöneliyordu. İngilizlerin Osmanlı Donanmasını ne kadar iyi savaşa hazırladığı ortadaydı[80].

---

[76] **A.g.e.**, s.54.
[77] **A.g.m.**, s.236.
[78] Afif Büyüktuğrul, **Osmanlı Deniz Harp Tarihi ve Cumhuriyet Donanması**, Cilt III, Deniz Bas., İstanbul, 1983, s.346.
[79] Yavuz, **a.g.m.**, s.231.
[80] Hacipoğlu, **a.g.e.**, s.72-73.

Tatbikatların yapılması hususunda bazı Türk subayları sık sık ısrar ettikleri halde, İngilizler bunu durmadan ertelemişlerdi. Her şey rahat etmek için düzenlenmişti. Torpidobotların üstünde şezlonglar bulunuyordu. Personelin deyimiyle *'buralar çay bahçesi'* olmuştu[81]. Yavuz zırhlısı ve Midilli kruvazörünün Donanmaya katılmasından sonra yeniden düzenlenen Osmanlı Donanması[82] Amiral Souchon emrinde Ağustos 1914 ortasından Ekim başına kadar Marmara'da top, torpido ve atış eğitimleri ile gemilere ait makine, cihaz ve eçhizenin bakımlarını yaptı[83].

Yavuz ve Midilli'de bulunan Türkler de Alman üniforması giyiyorlardı. Onları Almanlardan ayıran tek fark yakalarındaki beyaz yerine kırmızı çizgilerdi. İki buçuk ay süren bu eğitim döneminde iki ülke personeli birbirine kaynaşmış, Osmanlı denizcilerinin eğitim seviyesi bir hayli yükselmişti[84].

Amiral Souchon'a göre Donanma, Padişah'a resmi geçit töreninin yapıldığı 17 Eylül'den itibaren savaşa hazırdı[85]. Resmi geçit töreni bütün İstanbul halkının gözleri önünde yapılmıştı. Padişahın bulunduğu yatın çevresinde bulunan yüzlerce sandaldaki, binlerce insan gemilerin geçişleri esnasında Sultan'ın bulunduğu yatdaki bando eşliğinde alkış tuttu[86]. Gemilerin Eylül ayı sonunda eğitim ve ticaret gemilerine refakat maksadıyla Karadeniz'e çıkışlarında adeta bütün şehir sevinçten haykırdı ve bayrak salladı. Ne de olsa otuz yıldan beri Osmanlı savaş gemisi görmeyen Karadeniz'e bir Osmanlı savaş filosu çıkma cesaretini gösteriyordu[87].

Yavuz ve Midilli'ye Durres'ten bu yana ilk Alman postası Eylül ayı sonunda gelmişti. Her iki gemide de büyük bir sevinç vardı. Personel bu mektuplar ile seferberliğin nasıl ilan edildiğini, erlerin cepheye nasıl gönderildiklerini öğrenmiş, bir çoğu da kardeşlerinin ölüm haberini almıştı. Her şeye rağmen personel çok mutluydu ve bir an önce bir şekilde savaşa başlayabilmek için sabırsızlanıyorlardı[88].

---

[81] Ludwig, **a.g.e.**, s.59-60.
[82] Mütercimler, **a.g.e.**, s.118.
[83] Şemsettin Bargut, **Birinci Dünya Harbinde ve Kurtuluş Savaşında Türk Deniz Harekatı**, Dz.K. Yay., 2000, s.7.
[84] Ludwig, **a.g.e.**, s.62.
[85] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.57.
[86] Hüner, **a.g.e.**, s.68.
[87] Ludwig, **a.g.e.**, s.63.
[88] Hüner, **a.g.e.**, s.68.

Amiral Souchon kapitülasyonların kaldırılmasının yürürlüğe girdiği 1 Ekim'de[89] Başkomutanlık Vekaleti'ne gönderdiği bir yazıyla '*donanma personelini deniz tuttuğu, bu sebeple de denizli havalarda eğitime şiddetle gereksinme gördüğünü*' belirttikten sonra, '*filo halinde Karadeniz'e çıkmak gerektiğini ve istenilen harp gücünün ancak bu suretle elde edilebileceğini*' bildirdi. Souchon'un bu raporuna Genelkurmay İkinci Yar Başkanı imzasıyla 6 Ekim tarihinde '*Boğaz Komutanlığı'na bilgi verilmesi şartıyla bu teklifin uygun olduğu*' cevabı veriliyordu. Ancak 10 Ekim'de bu cevap, Başkomutanlık Vekaleti tarafından bozularak gemilerin Karadeniz'e teker teker çıkılabileceği belirtiliyor ve 6 Ekim tarihli emir iptal ediliyordu. Tüm bu emirlere rağmen Souchon 12 Ekim'de de filo halinde Karadeniz'e çıkmaya devam etmiş ve telsizle verilen geri dönüş emrine karşılık olarak, dört torpidobot ile Barbaros ve Turgut muharebe gemilerini boğaza geri göndermiş, diğer on bir parça geminin Karadeniz'de kalmasını sağlamıştır[90].

Birkaç gün içinde '*Rus limanlarına bir baskın yaparak Türkiye'yi fiilen harbe sokmak ve karşı tarafı da bir oldu bitti karşısında bırakmak*' kararını veren ve bu konuda Başkomutan Vekiliyle uyuştuğu anlaşılan Amiral Souchon, ileride karşılaşılması olası bir savı cevaplandırmak üzere Başkomutanlık Vekaleti'nden bir de yazılı gizli emir aldı. 22 Ekim tarihli bu emirde; '*Karadeniz'de egemenliğin kurulması ve Rus Filosunun nerede bulunursa bulunsun harp ilan edilmeksizin hücum edilerek yok edilmesi*' emrediliyordu[91]. 24 Ekim tarihinde gemi komutanlarına kişiye özel olarak Bahriye Nazırı Ahmet Cemal imzası ile verilen emir, Başkomutanlık Vekaleti'nin emrini tamamlıyordu. Bu emir ile '*Donanmanın eğitim için Karadeniz'de bulunduğu sırada Amiral Souchon tarafından verilecek emirlere hiçbir değişiklik yapmadan uyulması ve bu hususta kesinlikle duraksama gösterilmeyerek emirlerin gereğinin her çeşit durum koşullar içerisinde yapılması*' emredilmekteydi[92].

Enver Paşa, genel durumun hükümet üyelerinin ve Başkomutanlık Karargahı kurmay kurulunun etkisi altında, Ekim ayı başlarında savaşa girmek için ilkbaharı

---

[89] Yılmaz, **a.g.e.**, s.48.
[90] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.56.
[91] Yusuf Hikmet Bayur, **Türk İnkılabı Tarihi**, III, Ks.1, TTK Bas., 1953, Ankara, s.233.
[92] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.57., ayrıca bkz.; Mütercimler, **a.g.e.**, s.118.

beklemeye razı görünmüş, birliklerin kış ordugahlarına yerleşmeleri için emir vermiştir[93].

Rus gizli teşkilatının İstanbul'daki görevlilerince Pavlov kod adı ile elde edilen 5 Ekim tarihli Avusturya telgrafında Osmanlı'nın savaşa iştirak ettirilmesi ile ilgili olarak şöyle denilmekteydi; " *Bu gün Sadrazama dedim ki, Viyana ile Berlin şu düşüncededir: Türkiye için savaşa katılmak zamanı gelmiştir ve artık donanmanın Karadeniz'e çıkması göze alınmalıdır. Bu ana kadar Rusya ile bozuşmayı gerektirebilecek bir teşebbüste bulunmaktan sakınan Sadrazam benim kanılarımı iyi bir biçimde dinledi ve bende, Türkiye'yi derhal harekete geçmek lüzumunu inandırabileceğimiz duygusu uyandı*"[94].

19 Ekim'de Ruslar, 12 Ekim tarihli Pavlov imzalı bir Avusturya telgrafını daha ele geçirip Petersburg'a bildirdiler. Telgrafa göre; "*Sadrazam Rus Donanmasının Karadeniz'de görünmesi üzerine Bulgaristan ve Romanya'da hasıl olan etkiyi silmenin lüzumlu olduğuna inandı ve Türk Donanmasının Karadeniz'e çıktığını ekledi. Rus donanmasına saldırmak işine gelince tereddüt ediyorsa da yakında razı olacağı besbellidir. Enver'e gelince o derhal harekete taraftardır...*"[95]. Bu iki telgraf donanma ile Rusya'ya taarruz konusunda Enver Paşa'nın kesin kararlı olduğunu, Sadrazamın ise yumuşadığını[96] gösteriyordu.

Enver Paşa'nın, Kurmay Başkanı Bonzart Paşa'ya gizli olarak hazırlatmış olduğu[97] plandan alınan ve aşağıdaki esasları kapsayan bir rapor "*21 Ekim'de General Moltke'ye, Bonzart Paşa'nın imzası ile gönderildi.*

1. Filo, savaş ilan edilmeden Karadeniz'deki Rus filosunu batırarak, deniz üstünlüğünü kazanacaktır. Harekat zamanı Amiral Souchon'a bırakılmıştır.

2. Savaş ilanından sonra, Padişah hazretleri müttefiklerin düşmanlarına karşı mukaddes savaş (cihat) ilan edecektir.

---

[93] **I. Dünya Harbinde Türk Harbi (Osmanlı İmparatorluğunun Siyasi ve Askeri Hazırlıkları ve Harbe Girişi)**, s.74-75.
[94] Bayur, **a.g.e.**, s.213.
[95] **A.g.e.**, s.213.
[96] **I. Dünya Harbinde Türk Harbi (Osmanlı İmparatorluğunun Siyasi ve Askeri Hazırlıkları ve Harbe Girişi)**, s.75.
[97] Bayur, **a.g.e.**, s.214.

3. Kafkas hududundaki Osmanlı ordusu o taraftaki Rus kuvvetlerini oyalayacaktır.

4. 8nci ve icabında 12nci Kolordu Mısır üzerine hareket edeceklerdir. Bu hareketlerin altı haftadan evvel yapılması kabil değildir.

5. Bulgarlar bizimle beraber olursa, Osmanlı Ordusu Sırbistan'a taarruz için Bulgaristan'a yardım edecektir. İcabına göre Yunanistan ve Romanya aleyhine yürüyecektir.

6. Denizden Odessa tarafına 3-4 kolordunun çıkarma hazırlığı yapılmıştır. Fakat bunun yapılması deniz üstünlüğünün temin olunmasına Romanya ile Bulgaristan'ın dostane tarafsızlığına bağlıdır. Yapılma zamanı da Alman ve Avusturya ordularının Rusya içindeki taarruz hareketlerinin ilerlemesine göre seçilecektir.

7. Bulgaristan'ın bizim tarafımıza kazanılması burada temin olunamadığından, oraca (Berlin) bu işin kuvvetle temin edilmesi lazımdır. Amaç sağlanıncaya kadar, Osmanlı Ordusu Trakya'da ve Marmara havzasında bekleyecektir. Bulgaristan'ın düşmanlığı halinde ona taarruz olunacaktır. Osmanlı ordusunun kuruluşları, mevcutları buradaki Alman Ataşe militerleri vasıtasıyla gönderildi. Bu kararlarımızın sizin arzunuza uyup uymadığının bildirilmesini rica ederim"[98].

H OSMANLI İMPARATORLUĞU'NUN SAVAŞA ZORLANMASI

Amiral Souchon, daha İstanbul'a intikalde iken Alman büyükelçisi Wangenheim'a iletilmek üzere General isimli gemiye çektiği mesajda "*Karadeniz'de düşmana taarruzun askeri bir zorunluluk olduğunu*"[99] bildirmişti. Savaşa giren Osmanlı Devleti Kafkasya'da ve Süveyş bölgesindeki düşman kuvvetlerini oyalamak suretiyle Almanların yükünü hafifletecekti[100].

Yavuz zırhlısı ve Midilli kruvazörünün Boğaz'a girmesinden itibaren Bulgarların da ittifaka girmeleri ile artık Karadeniz'de egemenlik sağlanacaktı. Artık

---

[98] **I. Dünya Harbinde Türk Harbi (Osmanlı İmparatorluğunun Siyasi ve Askeri Hazırlıkları ve Harbe Girişi)**, s.75.
[99] Tuchman, **a.g.m.**, s.122.
[100] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.52.

Almanlar da seferberliğin bitmesini beklemenin gerekmediğini ileri sürmeye başlamıştı[101].

Harbiye Nazırı ve Başkumandan Vekili olan Enver Paşa Türk ordusunu temsil ediyordu ve tereddütsüz savaşa katılmak isteyenlerdendi. Enver Paşa'nın bu isteğinin asıl sebebi; *Balkan Savaşı'nda kaybedilen toprakları geri almak ve Türk'ün namusunu temizlemekti*[102]. Alman zaferine kesin inancı olan Enver Paşa, kendi karargahında iki zıt baskının etkisi altındaydı. Bunlardan birincisi, *gelişmeleri değerlendirerek bir yıl sonra savaşa girmeyi isteyen Türk kurmay subaylarının baskısı, diğeri de Osmanlı'nın bir an önce savaşa girmesini isteyen Alman komutan ve subaylarının baskısı idi. Hatta bu baskıya Alman genel karargahında bulunan büyük Alman komutanlarının da baskısı ekleniyordu*[103]. Talat Paşa çok kere Enver Paşa ile aynı düşüncede olmakla beraber bazen tereddütlü idi. Halil (Menteşe) Bey, bazen az gecikmelerle de olsa daima Talat Bey ile birlikte idi[104]. Cemal Paşa ise, Yavuz zırhlısı ve Midilli kruvazörünün Donanma'ya katılması ile Karadeniz'de Ruslara karşı deniz üstünlüğü sağlanacağından savaşa ya şimdi girilmesi ya da savaşın sonuna kadar tarafsızlığın muhafaza edilmesi gerektiğini savunuyordu[105].

Alman Askeri Heyet Başkanı 7 Eylül'de Alman Genel Karargahından *'Türkiye'nin artık yakında ve Çanakkale savunmasının öncelikle tamamlanmasından sonra savaşa girmesi gereklidir'* içerikli bir mesaj aldı. Ertesi günü de Alman Büyükelçisi'ne *'Türkiye'nin harbe girmesi hususunda zorlanması'* için direktif geldi. 15 Eylül'de Alman Başbakanlığı, *'Karadeniz'de azimkarane hareket edilmesinin istendiğini'* bildirdi[106].

Alman Bahriye Nezareti'nin elinde bulunan 200 mm.lik dört adet kıyı bataryasının boğazları takviye maksadıyla gönderilmesi hususunda Berlin Askeri Ataşesi Cemil Bey'in, Alman Bahriye Nazırı ile görüşmesine ilişkin 11 Eylül 1914

---

[101] Bayur, **a.g.e.**, s.200.
[102] Tuncer Baykara, "Birinci Dünya Savaşına Girişin Psikolojik Sebepleri", **Dördüncü Askeri Tarih Semineri Bildirileri** (1989), s.364.
[103] **I. Dünya Harbinde Türk Harbi (Osmanlı İmparatorluğunun Siyasi ve Askeri Hazırlıkları ve Harbe Girişi)**, s.70.
[104] Bayur, **a.g.e.**, s.194.
[105] Behçet Cemal, **a.g.e.**, s.147.
[106] Bayur, **a.g.e.**, s.71.

tarihli mesaj, baskıların ne kadar fazla olduğunu net bir şekilde ortaya koymaktadır[107]; *"...biz göndermeyi çabuklaştırırız. Fakat siz de artık bir şeyler yapmaya başlamalısınız. Almanya'nın şimdiye kadar yaptığı yardım 20 milyonu geçti. Karşılık olarak sizden hala bir hareket olmadı. Suriye'deki Hecin süvari (Hecin devesine binmiş) kıtalarıyla Süveyş kanalına karşı hemen ciddi bir askeri gösteriş yapmalısınız... biz anlıyoruz ki Enver Paşa hazretleri Türkiye'nin harbe iştiraki için pek çok çalıştığı halde hükümetten zorluk görüyor. Bununla beraber Almanya Türkiye'ye gösterdiği mali ve askeri yardımların karşılığını fiiliyatta görmek ister. Sade vaat ve güzel söz yeterli değildir...Enver paşa'ya söyleyiniz, bu fikrimizi açıklayınız dedi ve gülerek o vakit biz de topları veririz..."*[108].

Enver Paşa'nın bu mesaja verdiği karşılık da dikkate şayandır; "... *seferberliğimiz bitmeden ve Bulgaristan'la tamamıyla anlaşmadan Goeben ve Breslau'ı Karadeniz'e çıkarmak, Çanakkale Boğaz'ı henüz hazırlanmadan İngiliz Filosu tarafından zorlanarak geçilmesi mucib (gerekli) olur. Maksat Kafkasya'da Rusların çok kuvvet bırakmasını temin ise, bu bizim seferberliğe başlamamız ve Goeben ile Breslau'ın Marmara'ya girmeleri ile hasıl olmuştur. Şimdi Odessa'yı tahkim ve sair limanlara gözetleme kıtaları ayırmaya başladılar... Diğer taraftan İngilizler de Mısır'daki kuvvetlerini Süveyş'e toplamakta ve Hindistan'dan takviye kıtaları getirtmektedirler.*

Bulgaristan, hiç olmazsa Sırbistan'a karşı kuvvet toplamadığı ve bizimle beraber harekete henüz karar vermediği için bugün Dahiliye Nazırı (İçişleri Bakanı) başkanlığında Sofya'ya bir kurul gönderildi. Bunlar Bulgaristan'ı zorlayacaklar, diğer cihetten gerek Kafkasya, gerek Mısır, Cezayir, Afganistan ve Hindistan'a ihtilal çıkarmak için adamlar gönderilmiştir... Durum böyle iken Karadeniz'de harekat yapılması, İngiltere ve Rusya'nın seferberliğini bitirmeden ve her yerde hazırlanmadan, vaktinden evvel hücum etmelerini davet etmektedir. Bu hususta Almanya'nın İstanbul Sefiri ile arkadaşları da aynı fikirdeydiler" [109].

---

[107] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.55.
[108] **I. Dünya Harbinde Türk Harbi (Osmanlı İmparatorluğunun Siyasi ve Askeri Hazırlıkları ve Harbe Girişi)**, s.72-73.
[109] **A.g.e.**, s.72-73.

Amiral Souchon, 14 Eylül 1914'de Bahriye Nezareti'ne şu yazıyı gönderiyordu; *"Resmi geçit zamanının mümkün mertebe süratle işarını (bildirilmesini) rica ederim. Eylül efrenci (miladi) 15nci günü Karadeniz'e çıkmak istiyorum"*[110]. Aynı gün Bahriye Nazırı Ahmet Cemal tarafından verilen cevap ile *"Karadeniz'e çıkmanın Osmanlı Hükümeti'nce bir siyasi girişim olacağı, buna da ancak hükümet tarafından karar verilebileceği, hiçbir zaman böyle bir harekete kalkışılmamasını..."*[111] Amiral Souchon'a bildirildi. Ancak aynı gün Başkomutan Vekili Enver Paşa tarafından Souchon'a Cemal Paşa'nın verdiği cevabın aksine şöyle bir cevap veriliyordu; *"Resmi geçit önümüzdeki 4 Eylül 330 (17 Eylül 1914) Perşembe günü Bahriye Nezaretinin programına tevkifan (göre) icra olunacaktır. Anı müteakip telgrafta da tebliğ olunduğu üzere berayı talim (eğitim) için Karadeniz'e çıkabilirsiniz. Bu belgenin altına Başkomutanlık Vekaleti Harekat-ı Harbiye (birinci) Şube Müdürü Ali İhsan (Tümgeneral Ali İhsan Sabis) şöyle yazmış; bilahare (sonra) Meclis-i Vükela (Bakanlar Kurulu) kararı ile çıkması takarrür (kararlaştırılmış) etmiştir"*[112].

Osmanlı'nın savaşa girmesi konusunda bu oyunlar oynanırken Osmanlı Hükümeti 1 Ekim 1914'ten geçerli olmak üzere kapitülasyonları kaldırdığını 17 Eylül'de resmen yayınladı[113]. Bu karar Avrupa devletlerinin sert protestoları ile karşılaşmıştır. Osmanlı Devleti'nin müttefiki olan Almanya ve Avusturya da bu konuda İngiltere, Fransa ve Rusya ile işbirliği yapmış, bu devletlerin protestolarına katılmıştır[114].

17 Eylül'de Marmara'da Prens Adaları arkasında Ertuğrul yatında bulunmakta olan Padişah Mehmet V'e filonun savaş hazır olduğunu göstermek maksadıyla[115] Yavuz zırhlısı ve Midilli kruvazörü ile birlikte on geminin katıldığı bir resmi geçit töreni yapıldı ve ertesi gün Souchon Karadeniz'e çıkmak için Sadrazamı ziyaret etti. Hükümet tarafından birkaç gemi ile Karadeniz'e çıkabileceği izninin verilmesi Souchon'un hedefine ulaşmasını sağlayacak ilk adımdı. *21 Eylül'den itibaren*

---

[110] Cemal Akbay, "Birinci Dünya Harbi'nde Türkiye'yi Harbe Sürükleyen Karadeniz Olayı", **Askeri Tarih Bülteni**, 25 (Ağustos 1988), s.37.
[111] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.56.
[112] Akbay, **a.g.e.**, s.38.
[113] Aybars, **a.g.e.**, s.49.
[114] Hacipoğlu, **a.g.e.**, s.50.
[115] Hüner, **a.g.e.**, s.68.

Karadeniz'de birkaç gemi ile eğitimlere başlanmıştı. Bu arada 26 Eylül'de Çanakkale Boğazı önlerinde keşif karakol yapan Akhisar torpidobotuna bir İngiliz muhribince artık boğazdan dışarı çıkmamaları, aksi taktirde ateşle karşılanacakları bildirilince 27 Eylül'de boğazlar tamamıyla kapatıldı[116].

Liman Başkanları ve Kerempe ile Baba Burnu'nda görevli gözetleme subayları tarafından 1914 Ağustos başından itibaren Rus Karadeniz Filosu'nun çeşitli tip ve sayıda muharebe gemisi ile İstanbul Boğazı önlerinde, Ereğli, Şile, Giresun, Samsun açıklarında olduğu tespit edilmiştir. Bu tarihte Rus Filosu seferber hale getirilmiş, kıyı tahkimatı pekiştirilerek Kerç Boğazına da mayın dökülmüştü. Ruslar Eylül ayından itibaren Karadeniz'deki keşif-karakol faaliyetlerini artırmışlar, Akçakoca, Zonguldak, Hopa önlerinde, Ağustos ayına göre daha fazla sayıda gemi ile (5 ila 13 gemi) bulundukları, aynı zamanda Karadeniz Boğazı'na karşı bir mayınlama harekatına da hazırlandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca Ruslar 17 Eylül'de Romanya'dan getirilmekte olan on bin çuval una da el koymuşlardır[117].

[116] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.57.
[117] **A.g.e.**, s.59.

IV. BÖLÜM

OSMANLI İMPARATORLUĞU'NUN SAVAŞA GİRİŞİ

A RUS LİMANLARININ BOMBALANMASI

Osmanlı Hükümet üyelerinde savaşa giriş konusunda fikir ayrılıkları olduğu halde Enver Paşa'nın 24 Ekim 1914'te General Moltke'ye çektiği bir telgraf ile Osmanlı-Rus Savaşının ilk adımı atılmış oluyordu. Osmanlı İmparatorluğu'nun kaderini Amiral Souchon'un insiyatifine bırakan telgrafta; "*Türk Silahlı Kuvvetleri, harp ilan etmeden Rus Filosuna taarruz ederek, Karadeniz'de deniz üstünlüğünü ele geçirme talimatını almışlardır. Zamanı Souchon'un takdirine bırakmıştır*"[1] deniyordu.

25 Ekim'de yapılan kabine toplantısında savaşa sebep olacak bir durumdan kesinlikle kaçınılması kararı alındığı halde Enver Paşa, Alman Büyükelçisi'nin istediği şekilde kendi imzası ile Amiral Souchon'a yazılı olarak '*bütün filo Karadeniz'de manevra yapmalıdır. Vaziyeti müsait bulduğunuz anda Rus filosuna hücum ediniz. Muhasamata başlamadan evvel bu sabah size verdiğim gizli emri açınız. Sırbistan'a mühimmat naklinin önüne geçmek için yukarıda kabul edilmiş olduğu üzere hareket ediniz*' emrini vermiştir. Ali İhsan Sabis hatıratında Enver Paşa'nın bu emrinde bahsedilen gizli emrinin de '*Türk filosu Karadeniz'de zorla hakimiyet kazanmalıdır. Rus filosunu arayınız ve nerede bulursanız harp ilan etmeksizin hücum ediniz*' şeklinde olduğunu yazmıştır[2].

---

[1] Donanma K.lığı Deniz Tarihi Arşivi, **Coşkun Güngen Arşivi**, 22, 50/22.
[2] Doğan Hacipoğlu, **Osmanlı İmparatorluğu'nun I. Dünya Harbine Girişi**, Deniz Yay., İstanbul, 2000, s.104.

Alman Büyükelçisi, yapılacak çarpışmanın sorumluluğunun hiçbir şekilde Almanya'nın omuzlarına yüklenmemesi için Enver Paşa'nın Amiral'e verdiği saldırı emrinin, Yavuz zırhlısının başına gelebilecek herhangi bir felaket göz önüne alınarak karada emin bir yerde bulunmasının Yavuz Komutanına tebliği maksadıyla 26 Ekim'de Human'ı görevlendirmiştir. Human ayrıca büyükelçinin şu talimatlarını da Amiral Souchon'a iletmiştir.

1. *Hemen denize açılınız.*
2. *Maksatsız, hedefsiz değil fakat bütün vasıta ve kudretinizle çarpışınız.*
3. *Mümkünse hareketlerinizin neticesinden, mühimmat ve insan kayıplarından Berlin'e süratle haber veriniz.*

Enver Paşa'nın emirleri ve Alman tarafının icraatından anlaşıldığı gibi; Bronzart Paşa'nın planındaki baskın tarzında bir harekatla Rus Donanması bertaraf edilerek Karadeniz'de Osmanlı deniz kontrolünün sağlanmasından ziyade her ne olursa olsun bir an önce Osmanlı Devletinin savaşa sokulmasının süratle gerçekleştirilmesi için çalışmaktaydı[3].

Amiral Souchon 26 Ekim'de, ertesi günü eğitim için Donanma ile Karadeniz'e çıkacağını bildirdi. Asıl amaç Rus limanlarına yapılacak baskın için harekete geçmekti. '*Talim için Karadeniz'e çıkabilirsiniz*' cevabını alan Souchon, 26 Ekim pazartesi akşamı ve gece Marmara'da atış eğitimi yaptı[4].

27 Ekim 1914 günü Yavuz zırhlısı, Midilli ve Hamidiye kruvazörleri, Berki Satvet ve Peyki Şevket, Gayreti Vataniye, Muaveneti Milliye, Taşoz ve Samsun muhripleri ile Nilüfer ve Samsun mayın gemileri Boğaz'dan çıkarak öğleden sonra Kilyos önlerinde toplandı. Saat 15.45'de Yavuz'da gemi komutanları ve komutan vekilleriyle bir toplantı yapılarak kendilerine Rusya'ya karşı bir harekat yapılacağı açıklandı ve özet bilgi verildi. Ayrıca komutan vekillerinin (daha önce gemilere eğitim için verilmiş Alman deniz subayları) emirlerine itaat edilmesi hakkındaki Bahriye Nezareti'nin yazılı emri ile Donanma Komutanlığı'nın 27-29 Ekim günlerine ait

---

[3] Hacipoğlu, **a.g.e.**, s.105.

[4] **I. Dünya Harbinde Türk Harbi (Osmanlı İmparatorluğunun Siyasi ve Askeri Hazırlıkları ve Harbe Girişi)**, I, Genkur Yay., Ankara, 1970, s.85.

harekat emri verildi. Toplantı, Amiral'in *'ecdadınızın kanının intikamını almak zamanı gelmiştir'* sözleri ile son buldu[5].

Gemiler kendilerine verilen görevi icra etmek üzere vira demir ederken Yavuz'un direğinde *'Osmanlı İmparatorluğu'nun geleceği için elinizden gelen her şeyi yapınız'* mesajını veren işaret sancakları dalgalanıyordu[6]. Plan Özet olarak harekatın üçüncü günü (29 Ekim) Sancak gemisi Yavuz'un, Nilüfer ve iki muhriple beraber Sivastopol'ü, Midilli ve Berk-i Satvet'in Kerç Boğaz'ı ve Novorossisk'e, Hamidiye'nin Kırım'ın güney kıyısına (Kefe'ye), Filotilla Komodorunun iki muhrip ve Samsun mayın gemisi ile Odessa ve Oçokof'a top taarruzu/mayın döküşünü, Peyki Şevket'in de Varna Sivastopol kablosunu kesmesini kapsıyordu[7].

Yavuz zırhlısı Samsun ve Taşoz muhripleri ile birlikte Boğaz'dan ayrıldıktan sonra Yavuz beraberindeki gemilere Amasra'da kömür verdi. 29 Ekim sabah 05.00'da Sivastopol'e yedi mil mesafede mayın arama-tarama aygıtlarını suya atmış olan Samsun ve Taşoz muhriplerinin arkasında Yavuz zırhlısı Liman'a yaklaşmaya başladı. Kıyı bataryalarına sekiz kilometreye kadar yaklaştı ve kıyı bataryalarının 06.20'de açmış oldukları ateşe 06.30'dan itibaren[8] Amiral'in *'Sivastopol'ü cehenneme çevirin'*[9] emriyle karşılık vermeye başladı. Zikzak seyrederek açtığı bu ateşte ağır toplarıyla (280 mm.lik) ve orta toplarıyla (150 mm.lik) 47'şer mermi attı. Onuncu salvodan sonra kıç bacasına isabet eden üç mermi güvertede hasar yaptığı gibi, bir tanesi de parça tesiriyle bir kazanı gayri faal hale getirdi. Havanın puslu olması nedeniyle ne karaya, ne de o sırada harekete geçmiş olan Rus muhriplerine karşı yapılan ateşten olumlu bir sonuç alınabildi. Yavuz zırhlısı saat 06.45'de ateş keserek bölgeden uzaklaşacak şekilde rota değiştirdi.

Yavuz'un bir süre sonra güneydoğu istikametinde tespit ettiği üç Rus muhribi, Yavuz zırhlısının 12 km.den açtığı ateş karşısında geri çekildiler[10]. Bu sırada Sivastopol'e doğru seyretmekte olan 700 mayın yüklü Prut adlı mayın gemisi, 15

---

[5] Hacipoğlu, **a.g.e.**, s.108.
[6] Hans Hüner, **İki Bayrak Altında**, Deniz Bas., İstanbul, 1976, s.71.
[7] Hacipoğlu, **a.g.e.**, s.109.
[8] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, VIII, Genkur Yay., Ankara, 1976, s.59.
[9] Erol Mütercimler, **Destanlaşan Gemiler**, Kastaş yay, İstanbul, 1987, s.131.
[10] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.59.

cm.'lik vasat batarya ateşi ile kısa zamanda batırıldı[11]. Mürettebatından 75 kişi (3 subay ve 72 er) Samsun ve Taşoz muhripleri tarafından kurtarıldı. Bundan sonra Marupol'dan gelmekte olan 1708 tonluk Rus vapuru da yakalanarak bir müsadere partisi ile Boğaz'a gönderildi. Ortalık ağarmadan Sivastopol ağzına 60 mayın dökmüş olan Nilüfer mayın gemisi de Boğaz'a dönerken 1852 tonluk Grandük Aleksandır Rus gemisiyle karşılaşmış, mürettebat ve yolcularını gemiye aldıktan sonra top ateşiyle batırmıştır. Harekat planına uygun olarak diğer gemilerce de Odessa Limanı'nda; Donets gambotu batırılmış, Kobanets gambotu ağır yaralanmış, limandaki petrol sarnıçları imha edilmiş, Novorosski Limanı'nda; limanda bulunan petrol sarnıçları ve gemilerin bir kısmı ile telsiz istasyonu tahrip edilerek şehir alevler içinde bırakılmış, Kefe (Feodossia) bölgesinde; 300 tonluk tuz yüklü bir yelkenli ile 1223 tonluk Şura isimli vapur batırılmış, Kerç Boğaz'ı mayınlanmıştır. Harekat, Varna-Sivastopol kablosunun kesilmesi dışında (Peyki Şevket'in makine arızası nedeniyle) planlandığı şekilde tamamlanmıştır[12].

Donanma Komutanlığına Karadeniz olayına ilişkin ilk rapor 29 Ekim 1914 saat 17.00'de geliyor. Raporda; *"Prut Rus harp gemisi ile son sistem üç muhrip ve bir kömür gemisi düşmanca bir zihniyetle boğaz önünde dolaşıyordu. Yavuz, mayın gemisini batırdı, kömür gemisini zapt etti; bir muhribi ağır surette hasara uğrattı. 3 subay ve 72 er esir edildi. Yavuz başarı ile Sivastopol'ü bombardıman etti. Osmanlı gemileri Kobaneç torpido çekerini (gambot) batırdı.*

Bilgi : Prut 5000 ton büyüklüğünde, 1000'den fazla mayın taşıyabilen bir mayın gemisidir. Respekovani 25 mil süratinde beş torpil (tüp) kovanı ile 105 mm.lik dört çabuk ateşli topa malik 1.100 ton büyüklüğünde yeni sistem bir muhriptir"[13].

Harekata katılan tüm gemiler İstanbul Boğazı'ndan içeriye bayraklarla donatılmış olarak ve şiddetli alkışlar arasında girdiler. Halk coşkulu, İttihat ve Terakki'nin bir bölüm üyeleri memnun, Alman komuta heyeti sevinçli idi[14]. Yavuz

---

[11] "TCG YAVUZ'un Donanmadan Ayrılma Töreni", **Dz.K. Dergisi**, Cilt 79, 483 (Ekim 1973), s.12.
[12] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.58-61.
[13] Cemal Akbay, "Birinci Dünya Harbinde Türkiye'yi Harbe Sürükleyen Karadeniz Olayı", **Askeri Tarih Bülteni**, (Ağustos 1988), s.39.
[14] Mütercimler, **a.g.e.**, s.134-135.

zırhlısı ve Midilli kruvazörünün Alman denizcileri de görevini yapmış ve vatanlarına karşı olan borçlarını ödemiş olmanın mutluluğu içindeydi[15].

29 Ekim 1914 saat 23.30'da Donanma Komutanlığı'ndan ikinci mesaj geliyordu: "*Tahrip edilen Prut torpil gemisi 250 mürettebatla, 700 mayın taşımakta idi. 30 Ekim 1914 öğleden sonra İstanbul'a gelecek olan 3 subay, 72 er kurtarıldı. Esirlerin ifadelerine göre Rus Komutanı, boğazdan çıkacak Osmanlı Filosunu tahrip etmek maksadıyla geceleyin boğaz ağzı önünde mayın dökmek niyetindeymiş. Midilli önce bilgi verdikten sonra Novorosski Limanında 50 petrol sarnıcını, 14 nakliye gemisini ve bir çok hububat depolarını yakmıştır. Berki Satvet, Novorosski telsiz telgraf istasyonunu tahrip etmiştir*"[16].

B KARADENİZ OLAYININ SONUCU

Osmanlı Devleti'nin geleceğini Almanya yanında savaşa girmekte gördükleri için Enver, Cemal ve Talat Paşalar baskın olayından pek memnun kalmışlardı[17]. Ancak Karadeniz olayını 29 Ekim akşamı haber alan Sadrazam Halim Paşa kendisinin haberi olmaksızın böyle bir icraata girişilmesine çok kızdı. "*Bu ne rezalet, bir sadrazam (Başbakan) sıfatıyla bana haber vermeden Rus sahilleri nasıl topa tutulurmuş*"[18], '*Türkiye bir fütuhat (zafer) devri açmak için icap eden imkanlara sahip değildir. Harp önlenemezse ben çekilirim*' diyordu. Gerçekten de Sadrazam istifa etmiş ancak özellikle Enver, Cemal ve Talat Paşalar başta olmak üzere İttihat ve Terakki genel merkezinin tehdide varan baskısı karşısında istifa konusunda direnememiştir[19].

Karadeniz olayına İngiliz, Fransız ve Rusların tepkisi şiddetli olmuştur. Her ne kadar Sadrazam Halim Paşa, ilişkilerin kesilmesi ve savaşa girilmesinin önlenmesi maksadıyla[20] anılan ülke büyükelçilerinden '*harekatın hükümetin buyruğu ile yapılmadığı, Osmanlı'nın tarafsızlığını korumak istediği, olayın bir kazadan ibaret olduğu ve dolayısıyla zarar ve ziyanın ne oranda olduğunun bir komisyon vasıtasıyla*

---

[15] Hüner, **a.g.e.**, s.75.
[16] Akbay, **a.g.m.**, s.39.
[17] Afif Büyüktuğrul, **Osmanlı Deniz Harp Tarihi**, IV, Deniz Bas., İstanbul, 1974, s.397.
[18] Türkmen Parlak, **Yunan Ege'ye Nasıl Geldi**, İzmir Sosyal Hizmetler Vakfı Kültür Yay., İzmir, 1982, s.93.
[19] Hacipoğlu, **a.g.e.**, s.132.
[20] Behçet Cemal, **Hatıralar**, Selek yay, b.y., 1959, s.151.

belirlenmesine, gereken özrün dilenmesi ile bu olayın olmamış sayılmasını' istedi ise de, Rus Hariciye Bakanı Sazanov İstanbul'daki Rus büyükelçisi De Giers'e kendisinin ve büyükelçilik personelinin Osmanlı ülkesinden ayrılmaları, Rus menfaatlerinin korunması hususunu da İtalyan Büyükelçisi'ne bırakması talimatını vermiştir. 30 Ekim akşamı İstanbul'da İngiliz Büyükelçisi hükümete bir nota vererek *'Rusya'ya karşı sebepsiz yere ve kışkırtmasız tecavüzden temize çıkmak ve bu harekete katılmadığını kanıtlamak için verilen sözlerin yerine getirilmesini, on saat içinde Yavuz ve Midilli personelinin yurt dışına çıkarılmasını ve her iki geminin de silahtan arındırılmasını, bu yapılmazsa pasaportunu isteyeceğini'* bildirmiştir[21]. Osmanlı hükümetinin bu istekleri karşılamaya yanaşmaması neticesinde 31 Ekim akşamı Rus Büyükelçisi, 1 Kasım'da da İngiliz ve Fransız Büyükelçileri İstanbul'dan ayrılmıştır[22].

31 Ekim'de Rusya, İngiltere, İtalya ve Fransa'ya verilen nota ile *'çatışmaya Rus filosunun, İstanbul Boğazı'na mayın dökme maksadıyla yaklaşmasının sebep olduğu, Osmanlı Hükümeti'nin tarafsızlığını muhafaza etmek istediği, Rus Karadeniz donanma komutanının şahsi hatası yüzünden iki komşu devlet arasında gereksiz muhasamata sebep olabilecek bu hareketi dolayısıyla adı geçen hakkında uyarı işleminin süratle yerine getirileceğinin ümit edildiği'* ifade edilmiştir[23]. Buna karşılık Rusya verdiği nota ile, *'Karadeniz çatışmasına Rus savaş gemilerinin sebep olduğu iddiası reddedilmekte, ayrıca fiili olarak artık savaşın başladığı'* bildirilmekte idi[24].

1 Kasım'da Rusya Kafkas hududundan taarruzi harekata başladı. Aynı gün İngilizler Akabe'yi bombardıman ettiler ve İzmir Körfezi Urla İskelesinde bulunan Beyrut ölçüm gemisi ile Kınalıada ticaret gemilerini batırdılar. Ege'de Amiral S.Carden komutasındaki İngiliz-Fransız Filosu Churchill'in emriyle[25] Çanakkale Boğazı girişindeki Ertuğrul, Seddülbahir, Orhaniye ve Kumkale tabyalarını 12000-14000 yarda mesafeden[26] yaklaşık 20 dakika süre ile bombardıman ederek Osmanlı Devleti'ne gözdağı vermek maksadıyla gösteri[27] şeklinde bir taarruz icra etmiştir.

---

[21] Akdes Nimet Kurat, **Türkiye ve Rusya**, Ankara Üniversitesi Yay., Ankara, 1970, s.245.
[22] Hacipoğlu, **a.g.e.**, s.136.
[23] **I. Dünya Harbinde Türk Harbi (Osmanlı İmparatorluğunun Siyasi ve Askeri Hazırlıkları ve Harbe Girişi)**, s.89-90.
[24] Hacipoğlu, **a.g.e.**, s.138.
[25] Mütercimler, **a.g.e.**, s.138.
[26] Redmond Mclaughin, **Yavuz'un Kaçışı**, Milliyet Yay., İstanbul, 1978, s.126.
[27] Büyüktuğrul, **a.g.e.**, s.429.

Bombardıman sonunda şehit olan 5 Subay ve 81 er Çanakkale muhaberelerinin ilk şehitleri olarak tarihe geçmiştir[28]*. Bu bombardıman sonucunda Osmanlılar İttifak Devletlerinin genel stratejisini tespit ederek Çanakkale Boğazı'ndaki kaleler ile mayın hatlarını güçlendirdiler*[29].

Hükümetten çekilmekten vazgeçirilen Sadrazam başkanlığında kabine 2 Kasım'da toplandı. Sadrazam Karadeniz olayını anlattı ve Osmanlı Hükümeti'nin kendini Rusya, İngiltere ve Fransa ile savaş halinde saymak zorunda olduğunu bu hususun yazı ile padişaha bildirilmesi gerektiğini söyleyerek nazırların düşüncelerini sordu. Bunun üzerine Posta ve Telgraf Nazırı Oksan, Ziraat ve Ticaret Nazırı Süleyman Elbustani Efendilerle, Nafia Nazırı Çürüksulu Mahmut Paşa istifa ettiler. İlk ikisi barışçı niyetlerle, diğeri de önemli işlerin kendisinden gizli tutulduğunu ileri sürerek istifa ettiler. Toplantıya gelmeyen Cavit Bey'i de istifadan İttihat ve Terakki vazgeçirdi[30].

2 Kasım'da Rusya, Osmanlı Devleti'ne resmen savaş açtı[31]*. Aynı tarihte İngiltere, Fransa, Belçika, Japonya, Sırbistan ve Karadağ Osmanlı ile ilişkilerini kesti*[32]*. Bununla da yetinmeyip İngiltere ve Fransa 5 Kasım'da Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti. Osmanlı Hükümeti ise 11 Kasım'da çıkan şu irade ile bu devletlere savaş ilan etti: "İngiltere, Rusya ve Fransa'nın düşmanca davranışla kıyı ve hudutlarımıza tecavüz ettiklerinden bizim de karşılık olarak bunlara harp ilan etmekliğimiz hususuna 11 Kasım 1914 tarihinde bakanlar kurulu kararı ile padişah iradesi çıkmış olduğu..."*[33]. Bundan üç gün sonra, 14 Kasım'da Cihadı Ekber ilan edilerek bütün Müslümanlar silah altına çağrıldı[34].

---

[28] Şemsettin Bargut, **Birinci Dünya Harbinde ve Kurtuluş Savaşında Türk Deniz Harekatı**, Dz.K. Yay., 2000, s.15.
[29] Mclaughin, **a.g.e.**, s.202.
[30] **I. Dünya Harbinde Türk Harbi (Osmanlı İmparatorluğunun Siyasi ve Askeri Hazırlıkları ve Harbe Girişi)**, s.91.
[31] Hacipoğlu, **a.g.e.**, s.141.
[32] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.68.
[33] **A.g.e.**, s.68.

C I. DÜNYA SAVAŞI'NDA YAVUZ ZIRHLISI

İki Alman savaş gemisinin Osmanlı Donanması'na katılması sonucunda Donanma birdenbire güçlenmiş ve Karadeniz'de Ruslarla boy ölçüşebilecek hale gelmişti[35]. I. Dünya Savaşı süresince donanmanın birinci vazifesini, İstanbul Boğazı ve Zonguldak kömür hattı ile Romen ve Bulgar Limanlarından gelen hattın savunulması olarak değerlendiren[36] Amiral Souchon'un stratejisi tam anlamıyla taarruzi bir anlam taşımıyordu. Uygulanan strateji Karadeniz ve Marmara Denizi ile Boğazlar bölgesinde harekat yapmak[37] ve *'donanmanın varlığının muhafazası esas tutularak stratejik savunma çerçevesinde taarruzi harekat yapmaktı'*. Buradan da anlaşılacağı gibi Amiral'in Rus donanmasını zorlayarak Karadeniz'de egemenliği almak gibi bir amacı yoktu. Çünkü yapılacak bir muharebede Yavuz zırhlısının hasarı veya kaybı Karadeniz'deki stratejik durumu değiştirebilirdi. Osmanlı Donanması için *'Yavuz savaşın başından sonuna kadar var olmalı ve savaş gücünü de muhafaza etmeli'* idi[38]. Bu nedenle Yavuz zırhlısı daima denize çıkarak Rus Donanması'na göz dağı verecek şekilde taarruzi harekatlar yapmalı, ancak ne kesin sonuçlu muharebe yapma riskine, ne de düşman mayınlarına çarpma riskine atılması öngörülmüştü[39]. Osmanlı Donanması'nda Yavuz zırhlısı gibi süratli ve silah üstünlüğü olan bir gemi bulunduğu sürece İstanbul Boğaz kıyılarına güvenli bir çıkarma harekatının yapılamayacağı Ruslar tarafından da kabul edilmişti[40]. Yavuz zırhlısı savaşın sonucunu etkileyecek herhangi bir harekat yapmamışsa da varlığıyla Boğazın bekçisi olmuştur. Bilindiği gibi Çanakkale'yi geçilmez yapmak için 60 bine yakın şehit verilmiştir. *'Yavuz Rusların Karadeniz Boğazına çıkarma yapmalarına karşı caydırıcı bir engel olarak, İstanbul Boğazı'nın savunulması için de yüz binlerce şehit verilmesinin önüne geçmiştir'* denilebilir[41].

---

[34] Afif Büyüktuğrul, **Osmanlı Deniz Harp Tarihi**, IV, Deniz Bas., İstanbul, 1974, s.398-400.
[35] Kurat, **a.g.e.**, s.243.
[36] Büyüktuğrul, **a.g.e.**, s.401.
[37] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.70.
[38] Erol Mütercimler, **İmparatorluğun Çöküşüne Denizden Bakış**, Toplumsal Dönüşüm Yay., İstanbul, 2003, s.279.
[39] Büyüktuğrul, **a.g.e.**, s.392.
[40] **A.g.e.**, s.78.
[41] Erol Mütercimler, **Kurtuluş Savaşına Denizden Gelen Destek ve Kuvayı Milliye Donanması**, Alfa Yay., İstanbul, 2003, s.96.

Osmanlı Donanma Komutanı Amiral Souchon savaşın başlaması ile birlikte donanmanın harekat yapabilme yeteneğine sahip gemilerinden; Yavuz zırhlısı ve Midilli kruvazörü'nden başka Turgutreis ve Barbaros zırhlıları ile Hamidiye, Mecidiye, Peyki Şevket ve Berki Satvet kruvazörlerini, 8 muhrip ve 7 torpidobot ile birlikte Karadeniz'de, Giresun mayın depo gemisiyle, İntibah ve Selanik mayın dökücü gemilerini Çanakkale'de, gambotlar ve geri kalan 3 torpidobotu da İstanbul Boğazı'nda (Karadeniz) harekat yapacak şekilde konuşlandırdı[42].

Karadeniz'de savaşan taraflar arasındaki kuvvet mukayesesinde; Türk Donanmasının en güçlü savaş gemisi olan Yavuz zırhlısı sürat bakımından tüm Rus gemilerinden üstün ve silah imkan-kabiliyetleri bakımından da bu gemilerden teker teker üstündü. Bu sebeple de Ruslar Yavuz zırhlısının karşısına daima 3-4 muharebe gemisi ile çıkmışlar ve onun 10 adet 280 mm.lik topuna karşı, 12-16 adet 305 mm.lik toplarıyla ateş üstünlüğü sağlamışlardır[43]. Savaşın başında Rus muhripleri, sayı ve tonaj bakımından önemsiz idi [44]. Haziran 1915'ten itibaren Rus filosuna İmparatoriçe Marya adlı modern muharebe gemisinin (12 adet 305 mm.lik top) katılması ve bunu aynı sınıftan II. Katerina'nın takip etmesiyle Ruslar Karadeniz'de deniz üstünlüğünü bariz bir şekilde sağlamış, Yavuz'un Karadeniz'deki nakliyatı devamlı olarak korumasına engel olmuştur. Kruvazörlerden Midilli, karşı tarafın bu sınıftan gemilerine nazaran daha modern ve süratçe üstün olmasına rağmen silah imkan-kabiliyetleri bakımından zayıftı. Bu zafiyet 1916 yılında 12 adet 105 mm.lik topun, 8 adet 150 mm.lik topla değiştirilmesi ile giderilmiştir. Hamidiye ve Mecidiye kruvazörleri ise sürat bakımından Rus kruvazörlerle aynı seviyede, silah imkan-kabiliyetleri bakımından ise bazı Rus muhriplerinden bile zayıf durumda idiler. Muhrip ve torpidobotlar hem silah, hem de sürat bakımından Rus muhrip ve torpidobotlarına nazaran zayıf bulunuyorlardı[45].

---

[42] Ahmet Halaçoğlu, "Birinci Dünya Savaşında Türk Donanması ve Çanakkale Deniz Operasyonları", Askeri Tarih Bülteni, (Ağustos 1988), s.52.
[43] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.70.
[44] Bargut, **a.g.e.**, s.62.
[45] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.71.

Trabzon'a yapılacak nakliyatı himaye etmek Amiral'in uygun gördüğü bir hal tarzı değildi. Çünkü Karadeniz'deki bütün Osmanlı limanlarını savunmasız birer açık liman olarak değerlendiriyor, deniz yolunu da düşmanın etkisinde olarak görüyordu. Ona göre genel karargah Karadeniz'de nakliyat yaptırmaktan vazgeçmeli idi. Fakat Enver Paşa'nın nakliyatın yapılması konusunda ısrar etmesi onu nakliyatı koruyacak şekilde bir harekat tertiplemeye zorlamıştı. Plan gereğince; kruvazörler ticaret gemilerini yakından himaye ederken Yavuz zırhlısı ve refakatindeki gemiler de Sivastopol yada başka düşman limanlarına karşı taarruzi harekat yapacak, konvoya da uzak himaye görevi icra edecekti. Aynı şekilde kruvazörler de, nakliye gemilerinin limanlarda askeri birlik ve yükü tahliyeleri esnasında, düşman limanlarını bombardıman ederek Rusların dikkatini tahliye limanlarından uzaklaştıracaklardı[46].

1- 1915'e Kadar Olan Faaliyetler

Giresun ve Ordu'dan bindirilecek üç alayın Trabzon'a transferi maksadıyla görevlendirilen gemilerin yakın desteğini sağlamak üzere Midilli kruvazörü ve Hamidiye kruvazörü, uzak desteğini sağlamak üzere Yavuz zırhlısı görevlendirildi[47]. Bu maksatla 6 Kasım gecesi Berki Satvet kruvazörü ile birlikte Karadeniz'e çıkan Yavuz, Kırım güneyindeki Yalta'ya doğru seyrederken *'Zonguldak Limanı'nın bombardıman edildiği'* haberini aldı[48]. Bölgeye intikal eden Yavuz, Rus donanması ile temas sağlayamadığından ve düşmanın 7 Kasım sabahı Boğaz'a yapacağı bir bombardıman veya mayınlama harekatına karşı Boğaz bölgesinde bulunmanın daha uygun olacağından hareketle 7 Kasım'da Boğaz'a geri döndü[49]. Trabzon'a emniyetle üç alayı intikal ettiren Midilli kruvazörü ise 9 Kasım günü Poti Limanını ve yakıt tesislerini bombardımanı müteakip Trabzon Limanının emniyetini sağlayan Hamidiye kruvazörü ile birlikte Boğaz'a geri döndü[50].

Poti bombardımanına karşılık vermek isteyen Amiral Eberhard'ın beş zırhlı, iki kruvazör ve on iki torpidobottan oluşan filo ile 17 Kasım'da Trabzon'u bombardıman etmesi üzerine[51] Sivastopol'e varmadan önce Rus filosunun önünü kesmek maksadıyla

---

[46] Büyüktuğrul, **a.g.e.**, s.401-402.
[47] **A.g.e.**, s.78.
[48] Mütercimler, **a.g.e.**, s.140.
[49] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.74.
[50] Bargut, **a.g.e.**, s.64.
[51] "TCG YAVUZ'un Donanmadan Ayrılma Töreni", **Dz. K. Dergisi**, Cilt 79, 483 (Ekim 1973), s.12.

Yavuz zırhlısı ve Midilli kruvazörü aynı tarihte Karadeniz'e çıktı[52]. Sakin geçen bir geceden sonra Yavuz zırhlısı ve Midilli kruvazörü Balaklava yakınlarında Rus filosu ile karşılaştı. Sisli bir havada 5 Rus gemisinin üzerinde ateş birleştirdiği Yavuz'a isabet eden 305 mm.lik bir mermi iskele üçüncü kazamat 15'lik topun 150 mm.lik zırhını delerek içerde patlamış[53], top 12 kişilik personeli ile birlikte savaş dışı kalmıştı[54]. Bu olay üzerine Yavuz zırhlısı mesafeyi açarak çarpışma bölgesinden uzaklaştı. Rusların kayıpları ise daha fazlaydı. Amiral gemisi Evstafi'ye kaydedilen isabetlerle 33 ölü ve 35 yaralı verdirilerek[55] Evstafi'nin uzunca bir süre gayri faal hale gelmesi sağlanmıştı[56]. Souchon tarafından Hamidiye kruvazörüne verilen Batum'un bombalanması görevinin başarı ile icra edildiği de Boğaz'a intikalde iken Amiral'e bildirildi[57].

5 Aralık'ta Midilli kruvazörü refakatinde Rize'ye iki tabur ve piyade teçhizatı götüren dört nakliye gemisine yakın destek sağlamak üzere Midilli, uzak destek sağlamak üzere Yavuz zırhlısı ile Peyki Şevket ve Berki Satvet kruvazörleri görevlendirildi. Bu görevde, Enver Paşa da Üçüncü Ordunun Komutasını almak üzere Yavuz zırhlısında bulunuyordu. Destek görevi sonrasında Yavuz zırhlısı ve Peyki Şevket muhribi 10 Aralık'ta Batum'u bombardıman ettiler[58].

21 Aralık'ta Trabzon'a asker transfer eden üç gemiye destek görevi yapan Yavuz zırhlısı konvoyun intikalini müteakip 24-25 Aralık'ta Batum'u bombardıman eden Hamidiye kruvazörünün İstanbul'a geri intikalinde himaye görevi yapmıştır. Bu görev süresince Padişah yaveri Müşir Baron von der Goltz Paşa da gemide bulunuyordu[59]. 26 Aralık'ta Boğaz'a girerken dış şamandıraların bir mil açığında sancak baş omuzluk ve iskele vasattan iki mayın isabeti alan Yavuz zırhlısında toplam 60 metrekarelik bir yara meydana geldi[60]. 2000 ton kadar suyun girmesine ve su

---

[52] Erol Mütercimler, **Destanlaşan Gemiler**, Kastaş yay, İstanbul, 1987, s.141.
[53] Bu isabetin zırh levhada açmış olduğu delik hiçbir zaman tamir edilmemiş,üstüne sadece bir çelik levha yerleştirilmek suretiyle örtülmüştür. (Donanma Komutanlığı Deniz Tarihi Arşivi, **Turhan Özer Arşivi**, 2, 2/12.)
[54] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.80.
[55] Donanma K.lığı Deniz Tarihi Arşivi, **Raşit Metel Arşivi**, 3, 3/85.
[56] Hasan Ersel, "Yavuz Geliyor Yavuz", **Toplumsal Tarih**, Nisan 2000, s.30.
[57] Bargut, **a.g.e.**, s.63.
[58] Bernd Langensiepen- Ahmet Güleryüz, **1828-1923 Osmanlı Donanması**, Denizler Kitabevi, İstanbul, t.y., s.46.
[59] Mütercimler, **a.g.e.**, s.142.
[60] "TCG YAVUZ'un Donanmadan Ayrılma Töreni", **Dz. K. Dergisi**,Cilt 79, 483 (Ekim 1973), s.12.

çekiminin bir metre artmasına[61] rağmen zırhlının yüzme kabiliyetinde bir değişiklik olmamış[62], ancak su çekiminin artması nedeniyle ağır topları kullanması ve yüksek süratle seyretmesi imkansız hale gelmiştir[63]. İstanbul'da Yavuz zırhlısını alacak büyüklükte bir havuz olmadığından onarım için ihtiyaç duyulan malzeme ve personeli Almanya'dan bekleyen Yavuz, 13 Ocak 1915 tarihine kadar harekat dışı kalmıştır[64].

2- 1915 Yılı Deniz Harekatı

1914 yılında olduğu gibi bu yıl da Karadeniz'deki deniz ulaştırmasında, Ruslar; Rus-Alman ve Avusturya cephesindeki kuvvetlerini, Osmanlılar; Kafkas kuvvetlerini destekliyordu. Ayrıca Osmanlılar Zonguldak'tan kömür, Köstence'den de savaş malzemesi transferi sağlıyordu[65].

Yavuz'un mayın yarası olması nedeniyle Osmanlı Devleti'nin Karadeniz'deki deniz ulaştırmasının emniyetini sağlamak, 1914 yılına oranla bu yıl daha riskli bir hal almıştı[66]. Aldığı mayın yaralarıyla ağır hasara uğradığı hakkındaki söylentilerin yerinde olmadığını da göstermek amacıyla Yavuz, 13 Ocak 1915'te Sinop'ta kurulacak telsiz istasyonuna ait malzemeleri transfer edecek Mecidiye refakatindeki iki gemiye destek sağlamak üzere Karadeniz'e çıktı. Yavuz zırhlısı Ruslarla temas sağlamadan 16 Ocak 1915'te İstanbul'a döndü[67].

27 Ocak'ta iki Rus kruvazörü karşısında zor durumda kalan Hamidiye kruvazörüne yardım amacıyla Yavuz zırhlısı, bu ay içinde ikinci kez denize çıktı[68]. Ruslar Yavuz zırhlısı ile Hamidiye kruvazörü arasındaki telsiz muharebesinden veya gece bir torpido hücumundan kuşkulanarak Hamidiye'yi takipten vazgeçtiler. Yavuz zırhlısı ve Hamidiye kruvazörü ile Karadeniz'de hareket yapan Midilli kruvazörü 28 Ocak'ta Boğaz'a girdiler[69].

---

[61] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.424.
[62] **A.g.e.**, s.82.
[63] Donanma K.lığı Deniz Tarihi Arşivi, **Turhan Özer Arşivi**, 2, 2/12.
[64] Mütercimler, **a.g.e.**, s.142.
[65] Afif Büyüktuğrul, **Osmanlı Deniz Harp Tarihi**, IV, Deniz Bas., İstanbul, 1974, s.415.
[66] **A.g.e.**, s.416.
[67] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.124.
[68] Donanma K.lığı Deniz Tarihi Arşivi, **Raşit Metel Arşivi**, 3, 3/85.
[69] Mütercimler, **a.g.e.**, s.142.

Mart ayında Odessa'da yirmiye yakın taşıt gemisinin bulunduğu ve askeri nakliyat için hazırlık yapıldığı Rusya'da bulunan ajanlar vasıtasıyla öğrenilmişti[70]. İskele mayın yarası 28 Mart tarihinde kapatılan ve 20 mil sürat ile seyir yapabilecek duruma gelen[71] *'Yavuz'un yaralı olmasına rağmen harekatta bulunabileceğini ve donanmanın Çanakkale cephesine bağlı olmadığını göstermek amacıyla Odessa Limanı'na karşı bir taarruz harekatı'* yapması kararlaştırıldı[72]. Bu görev Hamidiye ve Mecidiye kruvazörü ile dört muhribe verildi. Yavuz zırhlısı ve Midilli kruvazörü bu kuvveti desteklemek üzere Sivastopol önlerinde bulunacaklardı[73]. Harekat, gemilerin 1 Nisan günü İstanbul'dan hareketi ile başladı. *Mecidiye 3 Nisan sabahı 06.40'da Odessa fenerinin 15 mil açığında mayına çarpması sonucunda gemi önce sığ suya oturtuldu, kurtarılamayacağı anlaşılınca da tahrip edildi*[74]. Bu olay üzerine harekat, Amiral Souchon tarafından iptal edilerek tüm gemiler Boğaz'a geri intikale geçti. Yavuz, Midilli ile birlikte 3 Nisan'da Boğaz'a geri intikalde iken 08.15'de şeker yüklü Votoşmaya, Swesta (1500 ton) isimli vapurları batırdı[75]. Saat 11.10'da Ruslara ait bir kruvazör ve 8 muhriple karşılaşan Yavuz zırhlısı ve Midilli kruvazörü her iki tarafın birbirine herhangi bir isabet sağlayamadığı kısa bir çatışmaya girdi. Rusların uzaklaşması üzerine Yavuz zırhlısı ve Midilli kruvazörü 4 Nisan sabahı Boğaz'a girdi[76].

Yavuz'un ikinci mayın yarasının onarımına 7 Nisan'da başlandı[77] ve 1 Mayıs'ta tamamlandı[78]. Yaraları özel olarak yapılan sandıklar vasıtasıyla imkanlar nispetinde kapatılan[79] Yavuz, 2 Mayıs'ta Boğaz önünde tespit edilen Rus filosuna bir karşılık olarak *düşman deniz ticaretini sekteye uğratmak, kıyılarını tehdit etmek*[80] *Osmanlı Donanması'nın Çanakkale bölgesindeki savaşa rağmen Karadeniz'de kalacağını Ruslara anlatmak*[81] maksadıyla 6 Mayıs sabahı Midilli ve Hamidiye kruvazörleri ile

---

[70] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.136.
[71] Donanma K.lığı Deniz Tarihi Arşivi, **Raşit Metel Arşivi**, 3, 3/85.
[72] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.136.
[73] Mütercimler, **a.g.e.**, s.143.
[74] A.Rıza Onan, "Yavuz ve Satışı", **Deniz Dergisi**, Cilt 11, 128 (Kasım 1965), s.17.
[75] A.g.a., **Raşit Metel Arşivi**, 3, 3/85.
[76] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.125.
[77] "TCG YAVUZ'un Donanmadan Ayrılma Töreni", **Dz. K. Dergisi**, Cilt 79, 483 (Ekim 1973), s.13.
[78] Onan, **a.g.m.**, s.16.
[79] "Yüzer Havuz Kuru Havuz", **Derya**, 45 (Haziran 1971), s.6.
[80] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.125.
[81] Büyüktuğrul, **a.g.e.**, s.422.

birlikte yeniden denize çıktı. 8 Mayıs'a kadar herhangi bir düşman gemisine rastlanmadan Boğaz'a geri intikal edildi[82].

9 Mayıs'ta Ereğli'yi bombardıman eden, üç vapuru batıran ve sahile kuvvet çıkarma girişiminde bulunan Rus Filosu'nu uzaklaştırmak üzere Donanma Komutanı Amiral Souchon olmaksızın Boğaz'dan çıkan Yavuz, saat 14.38'de su üstünde tespit edilen düşman denizaltısını dalmaya mecbur etti[83]. Rusların tekrar Ereğli'ye olabilecek taarruzuna karşı geceyi Ereğli önlerinde travers[84] yaparak geçiren Yavuz, 06.35'te muhrip ve mayın tarama gemilerinden oluşan Rus ana kuvvetinin Boğaz rotasında ilerlediklerinin Numune muhribi tarafından bildirilmesi üzerine düşmanın bulunduğu mevkiye doğru intikale geçti[85]. Rus Filosu ile 10 Mayıs sabahı yapılan muharebe neticesinde Yavuz zırhlısı baş üstünden ve su kesiminden tesirsiz iki isabet aldı. İskele 15 cm.lik toplarından biri ve torpido ağı hasara uğradı[86]. Düşman sancak gemisi Evstafi'ye üç isabet sağlanarak saat 08.12'de yüksek süratle mesafe açıldı ve bu esnada görülen iki torpido izinden sancak alabanda ile sakınıldı[87]. Yavuz zırhlısı 26 mil hızla intikal ederek 13.25'de Boğaz'a girdi[88].

Yavuz'un aldığı bu isabetlerin meydana getirdiği hasarların onarımı yapılırken, Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığı 1000 atım cephane ile iki adet 15 cm.'lik topun Boğaz savunmasını takviye maksadıyla kara ordusuna verilmesini talep etti. Karadeniz'de görüş mesafesinin açık olması nedeniyle bütün top muharebeleri 15 cm.'liklerin menzili dışında gerçekleştiğinden, Amiral Souchon bu talebi uygun olarak değerlendirdi[89]. Topların Çanakkale'ye transferi ile birlikte Yavuz zırhlısının topları artık her iki Boğaz'ın savunmasına aynı anda katkı sağlıyordu.

Midilli kruvazörünün 18 Temmuzda mayın isabeti alması nedeniyle kömür nakliyatının emniyeti önce Hamidiye kruvazörüne verilmiş, ancak bu geminin Rus filosu karşısında zayıf kalması üzerine Karadeniz'deki destek görevleri yıl sonuna

---

[82] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.125.
[83] Donanma K.lığı Deniz Tarihi Arşivi, **Raşit Metel Arşivi**, 3, 3/85.
[84] **Travers**, sürekli olarak bir hattın her iki yönünde seyretmek.
[85] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.127.
[86] "TCG YAVUZ'un Donanmadan Ayrılma Töreni", **Dz. K. Dergisi**, Cilt 79, 483 (Ekim 1973), s.13.
[87] Donanma K.lığı Deniz Tarihi Arşivi, **Raşit Metel Arşivi**, 3, 3/85.
[88] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.128.
[89] Donanma Komutanlığı Deniz Tarihi Arşivi, **Turhan Özer Arşivi**, 2, 2/12.

kadar Yavuz zırhlısı tarafından yapılmıştır. Bu maksatla 1915 sonuna kadar 8 kez Karadeniz'e çıkmıştır[90].

Çanakkale'deki Osmanlı başarısı, Almanya yanında savaşa girmekte uzun bir tereddüt devresi geçirmiş olan *'Bulgaristan'ı savaşa girme kararına'* götürdü ve Bulgaristan 6 Eylül 1915'te savaşa girdi. Çarlık Rusya'sının Varna'ya bir çıkarma harekatı yapmasından endişelenen Bulgaristan'ın bu endişesini gidermek maksadıyla Amiral Souchon 13 Ekim günü Yavuz zırhlısı ile Köstence ve Varna önlerinde bulunarak sancak göstermiştir[91].

3- 1916 Yılı Deniz Harekatı

1916 yılı ilk yarısında Rusların Boğaz önünde önemli bir faaliyeti olmadı. Bu yıl başında yeni inşa edilen İmparatoriçe Marya'nın Rus Karadeniz Filosu'na katılması üzerine Boğaz'ın bombardıman edilme olasılığına karşı Boğaz tahkimatı yeniden düzenlendi. *Ruslar 28 Ağustos'tan itibaren mayınlama harekatına başladı ve Rus kayıtlarına göre 30 Eylül'e kadar Boğaz önüne 1656 mayın döküldü. Osmanlı Donanması bu mayınların yaklaşık olarak 1/4'ünü iki ay içinde taradı veya zararsız hale getirdi. Rusların mayınlama harekatı genel olarak kömür nakliyatını, zaman zaman da mayın tarama faaliyetlerini sekteye uğrattı*[92].

7 Ocak'ta kömür nakliyatını korumak maksadıyla Karadeniz'e çıkan Yavuz, 8 Ocak'ta İmparatoriçe Marya ve 2 muhriple karşılaştı ve açılan ateşe karşılık vererek Boğaz'a geri intikal etti. Yaklaşık olarak altı ay süreyle limanda kalan Yavuz zırhlısı, 3 Temmuz'da 3ncü Ordu harekatını denizden desteklemek ve Rus limanlarına harekat yapmak maksadıyla tekrar Karadeniz'e çıktı. *4 Temmuz'da Tuapse bombardıman edildi, 2 nakliye gemisi ile bir çok yelkenli batırıldı, liman ve petrol tesisleri tahrip edildi*[93]. Harekat sonrasında Yavuz zırhlısı, top dirisa müşirlerinin konması için İstinye'ye aborda oldu[94].

---

[90] Donanma Komutanlığı Deniz Tarihi Arşivi, **Raşit Metel Arşivi**, 3, 3/85.
[91] Afif Büyüktuğrul, **Osmanlı Deniz Harp Tarihi**, IV, Deniz Basımevi, İstanbul, 1974, s.424.
[92] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.307.
[93] "TCG YAVUZ'un Donanmadan Ayrılma Töreni", **Dz. K. Dergisi**, Cilt 79, 483 (Ekim 1973), s.13.

4- 1917 Yılı Deniz Harekatı

1917 yılının en önemli siyasi olayı, *'İngilizlerin deniz egemenliği ile uyguladıkları abluka karşısında Almanya'nın 1 Şubat 1917 tarihinden itibaren kayıtsız şartsız denizaltı harbi uygulaması ve bunun neticesinde Amerika'nın 4 Nisan 1917'de Almanya'ya savaş açmasıdır'*[95]. İkinci önemli siyasi olay da, *'Şubat 1917 sonunda Rusya'da bir ihtilal çıkması ve 16 Mart'ta yeni bir idarenin kurulması'* oldu. 16 Nisan'da Lenin'in Petersburg'a gelmesinden sonra Ruslar savaşa son verme kararı aldılar[96]. Bunun üzerine Rusya ile Almanya, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Osmanlı Devleti ve Bulgaristan arasında, 15 Aralık 1917'de Brest Litovsk'ta mütareke yapıldı ve bu cephelerdeki savaşa son verildi. Uzun görüşmelerden sonra 3 Mart 1918'de aynı devletler ile Brest Litovsk Andlaşması imzalandı[97].

1917 Şubat ayı sonlarında Rusya'da çıkan ihtilal sonucunda 16 Mart'ta Cumhuriyetin ilan edilmesi, Karadeniz'deki harekat üzerinde olumlu bir etki yapmadı. Savaş durumu dört haftalık bir mütarekenin imzalandığı 17 Aralık 1917 gününe kadar devam etti. Yavuz, Midilli'nin onarımı ve toplarının yenilenmesi süresince harekata hazır bulunduruldu. İç pervane şaftlarındaki boşlukların onarımına ancak Midilli'nin onarımı tamamlandıktan sonra 3 Haziran'da başlanabildi. Yavuz'un onarımı esnasında İskeçe'de kurulmakta olan Alman Uçak İstasyonuna, Yavuz'dan geçici olarak 40 kişilik personel gönderildi[98].

1915 Eylül'ünden beri Midilli kruvazörünün Komutanlığını yapan Yarbay Von Knor, Suriye cephesinde bir göreve atandığından Haziran ayı sonundan Kasım ayı sonuna kadar gemi Komutanlığına II. Komutan Nomeyer vekalet etmiş, Kasım ayı sonunda yeni atanan Albay von Hippel Komutanlık görevine başlamıştır[99].

---

[94] **A.g.a.**, 3, 3/85.
[95] Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih (1789-1994)**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995, s.502.
[96] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.380.
[97] Kurat, **a.g.e.**, s.325-332.
[98] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.356-357.
[99] Bargut, **a.g.e.**, s.75.

9 ve 10 Ağustos'ta İmroz'dan gelen İngiliz uçakları İstinye doklarında bulunan Yavuz'a taarruzda bulunmuş, uçaklar Yavuz'a herhangi bir isabet sağlayamamakla beraber Yadigarı Millet muhribini batırmıştır[100].

15 Ekim'de İstanbul'a gelen Alman İmparatoru, savaş alanlarını ziyaret maksadıyla 17 Ekim'de Yavuz zırhlısı ile Çanakkale'ye ve müteakiben İstanbul'a intikal etmiştir. Bu görev Yavuz'un 1917 yılında yaptığı son görevdir[101]. İmparator Wilhelm II. bu ziyaretinde, Turgut muharebe gemisinden 50, Hamidiye kruvazörü ve Reşit Paşa vapurundan 25'er kişiye Prusya savaş liyakat madalyası vermiştir[102].

Yavuz zırhlısı ve Midilli kruvazörü için bu yılın en önemli olayı; 23 Ekim 1913 tarihinden itibaren Alman Akdeniz Filosu Komutanlığını yürüten Amiral Souchon'un[103], 24 Ağustos 1917 tarihinde Alman Açık Deniz Donanması 4ncü Kruvazör Filosu Komutanlığı'na atanması idi. Tümamiral Souchon ile yerine atanan Tümamiral Rebeur Von Paschwitz arasındaki komuta devir-teslim töreni 4 Eylül 1917 günü Yavuz'da yapıldı[104]. *Amiral Souchon üç yıl süren Osmanlı Donanma Komutanlığı esnasında Yavuz zırhlısı ve Midilli kruvazörünü ihtiyatlı kullanmak suretiyle bu gemilerin Türk-Alman ittifakının idamesine yardımcı olmasını sağlamıştır*[105].

D İMROZ HAREKATI VE 1918 YILI FAALİYETLERİ

Rusya'nın savaştan çekilmesi ile Osmanlı Donanması'nın Karadeniz'deki harekatı sona ermiş, İngiliz-Fransız denizaltıları ile İngiliz Hava Kuvvetleri'ne karşı Yavuz zırhlısının İstinye'de, Midilli kruvazörünün Haliç'te kısmen de olsa emniyeti alınmıştı. Amiral Souchon'un Osmanlı Devletindeki hizmeti parlak ve şanlı geçmişi, halefi olan Paschwitz'e yapılacak bir iş bırakmamıştı. Kendisini göstermeye zemin kalmadığını gören Paschwitz, İstanbul Boğazı'nda hareketsiz kalan Yavuz zırhlısı ve Midilli kruvazörü ile bir şeyler yapma gayreti içinde idi. Bir şekilde Osmanlı

---

[100] "TCG YAVUZ'un Donanmadan Ayrılma Töreni", Dz. K. Dergisi, Cilt 79, 483 (Ekim 1973), s.13.
[101] Donanma Komutanlığı Deniz Tarihi Arşivi, **Turhan Özer Arşivi**, 2, 2/12.
[102] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.357.
[103] Barbara Tuchman, "Yavuz ve Midilli'nin İstanbul'a Gelişi ve Bu Gelişin Doğurduğu Sonuçlar ", Donanma Dergisi, Cilt 78, 451 (Ekim 1965), s.108.
[104] Matti E. Makela, **Auf Den Spuren Der Goeben**, b.y., Münih, 1979, s.83.
[105] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.362.

Devleti'nin tek deniz harekat alanı olan Ege'de bir harekat yapmalı idi. Paschwitz aradığı harekatı da çok geçmeden bulmuştu. Planı; *'İmroz ve Limni Adalarını bombalamak, limanda bulunan gemileri de batırmaktı'*[106].

Planın uygulamaya girebilmesi için derhal Bahriye Nazırı Cemal Paşa'dan randevu alındı. Enver Paşa'nın da bulunduğu Cemal Paşa'nın odasında Paschwitz, *'Karadeniz'de Rus Donanmasının durumu malum, bu vaziyet karşısında muhteşem Osmanlı Donanmasını Limanlarda çürütmek yerine, bu harp tarihinin son safhalarına şanlı sayfaların eklenmesi için bizi bekliyor'* sözleriyle anlatmaya başladığı İmroz Harekatı'nın amacını şu şekilde sıralıyordu;

1. Düşmana baskın tarzında bir harekatla Çanakkale hezimetlerine bir yenisini ekleyerek deniz hakimiyetimizin tüm dünyaya yeniden ilan edilmesi,

2. Harekat neticesinde düşmanın Filistin'de bulunan kuvvetleri ile Çanakkale Boğazı'nın takviyesine ihtiyaç duyması ve neticesinde Filistin'deki Osmanlı ordularına uygulanan deniz ablukasının hafiflemesinin sağlanması,

3. Boğaz önüne intikal ettirilecek düşman gemilerinin Alman denizatlıları ile imha edilmesi,

4. Kudüs'ün kaybedilmesi neticesinde halkın bozulan moralinin yükseltilmesi[107].

Aslında İngilizlerin Çanakkale Boğazı ablukası mayın manialarına dayanıyordu[108]. Cemal Paşa'nın bu engellerin nasıl aşılacağı sorusuna Amiral'in cevabı *"Alman fen ve sanayinin bir şaheseri olarak Yavuz bugün mayınların bir değil bir kaçının infilakına her zaman maruz kalabileceği hesabına göre yapılmıştır. Yüzer bir çelik kaledir. Midilli'de, Yavuz'un bir küçültülmüşüdür... Düşman mayın manialarına gelince; Boğaz önü gözetleme istasyonlarımız ve Alman tayyareleri tarafından muntazam yapılan gözetleme ve Avrupa'dan gelen bilgilere göre bu gün boğaz önünde düşman mayın tarlaları artık ezbere bilinecek kadar markalanmıştır. Bu mayınların varlığı harekatımıza engel olamayacaktır"*[109]. Ayrıca Paschwitz, Limni Adası'nın Mondros Limanı'ndan hareket edebilecek İngiliz muhriplerine karşı da gerekli tertibi almıştı. Akdeniz'de bulunan UC-23 denizaltısı Mondros Liman ağzını

---

[106] Mclaughin, **a.g.e.**, s.214.
[107] Şerafettin Erdem, "Yavuz ve Midilli'nin İmroz Harekatı", **Dz.K.Dergisi**, 554 (Kasım 1992), s.22.
[108] Ali Haydar Emir, "İmroz Baskını", **Askeri Tarih Bülteni**, 53 (Ağustos 2002), s.194.

mayınlayacak ve bu mayınlara rağmen limandan çıkmaya muvaffak olan gemileri de torpidoları ile batıracaktı. *Enver ve Cemal Paşaların harekatı uygun görmeleri ve Alman Erkan-ı Harbiyesinin de harekat kararını bizzat Amirale bırakması neticesinde harekatın yapılmasına karar verildi*[110].

Amiral, taarruz harekatına iştirak edecek filoyu Yavuz, Midilli, Muaveneti Milliye, Numune-i Hamiyet, Basra ve Samsun gemilerinden oluşturdu. Ayrıca harekatın hava desteği de Çanakkale müstahkem mevki uçakları tarafından sağlanacaktı[111]. Bütün bu harekat planları yapılırken 18 Ocak 1918'de Enez'de karaya oturan bir İngiliz gözetleme gemisinde[112] üzerinde mayın hatları olduğu değerlendirilen bir harita bulunmuştu. Bu haritanın sadece su çekimi az olan gemilerin işine yarayabileceği Yavuz zırhlısının ilk mayın yarasını almasıyla anlaşılacaktı[113].

Yavuz ve Midilli Komutanları harekatın planlama safhasından itibaren her şeyden haberdardı. Yavuz zırhlısı Zonguldak'ta kömür ikmali yaparak, Haliç'ten sabahın erken saatinde seyre kalkan diğer gemilerle Ahırkapı açıklarında buluştu ve gemi komutanları Amiral Paschwitz tarafından toplantı maksadıyla Yavuz'a davet edildi. Dört yıl önce Karadeniz'de oynanan benzer senaryo tekrar oynanıyordu. Marmara'da eğitim maksadıyla seyir yapılacağını düşünen hiçbir şeyden habersiz Osmanlı gemi komutanları harekat planını, Amiral'in "*İmroz ve onu müteakip Mondros düşman üslerine bir taarruz kararı alınmıştır. Bu zaferi tamamlayacak olan bu akının ağır yükü omuzlarınıza yüklenecek ve bütün şerefi de siz kahramanlara nasip olacaktır. Hareketinizin esas hatları....*"[114] şeklinde başlayan cümleleri ile öğrenmişlerdi.

Ocak 1918'de Albay Ackermann'dan komutanlık görevini devralan Albay Stoelzel komutasındaki[115] Yavuz zırhlısı rehberliğinde, 20 Ocak sabahı saat 05.30'da tam karartma[116] ve telsiz sükuneti içinde Donanma Boğaz'dan çıktı. Yavuz ile Midilli haricindeki gemiler savunma maksadıyla Boğaz ağzında bırakıldı. İngiliz gözetleme

---

[109] Erdem, **a.g.m.**, s.23.
[110] **A.g.m.**, s.24.
[111] Akbay, **a.g.m.**, s.59.
[112] Gözetleme gemisi Çanakkale Boğazı çıkışında Osmanlı Donanması'nın faaliyetlerini gözetlemekle görevli bir balıkçı teknesiydi.
[113] Emir, **a.g.m.**, s.198.
[114] Erdem, **a.g.m.**, s.26.
[115] Emir, **a.g.m.**, s.198.
[116] Gemilerin ışık sızdırmazlığının sağlanması.

gemisinde bulunan haritaya göre çizilen rota üzerinde 20 mil süratle seyreden Yavuz ve Midilli, saat 05.55'te Yavuz'un iskele tarafında meydana gelen mayın infilakı ile sürat kesmek zorunda kalıyordu. Fakat bir dakika sonra alınan rapordan yaranın seyre mani olmadığının anlaşılması üzerine Amiral harekata devam kararını verdi. Mayın mevkiini plotlamak maksadıyla denize bir markalama şamandırası atıldı. Derin sulara çıkılmasını müteakip Midilli 07.00'da Kuzu Limanı'na taarruz etmek üzere Yavuz'un dümen suyundan ayrıldı[117]. *Yavuz zırhlısı Kefalo limanında bulunan telsiz ve işaret istasyonu ile limandaki nakliye gemilerini enkaz yığını haline getirirken*[118], *Midilli'de M-28 ve Lord Raglan muhriplerini batırmış, hava alanını ve burada bulunan benzin tanklarını top ateşi ile tutuşturmuştu*[119]. Bu sabah ateşini İngiliz Lisat ve Tigris muhripleri sadece uzaktan izleyebiliyordu. Midilli kruvazörüne yaptıkları top taarruzu girişimi Midilli tarafından püskürtülmüştü[120]. Bu sırada İngiliz telsiz istasyonları İmroz baskınını tüm Ege'ye duyurmuş, İmroz'dan İngiliz uçakları havalanmaya başlamıştı[121]. Harekatın tamamlandığını değerlendiren Amiral rotasını güneye çevirdi ve hava savunma silahları olmayan Midilli kruvazörünü uçak taarruzlarından korumak maksadıyla Yavuz'un pruvasında mevki almasını emretti. *Midilli bu manevrayı yaparken sancak tarafından bir mayın isabeti aldı, dümeni ile sancak makinesi devre dışı kaldı*[122]. *Aslında İmroz'u koruyan mayın tarlasının tam sınırında bulunuyorlardı*[123]. *Midilli tek makinesini tornistan çalıştırarak mayınlardan kurtulmaya çalışırken, Yavuz'da onu yedeklemek üzere manevraya başlamıştı. Yedekleme donanımını Midilli'ye verdiği sırada bir mayına da Yavuz çarptı ve cayrosu devre dışı kaldı. Bu sırada, bir taraftan da taarruz eden İngiliz muhripleri ve uçaklarına karşı savunma yapılıyordu. Midilli'nin sancak bordasında bu sırada patlayan iki mayın, sancak makinesini de devre dışı bırakarak geminin manevra kabiliyetini tamamen kaybetmesine neden olmuştu. Hemen sonrasında kazan dairesi ile köprü üstü hizasında patlayan dördüncü ve beşinci mayınlar Midilli kruvazörünün sonunu hazırladı. Sağ kalan personel, Komutanın*

---

[117] **A.g.m.**, s.203.
[118] Donanma K.lığı Deniz Tarihi Arşivi, **Raşit Metel Arşivi**, 3, 3/85.
[119] Hüner, **a.g.e.**, s.151.
[120] Erdem, **a.g.m.**, s.32.
[121] Emir, **a.g.m.**, s.205.
[122] İbrahim Akkaya, "Yavuz Geliyor Yavuz", **Dz.K.Dergisi**, 535 (Ocak 1987), s.29.
[123] Mclaughin, **a.g.e.**, s.216.

gemiyi terk emri ile Ege'nin soğuk sularına atlamıştı[124]*. Midilli kıçı üzerine dikilerek, büyük biraderinin gözleri önünde battı. Midilli kruvazörünün Cezayir Limanı Bone bombardımanı ile başlayan savaş hayatı; 35.000 mil seyir yaparak girdiği 25 çarpışmada ekseriya üstün düşman kuvvetleri ile çarpışıp, 25 vapur, 2 Rus yardımcı kruvazörü, 2 muhrip ve 1 denizaltı batırarak veya savaş dışı bırakarak devam etmiş, 20 Ocak 1918'deki üçüncü bombardıman görevini de şerefle tamamlamayı müteakip sona ermiştir*[125].

Amiral Paschwitz'in Midilli personelini kurtarma isteği, Alman kurmay subayı Binbaşı von Şlubah'ın "*Goeben, Türkiye'de Almanya demektir. Onu tehlikeye atmaya asla izin verilemez, ekselans*"[126] sözü ile çaresizliğe dönüşmüştü. Artık yapılabilecek bir tek hareket tarzı vardı o da; *azami süratle Boğaz'ın üstün güvenliğine sığınmaktı*[127]. Yavuz zırhlısı Boğaz rotasında iken üçüncü mayın infilakı ile bir kez daha sarsılıyordu. Saat 10.00'da 13 mil süratle Boğaz'a giren zırhlı kendini emniyete almış olmanın rahatlığı ile kayıtsızlık ve dikkatsizlikle bütün süratiyle Nara sığlığına oturdu[128]. İngiliz uçakları burada da Yavuz'a hücumlarına devam ettiler. Altı gün süren kurtarma operasyonları süresince 276 hücum[129] yapan İngiliz uçaklarından atılan 180 bombadan[130] sadece iki bomba Yavuz zırhlısına isabet etmiş ve hafif hasar meydana getirmiştir[131]. Turgutreis zırhlısının geminin altındaki kum topuğunu pervaneleriyle dağıtması sayesinde 26 Ocak'ta kurtarılan[132] Yavuz zırhlısı ertesi gün hiçbir şey olmamış gibi üç mayın yarasıyla Dolmabahçe'ye demirlemişti[133]. İmroz harekatı ile Yavuz zırhlısı için hem savaş bitmiş, hem de kardeşini kaybederek öksüz kalmıştı.

Amiral Paschwitz tarafından büyük bir zafer kazanma hedefi ile başlayan ve I. Dünya Savaşı'nın son deniz harekatı[134] olan *İmroz Harekatı; Midilli kruvazörünün*

---

[124] Hüner, **a.g.e.**, s.153.
[125] Bülent Işın, "Bir Posta Kartı ve Üç Bombardıman", **Dz.K.Dergisi**, 557 (Temmuz 1993), s.34.
[126] Emir, **a.g.m.**, s.205.
[127] Mclaughin, **a.g.e.**, s.216.
[128] Hüseyin Sami, "Büyük Harbin Son Senesinde Yavuz ve Midilli", **Deniz Mecmuası**, 310 (Teşrini Evvel 1928), s.63
[129] Afif Büyüktuğrul, **Cumhuriyet Donanması (1923-1960)**, Dz. Bas., İstanbul, 1967, s.84.
[130] Donanma K.lığı Deniz Tarihi Arşivi, **Raşit Metel Arşivi**, 3, 3/85.
[131] Ersel, **a.g.m.**, s.31.
[132] Emir, **a.g.m.**, s.198.
[133] Makela, **a.g.e.**, s.96.
[134] İ.Sinan Şahin, "Kurtuluş Savaşında Türk Bahriyesinin Deniz Harekat ve Faaliyetleri", **Beşinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri-I** (1996), s.422.

batmasına, 38 Türk denizcisinin ölümüne[135]*, Almanlardan 5 subay ve 167 erin esir edilmesine, Basra muhribinin iki isabet alarak bir ay süreyle tersanede kalmasına, halkın moralinin olumsuz etkilenmesine*[136] *ve Yavuz'un Cumhuriyet Donanması'nda yerini alamayarak en az 11 sene Donanma'nın en değerli unsurundan mahrum kalmasına neden olmuştur*[137].

İmroz Harekatı sonrasında Karadeniz'de dört aylık süre sakin geçmiştir. O tarihte İstanbul'da Yavuz'u havuzlayacak büyüklükte havuz olmadığından Yavuz zırhlısı 10 ve 11 numaralı bölmeleri su ile dolu olarak onarımını bekliyordu[138]. Ruslarla mütarekenin yapılmasından sonra Rus Karadeniz Filosuna el koymak amacıyla Hamidiye kruvazörü ile birlikte 2 Haziran'da Sivastopol'e intikal eden Yavuz zırhlısı[139] bölgedeki büyük havuzdan istifade ile 7-14 Haziran tarihleri arasında[140] havuzlanmış ve karina temizliği ile boyası yapılmış, yaralarının durumu kontrol edilmiştir[141]. Hizmete girdiği 2 Temmuz 1912 tarihinden itibaren ilk defa Sivastopol'de havuzlanan ve geçici onarımı yapılan Yavuz zırhlısı 12 Temmuz 1918'de İstanbul'a geri intikal etmiştir[142].

Rusların Karadeniz Donanmasına el konulmasında da Almanlar ile Osmanlılar arasında sorun yaşanmıştır; Almanlar, Osmanlı Devleti emrinde olarak savaştıkları halde Rus gemilerine Alman bayraklarını çekmişler, 1 Nisan 1915 tarihinde batan ve Ruslar tarafından çıkarılarak tekrar faal hale getirilen Mecidiye kruvazörünün iadesinde bile sorun çıkarmışlardır. Savaşa girerken kapitülasyonların kaldırılmasına itiraz eden Almanya, şimdi de Rus Donanmasının Osmanlı Devleti'ne verilmesine itiraz etmişti. I. Dünya Savaşı yenilgi ile sonuçlandığından savaş sonunda Rus Donanması'nın durumu ile ilgili olarak Almanya ile bir sorun yaşanmamıştır[143].

---

[135] Mclaughin, **a.g.e.**, s.218.
[136] Şemsettin Bargut, **Birinci Dünya Harbinde ve Kurtuluş Savaşında Türk Deniz Harekatı**, Dz. K. Yay., İstanbul, 2000, s.79.
[137] Emir, **a.g.m.**, s.207-208.
[138] Th. Kraus-Karl Dönitz, **Şanlı Yavuz ve Midilli**, Demir Yay., İstanbul, 1974, s.260.
[139] Büyüktuğrul, **a.g.e.**, s.440.
[140] Donanma K.lığı Deniz Tarihi Arşivi, **Raşit Metel Arşivi**, 3, 3/85.
[141] Bargut, **a.g.e.**, s.83.
[142] E.Eickhoff, " Bir Alman Tarihçisi Gözüyle Osmanlı Donanması", **Dz K. Dergisi**, 557 (Temmuz 1993), s.28.
[143] Büyüktuğrul, **a.g.e.**, s.440-441.

E YAVUZ'UN TÜRK DONANMASI'NA DEVRİ

30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Ateşkes antlaşması ile Osmanlı Devleti için I. Dünya Savaşı sona ermişti. Barış görüşmelerinde müttefikler, *Osmanlı karasularında veya Osmanlı kuvvetleri tarafından işgal edilen sularda bulunan bütün savaş gemilerinin teslimini ve bunların gösterilecek liman veya limanlarda enterne edilmesini istiyorlardı*[144]. Rauf (Orbay) Bey'in küçük tonajdaki gemilerin serbest bırakılması, diğerlerinin ise Haliç'te enterne edilmesi teklifine, heyetin başında bulunan Amiral Galtrop "*Yavuz, Osmanlı sancağı altında bizimle harbetmiştir. Onun için biz ve müttefiklerimiz bu geminin teslimine ısrarlıdır diyerek hem bu teklifi reddediyor, hem de yaralı da olsa elde kalan tek kuvvet olan Yavuz zırhlısının teslimini istiyordu. Bu konuda yapılan uzun görüşmeler neticesinde küçük tonajlı gemiler dışında kalan gemilerin Osmanlı limanlarında mevkuf (zincirlenmiş) tutulmasına*" karar verildi[145].

Bu sırada Almanlar ile Yavuz zırhlısının ne olacağı problemi tekrar gündeme geldi. Alman Hükümeti zırhlıyı satmamakta ısrar ediyor, İstanbul'daki Alman makamları da bu ısrarın Türk kamuoyu üzerinde yapacağı kötü etkiden bahsediyordu. Gerçi Alman İmparatorluğu satmayı kabul etse bile Osmanlı Hükümeti'nin bunu karşılayacak mali gücü yoktu. Yapılan görüşmeler neticesinde Yavuz zırhlısını satmayı kabul eden Almanlar, Alman kıt'alarının serbestçe yurtlarına dönebilmelerini Osmanlı Hükümeti'nin garanti altına alması koşulu ile Yavuz zırhlısını vermeyi kabul etmişlerdir. Alman kıt'alarının Mondros Mütarekesi kapsamına alınması üzerine, Alman Dışişleri Bakanlığı Yavuz'un teslim edileceğini Osmanlı Hükümetine bildirdi[146]. Bu şartlar altında Yavuz zırhlısının ve Osmanlı Donanma Komutanlığı'nın devir teslimi 2 Kasım 1918'de, Amiral Paschwitz'in forsunun Yavuz'dan arya edilerek yerine Amiral Arif'in forsunun toka edilmesiyle yapılmıştır[147].

Kasım başında İstanbul'da toplanan Yavuz'un Alman personeli[148], zırhlının devir teslim edildiği gün Korkovada adlı ticaret gemisiyle Odessa'ya, denizatlıları da

---

[144] Cemal Kutay, **Yüzyılımızda Bir İnsanımız**, Cilt 3, Kazancı Kitap Tic. A.Ş., İstanbul, 1992, s.101.
[145] Cemal Kutay, **Yüzyılımızda Bir İnsanımız**, Cilt 4, Kazancı Kitap Tic. A.Ş., İstanbul, 1992, s.208.
[146] Saim Besbelli, " Yavuz Tarih Yapan ve Tarih Açan Gemi ", **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, 52 (Ocak 1972), s.18.
[147] Donanma K.lığı Deniz Tarihi Arşivi, **Raşit Metel Arşivi**, 3, 3/85.
[148] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.421.

Sivastopol'e hareket etmiştir[149]. Harbin son yıllarında Yavuz'a monte edilmiş olan atış idare takımı ve buna eş gizli sayılan araç ve aygıtları da sökülerek Korkovada vapuruna yüklenerek götürülmüştür. Almanlar ayrılışlarından önce evrakların bir kısmını imha etmiş, bir kısmını da sonradan birer kopyasının göndereceklerini söyleyerek beraberlerinde götürmüşlerdir. Ancak tüm girişimlere rağmen bu evrakların kopyaları alınamamıştır[150]. Ayrıca savaş süresince Osmanlı Donanması Komuta Karargahı'nın kurulduğu General isimli gemi ile Donanmanın bütün talimname ve vesikalarının götürülmesi deniz subaylarının talimname, talimat ve savaş tecrübelerinden mahrum kalmalarına neden olmuştur[151].

Anlaşma şartları gereğince Türk Donanması Haliç'e alınmış, büyüklüğü nedeniyle Haliç'e giremeyen Yavuz zırhlısı ise, Aralık ayında iki İngiliz gemisi refakatinde İzmit'e gönderilmişti[152]. Üç büyük yarası olan Yavuz'un cephanesi alınmış, toplarının kamaları ve kazanlarının kapakları sökülerek kontrol komisyonunun istediği yere nakledilmiş[153], Yavuz'da birkaç subay ile 70-80 asker kalmıştı[154]. Zırhlının kontrolü İngiliz gemilerinde bulunan personel tarafından yapılıyor, yabancı personel bulunmuyordu. Yavuz'da kalan Türk personel de bu sayede kandil ve el fenerleriyle mümkün olduğu ölçüde tekne, silah ve malzemenin bakımını yaparak zırhlının çürümesini önlemeye gayret ediyordu[155].

İstanbul'un müttefikler tarafından işgalinden kısa bir süre sonra Yavuz'un Yunanlılara verileceği söylentileri çıkmıştı. Bunun üzerine aynı dönemde Scapa Flow körfezinde intihar eden Alman gemisinde olduğu gibi zırhlıda kalan Türk personelin Yavuz'un batırılmasına karar verdiği, o tarihteki yabancı basında yer almış ve işgal kuvvetleri arasında tedirginliğe ve soruşturmalara neden olmuştur. Milli belgelerimizde yer almayan bu olay Müttefik makamları üzerinde etkili olmuş böyle bir olasılık bir daha bahis konusu edilememiştir[156].

---

[149] Şahin, **a.g.m.**, s.423.
[150] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, s.422.
[151] Büyüktuğrul, **a.g.e.**, s.14.
[152] "TCG YAVUZ'un Donanmadan Ayrılma Töreni", **Dz. K. Dergisi**, Cilt 79, 483 (Ekim 1973), s.15.
[153] Bülent Işın, "İstiklal Savaşında Türk Bahriyesi", **Dz. K. Dergisi**, 552 (Mart 1992), s.69
[154] **Cumhuriyet**,10 Mart 1928.
[155] Büyüktuğrul, **a.g.e.**, s.1.
[156] Bargut, **a.g.e.**, s.94.

F CUMHURİYETİN İLANI VE TCG YAVUZ

Türk ordusunun İstanbul'a girmesi ile beraber Yavuz'un kontrolü İngilizlerden Türklere geçmiş, önce Büyükada'ya sonra Moda koyuna çekilerek geminin temizlenip boyanması sağlanmıştır. Gerekli bakım-tutum sonrasında Yavuz, Bebek önüne atılan iki şamandıra arasına bağlanarak yirmi gün süreyle halkın ziyaretine açılmıştır[157]. 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet'in ilanını selamlayan 101 atım selamlık atışının yapılması görevi Bebek'te Yavuz zırhlısına, Haliç'te de Hamidiye kruvazörü ile birlikte Ertuğrul Yatı'na[158] nasip olmuştur.

[157] Donanma K.lığı Deniz Tarihi Arşivi, **Coşkun Güngen Arşivi**, 3, 62/3.

[158] Cumhuriyetin ilan haberi Haliç'teki gemilere geç ulaştığından atılması gereken 101 atım topun tamamı Hamidiye stoklarında olmadığından selamlık atışına Hamidiye başlamış, Ertuğrul Yatı bitirmiştir. (Afif Büyüktuğrul, **Osmanlı Deniz Harp Tarihi**, IV, Deniz Bas., İstanbul, 1974, s.97.)

V. BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİNDE YAVUZ VE YAVUZ-HAVUZ DAVASI

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte yeni Türkiye'nin tüm kademelerinde başlayan yenileşme ve iyileştirme sürecinde donanma da yeniden yapılanmaya başlamıştı. Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin, Osmanlıdan donanma olarak teslim aldığı irili-ufaklı 52 parça geminin; 26'sı görev yapabilecek durumda (1 kruvazör (Hamidiye), 2 yat, 7 torpidobot, 5 motor ganbot ve 2 mayın dökücü, 9 mayın ihraç motoru), 22'si onarıma muhtaç, 4'ü de onarım dahi kabul etmeyecek durumda idi. Silah imkan kabiliyetleri itibarıyla Ege ve Karadeniz'de görev yapabilecek tek gemi Hamidiye idi ve Yavuz zırhlısına ihtiyaç vardı[1]. Cumhuriyet Hükümeti de; Osmanlı'dan yaralı olarak teslim aldığı Yavuz zırhlısının onarımını yaptırarak bir an önce faal hale getirmeyi amaç edinmişti[2]. Hükümetin bu gayretleri yanında 11 Mayıs 1924 Yavuz zırhlısına tarihinde komutan olarak atanan Gv. Bnb. Aziz Mahmut da gerek zırhlının bakım tutumunu, gerekse personelin eğitimini yaptırarak Yavuz zırhlısının mevcut haliyle muhafazası için gayret sarf ediyordu[3].

---

[1] Cemal Kutay, **Yüzyılımızda Bir İnsanımız**, Cilt 3, Kazancı Kitap Tic. A.Ş., İstanbul, 1992, s.647.
[2] Feridun Kandemir, "Yavuz-Havuz Davası", **Resimli Tarih Mecmuası**, Cilt 5, 58 (Ekim 1954), s.3408.

A BAHRİYE VEKALETİ'NİN KURULMASI

1 Mart 1921 tarihinde kurulan[4] *'Bahriye Dairesi Reisliği'*, Cumhuriyet'in kuruluşu sonrasında da aynı isim ile zor koşullarda devam etmekte idi[5]. Daire Reisliği görevi 26 Haziran 1923 tarihinde atanan Kalyon Kaptanı (Albay) Abdurrahman Fevzi (HAMAMCIOĞLU) tarafından yürütülüyordu. Genelkurmay Vekili Mareşal Fevzi Çakmak'a direk bağlı olan daireye Deniz Kuvvetleri'nin örgütlenmesine ilişkin herhangi bir yetki verilmemiş, tüm yetki Genelkurmay Vekili'nde toplanmıştı[6]. 1923 yılı bütçesinden Bahriye Dairesine 4.577.631 Lira tahsis edilmiş, bu miktarın 535.122 (% 20'si) Liralık bölümü tamir ve işletmeye ayrılmıştı. Onarım için tahsis edilen bu ödeneğin yetersizliği nedeniyle gemilerin onarımı gecikmekteydi. Bu husus dikkate alınarak Daire'nin ödeneği 1924 yılında 6.582.531 Liraya çıkarılmıştır. Bu ödeneğin iki milyonu Yavuz zırhlısı'nın tamiri ve denizaltı satın alınması, 829.248 Lirası ise mevcut gemilerin bakım tutum ve onarımı giderleri maksadıyla tahsis edilmişti. *"Donanmanın Yenilenmesi Programı 5 Nisan 1925 günü kabul edilen 599 sayılı Fevkalade Bütçe Kanunu ile desteklendi. Kabul olunan kanuna göre; 1925 senesinden itibaren beş sene müddetle ve her sene eşit miktarda (veya harcanamayanın ertesi yıla devredilmesiyle) sarf edilmek üzere Bahriye Vekaleti'nin emrine 15.145.000 Liralık 'Tahsisatı Fevkalade' verildi"*[7].

Türkiye Cumhuriyetinin kuvvetli bir donanmaya sahip olması gereğine inanan Atatürk, denize ait konulara ağırlık verip, deniz kuvvetinin diplomasi alanında oynayacağı rolü daima takdir etmiştir[8]. Cumhuriyet'in ilanından bir yıl gibi kısa bir süre sonra 11-29 Eylül 1924 tarihleri arasında *'Hamidiye'* ile Karadeniz'de yaptığı seyahatte bu geminin hatıra defterine; *"Hudutlarının mühim ve büyük kısmı deniz olan Türk Devletinin donanması da mühim ve büyük olmak gerektir. O zaman Türkiye*

---

[3] Mustafa Hergüner, **Cumhuriyetimizin Başlangıç Yıllarındaki Denizciliğimize İlişkin Bir İnceleme**, İstanbul Deniz Ticaret Odası Yay., İstanbul, 2003, s.25.
[4] Hergüner, **a.g.e.**, s.5.
[5] Ali İhsan Gencer, **Bahriyede Yapılan Islahat Hareketleri ve Bahriye Nezaretinin Kuruluşu**, TTK yay., Ankara, 2001, s.324.
[6] Afif Büyüktuğrul, **Osmanlı Donanması Harp Tarihi ve Cumhuriyet Donanması**, IV, Deniz Basımevi, İstanbul, 1984, s.604-605.
[7] Rasim Ünlü, "Birinci Dünya Harbinden Önce Cumhuriyetin Kuruluşundan Sonra Türk Bahriyesinin Yeniden Organizasyonu ve Deniz Kuvvetleri Komutanlığının Oluşumu ve Askeri Sonuçları (1923-1949 Arası)", **Beşinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri-II**, Genkur Basımevi, Ankara, 1977, s.167, ayrıca bkz.; Hergüner, **a.g.e.**, s.12,25-26.
[8] Mütercimler, **a.g.e.**, s.149.

Cumhuriyeti daha müsterih ve emin olacaktır. Mükemmel ve kadir bir Türk Donanmasına sahip olmak gayedir" [9] diye yazmışlardır. Ancak donanma gibi pahalı bir yatırım ve zaman gerektiren bir gücün bir anda oluşturulamayacağını çok iyi bilen Atatürk, deniz kuvvetlerinin mevcut durumunu geliştirecek ve geleceğini planlayacak özerk bir vekaletin kurulması gerektiğine içtenlikle inanıyordu[10].

Hamidiye kruvazörü ile yaptığı Karadeniz seyahati neticesinde denizlerimizin ve limanlarımızın durumunu gören Atatürk[11], 2 Kasım 1924 tarihinde yaptığı Meclis açılış nutkunda deniz ve deniz meselelerine önem verilmesi gerektiğini şu cümlelerle ifade ediyordu; "*Efendiler ! Bahriye'yi esaslı ve ciddi bir biçimde geliştirip, düzenlemek düşünülmelidir. Bu konuda başlangıç noktası, özellikle seçkin elemanları hak ettikleri gibi yetiştirip, onlardan memleketin ivedi gereksinimlerinden yararlanmak ve herhalde memleketin gücünün üzerinde hayallerden de uzak durmak olmalıdır*"[12].

Atatürk'ün bu açık ve kesin desteğinden sonra[13] Bahriye Vekaletinin teşkili hakkındaki kanun tasarısı Kastamonu milletvekili Bahriyeli Ali Rıza Bey tarafından verildi[14]. Meclis'te görüşülen kanun, 30 Aralık 1924 tarihinde Bahriye Vekaleti Yasa'sı olarak kabul olundu[15]. Kanun dört maddeden oluşuyordu:

"*1. Bahriye Umuru Müdafaai Milliye Vekaletinden tefrik edilerek bununla meşgul olmak üzere Bahriye Vekaleti teşkil edilmiştir.*

2. Bahriye Erkanı Harbiyesi, bir Bahriye Erkanı Harp Reisinin emrinde olarak, re'sen Erkanı Harbiyei Umumiye'ye raptedilmiştir.

3. İşbu kanun neşri tarihinden mer'idir.

4. İşbu kanunun icrasına icra vekilleri memurdur"[16].

Türkiye Cumhuriyeti'nin çevre denizlerine sahip olduğunu Beyan etmek ve deniz gücümüzü geliştirmek maksadıyla[17] teşkil edilen Bahriye Vekaletine de 31 Aralık

---

[9] Afif Büyüktuğrul, **Cumhuriyet Donanması (1923-1960)**, Dz. bas., İstanbul, 1967, s.22.
[10] **Türk Deniz Kuvvetleri**, Dz.K.yay, Ankara, 2003, s.60.
[11] Ünlü, **a.g.m.**, s.167.
[12] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, Cilt 8, Genkur yay., Ankara, 1976, s.60.
[13] **Türk Deniz Kuvvetleri**, Dz.K.yay., Ankara, 2003, s.60.
[14] Ünlü, **a.g.m.**, s.167.
[15] Büyüktuğrul, **a.g.m.**, s.507.
[16] Büyüktuğrul, **a.g.e.**,s.23.
[17] Hergüner, **a.g.e.**, s.22.

1924 tarihinde Atatürk'e yakınlığı ile bilinen Cebelübereket (Osmaniye) milletvekili Topçu Binbaşı İhsan (Eryavuz) getirildi[18].

Bu esaslar dahilinde kurulan Bahriye Nezareti'nin programı şu şekilde belirlenmişti.

1. *Yavuz'u tamir ettirmek,*
2. *Donanmayı Turgutreis zırhlısı, Hamidiye ve Mecidiye kruvazörleri, Peykişevket ve Berkısatvet torpido kruvazörleri ile Samsun, Basra, Taşoz muhriplerinden teşkil etmek,*
3. *İki adet denizaltı satın almak,*
4. *Gölcük'te bir tersane kurmak,*
5. *Yabancı bir uzman heyeti getirerek personele kifayet kazandırmak*[19].

B TOPÇU İHSAN (ERYAVUZ) BEY

1875 yılında Üsküdar'da doğan İhsan Bey 1896 yılında Topçu ve Mimar (İstihkam) Mektebinden[20] topçu mülazımı olarak mezun olmuştur. İlk görev yeri olarak Edirne Kalesine atanan Topçu Mülazımı İhsan Efendi 1906 yılında yüzbaşılığa terfi etmiş, Edirne ve havalisinde teşkilatlanma çalışmalarını hızlandıran İttihat ve Terakki Fırkası'na katılarak derneğin fedailerinden biri olmuştur[21]. Balkan Harbinde Trakya'da, I. Dünya savaşında Sarıkamış'ta muharebelere iştirak etmiş ve sonrasında askerlikten istifa ederek İstanbul'a yerleşmiştir. Sivil hayatında, birkaç eski ittihatçı ile birlikte çeşitli yollardan Anadolu'ya insan ve silah kaçıran gizli Karakol Cemiyeti'ni kurmuştur. Damat Ferit'e suikast hazırladığı için gıyabında yapılan mahkeme ile idama mahkum edilen İhsan Bey gizlice Ankara'ya giderek[22] Mustafa Kemal'e *'Orduya katılmak istediğini'* söylemiştir. Mustafa Kemal'in ordudan ziyade Meclis'te desteğe ihtiyacı vardı[23]. Gazi, Rumeli'den beri tanıdığı[24] İhsan Bey'e bu durumu söyledi. İhsan

---

[18] Serhat Güvenç, "Yabancı Arşivlere Göre Cumhuriyetin ilk Yıllarında Türk Deniz Kuvvetleri", **Donanma K.lığı Deniz Harp Tarihi Semineri Bildirileri** (Şubat 2003), s.y.
[19] Büyüktuğrul, **a.g.e**, s.25-26.
[20] Bu okul önce Yüksek Mühendis Mektebi adıyla kurulmuş ve sonradan İstanbul Teknik Üniversitesi adını alan kurumumuzun çekirdeğini oluşturmuştur.
[21] Donanma K.lığı Deniz Tarihi Arşivi, **Turhan Özer Arşivi**, 3, 12/3.
[22] Samet Ağaoğlu, **Babamın Arkadaşları**, Nebioğlu yay., t.y., İstanbul, s.45.
[23] **A.g.m.**, s.91.
[24] Şevket Süreyya Aydemir, **İkinci Adam**, Cilt 1, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1966, s.380.

Bey'in *'ben, buraya size ve davanıza hizmet etmeye geldim. Bu hizmeti ne şekilde emrederseniz o şekilde yaparım'* demesi üzerine Mustafa Kemal İhsan Bey'in Cebelübereket mebusu olarak Birinci Meclis'e katılmasını sağladı[25]. Artık Mebus olan İhsan Bey, milli mücadele yıllarında Büyük Millet Meclisi'nin yenilik taraftarlarının en ileri gelenlerinden birisi[26] ve Atatürk'ün Meclis'teki en büyük destekçilerinden biri idi[27].

İhsan Bey, 29 Nisan 1920'de çıkarılan Hıyanet-i Vataniye Kanunu gereğince teşkil edilen ve 7 Ekim 1920'den, 31 Temmuz 1922'ye kadar çalışan tek İstiklal Mahkemesi olan Ankara İstiklal Mahkemesi'nin başkanlığını yaptı[28].

22 Kasım 1924 tarihinde Fethi (Okyar) Bey kabinesinin kurulması[29] ile birlikte Bahriye Vekaleti'nin teşkiline karar verildiğinde, Gazi Mustafa Kemal'in aklına bu makam için gelen ilk isim İhsan Bey oldu[30]. Emekli Topçu Binbaşı Cebelübereket mebusu İhsan Bey 30 Aralık 1924 tarihinde de Bahriye Vekilliği'ne atandı[31].

İhsan Bey, Vekalet koltuğuna oturur oturmaz kendisini adeta bir amiral olarak görmeye başladı. Donanmaya çeki düzen vermek üzere işlere dört elle sarılırken, Beyaz pantolon ve lacivert ceketli, başında bahriyeli şapkası ile sık sık gazetelerde çıkmaya başlamıştı. Kendisini bu havaya o kadar çok kaptırmıştı ki en yakın dostları bile onun bu mağrur edasından gücenmeye başlamışlardı[32]. İhsan Bey, yetkisi olmadığı halde gemileri denetliyor, savaş talimleri yaptırıyor[33], kırıcı tavır ve davranışları ile de deniz subaylarının da tepkisini alıyordu[34].

Görevi devraldığı, Bahriye Dairesi Reisi Abdurrahman Fevzi (HAMAMCIOĞLU)'nu Cumhuriyet döneminde yurtdışından alınan ilk gemi olan Rasıt römorkörünün satın alınmasıyla ilgili olarak mahkemeye (Bahriye Divanı Harbine) vermiş, bu hareketiyle selefini bile kendisine küstürmüştü. Ancak mahkeme yaptığı

---

[25] **A.g.m.**, s.91.
[26] Ağaoğlu, **a.g.e.**, s.45.
[27] **A.g.a.**, 3, 12/3.
[28] Ergün Aybars, **İstiklal Mahkemeleri**, Bilgi yay., İstanbul, 1975, s.82.
[29] **Türkiye'nin 42 Hükümeti**, Başbakanlık bas., Ankara, 1973, s.67.
[30] Ağaoğlu, **a.g.e.**, s.45.
[31] Utkan Kocatürk, **Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi 1918-1938**, TTK Bas., Ankara, 1988, s.427.
[32] Ağaoğlu, **a.g.e.**, s.46-49.
[33] Büyüktuğrul, **a.g.e.**, s.507.
[34] Hergüner, **a.g.e.**, s.33.

inceleme sonunda, geminin alımında herhangi bir yolsuzluk tespit etmemiş ve Abdurrahman Bey'i beraat ettirmiştir[35].

Küskünlük ve tepkilerle başlayan Bahriye Vekilliği, Yavuz zırhlısının havuzlanması ve onarımı esnasında yapılan yolsuzluk suçlamaları neticesinde mahkum olmasına neden olacaktı. İhsan Bey'in Bahriye Vekili olduğu dönemde beş ay süreyle yaverliğini yapan M. Celaleddin Orhan anılarında, İhsan Bey'in rüşvet aldığı iddialarını kesinlikle reddediyordu. Bu tezini de Divan-ı Aliye verilmeden bir süre önce İhsan Bey'in odasında birisini boğazından yakalamış olarak '*sen bana rüşvet teklif edersin ha...*' diye bağırarak adamı tartaklamasına istinat ettiriyordu[36].

C İHSAN (ERYAVUZ) VE İSMET (İNÖNÜ) ÇEKİŞMESİ

İhsan Beyin Meşrutiyet öncesinde Edirne'de gizli İttihat Terakki Cemiyeti'ne üye yazılmasına rehberlik ettiği İnönü ile yıldızı bir türlü barışmamıştı. Milli mücadele ve Bahriye Vekaleti döneminde bir çok olayda İnönü ile karşı karşıya kalan İhsan Bey'in bu konuda şansı hiçbir zaman yaver gitmemişti[37].

1- Ali İhsan Paşa Olayı

İhsan Bey ile İnönü'nün fikir ayrılığına sebep olan ilk olay Ali İhsan Paşa'nın Ankara İstiklal Mahkemesi'nde yargılanması ve neticesinde meydana gelen olaylardır[38]. Malta'dan kaçan Ali İhsan Paşa'nın 25 Eylül 1921'de Kuşadası ve Söke'den Mustafa Kemal Paşa'ya '*Anadolu'da vazife isteyen*' telgraflarını çekmesi ve hemen ertesi gün Paşa'dan olumlu cevap almasıyla[39] başlayan bir süreçtir Ali İhsan Paşa olayı.

Ali İhsan Paşa, Milli Mücadeleye katılmak üzere Batı Cephesi Komutanı İsmet İnönü'nün emrindeki Birinci Ordu Komutanlığı'na atanır. Ali İhsan Paşa, İsmet Paşa'dan iki sınıf kıdemli olduğundan emir ve kumandasına girmeyi kendisi için küçük görmüş fakat bir asker itaatiyle vazifeyi kabule mecbur olmuştur. Bununla beraber

---

[35] **A.g.e.**, s.34.
[36] M. Celaleddin Orhan, **Bir Bahriyelinin Anıları**, Kastaş yay., İstanbul, 2001, s.280.
[37] Ağaoğlu, **a.g.e.**, s.48.
[38] Nejdet Sançar , **İsmet İnönü İle Hesaplaşma**, Afşin yay., Ankara,1973, s.295.
[39] Kocatürk, **a.g.e.**, s.290-292.

göreve başladıktan sonra İsmet Paşa'yı her vesile ile tenkide başlamıştır. Fakat bu tenkit, mütalaa ve itirazlarını, aldığı emirleri bir komutan sıfatıyla ifa ettikten sonra yapardı. Bu şekilde de İsmet Paşa'yı güç durumlarda bırakmıştı. Bu duruma tahammül edemeyen İsmet Paşa, 17 Haziran 1922 tarihinde Ali İhsan Paşa'yı verdiği emirlere itaat etmediği ve astı üst aleyhine tahrik ettiği hususlarında Genelkurmay Başkanlığı'na şikayet ederek, kendisinin istiklal mahkemesine sevk edilmesini ve I. Ordu Komutanlığı'ndan alınmasını yazı ile talep ediyordu[40]. Ertesi gün de Ali İhsan Paşa'nın görevine Genelkurmay Başkanlığı'nca son verilerek, Milli Müdafaa Vekaleti emrine verildi[41]. Aynı zamanda Atatürk'ün emri ile[42], 3 Temmuz 1922 tarihinde[43] Ankara İstiklal Mahkemesine sevk edildi. Bursa'nın Yunanlılar tarafından alınmasına sebep olan askeri hataları her tarafta şiddetle tenkit eden Ali İhsan Paşa olayını incelemek üzere görevlendirilen ve başında İhsan Bey'in bulunduğu mahkeme heyeti cepheye giderek olayı bizzat yerinde incelemiştir[44]. Yapılan tahkikat sonucunda Ali İhsan Paşa'nın suçsuz olduğuna[45], Mustafa Kemal Paşa'nın etki altına alındığına ve meselenin İstiklal Mahkemesinin ilgi alanına girmediğine karar verilerek soruşturma evrakları 20 Temmuz 1922 gün ve Esas/276 karar 233 sayı ile Başkomutanlığa iade edilmiştir[46]. Ayrıca Topçu İhsan Bey, Ali İhsan Paşa hakkındaki ithamların hiç birinin doğru olmadığını bir raporla Mustafa Kemal Paşa'ya bildirmiştir[47].

Garp Cephesi Komutanı'nın Ali İhsan Paşa'yı İstiklal Mahkemesi kanalı ile devre dışı bırakma isteği böylece sonuçsuz kalmış, Yunanlılara karşı zaferin kazanılmasını müteakip İzmir'de kurulan *'Divan-ı Harp Mahkemesi'nde'* konu tekrar ele alınmıştır. İsmet Paşa'nın Divan-ı Harp üyelerini etkilemek üzere kendileri ile görüşmeler yaptığı dedikoduları ile birlikte Divan-ı Harp Ali İhsan Paşa'yı emekliye

---

[40] Kılıç Ali, **İstiklal Mahkemesi Hatıraları**, Yenigün yay., b.y., 1997, s.136.
[41] Kocatürk, **a.g.e.**, s.315-326.
[42] Sançar, **a.g.e.**, s.296.
[43] Kocatürk, **a.g.e.**, s.328.
[44] Mahkeme heyetini Akşehir'de karşılayan İsmet Paşa konuyla ilgili kalınca bir dosya verir ve şöyle der; 'didine didine mükemmel bir ordu yaptık. Neden sonra davaya iltihak etmiş olan Paşa Hazretlerine buyurunuz, başına geçiniz dedik. Teslim ettik. Şimdi o bizi yere vurmak istiyor. Buna müsaade edemeyiz bilhassa etmemelisiniz. Ordunun emir ve inzibatı tehlikededir. Bu noktai nazardan işe ehemmiyet vermenizi rica ediyor ve kendisinin tecziyesini (cezalandırılmasını) talep ediyorum (Kılıç Ali, İstiklal Mahkemesi Hatıraları, s.138.).
[45] Kılıç Ali, **a.g.e.**, s.137.
[46] Sançar, **a.g.e.**, s.299.
[47] Ağaoğlu, **a.g.e.**, s.48.

sevk etmiştir[48]. İsmet Paşa, İstiklal Mahkemesi ile yaptıramadığını Divan-ı Harp Mahkemesi kanalı ile yaptırmış bu şekilde de Ali İhsan Paşa'dan intikamını almıştır.

2- Gazeteciler Davası

Topçu İhsan Bey'i İsmet Paşa ile karşı karşıya getiren ikinci olay Cumhuriyet sonrasındaki gazeteciler davasıdır. 24 Ekim 1923'de Saltanatın kaldırılması ve sonrasında Cumhuriyetin ilanı ile başlayan süreçte hilafet yanlıları halifeliğin kaldırılmasına karşı çıkıyorlardı[49]. Tüm bu gelişmelerin olduğu sırada, Ağa Han ve Emir Ali imzasıyla Londra'dan *'halifeliğin muhafazasını'* isteyen bir mektup Başvekil İsmet Paşa'ya gönderilmiş, mektup daha İsmet Paşa'nın eline geçmeden 5 Aralık 1923'de Tanin ve İkdam'da, 6 Aralık 1923'de de Tevhid-i Efkar'da yayınlanmıştır[50]. İsmet Paşa bu gazete sahiplerinin İstiklal Mahkemesinde yargılanmalarını istemiş ve bu isteği Meclis'ce de onaylanmıştır. Konuyu muhakeme etmek üzere o sırada Bahriye Vekili olan İhsan Bey başkanlığında bir İstiklal Mahkemesi oluşturulmuştur[51].

İsmet Paşa gazetecilerin mahkum edilmeleri isteğini İhsan Bey'e iletmişti. Ancak İhsan Bey haberi getiren şahısa *'mahkeme heyetinin herhangi bir tesir altında kalamayacağını, davanın adalet ve mantık çerçevesinde çözüleceğini'* belirterek, bu cevabın İsmet Paşa'ya aynen iletilmesini söylemişti[52].

15 Aralık'ta başlayan dava, 2 Ocak 1924'te[53] gazetecilerin beraat kararı ile sonuçlanır[54]. Bu sonuca İsmet Paşa çok hiddetlenmiş ve kararı kendisine karşı bir davranış olarak kabul etmiştir. Kılıç Ali[55] bu olayın sonucu ile ilgili olarak şu sözleri söylüyordu; *"İsmet Paşa'nın İhsan Bey'e karşı felaketiyle neticelenen meşhur kini*

---

[48] Sançar, **a.g.e.**, s.300.
[49] Kocatürk, **a.g.e.**, s.407, ayrıca bkz; Aybars, **a.g.e.**, s.25-28.
[50] **A.g.e.**, s.403-404, ayrıca bkz; Aybars, **a.g.e.**, s.29.
[51] Aybars, **a.g.e.**, s.30.
[52] Sançar, **a.g.e.**, s.304.
[53] Kocatürk, **a.g.e.**, s.405-406.
[54] Aybars, **a.g.e.**, s.47.
[55] **Kılıç Ali**,1906'da Mülkiye'den askeriyeye geçerek subay, 1918'de yüzbaşı oldu. Kafkas Ordusu Başyaverliğine atandı. Mondros'tan sonra askeri görevinden ayrıldı; 1919'da bir savaşçı olarak Temsil Heyetine katıldı. Aynı yıl M.Kemal tarafından Elbistan ve Maraş dolaylarındaki ulusal güçleri düzenlemeye memur edildi. Maraş ve Gaziantep'te Fransızlara karşı yapılan savaşları idare etti. BMM'nin açılmasından sonra Ayıntab (Gaziantep) mebusu seçilerek Ankara'ya geldi. Yozgat ayaklanmasında bastırıcı kuvvetlerde görev aldı. Ankara İstiklal Mahkemesi üyeliğini yaptı. 33 yaşında Cumhuriyet döneminde yine İstiklal Mahkemesi üyesiydi. Uzun seneler Atatürk'ün yanında bulundu ve mebusluk yaptı. 1970 yılında vefat etti. (Ergün Aybars, **İstiklal Mahkemeleri**, Bilgi yay., İstanbul, 1975)

başlamıştı. Bunun ne yaman bir kin olduğunu ise Yavuz-Havuz meselesinde göreceğiz"[56].

3- Diğer Olaylar

İhsan Bey ile İsmet Paşa arasındaki olaylar sadece bu kadarla da kalmamıştı. İhsan Bey, Meclis'te mebusların daha aktif hale gelmeleri ve vekillerin otoritesinin azaltılması maksadıyla 23 kişilik bir karşı grup oluşturulmuştu. İhsan Bey'in bu grubun oluşumunda öncülük ettiğini öğrenen İnönü, iğbarını (kırgınlığını) adeta kin ve husumet derecesinde şiddetlendirme yolunu tuttu[57].

Diğer bir olay da; İstiklal Mahkemesinde yargılanan Hüseyin Cahit Bey'in beraatı üzerine İhsan Bey, Gazi'nin tavsiyesi ile İnönü'yü ziyaret edip durumu anlatmak istemişse de, İsmet Paşa tarafından kabul edilmemişti. Bu duruma sinirlenen İhsan Bey, Atatürk ve eşi Latife Hanım'ın Çankaya'da yakın arkadaşlarına aileleri ile birlikte verdikleri bir yemekte, İsmet Paşa'nın yapmacıklı ve kırgın tavrına sinirlenerek, alkolün de etkisiyle Atatürk'e '*Paşam, İsmet'i mektepten çıkıp daha henüz çocuk denebilecek bir çağda Edirne'ye geldiği zamandan tanırım ve kendini himaye etmiş bir arkadaşıyım. Aramızdaki tanışıklık o günden başlar. Şimdi görüyorum: Hadiselerin verdiği fırsatlardan istifade ederek bize dikta ettirmek gibi bir vaziyet takınıyor. Ben onu tanırım, onunla bununla uğraşmasını ve burnunu sürtmesini de iyi bilirim. Yalnız sen müsaade et ve beni serbest bırak*' demiştir. Bu sözler nedeniyle İsmet Paşa, kabinesinde Bahriye Vekili olmasına rağmen İhsan Bey'i affetmedi ve o günden sonra onu vurmak için fırsat kolladığı insanların gözünden kaçmıyordu[58].

Bardağı taşıran son olay da o sıralarda şarkta başlayan Kürt isyanı nedeniyle İhsan Paşa'nın Atatürk'e giderek '*Kürdistan meselesini İsmet Paşa halledemez, idareyi sen ele al*' demesi olmuştu. İsmet Paşa bu görüşmeyi öğrenince küplere bindi. İhsan Bey'i kabineden atmak istiyordu. Ancak bunun için Gazi'nin onayı gerekiyordu. O da en iyi çareyi Bahriye Vekaleti'ni lağvetmekte buldu ve bunu da yaptı. Bununla da kalmayan İsmet Paşa Gazi'ye '*İhsan Bey Vekaletin lağvından ve kendinin açıkta kalmasından muğber* (küskün) *olarak muhalefete geçmek, aynı zamanda hükümeti*

---

[56] Sançar, **a.g.e.**, s.305.
[57] **Milliyet**, 28 Ocak 1952.
[58] **A.g.g**, 28 Ocak 1952.

devirmek için de bir takım tertiplerle meşgul oluyor' diye tahrik manevrasına başlamıştır. İsmet Paşa Gazi'ye bunları anlatırken tesadüfen orada bulunan Ertuğrul mebusu Dr. Fikret Bey, ertesi günü olanları İhsan Bey'e anlatır. İhsan Bey'de İsmet Paşa'ya o meşhur mektubunu yazar. Mektubu tehdit olarak değerlendiren İsmet Paşa durumu fırsat bilerek Gazi'ye iletir[59]. Gazi ertesi gün Kılıç Ali'ye '*İhsan'a söyle, İsmet'e yazdığı mektuptan memnun olmadım*' der ve bu olaydan sonra tarafsız kalacağını ifade eder[60].

Kılıç Ali, Milliyet gazetesinde yayınlanan hatıralarında İsmet Paşa'nın karakterini şu şekilde ifade ediyor; "*İsmet Paşa intikamcı, zayıf rakiplerine karşı son derece şedit* (sert) *ve kindar, kaviye* (üste) *karşı ise gayet mülayim ve mültefittir* (güler yüzlü). *Kendisi geniş bir karihaya* (fikir kuvvetine) *malik olduğu için hasmını mahvetmekte iyi bir tabiye* (tertibetme) *hocasıdır. Bir gün Merhum Fethi Bey İsmet Paşa'nın 'karşımdaki pire kadar dahi olsa tevehhüm* (kuruntuya düşme) *ettim mi, onu fil görerek ona göre en ağır tedbirleri alırım' dediğini anlatmıştı*[61].

D YAVUZ'UN ONARIMI

1925 yılında Hamidiye'nin şeref defterine "*Büyük Türkiye'nin Donanması da büyük olacak*"[62] diye yazan Atatürk'ün direktifleri doğrultusunda kurulan Bahriye Vekaleti[63] büyük bir azimle göreve başladı.

Tahsis edilen 6 milyon Lira ile büyük bir donanma yapılamayacağına göre yeni bir donanma yapılması çok uzun vadeli, kademeli bir programa dayandırılacaktı. Donanmasız Türkiye Cumhuriyeti'nin Yavuz zırhlısına çok ihtiyacı vardı ve bir an önce Yavuz zırhlısı Donanmaya katılmalıydı. Ancak o zamanki teknolojik imkan ve kabiliyetler dikkate alındığında bu işin Türkiye'de yapılmasının imkansız olduğu

---

[59] **A.g.g**, 28 Ocak 1952.
[60] **Milliyet**, 29 Ocak 1952.
[61] **A.g.g.**, 28 Eylül 1951.
[62] **Türk Deniz Kuvvetleri**, Dz.K.yay., Ankara, 2003, s.59.
[63] Çoşkun Güngen, "Bahriye Vekaleti", **Dz.K.Dergisi**, 531 (Ekim 1985, Ocak 1986), s.27.

ortadaydı[64]. Ancak güvenlik gerekçeleri dikkate alınarak '*Yavuz zırhlısının onarımının yurt içinde yapılmasına*' karar verildi[65].

Yılan hikayesine dönen Yavuz zırhlısının havuzlanması ve onarım girişimlerine Bahriye Vekaleti'nin kurulmasından önce başlanmıştı. Bahriye Dairesince 23 Kasım 1924'te teşkil edilen komisyon hem zamanlama hem de bütçe baskısıyla[66] elinde Almanlardan alınmış eski sistem bir havuz bulunan İngiliz '*Vickers Armstrong*' şirketiyle bir anlaşma yapılmasına karar verir. Bu karardan sonra beklenmeyen bir gelişme olur ve *Yavuz zırhlısının tamir işi yeni kurulan Bahriye Vekaleti'ne devredilir*[67].

I. Dünya Savaşı sırasında Karadeniz Boğazı'nın Rusya tarafından çok zorlanması, Karadeniz'de Rus hakimiyetinin savaş sonuna kadar sürmesi gibi nedenlerden dolayı Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'ın Tersane'nin Haliç'ten Marmara bölgesinde bir yere nakli ve Yavuz zırhlısının da o bölgede tamire alınması direktifini verdi[68].

I. Dünya Savaşı öncesinde güçlü bir donanmaya sahip olma hedefi ile İngiltere'ye sipariş edilen Reşadiye zırhlısının havuzlanması ve onarım ihtiyaçları için Haliç Tersanesi yeterli gelmeyeceğinden Gölcük'te bir tersane kurulmasına karar verilmişti. Tersanenin inşası 1.350.000 Sterlin'e, Reşadiye'yi inşa eden İngiliz Vickers şirketine verildi. 1912 yılından itibaren bu maksatla çalışmalarına başlayan şirketin faaliyetlerine I. Dünya Savaşı'nın çıkması nedeniyle son verilmişti. Genelkurmay Başkanı'nın Marmara bölgesinde bir tersane kurulması direktifleri kapsamında Bahriye Vekaleti'nce Gölcük'te kurulmasına başlanan tersane çalışmalarına devam edilmesine karar verildi[69]. Alman şirketinin Yavuz için inşa ettiği havuz ve Fransız şirketinin bu gemiyi tamir etmek üzere hazırladığı barakalardan oluşan atölyeler, barınma barakaları ile beş tonluk kreyni Gölcük Tersanesinin, dolayısıyla bugünkü Donanma Komutanlığının çekirdeğini oluşturmuştu[70].

---

[64] Şerafettin Erdem, "Anılarda Gölcük", **Dz.K.Dergisi**, 551 (Kasım 1991), s.36.
[65] **Türk Parlamento Tarihi**, s.249.
[66] Mehmet Altun, "Havuz-Yavuz Olayı", **Toplumsal Tarih**, 110 (t.y.), s.y.
[67] **Türk Parlemento Tarihi**, TBMM III. Dönem (1927-1931), I, Ankara, 1923, s.258-259.
[68] **Donanma K.lığı 2002 Yılı Tarihçesi**, s.8.
[69] Hergüner, **a.g.e.**, s.72.
[70] Büyüktuğrul, **a.g.e.**, s.57.

Yavuz zırhlısının yaralarının bir an önce onarılması için Armstrong Vickers firmasının teklif ettiği havuz için önce 5.000 Sterlin teminat istemesi, teminatın gönderilmesinden sonra da havuzun iyi durumda olmadığının öğrenilmesinin üzerine Bahriye Vekaleti havuzu yerinde görmek maksadıyla İngiltere Büyükelçisi'ni görevlendirir. Büyükelçi Zekai Bey'in, İngiltere Bahriye Nezareti'ne yönelttiği *'Türkiye Hükümeti'nin bu havuzu almasını tavsiye eder mi ?'* sorusuna *'olumsuz'* cevap alması, hazır havuz alınmasından vazgeçilmesine neden olur. Bu kararı destekleyen bir etken de Yavuz zırhlısının bir sene daha olduğu gibi durabileceği hakkında Donanma'dan alınan rapor olmuştu[71].

Yeni havuz yapmak üzere teklif veren dört firma vardı; Vickers, Blohm und Foss, Dokbav ve Filender. Vickers ve Blohm und Foss, teklifleri çok pahalı olduğundan daha ihalenin başında saf dışı kalmışlardı. Dokbav 25.000 Tonluk havuz için 226.000 Sterlin istiyordu, Filender şirketi de son teklif tarihinden bir gün sonra verdiği teklifte 225.000 Sterlin teklif ediyordu. Filender bu fiyata, havuza ilave olarak 7.500 Sterlin değerinde bir mayın fabrikasının İzmit'te yapımını ve bunu da bedelsiz olarak hükümete verilmesini taahhüt ediyordu. Şirket havuzu 12 ayda İzmit'te imal edecekti[72].

Filender şirketinin teklifi kabul edildi. Şirketin yaptığı havuz, altı pontonun bir araya getirilmesinden meydana geliyordu. Pontonlar birbirinden ayrıldığı zaman ayrı ayrı üç havuz haline geliyor ve bu şekilde üç gemi de aynı anda havuzlanabildiği gibi havuzlar da birbirini havuzlayabiliyordu[73]. Yavuz zırhlısının havuzlanmasını müteakip yapılacak tamir işi de Fransız *'Sennazer'* şirketine 5 Aralık 1926 tarihinde ihale edilmişti. Yapılan anlaşmaya göre onarım bir yılda tamamlanacak, gemi onarım süresince sigortalanacak ve onarım bedeli iki yılda ödenecekti[74].

Havuzun inşası Aralık 1926'da tamamlanmıştı[75]. Havuz inşa edilmesine edilmişti ama pontonlar bir araya getirildiğinde suların dengeli bir şekilde tahliye edilmesinde problemle karşılaşılmıştı. Bu nedenle Almanya'dan havuzlama işlemini yapmak üzere 10.000 TL ücretli bir mühendis getirilmişti[76]. Artık her şey tamamdı.

---

[71] **Türk Parlamento Tarihi**, s.262-263.
[72] **A.g.e.**, s.268.
[73] **A.g.e.**, s.285.
[74] **A.g.e.**, s.250.
[75] Büyüktuğrul, **a.g.e.**, s.37.
[76] **A.g.e.**, s.37.

Sıra Yavuz zırhlısının havuzlanmasına gelmişti. Havuz hazırlanınca, Yavuz zırhlısı havuza alındı. Havuz iki kadem yükselmişti ki, Yavuz kızaklarını yıkarak havuzun içine düştü. Hem Yavuz, hem de havuz hasar gördü[77]. Bu olay Cumhuriyet tarihine Yavuz-Havuz davası olarak geçecek ve Cumhuriyet tarihinin ilk Yüce Divan yargılamasına neden olacaktı.

Havuz tekrar yüzdürülür ve 20 Ağustos 1927 tarihine kadar süren[78] bakımı sonrasında gemi inşa subayı Cavit Bey'in de gayretleriyle Yavuz havuzlanır. 29 Ağustos'ta sıra onarım işine gelince Sennezar şirketi, sigorta şirketlerinin havuzun kazaya uğramasından sonra, önceden kabul ettikleri sigorta primini %1'den, %5'e çıkartmışlardı. Şirket bu aradaki prim farkının da Bahriye Vekaleti'nce ödenmesini talep eder. Uygun görülmeyen bu teklif sigortanın Yavuz zırhlısının havuzda kaldığı sürece değil de, en tehlikeli olduğu kabul edilen dönemde yapılmasına karar verilmesi ile çözülür[79]. Sennezar sorumluluğunda yapılan onarım Şubat 1930'da tamamlanmış[80] ve dört yıl süren havuz-onarım periyodu nihayete ermiştir. 25 Şubat 1930 tarihinde son kez havuzdan indirilen Yavuz zırhlısı onarımına devam edilmek üzere Turgutreis zırhlısı üzerine aborda olmuş ve onarımına burada devam edilmiştir. Yavuz zırhlısının son tecrübeleri 11 Ağustos 1930'da tamamlanarak, faal hale getirilmiştir[81].

E YAVUZ-HAVUZ DAVASI

Tarihin her döneminde rastlanan görevi kötüye kullanmanın Cumhuriyet tarihinde ve bakan düzeyinde ilk örneğini, '*Yavuz-Havuz davası*' oluşturmuştur. Yavuz-Havuz sorunu savaştan yeni çıkmış, insan kaynaklarını yitirmiş, ortaçağ kurumlarının temizliği ile uğraşan Cumhuriyet yönetiminin karşılaştığı talihsiz bir olaydır[82].

Bahriye Vekaletinin kaldırılması üzerine Meclisteki görevine geri dönen İhsan Bey'in aleyhinde Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'ya kadar akseden bir takım

---

[77] Erdem, **a.g.m.**, s.37.
[78] Büyüktuğrul, **a.g.e.**, s.38.
[79] **Türk Parlamento Tarihi**, s.288-290.
[80] Büyüktuğrul, **a.g.e.**, s.58.
[81] Hergüner, **a.g.e.**, s.73-75.
[82] **Türk Parlemento Tarihi**, s.249.

dedikodular duyulmaya başlamış[83] ve TBMM'nin 24 Aralık 1927 tarihli 22 nci Birleşiminde Başbakan İsmet İnönü'nün verdiği şu önerge ile Yavuz-Havuz davası başlamıştır. "*Eski Bahriye Bakanı İhsan Beyin Bakanlığının son günlerinde, Yavuz'un tamiri sözleşmesinin değiştirilmesi meselesinde güven sarsıcı bir biçimde ve Bakanlar Kurulunun kararına aykırı olarak, ayrıca kanuni yetkisini de aşarak hareket ettiği ve hazine yararına karşı dikkatsizlik gösterdiği anlaşılmıştır. Bu hareket kendisinin Yüce Divan'a sevkini gerektirir. Kendisi hakkında gerekli soruşturmanın yapılmasını talep ve rica ederim.*"[84].

Okunan önerge sonrasında Malatya milletvekili Başbakan İnönü "*olayı bütün yönleriyle açıklayacağını, Büyük Meclisin araştırma ve soruşturmasına sunacağını, Yavuz'un bir yılda onarılması ve giderinin iki yılda ödenmesi ve tamir süresince sigortalı olması koşulu ile Ekim 1926'da sözleşme yapıldığını belirterek bundan sonra aşama aşama olaya karışan Alman, Fransız ve İngiliz şirketlerinin tutumunu birbirleri ile olan savaşımlarını, bunlara rehberlik yapan nüfuz sahibi serbest ve sivil bürokrat kişilerin kuşku yaratan tutum ve davranışlarını*"[85] açıklayacağını belirterek İhsan Bey'in "*vekaleti esnasında ve Vekalet vazifesinden mütehaddis bu hareket kendisinin mesuliyetini ve Divanı Ali'ye sevkini mültezimdir. Dahili nizamnamenin 169. maddesi mucibince hakkında tahkikat icrasını talep ve teklif ederim*"[86] demiştir.

İsmet Paşa bu Beyanatını şöyle tamamlamıştır: "*Yavuz'un tamirinin gecikmesi Cumhur Reisi'ni üzüyordu. Bir gün Dolmabahçe'de, Cumhur reisi hazretleri bana Bahriye Vekaleti'nde gayri mustakimane haller cereyan ettiğini ve benim müteyakkız bulunulmaklığımı, Bahriye Vekilinin dürüst olmayan bir harekette bulunamayacağını söyledi* "[87]. İhsan Bey de İsmet Paşa'nın bu suçlamalarına ilişkin olarak Yavuz zırhlısının havuzlanma sürecini ve şirketler ile yapılan görüşmeleri anlatarak kanunların hilafına bir harekette bulunmadığını anlatarak savunmasını yaptı[88].

---

[83] Feridun Kandemir, "Yavuz-Havuz Davası", **Resimli Tarih Mecmuası**, Cilt 5, 58 (Ekim 1954), s.3408-3409.
[84] Orhan, **a.g.e.**, s.282.
[85] **A.g.e.**, s.250.
[86] Büyüktuğrul, **a.g.e.**, s.38.
[87] Kandemir, **a.g.m.**, s.3408-3409. ayrıca bkz;Yunus Şen, "Yavuz-Havuz Olayı", **Popüler Tarih** (Haziran 2001), s.39.
[88] Kandemir, **a.g.m.**, 3410.

Meclis'te tahkikat açılmasına ilişkin görüşmeler yapılırken İhsan Bey yakın çevresi tarafından yapılan sükunet ve yumuşaklık tavsiyelerine uyuyordu. Hatta bu konuda Atatürk de '*soğukkanlılıkla müdafaasını yapsın, şahsi münasebetlere girmesin*' şeklinde tavsiyede bulunmuştu[89]. Bu tavsiyeler neticesinde İhsan Bey, hayatında Gazi'den başka hiç kimse için söylemeyeceği sözleri o gün Meclis'te söylemişti. Başvekil'i kastederek '*Şefimin ayakları altında ölmeye hazırım*' diyordu. İhsan Bey'in kendisi karşısında titrediğini hisseden Başvekilin cevabı ise çok sert olmuştu; '*mademki ayaklarımın altında ölmeye hazırsın! Öl öyle ise*'[90].

İsmet İnönü tarafından verilen önergeye bir ara Atatürk müdahale etmek istedi ise de, İnönü'nün '*ya o, ya ben*' muhalefeti ile karşılaşınca, Atatürk de o dönemde yeni bir hükümet buhranını göze alamadığından sessiz kalmayı tercih etti[91].

Meclis'te yapılan görüşmelerden sonra 24 Aralık 1927 tarihinde[92], tahkikatın yapılmasına karar verilerek Hamdullah Suphi Bey Başkanlığında Teşkilatı Esasiye ve Adliye Encümenlerinden oluşan otuz üç kişilik bir karma komisyon oluşturuldu[93].

1- Meclis Soruşturması

İhsan Bey hakkındaki suçlamalar genel olarak dört noktada toplanıyordu. Bunlar; İngiltere'den alınacak havuz kapsamında yetkili bir komisyoncu olmayan Amiral Hikmet Paşa'yı görevlendirilmek, komisyoncu Ömer Nazım Bey ve Ertuğrul mebusu Dr. Fikret Beylerle anlaşarak Filender şirketinin seçimi konusunda suiistimal suretiyle fesat karıştırarak irtikap (rüşvet alma) yapmak, tamir işinde İcra Vekilleri Heyeti'nin kararına aykırı olarak kendi yetkisi dışında hareket ederek hazinenin zarara uğratılmasına sebep olmak ve bahriye yüzbaşısı hukukçu Ziya Bey'i kanuna aykırı olarak emekliye sevk etmek idi[94].

Gerek tahkikat öncesinde Başvekil tarafından yapılan konuşmalardan, gerekse komisyonun yapısından dolayı İhsan Bey Yüce Divan'a sevk edileceğini tahmin edebiliyordu. Tahkikat kapsamında Muğla mebusu Yunus Nadi Bey'in başkanlığında

---

[89] **Milliyet**, 31 Ocak 1952.
[90] Ağaoğlu, **a.g.e.**, s.53.
[91] Donanma K.lığı Deniz Tarihi Arşivi, **Turhan Özer Arşivi**, 3, 12/3.
[92] Kocatürk, **a.g.e.**, s.474.
[93] **Türk Parlamento Tarihi**, s.3408-3409.
[94] **A.g.e.**, s.255.

yapılan celsede İhsan Bey "... *masumiyetimin tahakkuk edeceğine imanım tam ve çok kuvvetlidir. ... isticvaba (sorguya) başlandığım şu anda endişe içindeyim. Nasıl endişe etmeyeyim ki tahkikatı yapmakta olan encümenin reisi Beyefendi, hakkımda vesikalara, delillere sahipmiş gibi, kati olarak benim mücrim (suçlu) olduğumu gazeteleriyle ve imzaları altındaki makaleleriyle, beni bütün milletime teşhir etmiştir. Keza efendiler, nasıl endişe etmeyeyim ki, yüksek encümeninizin mazbata (tutanak) muharriri (katibi) (Giresun mebusu Hakkı Tarık Bey) Beyefendi de, gazeteleriyle benim mücrim gibi teşhir ve terzilde (rezil etme), adeta reis Beyefendi ile müsabakaya kalkışmıştır. Ben bir yandan bunları görür ve bir yandan da bana husumet tevcih eden zatın (İsmet Paşanın) bu günkü nüfuz ve kudretini göz önüne getirirsem, bihakkın endişe etmekte mazur görülmezmiyim?*" diye savunmasına başlıyordu[95]. Komisyonca yapılan soruşturmalar sırasında '*hiç mahkum oldunuz mu ?*' sorusuna '*sizin gibi mahkeme riyasetinde bulundum, mahkumiyetim yoktur*[96]' cevabını veren İhsan Bey'in en önemli arzusu, yeni Cumhuriyetin ilk mahkemelerinde İstiklal Mahkemesi Başkanı olarak görev yapmış bir milletvekili, daha da ötesi bir vatandaş olarak rencide olan şerefini kurtarmak idi[97].

İhsan Bey hakkında yapılan suçlamaları sırasıyla inceleyecek olursak;

a- Hikmet Paşa Meselesi

Hazır bir havuz alınması yönünde bir tek teklif vardı, o da Armstrong Vickers İngiliz şirketinin idi. Bu teklif Hükümet tarafından dikkate alınmayınca şirketle ilişkisi olan Hikmet Paşa'nın şirketle münasebetleri kesilmişti. Şirketin yeni vekili aynı havuzu sanki yeni bir havuzmuş gibi daha yüksek bir fiyatla tekrar teklif ediyordu. Bu konudan haberi olan Hikmet Paşa, bu şirketin teklif ettiği havuzun aslında İngiltere Bahriye Vekaleti'nin kullanımında olduğunu ve istenirse havuzu asıl mal sahibinden, şirketin teklif ettiği fiyattan en az otuz bin Lira daha ucuza alabileceğini İhsan Bey'e bildirir. Vekalet'çe uygun görülen bu teklifte, Hikmet Paşa kendi komisyonunu alacaktı. İngiltere'ye giderken Hikmet Paşa'ya, Londra Büyükelçiliği'nden kendisine gerekli kolaylıkların sağlanması amacıyla konuyu anlatan bir de mektup verildi. Hikmet Paşa'nın Bahriye Vekaleti ile irtibatı büyükelçilik vasıtasıyla sağlanıyordu. 12 Şubatta

---

[95] Kandemir, **a.g.m.**, s.3410-3411.
[96] **A.g.m.**, s.3411.
[97] **Türk Parlamento Tarihi**, s.252-255.

Vekalet'e Büyükelçi Zekai Bey'in imzasıyla gelen mektupta, '*havuzun Şubat sonuna kadar Vickers'a bağlı olduğu*[98] *ve açık artırma ile satılacağı*[99]*, eğer şirkete teminat olarak beş bin Sterlin ödenirse 1 Mart'tan, 28 Mart'a kadar kendilerine opsiyon verileceği, alımdan her ne sebeple olursa olsun vazgeçilirse teminatın geri alınacağı ve fiyatta indirim miktarının elli bin Sterlinden daha da fazla olabileceği*' bildiriliyordu[100].

Sene sonu olması itibarıyla maliye beş bin Sterlini ancak 11 Martta Büyükelçi Zekai Bey namına Osmanlı Bankası'na yatırabilmişti. Ayrıca azami yirmi gün içinde yeni bütçenin tasdikinden sonra 50 bin Sterlin daha gönderileceği bildirildi. Bu bedel sadece havuz içindi. İntikal masrafları ile birlikte kırk bin tonluk havuz 175 bin Sterline mal olacaktı. Bu sırada Büyükelçilikten gelen bir telgraf ile havuzun iyi durumda olmadığı, bakımının yapıldıktan sonra havuzun ancak sonbaharda İstanbul'da olabileceği bildiriliyordu[101]. Büyükelçi, aynı günlerde gönderdiği başka bir telgrafta da Hikmet Paşa'nın bu işe karıştırılmamasını ve uzman bir heyet gönderilmesini bildiriyordu[102]. Bu telgraflar üzerine halen teminat bedeli olan beş bin Sterlinin teslim edilmediği Hikmet Paşa'ya 31 Mart'ta havuz alımına ilişkin komisyon görevine son verildiği Vekalet'çe bildirildi. Aynı telgrafla hazır havuz alma yetkisi de Büyükelçiliğe verilmiş, yapılan araştırma sonucunda da havuzun iyi durumda olmadığı anlaşılarak hazır havuz alımından vazgeçilmiştir[103].

Soruşturma komisyonu tahkikatın bu noktasında bir biri içinde usule aykırı iki husus tespit etti: Birincisi, alım işinin yetkili olmayan bir komisyoncuya verilmesi, diğeri de havuzun değeri teşkilat yetkililerince belirlenmeden ve alınma kararı verilmeden müşteri sıfatıyla bağlanmaktı. Yapılan oylama neticesinde İhsan Bey'in yetkili bir komisyoncu olmayan Hikmet Paşa'yı havuz alım işi ile görevlendirmesi neticesinde memuriyeti suistimal suçu işlediğine oy çokluğu ile karar verildi[104].

---

[98] **A.g.e.**, s.261.
[99] Kandemir, **a.g.m.**, s.3412.
[100] **A..g.e.**, s.261.
[101] **A.g.e.**, s.262.
[102] Kandemir, **a.g.m.**, s.3412.
[103] **A.g.e.**, s.263.
[104] **A.g.e.**, s.263.

b- Dr. Fikret Bey Meselesi

Türk Parlamento tarihine göre; Ömer Nazım Bey, Yavuz için istenen özelliklerde havuz yapmak üzere teklif veren Blohm und Foss şirketinin vekaletini almıştı. Ankara'ya geldiğinde de bu teklifi kabul ettirmek üzere Dr. Fikret Bey ile anlaştılar. İkili bir süre sonra yaptıkları görüşme neticesinde şirketin teklifini kabul ettirebilmek için bir ortağa daha ihtiyaçları olduğuna karar verdiler. Aranan bu üçüncü ortak, o sırada İstiklal Mahkemesi başkanlığından yeni dönmüş olan İhsan Bey oldu. Anlaşmaya göre Ömer Nazım Bey şirket ile irtibatı sağlayacak, Fikret ve İhsan Beyler de hükümet nezdinde teklifi kabul ettirmeye çalışacaktı. Üç ortak bu işin komisyonunda anlaşmak için bir araya geldiğinde İhsan Bey elli bin Lira istiyor, Nazım Bey otuz bin Lira veriyordu. Sonuçta kırk bin Lira'da anlaşıldı. Ancak Yavuz zırhlısını Hamburg'da havuzlamak isteyen Blohm und Foss'un teklifi Bahriye Dairesi'nce alınan '*Yavuz zırhlısının yurt içinde tamir edilmesi ve mutlaka bir havuz alınması*' prensiplerine uymayınca reddedildi. Neticesinde de bu ortaklık sona erdi[105].

İhsan Bey savunmasında Bahriye Vekili olmasından önceki dönemde adı geçen kişilerle böyle bir ortaklık kurduklarını kabul etmiş, ancak ortaklığın bahsedildiği gibi Yavuz ile ilgisi olmadığını ve kırk bin Liralık anlaşma konusunun da tamamen bir uydurma olduğunu ifade etmiştir[106].

c- Filender Şirketinin Seçimine İlişkin Suçlamalar

Blohm und Foss'tan kaybettiği komisyonu bir şekilde kazanma arzusu içinde olan Nazım Bey bu sefer de Filender şirketi ile anlaştı. Ancak bu şirketin teklif ettiği havuzun da kendi kendini havuzlama imkanı olmadığı anlaşılınca reddedildi. Bu durumda ihale şartlarına uyan tek teklif Dokbav şirketinin teklifi idi. Ne var ki yeni bir havuzun inşası da en az 8-10 ay zaman alacaktı. Bu da bir an önce havuzlanma ihtiyacı olan Yavuz zırhlısı için çok uzun bir süreydi. Bu sebeple de Bahriye Dairesince en uygun hal tarzının Vickers şirketinin teklif ettiği hazır havuzun satın alınması olduğuna karar verildi[107].

---

[105] **A.g.e.**, s.257-258.
[106] Kandemir, **a.g.m.**, s.3412.
[107] **A.g.e.**, s.260.

30 Aralık 1924 tarihinde Bahriye Vekaleti Yasa'sının kabul olunmasıyla beraber teşekkül eden Bahriye Vekaletine İhsan Bey getirildi[108]. Bahriye Dairesinden havuz işini devir alan vekaletin önünde bir tek hal tarzı vardı. O da hazır havuzu almak. Bu maksatla da Hikmet Paşa görevlendirilmiş ancak gelişen olaylar neticesinde bu havuz alınmamıştır[109].

Şirket seçimi konusundaki yolsuzluk suçlamaları, havuz inşasının Filender Şirketine verilmesinde Heyeti Vekile'nin kararı alınmadan İhsan Bey tarafından şirkete yazılan mektuptan kaynaklanıyordu. Kılıç Ali'nin hatıralarına göre bu olayın gelişimi şu şekilde gerçekleşmişti: İhsan Bey Bahriye Vekili iken Donanma'yı denetlemek üzere hareket edeceği bir gün Başvekil İsmet Paşa'ya giderek '*Havuz için elde iki teklif var. Bunlardan Blohm und Foss çok para istiyor. Filender şirketinin teklifi daha uygun ve ayrıca Gölcük'te mahdut bir de mayın fabrikası yapıp hediye etmeyi vaat ediyor*' der ve mevcut teklifleri gösterir. İsmet Paşa İhsan Bey'e '*mesele aşikardır. Bu vaziyette Blohm und Foss mevzu bahis olamaz. Filender'e ihaleyi yaparız*' cevabını verir ve kendi kalemiyle Blohm und Foss kelimesinin üzerini çizer ve altına da kabul diye yazarak imzasını atar. İhsan Bey Başvekil'le bu şekilde anlaştıktan sonra Heyeti Vekile kararı almanın bir formaliteden ibaret kaldığını düşünerek meseleyi bir taraftan Heyeti Vekile'ye sevk etmekle beraber aynı gün teftişe gideceğinden Filender şirketine de '*teklifiniz esas itibarıyla uygun görülüyor müzakere için adamınızı gönderiniz*' anlamında bir mektup yazdırır[110].

Türk parlamento tarihi kayıtlarına göre de Başvekil İsmet Paşa'ya onay için çıkartılan tezkerede Dokbav ve Filender şirketlerinin ismi vardı ve İsmet Paşa tarafından Dokbav şirketinin üzeri çizilerek imzalanmıştı. İsmet Paşa'nın onayının alınmasını müteakip Bahriye Vekaleti'nden İcra Vekilleri Heyetine yazılan 10 Mayıs tarihli tezkerede sadece Filender şirketinin ismi bildirilmiş ve burada da bu şirketin havuz ihalesini aldığı onaylanmıştı. İhsan Bey'in imzasıyla Filender şirketine yazılan mektup ile '*şirketin yaptığı havuz ve mayın fabrikasına ilişkin teklifin esas itibarıyla uygun görüldüğü ve yetkili bir memur veya mühendis gönderilmesi*' talep ediliyordu. 10 Mayıs-28 Haziran tarihleri arasında müsteşarı ile birlikte İstanbul, İzmir ve Amasra

[108] Büyüktuğrul, **a.g.m.**, s.507.
[109] **A.g.e.**, s.260-264.
[110] **A.g.g.**, 2 Şubat 1952.

seyahatine çıkan İhsan Bey 11 Mayısta İcra Vekillerinden '*Filender şirketi ile en müsait şartlara göre pazarlık yapma yetkisini*' almıştı. 28 Haziran'da seyahatten dönen Vekil 15 Temmuz'da Filender şirketi yetkilisi ile havuz mukavelesini imzalamış ve 8 Ağustos'ta Başvekalet'e 25 bin tonluk bir havuz ve yüz mayın imal edecek kabiliyette bir mayın fabrikası anlaşmasının imzalandığını bildirdi. Soruşturma komisyonunca gerek ihalenin yapılma şeklinin, gerekse ihaleden sonra yapılan işlemlerin kanunlara aykırı olduğu tespit edildi [111].

Yavuz ihalesini alan Filender şirketinin vekili olan Ömer Nazım Bey daha ilk taksidi almadan Fikret Bey'in hissesini peşin vermek zorunda kalmıştı. Dr. Fikret Bey kendisinin % 2'den sekiz bin Lira aldığını ve daha bir o kadar da alacağı olduğunu söylemesine rağmen, Nazım Bey'in ifadesine göre Fikret Bey Deutschebank'dan elli beş bin Lira tahsil etmiş, Nazım Bey'e de yedi-sekiz bin Lirası masraf olmak üzere toplam 35 bin Lira vermişti. Yani şirketten alınan % 5 komisyonun 2/3'ünü Fikret Bey, 1/3'ünü Nazım Bey almıştı. Komisyonca yapılan soruşturma neticesinde, Fikret Bey'in aldığı 2/3'lük komisyondan, İhsan Bey'e herhangi bir komisyon verip vermediği tespit edilememiştir[112].

d- Yavuz Zırhlısı'nın Sennezar Şirketince Onarımı

Bir diğer soruşturma konusu da Yavuz zırhlısı havuzlandıktan sonra onarımını yapacak olan Sennezar şirketinin yapacağı onarım ve sigorta konusu idi. Anlaşma gereğince Yavuz zırhlısı şirkete havuz üzerinde teslim edilecek ve zırhlı havuzda bulunduğu sürece havuzda ve donanımında meydana gelebilecek her türlü hasarın onarımı şirkete ait olacaktı. Yavuz zırhlısının onarımı on iki ayda tamamlanacak ve onarım sonrasında dokuz ay şirketin garantisinde olacaktı. Hükümetin yapacağı ödemeler ise 1927 Haziran'ından zırhlının onarımının tamamlanacağı 1928 Mayıs'ına kadar devam eden süre içinde her ay 110 bin Lira ödenecek, kalan borç da 1928 yılının on iki ayına taksim edilecekti. Ayrıca onarım sonunda yapılacak tecrübede geminin 27.5 mil sürat yapabilecek durumda ve masrafları vekalete ait olmak kaydıyla top atış tecrübesi ile tecrübe sonunda zırhlının tekrar havuzlanarak karina kontrolünün yapılması konusunda anlaşma yapılmıştır. Zırhlının tamirine ilişkin verilen fiyat

[111] **A.g.e.**, s.271-273.
[112] **A.g.e.**, s.283-284.

tekliflerinden Fransız Sennazer'in verdiği teklifin Alman şirketleri karşısında tahminlerin çok altında kalması, bu işte rakip devletlerin parmağı olduğu endişesine sebep olmuştu. Bu endişeyi gidermek için şirket tarafından Yavuz zırhlısının teslim tarihine kadar geçecek sürede Yavuz zırhlısı ile havuzun 1.325.000 Sterline sigorta ettirilmesine, karşılıklı olarak karar verildi. Şirket sigortayı yaptırıp poliçesini hükümete verecek, vekalet de sigorta için bir defaya mahsus olmak üzere 20.000 Lira ödeme yapacaktı [113].

Ne var ki havuzu, Yavuz üzerinde olduğu halde teslim mecburiyetinde olan Filender şirketi, havuzlama esnasında havuzu sakatladığından tamire başlamak mümkün olmadı. Bu durumda da vekalet ile Sennezar, tamirin havuzun onarımının tamamlanmasını müteakip başlaması konusunda anlaştı. 20 Ağustos 1927'de havuz bitti, Yavuz havuzlandı. Sennezar 29 Ağustos'ta gemiyi teslim almaya davet edildiğinde havuzun kazaya uğraması sonrasında artan sigorta bedellinden dolayı imtina etti. Şirket anlaşmanın tadil edilerek sigorta bedelindeki artış miktarının Vekalet'çe ödenmesini istiyordu. Vekaletin anlaşma gereğince 20.000 Liradan fazla ödeme yapma zorunluluğu yoktu ve İsmet Paşa ile İhsan Bey anlaşmanın tadil edilmesi yerine feshi konusunda hemfikirdiler. Şirket zor durumdaydı, hükümet fesih hakkını kullanırsa hem işini kaybedecek, hem de yüklü bir tazminat ödemek zorunda kalacaktı. Şirket sigorta giderini azaltmak maksadıyla geminin en tehlikeli olduğu kabul edilen dönemde sigorta yapılmasını teklif etti. Durumun incelenmesi kapsamında Vekalet'in şube müdürlerinden oluşan bir komisyon sigorta süresinin azaltılmasına karşılık olarak Vekalete şirket tarafından 3.250 Sterlin ödenmesi ve havuzlama işlemlerini yapmak üzere masrafı şirket tarafından karşılanacak Vekalet'in güvenebileceği bir havuzlama mühendisinin getirtilmesine karar verildi. Alınan kararlar onay alınmak üzere 17 Ekim 1927'de Başvekalet'e gönderildi. İcra Vekilleri Heyeti'nce yapılan inceleme sonucunda sigorta için verilecek 20.000 Lira'dan 3.250 Sterlin'in mahsup edilmesine karar verildi. Vekaletin onay vereceği bir mühendisin getirtilmesi durumunda olabilecek bir kazada şirkete herhangi bir sorumluluk verilemeyeceğinden hareketle mühendis konusu uygun görülmedi. İcra Vekillerince verilen kararlar 25 Ekim'de Bahriye Vekaletine gönderildi. Gönderilen yazıda mühendis konusunun ne reddedildiği, ne de uygun

[113] **A.g.e.**, s.287.

görüldüğü yazılmış, anlaşmada hangi konularda tadilat yapılması gerektiği belirtilmişti[114].

Şirket ile ayrı bir problem konusu da ödeme meselesi idi. Şirket ile yapılan anlaşmada *'Haziran 1927'den itibaren bir senede tamir tamamlanacak, bedeli de iki senede ödenecekti'*. Ancak Yavuz zırhlısının havuzlanmasından kaynaklanan sorun nedeniyle geminin tamirine başlanamamış, dolayısıyla da anlaşma ile belirlenen tarihlerde ödenmesi gereken toplam 440.000 Liralık ödeme de yapılmamıştı. Maliye Vekaleti'ne göre anlaşmanın ödemeye ilişkin maddesi tamire başlanmadığından geçersizdi. Bu nedenle de bu konuda herhangi bir işlem yapılmıyordu. Ancak *'Bahriye Vekili İhsan Bey bir gün sonra hükümetin istifa edeceğini bildiği halde şirkete yapılacak ödemeleri 1927-1928 senelerinden sonraya bırakmayacak şekilde yeni bir anlaşmayı şirket yetkilileri ile 30 Ekim'de imzaladı. Soruşturma neticesinde de bu hareketinden dolayı suçlu bulundu'*[115].

İhsan Bey'in İcra Vekilleri Heyeti'nin kararına aykırı hareket etmesinin en büyük sebebi Üçüncü İnönü Hükümeti'nin 1 Kasım 1927'de istifa edecek olmasıydı[116]. Bahriye Vekili'nin hükümetteki yerinin sarsılmaya başladığı rivayetleri ve vekilliğinin sona ereceği endişesi İhsan Bey'i iyice asabileştirmişti. Donanmanın en önemli unsuru olan Yavuz zırhlısının onarımını yaptırmak için çok gayret etmişti. Yavuz zırhlısının onarımına ait şerefi elinden kaçırmak istemedi. Başvekilin verdiği onaya da güvenerek Sennazer şirketi ile mukaveleyi imzaladı. Bu, kanuni bakımından sakıncalı değildi. Ancak siyasi bakımdan büyük bir hata idi[117].

e- Bahriye Yüzbaşısı Ziya Bey'in Emekliye Sevk Edilmesi

Ziya Bey 22 Aralık 1926'da İstanbul Bahriye Kumandanlığına verdiği bir dilekçe ile, asker olduğunu gizleyerek baroya kayıt yaptırmaya mecbur olduğunu belirterek, bahriyenin hukuki işlerinde ücretli olarak çalışmak kaydıyla emekliye sevk edilmesini talep ediyordu. Ziya Bey emeklilik süresini doldurmadığından bu talebi kabul edilmedi. O da 27 Aralık 1927 günü hizmetinin on dokuz seneyi doldurduğunu

---

[114] **A.g.e.**, s.288-292.
[115] **A.g.e.**, s.293.
[116] Demiral, **a.g.e.**, s.68-69.
[117] Ağaoğlu, **a.g.e.**, s.49-50.

belirterek istifa etti. Komisyon bu istifa dilekçesinin altına '*Bahriye Vekili'nin sözlü emirleri gereğince emekliye sevk edilmiştir*' şeklinde bir not düşmüştü. Kanunlar gereğince bu şekilde emeklilik, ahlaksızlık, mesleki yetersizlik vb. durumlarda, belgeye dayandırılması kaydıyla geçerli olabilirdi. Soruşturma komisyonu bu şekilde emekliye sevk işleminin kanunlara aykırı olduğunu değerlendirdi[118].

2- Yüce Divan'da Yargılama

Suçlamalar konusundaki Meclis tahkikatı uzun sürmedi[119]. Komisyon İhsan Bey'i Londra'daki havuz alım teşebbüsünde, Filender şirketine yeni havuz yaptırma anlaşmasının tatbikinde, Yavuz zırhlısının tamirine ilişkin anlaşma hükümlerinde değişiklik yapmasında ve son olarak Yüzbaşı Ziya Bey'in kanuna aykırı olarak emekliye sevk edilmesinde suçlu bularak Divanı Ali'ye sevk edilmek üzere kararını Büyük Millet Meclisi'ne gönderdi[120].

Komisyon kararı, 26 Ocak 1928 tarihinde[121] onaylanmak üzere Meclis Genel Kurulunda ele alınırken İhsan Bey milletvekillerine şöyle seslendi. "*Her şeye rağmen, şimdi bizzat mahkeme edilmemi isteyerek, gözlerimi kırpmadan Divanı Ali'ye gideceğim. Izdırap içinde yaşıyorum. Hırsızlıkla itham ediliyorum. Beni biran evvel Divanı Ali'ye gönderin de son iyiliğinizi yapın. İsterseniz kendi cezamı kendim vereyim. Ben bu kadar ahlaksız olduğumu mazbatayı görünceye kadar bilmiyordum. Rica ederim, derhal kararınızı veriniz, beni Divanı Ali'ye gönderiniz*"[122]. İhsan Bey kürsüdeyken bir ara '*ben şeref ve haysiyetin kıymetini bilen adamım*' diyerek elini tabancasına doğru götürmüş, Kılıç Ali ile Salih Bozok'un ikazları üzerine kendine gelerek kürsüden inmiş ve salonu terk etmiştir[123].

Cebelübereket Vekili İhsan Bey'in savunmasından sonra İsmet Paşa yaptığı konuşmada, eski vekilin savunmasındaki isabetsizlikleri vurgulamış ve '*iki milyon Lira sarfederek çürük bir havuzu milletin başına yıkan, devleti zarara uğratan bu şahısların böyle meclis huzurunda hesap sorulacağını tahmin etmediklerini, Teşkilatı Esasiye'ye,*

---

[118] **Türk Parlamento Tarihi**, s.296.
[119] Ağaoğlu, **a.g.e.**, s.53.
[120] Kandemir, **a.g.m.**, s.3414.
[121] Kocatürk, **a.g.e.**, s.474.
[122] Şen, **a.g.m.**, s.41.
[123] **Türk Parlamento Tarihi**, s.251-25, ayrıca bkz; **Milliyet**, 2 Şubat 1952.

Cumhuriyete inanmadıklarını, Cumhuriyet kanunlarının suikasta maruz kaldıklarını' [124] söylemiştir.

Meclis'te yapılan oylama neticesinde '*Sabık Bahriye Vekili Topçu İhsan Bey'in 26 Ocak 1928 tarihinde*[125] *dokunulmazlığı kaldırılarak Yüce Divan'a sevkine*' karar verildi[126]. Bu karar üzerine İhsan Bey 2 Şubat 1928 tarihinde tutuklandı ve cezaevine kapatıldı[127]. İhsan Bey ile birlikte Yüce Divan'a birçok deniz subayı ile Bahriye Vekaletindeki görevliler de sevk edilmişti[128]. Yüce Divan görüşmelerinde alınan bir kararla '*Ertuğrul (Bilecik) Milletvekili Dr. Fikret Bey'in de dokunulmazlığı kaldırılarak 16 Şubat 1928 tarihinde tutuklanmış ve Yüce Divan'a sevk edilmiştir'*[129].

Davadaki suçlamaları incelemek üzere İngiltere ve Almanya'dan uzmanlar getirildi. Bu uzmanlar havuzun inşaat planları üzerinde ve havuzda yaptıkları incelemeler sonucunda '*havuzun birinci sınıf malzemeden yapıldığı, bundan dolayı ne Vekile, ne de başkalarına herhangi bir suçlama yapılamayacağı'* raporu verdiler[130]. Bu rapor İhsan Bey hakkında bu konuda yapılan suçlamaları ortadan kaldırıyordu[131].

Sapancalı Hakkı Bey'in şirketten aldığı yüz bin Liranın İhsan Bey'e ait olması ihtimaline gelince, mesele o zaman Paris Elçisi olan Fethi Bey vasıtasıyla araştırılmıştı. Fethi Bey, şirket müdürü ve idare heyeti üyeleriyle tek tek yaptığı görüşmeler neticesinde şu raporu vermiştir; '*Sapancalı Hakkı, bu şirkete Türkiye genel temsilcisi olarak görevlendirileceğinden ve İstanbul'da oturmayıp ailesiyle Ankara'ya yerleşeceğinden bahse konu para kendisine bir tazminat olarak verilmiştir. Paranın ne Vekil'le ne de Vekalet'le ilgili kimselere ait olmadığı anlaşılmıştır*'. Ne yazık ki bu mektupta Divani Ali'de okunduğu halde dikkate alınmamıştır[132].

---

[124] **A.g.g.**, 2 Şubat 1952, ayrıca bkz.; Donanma K.lığı Deniz Tarihi Arşivi, **Raşit Metel Arşivi**, 22, 3/22.
[125] Kocatürk, **a.g.e.**, s.474.
[126] **Türk Parlamento Tarihi**, s.253-254.
[127] Sançar, **a.g.e.**, s.306.
[128] Büyüktuğrul, **a.g.e.**, s.38.
[129] Kocatürk, **a.g.e.**, s.475.
[130] Sançar, **a.g.e.**, s.306.
[131] **A.g.g.**, 2 Şubat 1952.
[132] **A.g.g.**, 2 Şubat 1952.

3- Yüce Divan Kararı

Yüce Divan 16 Nisan 1928 tarihinde Cumhuriyet tarihinin ilk yargılamasını sonuçlandırdı[133]. Sanık Bahriye Vekili Topçu İhsan Bey, memuriyeti suistimal ve Yavuz meselesine fesat karıştırmak suretiyle irtikaba (rüşvet alma) teşebbüs etmekten[134] iki yıl ağır hapis ile iki yıl rütbe ve memuriyetten mahrumiyet cezasına, Sapancalı Hakkı Bey bir sene ağır hapis ile bir sene memuriyetten mahrumiyet cezasına, Ömer Nazım ve Doktor Fikret Beyler de dörder ay hapis ve yüzer Lira cezayı nakdi ile mahkumiyetlerine karar verildi[135]. Sanık durumundaki deniz subayları ile diğer Bahriye Vekaleti görevlileri ise beraat etti. Beraat eden deniz subaylarından Teçhizat Dairesi Reisi hariç olmak üzere diğerleri meseleyi izzeti nefis meselesi olarak değerlendirerek topluca istifa ettiler[136].

TBMM 21 Nisan 1928 tarihinde, Cebelübereket Mebusu İhsan Bey ile Bilecik mebusu Dr. Fikret Bey'in mebusluk sıfatlarının sona ermesi ile yerlerine seçim yapılması kararını verdi[137].

"*Nasıl olacak da ben evlatlarıma böyle kirli bir nam bırakarak hayata gözlerimi kapayacağım? Düşünce ve endişesi onu zamanından önce büsbütün yıprattı, bitirdi. Kendisini mahkum edenleri bile affeden İhsan Bey, bir tek İsmet Paşa'yı affetmiyordu . Bütün emel ve gayesi günün birinde millet huzurunda İsmet Paşa ile hesaplaşmaktı*"[138]. Zira bir büyük kindarın sönmek bilmeyen kininin kurbanı olmuştu[139]. Bu maksatla İhsan Bey hapisten çıktıktan sonra şeref ve namusunu kurtarmak için çok uğraştı. Ancak mahkumiyet kararı Yüce Divan tarafından verilmişti ve düzeltilmesi ancak kanunla olabilirdi[140]. İstiklal Mahkemesi Başkanlığı döneminde Ali İhsan Paşa, gazeteciler davaları nedeniyle İsmet Paşa ile ters düştüğü günlerde Atatürk'ün '*İsmet ile*

---

[133] Kocatürk, **a.g.e.**, s.477.
[134] Komisyoncu Sapancalı Hakkı Bey'in Sennezar Şirketinden aldığı yüz bin Liralık komisyon mektubunun İhsan Bey'e ait olması ihtimali dikkate alınarak irtikap teşebbüsünde bulunduğu değerlendirilmiştir (Kılıç Ali Paşa'nın Hatıraları, **Milliyet**, 2 Şubat 1952).
[135] **Türk Parlamento Tarihi**, s.302.
[136] Büyüktuğrul, **a.g.e.**, s.38.
[137] Kocatürk, **a.g.e.**, s.477.
[138] **A.g.g.**, 6 Şubat 1952.
[139] Orhan, **a.g.e.**, s.281.
[140] Ağaoğlu, **a.g.e.**, s.58-61.

münakaşayı bırak, başına bir iş açarsın'[141] tavsiyesine uymamasının cezasını böyle çekmişti.

[141] Sançar, **a.g.e.**, s.305.

VI. BÖLÜM

YAVUZ ZIRHLISI'NIN SON YILLARI VE GÖREVLERİ

Cumhuriyet Donanması ilk büyük tatbikatını Yavuz zırhlısının onarım periyodunda yapmış, Ekim 1929'da gerçek ve etkili donanma olma yolunda hızla ilerlemeye başlamıştır. Yavuz zırhlısının onarım sonrası en uzun tecrübe seyri 7 Mart 1930 günü Gölcük'ten Sarayburnu-Yeşilköy önlerine kadar yapıldı. 30 Nisan'da personeli tamamlanan zırhlı, son seyir tecrübesini 11 Ağustos 1930'da tamamladı. Aynı gün Cumhuriyet Donanması'ndaki yerini alan Yavuz zırhlısı Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın sancak Gemisi olarak Harp Filosu Komutanlığı'nın kuruluşuna alındı[1]. Bu tarihte Donanma yeniden yapılanmış ve kuruluşu aşağıdaki şekli almıştır[2].

Harp Filosu K.lığı (Yarbay Fahri Engin)

Yavuz Zırhlısı

Zafertepe Muhribi

Tınaztepe Muhribi

Kocatepe Muhribi

Adatepe Muhribi

İhtiyat (Yedek) Filosu K.lığı (Yarbay Mehmet Ali Ülgen)

Hamidiye Kruvazörü

Mecidiye Kruvazörü

Peyk-i Şevket Kruvazörü

---

[1] Afif Büyüktuğrul, **Cumhuriyet Donanması (1923-1960)**, Deniz Basımevi, İstanbul, 1967, s.59.

Berk-i Satvet Kruvazörü

Taşoz Muhribi

Samsun Muhribi

Basra Muhribi

Denizaltı Filosu K.lığı (Yarbay Şükür Okan)

I İnönü

II. İnönü

Dumlupınar

Sakarya

Mecidiye Kruvazörünün onarımının tamamlanması, İtalyan tersanelerine ısmarlanan 4 muhrip ile 2 denizaltı ve 3 avcı botun 1932 yılında donanmaya katılmasıyla Cumhuriyet Donanması'nın yapılanma süreci tamamlanmış[3], Donanma eğitim donanması kimliğini bırakarak savaş donanması haline gelmiştir[4].

Atatürk '*Yurtta Sulh, Cihan'da Sulh*' şeklinde ifade ettiği barışçı politikasını öncelikle Yavuz zırhlısı olmak üzere tüm donanma ile desteklemiş, donanma '*politik güç*' olarak milli siyasetimize önemli katkılarda bulunmuştur[5].

A YAVUZ ZIRHLISI'NIN FAALİYETLERİ

1930 yılında onarımı tamamlanarak Donanma'ya katılan Yavuz zırhlısı 1930-1950 yılları arasında yoğun bir görev periyodu geçirmiş ve adeta donanmanın lokomotifi olmuştur.

1- Tatbikatlar

30 Haziran-29 Temmuz 1930 tarihleri arasında büyük çapta bir Donanma Tatbikatı yapılmıştır. '*Seyir ve atış tecrübeleri devam eden Yavuz zırhlısı, tatbikatın*

---

[2] Mustafa Hergüner, **Cumhuriyetimizin Başlangıç Yıllarındaki Denizciliğimize İlişkin Bir İnceleme**, İstanbul Deniz Ticaret Odası Yay., İstanbul, 2003, s.53.

[3] Mustafa Hergüner, "Cumhuriyet Donanmasının Yabancı Ülkelere Yaptığı İlk Ziyaretler", **Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi**, 2 (Ağustos 2003), s.41.

[4] Afif Büyüktuğrul, "Türkiye Cumhuriyeti Donanmasının Ellinci Yılı", **Belleten**, Cilt 38, 144-148, Ankara, 1973, s.511.

[5] Hergüner, **a.g.e.**, s.55.

İstanbul safhasına (30 Haziran-02 Temmuz) katılmıştır. Tatbikat dönüşünde Marmara Denizi'nde (İmralı Adası açığı) 31 Temmuz günü zırhlının atış tecrübeleri yapılmış, tecrübelere Başvekil İsmet Paşa da katılmıştır'[6].

Yavuz zırhlısı Donanmaya katıldıktan sonra tüm safhalarına katıldığı ilk tatbikatını Mareşal Fevzi Çakmak ve Harp Akademisi öğrencilerinin de katıldığı *1933 tatbikatı* ile yapmıştır. Harp Filosu (Yavuz zırhlısı ve 4 muhrip), İhtiyat Filosu (4 gemi), Denizaltı Filosu (4 gemi), Mayın Arama Tarama Filotillası (3 gemi). Hücumbot Filosu (3 gemi) ve İntibah mayın gemisinin katıldığı tatbikata, 6 Eylül 1933 tarihinde başlanmış ve tatbikat kapsamında Antalya'ya kadar gidilmiştir[7].

Mareşal Fevzi Çakmak nezaretinde yapılan *1934 Tatbikatı* Çanakkale Boğazı-Gökçeada ve Bozcaada arasında kalan sahada yapılan tatbikata tüm Donanma gemilerinin iştiraki ile yapılmıştır. *Hava Kuvvetlerinin de katıldığı bu tatbikatta iki uçak donanma üzerinde çarpışarak denize düşmüştür. 1935 Tatbikatı da Karadeniz'de tüm donanmanın katılımıyla yapılmıştır*[8].

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Donanma tatbikat maksadıyla Ege denizine ilk defa 1946 yılında çıkmış ve bu tatbikata Harp Filosu (Yavuz zırhlısı ve 4 Muhrip), İhtiyat Filosu (Hamidiye, Mecidiye, Peyk) ve Denizaltı Filosu (3 gemi) katılmıştır[9].

Donanma gemileri *Deniz-Hava işbirliği eğitimlerini* İzmir Müstahkem Mevki Komutanlığının da katılımıyla ilk defa *1947 tatbikatında* yapmıştır. Antalya'ya istinaden planlanan tatbikatın tüm safhalarına gemiler eksiksiz olarak iştirak etmiştir.

Kuşadası'na istinaden planlanan 1948 tatbikatı Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün huzurunda Birinci Ordu ile müşterek olarak Yavuz zırhlısının da katılımı ile icra edilmiştir[10].

1949 tatbikatı Donanma Komutan Vekili Tümamiral Sadık Altıncan'ın komutasında yapıldı. Donanma, Harp Filosu (Yavuz zırhlısı ve 6 Muhrip), Hücum-

---

[6] Hergüner, **a.g.e.**, s.55.
[7] Büyüktuğrul, **a.g.e.**, s.65.
[8] **A.g.e.**, s.66.
[9] **A.g.e.**, s.98.
[10] **A.g.e.**, s.100.

Emniyet Filosu (13 gemi) ve iki denizaltının iştiraki ile İskenderun'a istinaden planlanarak icra edilmiştir[11].

1950 tatbikatı Yavuz zırhlısının katıldığı en son tatbikattır. Zırhlı, bu tatbikat sonrasında bir daha seyir eğitimine katılmamak üzere Gölcük Poyraz Limanına kıçtankara olmuştur[12].

2- Barışı Koruma Görevleri

Lozan antlaşması sonrasında Balkanlarda Yunanistan ve Bulgaristan'ın Türkiye'ye karşı ılımlı bir siyaset takip etmesinde, Yavuz zırhlısı ve yeni kurulan donanmanın etkisi büyüktür. Balkan devletleri arasında bir ittifak kurulmasına öncülük eden Atatürk, özellikle Bulgaristan'ı, Yunanistan ve Romanya'ya karşı saldırıcı emellerinden vazgeçirip Balkan Antantı'na girmesi için 1934 yılında yürüttüğü politikasını Yavuz zırhlısı ve iki muhrip ile desteklemiştir[13].

Bulgaristan'a kara yoluyla giden Başbakan İsmet İnönü'nün Bulgarlar tarafından iyi karşılanmaması üzerine[14] Yavuz zırhlısı, Zafer ve Tınaztepe muhripleri 23 Eylül 1933 günü Varna önüne demirleyerek Bulgaristan'a resmi ziyarette bulunan İnönü'yü alıp İstanbul'a getirmişlerdir[15]. Emekli Tümamiral Asım Şinik bu ziyaret ile ilgili olarak Başbakan İsmet İnönü'nün gemiye çıktıktan sonra anlattıklarını şu sözlerle aktarıyor: "*Konferansta eski antlaşmaya ilaveten lehimize 13 maddenin daha ilavesini istiyorduk. Bulgarlar karşı çıktılar. Zaten Varna'ya geldiğimde de iyi karşılanmamıştım. Bulgarlar yeni teklifleri değil, eski antlaşmanın dahi tadilini istiyorlardı. Ne zaman ki, Yavuz'un topları gümlemeye başladı, ortalık karıştı. O arada bazı evlerin de camları kırıldı. Siyasi durum tamamen tersine döndü ve Bulgarlar bütün isteklerimizi kabul ettiler. Deniz gücünün siyasete bu kadar müessir olduğunun şahidi olmasaydım inanmazdım*"[16].

---

[11] **A.g.e.**, s.127.
[12] **A.g.e.**, s.66
[13] "Göben Nasıl ve Ne Zaman 'Yavuz' Oldu", **Derya**, 28 (Ocak 1970), s.5.
[14] Büyüktuğrul, **a.g.e.**, s.65.
[15] **A.g.e.**,s.67.
[16] **Hürriyet**, 8 Haziran 1973.

3- Şeref Görevleri

Yunanistan Başbakanı E.Venizelos ve eşi Helly kruvazörü ile 26 Ekim 1930 tarihinde İstanbul'a gelmiştir. Sarayburnu önlerinde bulunan Yavuz zırhlısı tarafından Helly kruvazörü 21 pare top atışı ile karşılanmıştır. Bu ziyaret kapsamında '*Türk Hükümeti ile Yunan Hükümet yetkilileri arasında dostluk, tarafsızlık, uzlaşma, ve hakem antlaşması, ikamet, ticaret ve seyrisefain sözleşmesi ile deniz kuvvetlerinin tahdit edilmesi hakkında protokol yapılmıştır*'[17].

Yugoslavya Kralı I. Aleksandr ile Kraliçe Maria, Atatürk'ü ziyaret amacıyla 4 Ekim 1933 tarihinde İstanbul'a Dubrovnik muhribi ile gelmişlerdir. Dubrovnik'in Cumhurbaşkanı Atatürk'ü 21 pare top atışı ile selamlamasına, Yavuz zırhlısı da 21 pare top atışı ile karşılık vermiştir[18].

Cumhuriyetin ilanının onuncu yıl töreninde bulunmak üzere Türkiye'ye gelen *Rus mareşalleri Voroşilof ve Budieni*'nin İzmir'den İstanbul'a Zafer ve Kocatepe refakatindeki vapurla gelişlerinde Yavuz zırhlısı Mareşalleri Dolmabahçe önünde karşılamıştır[19].

İran şahını karşılamak üzere Yavuz zırhlısı ile Hamidiye, Mecidiye kruvazörleri ve 4 muhrip, Dış İşleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'a hamilen 11 Haziran 1934'de İstanbul'dan hareketle Trabzon'a intikal etmiştir. Yavuz, 14 Haziran'da İran şahına hamilen Samsun'a ve Şah'ın Samsun'a çıkışını müteakip diğer gemiler ile birlikte İstanbul'a intikal ederek Dolmabahçe önüne demirlemiştir[20].

3 Eylül 1936 tarihinde Nahlin yatı ile Çanakkale bölgesine gelen *İngiltere Kralı VIII. Edward*, Adatepe ve Kocatepe muhripleri refakatinde İstanbul'a gelmiş ve Haydarpaşa önlerinde Türk donanması tarafından karşılanmıştır. Törende Yavuz zırhlısı İngiltere kralını 21 pare top atışı ile selamlamıştır[21].

---

[17] Hergüner, **a.g.e.**, s.60.
[18] Erol Mütercimler, **Destanlaşan Gemiler**, Kastaş yay., İstanbul, 1987, s.151.
[19] Büyüktuğrul, **a.g.e.**, s.68.
[20] **A.g.e.**, s.68.
[21] **A.g.e.**, s.152.

B DONANMA'NIN MALTA VE YUNANİSTAN'I ZİYARETİ

Donanma Cumhuriyet'in kuruluşundan 13 yıl sonra ilk yurt dışı ziyaretlerini Malta (İngiltere) ve Yunanistan'a yapmıştır. Daha önceki yıllarda savaş gemileri Rusya'ya (1928) ve Bulgaristan'a (1932) gitmişlerse de ziyaretleri bu kadar kapsamlı olmamıştır[22]. İngiliz Donanması'nın 12-20 Ekim 1929 tarihleri arasında Oramiral Sir Frederic Field komutasında[23] yaptığı İstanbul ziyaretlerini iade etmek[24] ve Akdeniz'de varlık göstermek maksadıyla Donanma gemileri 1936 yılında Donanma Komutanı Koramiral Şükür Okan'a hamilen Malta ve Pire Limanlarına ziyarette bulunmuştur[25]. Kuzey Ege'de planlanan tatbikat kapsamında[26] Donanma, Harp Filosu (Yavuz zırhlısı ve 4 muhrip) ve Denizaltı Filosu (Erkin ve 5 denizaltı) ile 16 Kasım 1936'dan itibaren İstanbul'dan ileri harekete geçmiştir. Tatbikata iştirak eden gemiler, *20-26 Kasım 1936 tarihleri arasında Malta, 28 Kasım- 3 Aralık 1936 tarihleri arasında da Pire liman ziyaretinde bulunmuştur*[27].

Donanmanın Pire ziyaretinde Yunan Kralı II. Georgios ve beraberindeki heyet 1 Aralık 1936 tarihinde Yavuz zırhlısını ziyaret etmiştir. *Bu ziyarette Kral'a Türkiye Cumhuriyeti inkılapları ve deniz kuvveti hakkında brifing verilmiştir.* 4 Aralık günü Yunanistan Donanma Komutanı Sakalariu Türk Heyeti'ni kabulünde yaptığı konuşmada *'iki dost millet bu ziyaretlerde daha yakından birbirlerine kaynaşacaklardır. Bu tür münasebetler her sahada ve daha sık yapılmalıdır. Türk Donanmasında gördüğüm disiplin, moral eğitim ve silah gücü yönünden yüksek seviye her türlü takdirin üstündedir. Şu limanda gördüğünüz donanma ve onların komutanı ben, her zaman ve rastlanılan her yerde, Türk Donanma Komutanı Amiral Şükür Okan'ın emrindedir. Türk Amiral istediği emri kendi donanması veya gemisi imiş gibi bizlere verebilir'*[28]. Ziyaretler hitamında Ege Denizi'nde planlanan tatbikat faaliyetleri sonrasında, 4 Aralık 1936'da İzmir'e intikal edilmiştir[29]. Bu ziyaretlerin askeri yönden

---

[22] Hergüner, **a.g.e.**, s.45.
[23] **A.g.e.**, s.51.
[24] **Cumhuriyet**, 11 Eylül 1936.
[25] **Türk Deniz Kuvvetleri**, Dz. K. yay., Ankara, 2003, s.64.
[26] **A.g.m.**, s.151.
[27] Büyüktuğrul, **a.g.e.**, s.76.
[28] **A.g.m.**, s.167.
[29] Mütercimler, **a.g.e.**, s.153.

en önemli sonucu *Donanmamızın Navarin baskınından sonra ilk defa bu sulara kendi gücü ile intikal etmesi olmuştur*[30].

C YAVUZ ZIRHLISI'NIN EN ÖNEMLİ GÖREVİ

Yavuz zırhlısı Atatürk'e son hizmetini, naaş'ını İstanbul'dan İzmit'e kadar taşıyarak yerine getirdi[31]. Ayrıca İstanbul ve Ankara'da yapılan cenaze törenlerine Yavuz zırhlısının Alay Sancağı ile merasim bölüğü de iştirak etmiştir[32].

19 Kasım 1938 Cumartesi günü Atatürk'ün aziz naaş'ının Dolmabahçe Sarayı'ndan ayrılışından itibaren, Sarayburnu'na kadar olan mesafede her beş dakikada bir Yavuz zırhlısından dakika topu atılmıştır. Zafer muhribine 12.42'de nakil olan cenaze, demir yerinde olan Yavuz zırhlısına 13.22'de transfer edilmiştir. Ata'nın aziz naaş'ı gemide yapılan tören sonrasında, 13.40'da kıç güvertedeki 28 cm'lik top namlularının önüne özel olarak yaptırılan katafalka yerleştirilmiştir. 13.14'de 101 pare top atışı başlamış ve 13.50 de tamamlanmıştır. Bu merasime demirli bulunan İngiliz, Sovyet Rus, Alman, Fransız, Yunan, Romen savaş gemileri de 21'er pare top atışı ile iştirak etmişlerdir. Yavuz zırhlısı 15.36'da demir alarak ileri hareket geçmiş, Birleşik Şeref Donanması Türk Donanma Komutanı'nın hazırladığı sıraya göre pruva hattında seyre başlamışlardır[33].

Yavuz zırhlısı hareketten itibaren Darıca'ya kadar her dakika başında matem topları atmış, öteki gemiler de mezestre bayraklarıyla onu izlemişlerdir. Misafir gemiler Darıca önünde Yavuz Zırhlısı'nın sancak bordasından yüksek süratle geçerek Ata'nın naaş'ını selamlamışlar ve refakatten ayrılmışlardır[34]. Yavuz zırhlısı İzmit'e demirledikten sonra Zafer muhribi Zırhlı'ya aborda olmuş ve cenazeyi alarak mayın iskelesine intikal etmiştir. Cenaze, o akşam özel trenle Ankara'ya götürülmüştür[35].

---

[30] **A.g.m.**, s.168.
[31] Osman Öndeş, "Atatürk'ün Deniz Gezileri ve Cumhuriyet Donanması", **Hayat Tarih Mecmuası**, 4 (Nisan 1974), s.73.
[32] Afif Büyüktuğrul, **Osmanlı Deniz Harp Tarihi**, IV, Deniz Basımevi, İstanbul, 1974, s.649.
[33] İbrahim Akkaya, "Yavuz Geliyor Yavuz", **Dz. K. Dergisi**, 535 (Ocak 1987), s.31.
[34] Afif Büyüktuğrul, **Cumhuriyet Donanması (1923-1960)**, Deniz Basımevi, İstanbul, 1967, s.79.
[35] Öndeş, **a.g.m.**, s.75.

D YAVUZ ZIRHLISI'NIN DONANMA'YA DİĞER KATKILARI

30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesinin ağır şartlarına rağmen Bahriye Nezareti'nde görevli üst rütbeli subaylar genç nesli yetiştirmek hususunda büyük anlayış ve gayret göstermişlerdir. Heybeliada'daki Bahriye Mektebi-Deniz Okulu, Gedikli Mızıka Okulu ve Yavuz zırhlısı ile Hamidiye kruvazöründeki Çırak-Gedikli Adayı Okulu en üstün performansla çalışmışlardır. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Donanmanın yeniden yapılanması faaliyetleri kapsamında *asteğmenlerin gemilere atanmasından önce, Yavuz zırhlısında taret (top) ve torpido kursu görmeleri gerekiyordu. Gemide görevli subaylar geminin bakım-tutumu yanında genç subayların eğitilmesini de sağlıyordu. Yavuz zırhlısının eğitim merkezi olarak bu görevi 1950 yılına kadar devam etmiştir*[36].

1930 yılında alınan bir kararla, zırhlının *Yavuz Sultan Selim* olan adı *Yavuz Selim*, 1936 yılında alınan bir kararla da *Yavuz* olarak değiştirilmiştir[37].

II. Dünya savaşı süresince her an hazır durumda bulundurulan Yavuz zırhlısı, Kavaklı iskelesinin hemen önünde kıç tarafı iskeleden 40-50 m. mesafede kalacak şekilde mevkilendirilmiş, beklenmedik bir taarruza karşı emniyeti 5 kulaç derinliğe kadar uzanan tel ağlarla[38] sağlanmıştır[39].

1948'den itibaren Donanma Komutanlığı ve Harp Filosu Komutanlığı karargahları ile Donanma Komutanlığı Askeri Mahkemesi Gölcük'te bulunduğu zamanlarda Yavuz Zırhlısı'nda bulunurdu[40].

Gemi sayısının artmasıyla birlikte Donanma Komutanı Oramiral Mehmet Ali Ülgen tarafından '*Donanma Günü*' tertiplenmesi emredilmiş, bu konuda Yavuz zırhlısı Amiral salonunda yapılan toplantı sonucunda, Preveze Zaferi'nin yıl dönümü olan 27 Eylül günlerinin '*Donanma Günü*' olmasına karar verilmiştir. İlk Donanma Günü 27 Eylül 1948 tarihinde Yavuz zırhlısı, 8 muhrip, 13 mayın tarama gemisi ve 4 denizaltının iştirakiyle yapılmış ve Yavuz zırhlısında büyük bir kokteyl verilmiştir[41].

---

[36] Büyüktuğrul, **a.g.e.**, s.8.
[37] "TCG YAVUZ'un Donanmadan Ayrılma Töreni", **Dz. K. Dergisi**, Cilt 79, 483 (Ekim 1973), s.105.
[38] Bu tertibat uçaklardan atılabilecek torpidolara karşı alınmış bir emniyettir.
[39] Şerafettin Erdem, "Anılarda Gölcük", **Dz. K. Dergisi**, 551 (Kasım 1991), s.36.
[40] Fikret Kayarlar, "Yavuz'dan Anılar", **Dz. K. Dergisi**, 493 (Nisan 1976), s.34.
[41] **A.g.e.**, s.108.

Türkiye'nin 1952 yılında NATO'ya girmesi ile örgütün standartlarına uyularak Donanma'nın sembolü[42] *Yavuz zırhlısına B-70 borda numarası verilmiştir*[43].

E YAVUZ ZIRHLISI'NIN DONANMA'DAN AYRILIŞI

1950 yılında katıldığı son tatbikattan sonra yedek statüsüne alınarak Gölcük yakınlarındaki Kavaklı önündeki şamandıralara bağlanan Yavuz zırhlısı, 14 Ekim 1954'de Gölcük Poyraz rıhtımına alınmıştır. Bundan sonraki günlerde, *Yavuz zırhlısının makinelerinde tadilat yapılması, bu mümkün olmadığı taktirde bir müze olarak muhafazası gündeme gelmiştir. Geminin eski ve imkan-kabiliyetleri itibarıyla zamanın deniz harp nevi ihtiyaçlarını karşılayamaması nedeniyle tadilat yapılmasının gereksiz olacağı değerlendirilmiştir. Müze yapılma teklifi ise; hem bakımının masraflı olması hem de zırhlının başlangıçta asıl sahibi olan Almanlar için tarihi bir değer taşıması göz önüne alınarak Türkiye için maksatsız görülmüştür.* Çünkü Yavuz zırhlısı, Osmanlı'nın I. Dünya Savaşı'na girmesinde büyük rol oynamış ve Osmanlı-Alman ittifakının sürdürülmesinde önemli bir yer tutmuştur. Cumhuriyet döneminde yaptığı görevler ise müze olarak saklanmasını gerektirecek bir özellik taşımıyordu[44]. Bu sebeplerle de müze olarak muhafazası görüşü kısa sürede geçerliliğini yitirdi.

Tarihçi Peter Liddle 1972 yılının Temmuz ayında yaptığı ziyarette Yavuz zırhlısını *"Karaya vurmuş, soluyan bir balina gibi üzüntü verici ölüme terkedilmişliği içinde yine de ihtişamlı"*[45] olarak tanımlamıştı. 1954'den sonraki yıllarda Harp Filosu Komutanı'nın karargahı olarak görev yaparak sonunu bekleyen Yavuz zırhlısı, 40 yıllık hizmetten sonra 1957 yılında hizmet dışına çıkarıldı[46]. Poyraz rıhtımında kıçtan kara olan ve hurda fiyatına *satışını bekleyen Zırhlı'ya ilk olarak 1964 yılında Almanlar talip olmuştu.* Alman uzmanların, Türk heyeti ile birlikte sintinelerine kadar dolaşarak değeri

---

[42] Nahid Çapaner, "Alman ve Osmanlı Donanma Cemiyetleri ile Yavuz'un Hatırası", **Derya**, 40 (Ocak 1971), s.19.
[43] Hasan Ersel, "Yavuz Geliyor Yavuz", **Toplumsal Tarih**, 2 (Nisan 2000), s.33.
[44] Saim Besbelli, "Yavuz Tarih Yapan ve Tarih Açan Gemi ", **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, 52 (Ocak 1972), s.19.
[45] Redmond Mclaughin, **Yavuz'un Kaçışı**, Milliyet yay., İstanbul, 1978, s.221.
[46] Saim Besbelli, "Tarih Yapan Gemi Yavuz", **Derya**, 70 (Temmuz 1973), s.10.

üzerinde karara varmaya çalıştığı Yavuz zırhlısı, bazı formaliteler yüzünden bu yıl satılamamıştır[47].

Hükümet'çe, malzemesinden yararlanılmak üzere Aralık ayı içinde Maliye Bakanlığı tarafından *MKEK'na 19,5 milyona satılan Yavuz zırhlısı 7 Haziran 1973 tarihinde Donanma Komutanlığı'nca düzenlenen törenle parçalanmak üzere Seymen'e götürülmüştür*[48]. Bu tören bahriyeliler için çok hüzünlü olmuştur. Törende, Donanma Komutanı Koramiral Hilmi Fırat *"Yavuz, varlığı ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerinin, özellikle 1930-1938 yılları arasındaki devrede dış siyasetini gerçekleştirme vasıtası olmuştur...Gölcük, kendisini doğuran ve onu bugünkü büyük tersanesiyle önemli bir sanayi merkezine dönüştüren anasını kaybediyor"*[49] sözleriyle, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Kemal Kayacan da *"seni uğurlarken duyduğumuz teessürün tek tesellisi, senin adına layık bir gemiye en kısa zamanda sahip olma ümididir"*[50] diyerek Yavuz zırhlısını yeni mekanı olan Seymen'e uğurluyorlardı.

Bandonun çaldığı İstiklal Marşıyla Yavuz'un kıç gönderindeki Sancak arya edilmiş ve bu sırada geminin eski komutanlarından emekli Tümamiral Necati Özdeniz, emekli Tuğamiral Asım Şinik ve Donanma Komutanı Oramiral Hilmi Fırat Yavuz zırhlısının palamarlarını çözerek, onu *'Deniz Deniz Karadeniz'* ve *'Yavuz Geliyor Yavuz'* marşlarıyla Poyraz Limanı'ndan uğurlamışlardır. Gemilerin çalan düdükleri arasında deniz araçları ve römorkörler tarafından yedeğe alınan 62 yaşındaki Yavuz zırhlısı için bu ebediyete ayrılıştı[51]. *Faal olduğu dönemde 17 kez denizden, 60 kez havadan saldırıya uğrayan, 6 tane 30.5 cm'lik top, 5 mayın ve 2 bomba yarası alan*[52] *şanlı Yavuz zırhlısı Türk Milleti'nin hatıralarında daima dev cüssesine, kudretine layık bir efsane olarak kalacaktı*[53].

---

[47] Talat Özdamar, **"Hizmet Dışı Gemiler Hakkında Birkaç Söz"**, Donanma Dergisi, 79 (Nisan 1966), s.63-64.
[48] "Efsaneleşen Gemi: Yavuz Satıldı", **Derya**, 28 (Ocak 1970), s.4.
[49] Seyfeddin Orhan Çağdaş, "TCG Yavuz Kruvazörümüz Donanmadan Ayrıldı", **Derya**, 70 (Temmuz 1973), s.3.
[50] **Hürriyet**, 8 Haziran 1973.
[51] Çağdaş, **a.g.m.** s.6-7.
[52] Hasan Ersel, **a.g.m.**, s.33.
[53] Necati Zincirkıran, "Şanlı Yavuz'un Ardından", **Günaydın**, 8 Haziran 1973.

TCG YAVUZ'un anısını yaşatmak maksadıyla bir adet 28'lik toplarına ait iki namludan biri ile bir adet pervanesi Beşiktaş Deniz Müzesi'ne, diğer namlusu ile iki pervane ve tonoz demiri Gölcük Deniz Üs'süne konulmuştur. Ayrıca zırhlının pruva direği de Deniz Lisesi Komutanlığı bahçesinde kullanılmaktadır[54].

SAM firmasınca başlanan gemi söküm ve parçalama işlemleri, 20 Şubat 1976 tarihinde DOĞAN firmasınca tamamlanmıştır. *Yavuz zırhlısının parçalanması neticesinde 5.479.310 kg. zırh çeliği, 11.913.940 kg. demir çelik, 178.230 kg. bakır, 503.630 kg. pirinç, 135.410 kg. kablo, 177.520 kg. ahşap malzeme, 640.070 kg. diğer çeşitli metal, 1.567.788 kg çöp elde edilmiştir*[55].

Yavuz zırhlısı, I. Dünya Savaşı tarihinin seyrini değiştirme özelliği dışında halen muhafaza ettiği iki tarihi özelliği daha vardır. Bunlar ; '*Dünya'da havadan bombalanan ilk büyük harp gemisi olması ve dünyada nesli tükenmiş drednot ailesinden en uzun süre hizmette kalmış harp gemisi olmasıdır*'[56].

F ALMANLARIN YAVUZ ZIRHLISI'NI MÜZE YAPMA TEKLİFİ

Türk ve Alman bayrağıyla toplam 62 yıl görev yapan ve 1970'li yıllarda halen yüzme özelliğini koruyabilen son zırhlı olan Yavuz'u, müze yapmak üzere Alman sivil toplum örgütlerince büyük gayret sarf edilmiştir[57].

1973 yılının Ocak ayında Berlin Deniz Müzesinden G. Jochmann, T.C. Bonn Büyükelçiliği'nden Yavuz zırhlısının Almanya'da Türk ve Alman bayraklı bir müze yapılmak üzere kendilerine öncelikle hibe şeklinde verilmesi, bu uygun olmadığı takdirde de satılması talebinde bulunmuştur[58].

Türk Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nca talebe istinaden verilen cevap ile; "*Yavuz gemisi 19.000.000 TL karşılığı bir Devlet Kamu Sektörü olan Makine Kimya Endüstrisi Kurumuna (M.K.E.K.) satılmış bulunmaktadır. Türk Deniz Kuvvetlerinin*

---

[54] **Cumhuriyet Donanması 1923-2000**, Seyir Hidrografi ve Oşinografi Daire Başkanlığı yay., İstanbul, 2000, s.11.
[55] Donanma K.lığı Deniz Tarihi Arşivi, **Raşit Metel Arşivi**, 3, 3/85.
[56] Hacipoğlu, **a.g.e.**, s.113.
[57] **Frankfurter Allgemeine Zeitung**, 29 Haziran 1972.
[58] Donanma K.lığı Deniz Tarihi Arşivi, **Celalettin Eryavuz Arşivi**, 40, 19/40.

münfesih Yavuz gemisi ile hiçbir ilişkisinin kalmadığı, gemi üzerindeki her türlü tasarrufun M.K.E.K.'na ait olduğu" bildirilmiştir[59].

Yavuz zırhlısının parçalanmasından otuz yıl sonra zamanın Başbakan'ı Süleyman Demirel ile yapılan bir söyleşide; "*Yavuz'un kullanılabilirliği tamamen gitmişti. Onun içindir ki hurdaya çıkarılmıştır. Keşke hurdaya çıkarılmasaydı da hatıra olarak muhafaza edilseydi diyebilirsiniz. Bu doğrudur, fakat bu tür şeyler biraz zamana bağlıdır. Bu gün Yavuz'un değerini daha iyi anlıyoruz...*"[60] demiştir.

G YENİ NESİL YAVUZ

1970'den, 1987 tarihine kadar Türk halkı Yavuz'suz kalmıştır. Almanya'da inşa edilen ve 11 Ekim 1987'den itibaren Türk Deniz Kuvvetleri envanterine giren ilk modern fırkateynine Yavuz'un adı verilmiştir. Donanmanın modernizasyonu programı çerçevesinde, MEKO 200 T projesi kapsamında dört kardeş geminin birincisi olan Yavuz Fırkateyn'i, her türlü deniz harekatını etkinlikle icra edebilecek imkan ve kabiliyete sahiptir. Komuta kontrol ve istihbarat toplama olanakları son derece yüksek olup gelişmiş silah ve sistemlere sahiptir. Kısa bir menzil içinde de olsa kendilerine yakın mevkilendirilen dost unsurlara hava şemsiyesi sağlama imkanına sahip olarak bu alanda başlatılan özelliğin öncüsü olmuştur[61]. 1914 yılında Yavuz (Goeben) gemi imkan kabiliyetleri bakımından nasıl Akdeniz'in en üstün gemisi ise, 1987 yılında da TCG YAVUZ zamanının en modern fırkateyni idi.

Aralık 2003 yılına kadar TCG YAVUZ tarafından muhafaza edilen Alman Açık Deniz Filosu Komutanlığı sancağı, tarihi eser niteliği taşıması nedeniyle 26 Aralık 2003 tarihinde Deniz Müzesi/Beşiktaş'a teslim edilmiştir[62].

Türkiye Cumhuriyeti Donanması'nın ana vurucu unsurlarından bir grubunu teşkil eden TCG YAVUZ ve kardeşleri Dünya denizlerinde sancağımızı gururla dalgalandırarak, Türk hak ve menfaatlerini sonsuza kadar korumaya devam edeceklerdir.

---

[59] **A.g.a.**, 40, 19/40.
[60] **Tempo**, 14 Ocak 2003.
[61] "TCG YAVUZ'un Donanmadan Ayrılma Töreni", **Dz. K. Dergisi**, Cilt 79, 483 (Ekim 1973), s.112.
[62] TCG YAVUZ K.lığının 26 Aralık 2003 tarihli yazısı.

SONUÇ

I. Dünya Savaşı'nın akışını değiştiren Yavuz (Goeben)'un savaşın dört yıl sürmesine olan etkisi tartışılmaz bir gerçektir. Balkan Savaşı'ndan mağlup çıkmış, mali, sanayi ve teknoloji potansiyeli yetersiz, askeri yönden hazırlıklarını ancak 1915 ilkbaharında tamamlayabilecek Osmanlı yöneticilerinin I. Dünya Savaşı'nın başlamasından hemen sonra kendilerine sordukları savaşa şimdi mi girmeli ? Şimdi girilecekse hangi tarafta yer almalı?, sorularına da kısa zamanda cevap bulmalarına Yavuz zırhlısının desteği de inkar edilemez ikinci bir gerçektir. 2 Ağustos 1914 tarihinde, yani I. Dünya Savaşının başlangıç tarihinin hemen ertesi günü Meclisin bilgisi dışında Osmanlı-Almanya İttifak Antlaşması imzalamıştı. İttifak Antlaşmasının imzalanmasına öncülük eden Enver Paşa, Almanların savaştan galip çıkacağına olan kesin inancı ile Amiral Souchon'un Yavuz zırhlısı ve Donanma'nın diğer gemileri ile 29 Ekim 1914'te Rus limanlarını bombalamasını desteklemiştir. Bu oldu-bitti ile kendisini savaşın içinde bulan Osmanlı İmparatorluğu çok zor bir dönem geçirmiş ve neticesinde imzalanan Sevr Antlaşması ile kendi sonunu hazırlamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu daha savaş başlamadan gerek her iki kutbun kendi aralarında, gerekse bu kutupların birbirleriyle yaptıkları görüşme ve temaslarla zaten çeşitli nüfuz bölgelerine ayrılmıştı. Bu şartlar altında Osmanlı İmparatorluğu I. Dünya Savaşında tarafsız kalsa dahi büyük bir ihtimalle kendisini parçalanmaktan kurtaramayacaktı.

Bu savaşta Osmanlı İmparatorluğu için Rusların yıllardır ele geçirmeyi planladığı Boğazları almalarını engelleyecek en büyük silah Yavuz Zırhlısı idi. Yavuz Zırhlısı, Rusların döktüğü mayınlar ile aldığı isabetlere rağmen bu görevi kardeşi Midilli (Breslau) ve donanmanın diğer gemileri ile birlikte en iyi şekilde yapmıştır.

Türk ve Alman bayrakları ile 62 yıl hizmette bulunan Yavuz zırhlısı Dünya Deniz Tarihi'nde bir çok ilklere imza atan bir gemidir. Bunlardan birincisi, Yavuz'un dünyada havadan bombalanan ilk büyük harp gemisi olarak kabul edilmesi, diğeri ise

KAYNAKÇA

A- ARŞİVLER

Donanma Komutanlığı Deniz Tarihi Arşivi

1. **Cevat Ülkekul Arşivi.**
2. **Celalettin Eryavuz Arşivi.**
3. **Çoşkun Güngen Arşivi.**
4. **Raşit Metel Arşivi.**
5. **Turhan Özer Arşivi.**
6. Donanma Komutanlığı 2002 Yılı Tarihçesi.
7. TCG YAVUZ K.lığının 26 Aralik 2003 tarihli yazısı.

B- KİTAPLAR

1. AĞAOĞLU, Samet, **Babamın Arkadaşları**, Nebioğlu Yay., İstanbul, t.y.
2. ARMAOĞLU, Fahir, **Siyasi Tarih (1789-1960)**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1973.
3. ARMAOĞLU, Fahir, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, TTK Yay., Ankara, 1997.
4. ARMAOĞLU, Fahir, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Ankara, 1989.
5. AYBARS, Ergün, **İstiklal Mahkemeleri**, Bilgi Yay., İstanbul, 1975.
6. AYBARS, Ergün, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-1**, Ercan Kitabevi, İzmir, 2000.
7. AYDEMİR, Şevket Süreyya, **İkinci Adam**, Cilt I, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1966.
8. BARGUT, Şemsettin, **Birinci Dünya Harbinde ve Kurtuluş Savaşında Türk Deniz Harekatı**, Dz.K.K. Yay., Ankara, 2000.
9. BAYUR, Yusuf Hikmet, **Türk İnkılabı Tarihi**, Cilt 2, TTK Yay., Ankara, 1951.
10. BAYUR, Yusuf Hikmet, **Türk İnkılabı Tarihi**, Cilt 3, TTK Yay., Ankara, 1983.
11. **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, Cilt 8, Genkur Yay.,Ankara, 1976.

12. BÜYÜKTUĞRUL, Afif, **Cumhuriyet Donanması (1923-1960)**, Deniz Basımevi, İstanbul, 1967.
13. BÜYÜKTUĞRUL, Afif, **Osmanlı Deniz Harp Tarihi**, Cilt 4, Deniz Basımevi, İstanbul, 1974.
14. BÜYÜKTUĞRUL, Afif, **Osmanlı Donanması Harp Tarihi ve Cumhuriyet Donanması**, Cilt 3, Deniz Basımevi, İstanbul, 1983.
15. BÜYÜKTUĞRUL, Afif, **Osmanlı Donanması Harp Tarihi ve Cumhuriyet Donanması**, Cilt 4, Deniz Basımevi, İstanbul, 1984.
16. CEMAL, Behçet, **Hatıralar**, Selek Yay., b.y., 1959.
17. ÇOKER, Fahri, **Bahriyemizin Yakın Tarihinden Kesitler**, Deniz Kuvvetleri Yay., Ankara, 1994.
18. EROĞLU, Hamza, **Türk İnkılap Tarihi**, Savaş Yay., Ankara, 1990.
19. GENCER, Ali İhsan, **Bahriyede Yapılan Islahat Hareketleri ve Bahriye Nezaretinin Kuruluşu**, TTK Yay., Ankara, 2001.
20. FROMKIN, David, **Barışa Son Veren Barış**, Sabah Kitapları, İstanbul, 1993.
21. GÜLEN, Nejat, **Şanlı Bahriye**, Kastaş Yay., İstanbul, 2001.
22. HACİPOĞLU, Doğan, **Osmanlı İmparatorluğunun 1. Dünya Harbine Girişi**, Deniz Matbaası, İstanbul, 2000.
23. HERGÜNER, Mustafa, **Cumhuriyetimizin Başlangıç Yıllarındaki Denizciliğimize İlişkin Bir İnceleme**, İstanbul Deniz Ticaret Odası Yay., İstanbul, 2003.
24. HÜNER, Hans, **İki Bayrak Altında**, Deniz Bas., İstanbul, 1976.
25. KARAL, Enver Ziya, **Birinci Cihan Harbinden Lozan Muahedesine Kadar Türkiye'nin Siyasi Olayları**, Yeni Türkiye Yay., İstanbul, 1959.
26. KARAL, Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi**, Cilt 7, T.T.K. Yay., Ankara, 1983.
27. KARAL, Enver Ziya , **Osmanlı Tarihi**, Cilt 8, T.T.K. Yay., Ankara, 1983.
28. KILIÇALİ, **İstiklal Mahkemesi Hatıraları**, Yenigün Yay., b.y., 1997.
29. KOCATÜRK, Utkan, **Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi 1918-1938**, TTK Bas., Ankara, 1988.
30. KRAUS, Th. – DÖNİTZ, Karl, **Şanlı Yavuz ve Midilli**, Demir Yay., İstanbul, 1974.

31. KURAT, Akdes Nimet, **Türkiye ve Rusya**, Ankara Üniversitesi Yay., Ankara, 1970.
32. KUTAY, Cemal, **Yüzyılımızda Bir İnsanımız**, Cilt 3, Kazancı Tic. A.Ş., İstanbul, 1992.
33. KUTAY, Cemal, **Yüzyılımızda Bir İnsanımız**, Cilt 4, Kazancı Tic. A.Ş., İstanbul, 1992.
34. LANGENSİEPEN, Bernd & GÜLERYÜZ, Ahmet, **1828-1923 Osmanlı Donanması**, Denizler Kitabevi, İstanbul, t.y.
35. LUDWİG, Emil, **Yavuz ve Midilli'nin Yolculuğu**, Burçak Yay., İstanbul, 1968.
36. MAKELA, Matti E., **Auf Den Spuren Der Goeben**, b.y., Münih, 1979.
37. MCLAUGHİN, Redmond, **Yavuz'un Kaçışı**, Milliyet Yay., İstanbul, 1978.
38. MÜTERCİMLER, Erol, **Destanlaşan Gemiler**, Kastaş Yay., İstanbul, 1987.
39. MÜTERCİMLER, Erol, **İmparatorluğun Çöküşüne Denizden Bakış**, Toplumsal Dönüşüm Yay., İstanbul, 2003.
40. MÜTERCİMLER, Erol, **Kurtuluş Savaşına Denizden Gelen Destek ve Kuvayı Milliye Donanması**, Alfa Yay., İstanbul, 2003.
41. ORHAN, M. Celaleddin, **Bir Bahriyelinin Anıları**, Kastaş Yay., İstanbul, 2001.
42. ORTAYLI, İlber, **Osmanlı İmparatorluğundaki Alman Nüfuzu**, Kaynak Yay., İstanbul, 1983.
43. ÖKE, Mim Kemal – MÜTERCİMLER, Erol, **Sultan Osman**, e Yay., İstanbul, 1991.
44. ÖZÇELİK, Selahittin, **Donanma-yı Osmanı Muvanet-i Milliye Cemiyeti**, TTK Yay., Ankara, 2000.
45. ÖZGÜLDÜR, Yavuz, **Türk-Alman İlişkileri**, ATASE Yay., Ankara, 1993.
46. PALMER, Alan, **Son Üç Yüz Yıl Osmanlı İmparatorluğu (Bir Çöküşün Tarihi)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul, 2003.
47. PARLAK, Türkmen, **Yunan Ege'ye Nasıl Geldi**, İzmir Sosyal Hizmetler Vakfı Kültür Yay., İzmir, 1982.
48. RENOUVİN, Pierre, **Birinci Dünya Savaşı Tarihi (1914-1918)**, Cilt 1, Altın Kitaplar Yay., İstanbul, 1977.

49. ROTHMANN, Lothar, **Berlin-Bağdat Alman Emperyalizminin Türkiye'ye Girişi**, Belge Yay., İstanbul, 1982.
50. SANÇAR, Nejdet , **İsmet İnönü İle Hesaplaşma**, Afşin Yay., Ankara,1973.
51. SANDER, Oral, **Siyasi Tarih**, İmge Kitabevi, Ankara,1997
52. **Türk Deniz Kuvvetleri**, Deniz Kuvvetleri Yay., Ankara, 2003.
53. **Türk Parlemento Tarihi**, TBMM III. Dönem (1927-1931), Cilt 1, Ankara, 1923
54. **Türkiye'nin 42 Hükümeti**, Başbakanlık Bas., Ankara, 1973.
55. UÇAROL, Rıfat, **Siyasi Tarih (1789-1994)**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995.
56. ÜNAL, Tahsin, **Türk Siyasi Tarihi**, Berikan Yay., Ankara, 2001.
57. YALÇIN, Soner, **Teşkilatın İki Silahşoru**, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2001.
58. YILMAZ, Veli, **Siyasi Tarih**, Harp Akademileri Komutanlığı Yay., İstanbul, 1998.
59. **I. Dünya Harbinde Türk Harbi (Osmanlı İmparatorluğunun Siyasi ve Askeri Hazırlıkları ve Harbe Girişi)**, Cilt 1, Genkur Yay., Ankara, 1970.

C- MAKALELER

1. AKBAY, Cemal, "Birinci Dünya Harbi'nde Türkiye'yi Harbe Sürükleyen Karadeniz Olayı", **Askeri Tarih Bülteni**, 25 (Ağustos 1988), s.37-63.
2. AKKAYA, İbrahim, "Yavuz Geliyor Yavuz", **Deniz Kuvvetleri Dergisi**, 535 (Ocak 1987), s.25-84.
3. ALTUN, Mehmet, "Havuz-Yavuz Olayı", **Toplumsal Tarih**, 110 (Mart 2003), s.34-35.
4. AVCI, Sinan, "Goeben (Yavuz) Breslau (Midilli)", **Deniz Kuvvetleri Dergisi**, 579 (Kasım 2000), s.104-113.
5. BAYKARA, Tuncer, "Birinci Dünya Savaşına Girişin Psikolojik Sebepleri", **Dördüncü Askeri Tarih Semineri Bildirileri** (1989), s.360-367
6. BERCHEM, Beda Von, "Goben'le Breslau'ın Kurtulmasında Avusturya Donanmasının Rolü", **Deniz Mecmuası**, Cilt 44, 326 (Teşrini Evvel 1932), s.187-197.
7. BESBELLİ, Saim, "Meşrutiyet Donanması", **Donanma Dergisi**, 437 (Nisan 1962), s.67-108.

8. BESBELLİ, Saim, "Tarih Yapan Gemi Yavuz", **Derya**, 70 (Temmuz 1973), s.10-11.
9. BESBELLİ, Saim, " Yavuz Tarih Yapan ve Tarih Açan Gemi ", **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, 52 (Ocak 1972), s.17-19.
10. BESBELLİ, Saim, "Tarihte Türk Donanma Cemiyeti", **Derya**, 22 (Temmuz 1963).
11. BÜYÜKTUĞRUL, Afif, "Türkiye Cumhuriyeti Donanmasının Ellinci Yılı", **Belleten**, Cilt 38, 144-148, Ankara, 1973, s.497-535.
12. ÇAĞDAŞ, Seyfeddin Orhan, "TCG Yavuz Kruvazörümüz Donanmadan Ayrıldı", **Derya**, 70 (Temmuz 1973), s.3-6.
13. ÇAPANER, Nahid, "Alman ve Osmanlı Donanma Cemiyetleri ile Yavuz'un Hatırası", **Derya**, 40 (Ocak 1971), s.28-41.
14. "Efsaneleşen Gemi: Yavuz Satıldı", **Derya**, 28 (Ocak 1970), s.4.
15. EİCKHOFF, E., " Bir Alman Tarihçisi Gözüyle Osmanlı Donanması", **Deniz Kuvvetleri Dergisi**, 557 (Temmuz 1993).
16. EMİR, Ali Haydar, "İmroz Baskını", **Askeri Tarih Bülteni**, 53 (Ağustos 2002), s.193-208.
17. ERDEM, Şerafettin, "Yavuz ve Midilli'nin İmroz Harekatı", **Deniz Kuvvetleri Dergisi**, 554 (Kasım 1992), s.21-36.
18. ERDEM, Şerafettin, "Anılarda Gölcük", **Deniz Kuvvetleri Dergisi**, 551 (Kasım 1991), s.28-40.
19. ERDEM, Şerafettin, "Birinci Cihan Harbine Nasıl Girdik", **Deniz Kuvvetleri Dergisi**, 554 (Kasım 1992), s.3-20.
20. ERSEL, Hasan, "Yavuz Geliyor Yavuz", **Toplumsal Tarih**, 2 (Nisan 2000), s.4-5.
21. "Göben Nasıl ve Ne Zaman 'Yavuz' Oldu", **Derya**, 28 (Ocak 1970).
22. GÜNGEN, Coşkun, "Bahriye Vekaleti", **Deniz Kuvvetleri Dergisi**, 531 (Ekim 1985- Ocak 1986), s.23-27.
23. GÜVENÇ, Serhat, "Yabancı Arşivlere Göre Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türk Deniz Kuvvetleri", **Donanma Komutanlığı Deniz Harp Tarihi Semineri Bildirileri** (Şubat 2003).
24. HALAÇOĞLU, Ahmet, "Birinci Dünya Savaşında Türk Donanması ve Çanakkale Deniz Operasyonları", **Askeri Tarih Bülteni**, (Ağustos 1988).

25. HERGÜNER, Mustafa, "Cumhuriyet Donanmasının Yabancı Ülkelere Yaptığı İlk Ziyaretler", **Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi**, 2 (Ağustos 2003), s.145-169.
26. HUMBLE, Richard "Goeben'in kaçışı ve Türkiye Savaşta", **20. Yüzyıl Tarihi**, Cilt I (1970), s.345-371.
27. HÜSEYİN SAMİ, "Büyük Harbin Son Senesinde Yavuz ve Midilli", **Deniz Mecmuası**, 310 (Teşrini Evvel 1928), s.47-62.
28. HÜSEYİN SAMİ, "Yavuz'un Çanakkale'den ilk Defa Geçişi", **Risale-i Mevkute-i Bahriye**, Cilt 6, 2 (Kanuni Evvel 1928).
29. IŞIN, Bülent, "Bir Posta Kartı ve Üç Bombardıman", **Deniz Kuvvetleri Dergisi**, 557 (Temmuz 1993), s.34-39.
30. IŞIN, Bülent, "İstiklal Savaşında Türk Bahriyesi", Deniz Kuvvetleri Dergisi, 551 (Mart 1992), s.69-82.
31. İNCİ, Tevfik, "Yavuz ile Midilli Kruvazörünü Nasıl Aldık ve Birinci Dünya Harbine Nasıl Girdik", **Resimli Tarih Mecmuası**, Cilt 3, 35 (Kasım 1952), s.1856-1859.
32. İZZET, Afif, "Akdeniz'de Yavuz ve Midilli", **Deniz Mecmuası**, Cilt 46, 333 (1 Temmuz 1934), s.313-328.
33. KAYARLAR, Fikret, "Yavuz'dan Anılar", **Deniz Kuvvetleri Dergisi**, 493 (Nisan 1976), s.33-40.
34. KANDEMİR, Feridun, "Yavuz-Havuz Davası", **Resimli Tarih Mecmuası**, Cilt 5, 58 (Ekim 1954), s.3408-3415.
35. NESİN, Aziz, "Namık Kemal'in Siyasal Yazıları", **Tarih ve Toplum**, 18 (Haziran 1985).
36. NOYAN, Bahri S., "Sultan Osman ve Reşadiye Drednotları", **Hayat Tarih Mecmuası**, 5 (Haziran 1969), s.31-36.
37. NOYAN, Bahri S., "Birinci Dünya Harbinden Evvel Türk Bahriyesi", Hayat Tarih Mecmuası, Cilt 1, 5 (1 Mayıs 1976), s.38-41.
38. ONAN, A.Rıza, "Yavuz ve Satışı", **Deniz Dergisi**, Cilt 11, 126 (Eylül 1965), s.8-9.
39. ONAN, A.Rıza, "Yavuz ve Satışı", **Deniz Dergisi**, Cilt 11, 128 (Kasım 1965), s.14-17.
40. ONAN, A.Rıza, "Yavuz ve Satışı", **Deniz Dergisi**, Cilt 11, 129 (Aralık 1965), s.18-19.

41. ÖNDEŞ, Osman, "Donanma Cemiyeti", **Hayat Tarih Mecmuası**, Cilt 1, 6 (Temmuz 1966), s.27-31.
42. ÖNDEŞ, Osman, "Drednot Savaşı", **Hayat Tarih Mecmuası**, Cilt 1, 2 (1 Şubat 1976), s.78-83.
43. ÖNDEŞ, Osman, "Niçin Şanlı Yavuz", **Hayat Tarih Mecmuası**, Cilt 1, 3 (Mart 1967).
44. ÖNDEŞ, Osman, "Atatürk'ün Deniz Gezileri ve Cumhuriyet Donanması", **Hayat Tarih Mecmuası**, 4 (Nisan 1974), s.70-76.
45. ÖZÇELİK, Selahittin, "Birinci Dünya Savaşı Öncesinde ve Savaş Yıllarında Donanma Cemiyetinin Türk Denizciliğine Katkıları", **Beşinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri-II** (1997), s.453-467.
46. ÖZDAMAR, Talat, "Hizmet Dışı Gemiler Hakkında Birkaç Söz", **Donanma Dergisi**, 79 (Nisan 1966).
47. SOUCHON, Wilhelm, "Yavuz ve Midilli", **Risale-i Mevkute-i Bahriye**, VIII, t.y.
48. ŞAHİN, Sinan, "Kurtuluş Savaşında Türk Bahriyesinin Deniz Harekat ve Faaliyetleri", **Beşinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri-I** (1996), s.422-438.
49. ŞEN, Yunus, "Yavuz-Havuz Olayı", **Popüler Tarih**, (Haziran 2001), s.38-41
50. "TCG YAVUZ'un Donanmadan Ayrılma Töreni", **Deniz Kuvvetleri Dergisi**, Cilt 79, 483 (Ekim 1973), s.1-29.
51. TOPRAK, Zafer, "Balkan Harbi, Averof Zırhlısı ve Osmanlı Kimliği", **Donanma K.lığı 1nci Deniz Harp Tarihi Semineri**, 2003, s.1-5.
52. TUCHMAN, Barbara,"Yavuz ve Midilli'nin İstanbul'a Gelişi ve Bu Gelişin Doğurduğu Sonuçlar", **Donanma Dergisi**, Cilt 78, 451 (Ekim 1965), s.105-126.
53. ÜNLÜ, Rasim, "Birinci Dünya Harbinden Önce Cumhuriyetin Kuruluşundan Sonra Türk Bahriyesinin Yeniden Organizasyonu ve Deniz Kuvvetleri K.lığının Oluşumu ve Askeri Sonuçları (1923-1949 Arası)", **Beşinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri-II** (1977), s.163-172.
54. YAVUZ, Celalettin, "Birinci Dünya Harbi Sırasında Osmanlı ve Alman Deniz Subayları İlişkileri", **Yedinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri I** (2000), s.225-253.
55. "Yüzer Havuz Kuru Havuz", **Derya**, 45 (Haziran 1971). s.5-6.

56. ZİNCİRKIRAN, Necati, "Şanlı Yavuz'un Ardından", **Günaydın**, 8 Haziran 1973, s.9.

D- SÜRELİ YAYINLAR

GAZETELER

1. Cumhuriyet (1927, 1928, 1936)
2. Frankfurter Allgemeine Zeitung (1972)
3. Günaydın (1973)
4. Hürriyet (1973)
5. İkdam (1918)
6. Milliyet (1951, 1952)
7. Tanin (1914)

DERGİLER

1. Belgelerle Türk Tarihi Dergisi (1972, 1988)
2. Belleten (1973)
3. Deniz Dergisi (1965)
4. Deniz Kuvvetleri Dergisi (1976, 1985-1987, 1991-1993, 2000)
5. Deniz Mecmuası (1928, 1932,)
6. Derya (1963, 1970, 1971, 1973)
7. Donanma Dergisi (1962, 1965, 1966)
8. Hayat Tarih Mecmuası (1966, 1967, 1969, 1974, 1976)
9. Popüler Tarih (2001)
10. Risale-i Mevkute-i Bahriye (1928)
11. Resimli Tarih Mecmuası (1952, 1954)
12. Tarih ve Toplum (1985)
13. Tempo (2003)
14. Toplumsal Tarih (2000, 2003)

E- İNTERNET SİTELERİ

1. www.donanma.dzkk.tsk.

DENİZCİLİK TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ[1]

ABORDA	Bir teknenin diğerine veya bir iskeleye yanaşması.
ALARGA	Açıkta demektir. [Alargada bekle, alarga dur][İtalyanca largo]alargaya çıkmak, [açığa çıkmak].
ALAY SANCAĞI	İşaret sancakları ile donatılmaya, alay sancaklarının çekilmesi denir.
ANA GÜVERTE	Geminin veya teknenin üzerinde yürünen en üstteki güvertesi
ANA OMURGA	Postaların bağlandığı, baştan kıça kadar uzanan ağaç / demir kısım.
ARİYA	Yelkenin, sancağın veya çubukların aşağıya indirilmesi [Ariya sancak, ariya kürek].
AVARA	Gemi, bot veya teknenin yanaşık olduğu yerden ayrılması [Avara etmek].
BAŞ BODOSLAMA	Omurganın baş tarafından teknenin başını meydana getirmek için yukarı istikamete doğru konulan ağaç parçası.
BAŞTANKARA ETMEK	Tekneyi bir sahile veya kumsala baş taraftan oturtmak veya yanaştırmak.
BAŞÜSTÜ	Bir botun baş tarafında oturulabilecek ve ayakta durulabilecek platform.
BORDA	Su kesiminden yukarıda kalan kısım.
ÇIMARİVA	Personelin tekne boyunca yan yana selamlama için dizilmesi.
DABILBATIM	Gemilerin karinası yırtıldığında teknenin su almaması için

[1] www.donanma.dzkk.tsk.

	postaların iç tarafına ikinci bir kaplama konur ki, bu iki kaplama arasına double-bottom denir. Bu bölüm safra ve yakıt deposu olarak da kullanılır.
DÜMEN	Gemiyi istenilen yöne çevirmek için saç veya tahtadan yapılmış olup kıç tarafa monte edilen yelpaze şeklindeki bir parça.
FİLİKA	Savaş gemilerindeki kürekli veya yelkenli tekneler.
FORA ETMEK	Bir yere bağlanmış olan halatın oradan çıkartılması [Sivil denizcilikte: MOLA]
FUNDO (FUNDA)	Demirlemek için verilen komut.
GÜVERTE	Gemilerde ve teknelerde baştan kıça kadar döşenmiş tahta veya madeni platform döşeme.
GÜVERTE HATTI	Güvertenin bordadaki izdüşümü.
HALAT	Bitkisel sentetik veya çelikten yapılmış ve bükümlenerek çeşitli kollarda birbirlerine sarılmış, bükülmeye ve çekmeye uygun urgan.
IRGAT	Demir almada, halatları dolayıp gemiyi yanaştırmada veya karaya çekmede kullanılan, hidrolik, elektrikli, stimli veya insan kuvvetiyle çalıştırılan yatay veya dikey mekanizma [Yatay ve manivela kuvvetiyle çalıştırılanlar = bocurgat]
İSKANDİL	Denizin derinliğini ölçmek.
İSKELE	Teknenin sol yarısı veya gemiye girip çıkmak için kullanılan sürme veya inip kalkan merdiven.
KARİNA	Bir teknenin su altında kalan ıslak kısmı (dış kısmı).
KEMERE	Güvertenin döşenebilmesi için posta uçlarını birleştiren enine (omurgaya dik) konan kısımlardır. (yarım olanına ÖKSÜZ KEMERE denir).
KERTERİZ	Herhangi bir maddenin bir tekneden olan yönünü mıknatısı

	veya cayro pusla ile tayin etmek veya ölçmek.
KIBLE	Güney.
KIÇ	Teknenin geri tarafı.
KOÇ BOYNUZU	Baş ve kıç omuzluklar ile mataforaların üzerinde bulunan ve halat volta etmek için kullanılan boynuz şeklinde iki kulaklı madenler.
KÖRKAPAK	Lumbuzları içerden kapayan demir kapak.
LOKMA	Zincirin baklalarının ortasına takviye için konmuş parça.
LUMBAR AĞIZI	Gemilere girip çıkılan bordada açılan dört köşe kapak.
LUMBUZ	Gemideki pencerelere verilen isim.
MANİKA	Bir teknenin alt kısımlarına güverteden aşağıya doğru havalandırma için konulan geniş boru.
MAPA	Sabit halka.
MATAFORA	Teknelerde veya sahilde filika veya botların asılabilmesi için uçlarında palanga bulunan aygıt.
MAYNA ETMEK	Aşağı indirmek (ağır ağır).
MEZESTRE	Bayrak veya sancağı yarıya kadar indirmek.
MİL [Deniz Mili]	Denizdeki uzunluk ölçüsü. (6080 feet = 1852 mt)
NETA	Muntazam, düzgün, tertipli veya emniyetli anlamına gelir.
OMURGA	Bir teknenin postalarının üzerine oturtulup bağlandığı ve baştan kıça kadar devam ettiği ağaç/madeni parçalardır. Genellikle küçük teknelerde yekpare olur.
PALAMAR	Gemilerin rıhtıma veya iskeleye bağlanmasında halattan daha kalın yomalara verilen isim.
PALANGA	Bir halat ve en az iki makaradan oluşan kaldırma mekanizması.

PRUVA	Bir teknenin ön tarafından ileri istikameti.
PRUVA DİREĞİ	Birden çok direkli teknede pruva tarafındaki ilk direk.
PUNTEL	Güvertenin kuvvetlendirilmesi için alttan dikine konan destek veya güverte üzerindeki vardevelaları tutmak için güverteye dik olarak konulan demir çubuklar.
SANCAK	Bayrak veya teknenin sağ yarısı, sağ tarafı.
SANCAK ALABANDA	Dümenin sancak tarafa doğru en çok basılabilmesi için verilen emir.
SAVLO	Sancak çekmek için kullanılan 1,5 burgatalık ince halat
SİNTİNE	Bir teknenin su altında kalan ıslak kısmının iç tarafıdır.
SİS İŞARETİ	Siste seyir halindeki gemilerin birbirlerine durumlarını belirtmek üzere düdükle verdikleri işaret.
SİS KAMPANASI	Demirde veya şamandırada yatan gemilerin siste mevkilerini belirtmek için çaldıkları kampana.
ŞAPKA	Direklerin üst uçlarına geçirilmiş yuvarlak tabla.
ŞEYTAN ÇARMIHI	İki halat arasına ağaç basamaklarla yapılan bordadan sarkıtılan merdiven.
TENTE	Güverteyi yağmur ve güneşten korumak için güverte üzerine açılan branda veya başka bir malzemeden yapılmış örtü.
TOKA ETMEK	Bir şeyi yerine kadar kaldırmak [Sancak toka etmek, işaret toka].
USTURMAÇA	Bir birinin üzerine veya rıhtıma yanaşan teknelerin bordalarının göçmemesi veya boyalarının bozulmaması için araya koydukları ağaç, lastik, plastik veya halatlardan yapılmış olan, balon, silindir biçimindeki yastık.
VARİL	Mancana büyüklüğündeki madeni fıçı.
VİNÇ	Gemiye yük alıp vermede kullanılan, ambar ağızlarına yakın

	olarak konulmuş hidrolik - elektrik veya stimle çalışan makineler.
VİRA	Vidayı, cıvatayı, ırgat veya vinci çevirmek, sarma yönünde verilen komut.
YAKAMOZ	Su içinde ışık biriktirebilen tek hücrelilerin toplam yansıma halinde ışıldaması.
YEKE	Dümen başına takılıp dümenin istenilen tarafa basılması için kullanılan demir veya ağaçtan yapılmış kol.
ZIRH GÜVERTE	Eski zırhlı harp gemilerinde mermilerin delip geçmemesi için konan çelik güverte.

EKLER

EK-1 TCG YAVUZ (SMS GOEBEN) Teknik Özellikleri

EK-2 MİDİLLİ (SMS BRESLAU) Teknik Özellikleri

EK-3 SMS GOEBEN'in YAVUZ SULTAN SELİM Olarak Osmanlı Donanmasına Devir-Teslim Protokolü

EK-4 Amiral Souchon'a Donanma Birinci Komutanlığı'na Atandığına Dair Bahriye Nezareti'nin Yazısı

EK-5 Donanma Komutanlığı'nın Rus Limanlarına Yapılacak Taarruzu Hakkındaki Harekât Emri.

EK-6 Bahriye Nezareti'nin Gemi Komutanlarına Kişiye Özel Emri

EK-7 Çanakkale Boğazı Girişinde Bekleyen İngiliz Gemilerine YAVUZ ve MİDİLLİ'nin Satın Alındığını Bildiren Mesaj

EK-8 GOEBEN-YAVUZ Komutanları

EK-9 I. Dünya Savaşı'nda ve Cumhuriyet'te Yavuz

EK-10 Resimlerle MİDİLLİ

EK-11 Diğer Resim ve Krokiler

EK – 1

TCG YAVUZ (SMS GOEBEN) TEKNİK ÖZELLİKLERİ[1]

Tipi	:	Muharebe Kruvazörü
İnşa Yeri	:	Hamburg-Blohm Und Voss
Kızağa Alınma	:	19 Ağustos 1909
Kızaktan indirilme	:	28 Mart 1911
Hizmete Alınma	:	02 Temmuz 1912
Boyu	:	186 Metre
Eni	:	29,5 Metre
Draftı	:	25400 ton azami ağırlıkta 8,98m 22979 ton normal ağırlıkta 8,20m.
Tam Yük Tonajı	:	23,580 Ton
Makine Gücü	:	85.000 HP
Azami Sürat	:	27.8 Mil
Direk başı Yüksekliği	:	43 Metre
Pervane	:	4 (3 kanatlı bronz)
Baca Adedi	:	2 Adet
Zırh Kalınlığı	:	Güvertede 25-50 mm. Kumanda Kulesi 250 mm. Borda Zırhları 130-270 mm. Ağır Taretleri 150-230 mm.

[1] **TCG YAVUZ'un Donanmadan Ayrılma Töreni,** Dz.K.Dergisi, 483 (Ekim 1973), s.23.

Yakıt Kapasitesi	:	3100 Ton Kömür 200 Ton Mazot 7.5 Ton Benzin
Su Kapasitesi	:	Kazan Suyu 552 Ton Kullanma Suyu 365 Ton İçme Suyu 87 Ton[2]
Seyir Siası[3]	:	1360 mil (azami süratte) 3600 mil (iktisadi süratte)
Vasıtaları	:	1 Adet Amiral Motoru 1 Adet Komutan Motoru 2 Adet İşkampavya 3 Adet İstimbot 2 Adet 7 çifte bot
Bölme Adedi	:	15 Bölme (su geçirmez)
Güverte Adedi	:	7 Adet
Silahları	:	10 Adet 28/50 cm.lik 1/50 Top (Azami menzil 23700m.) 12 Adet 15 cm.lik 1/45 Top (Azami menzil 13500m.) 8 Adet 7,62/45 cm.lik Top (Azami menzil 11430m S/Ü, Hava 9500m) 8 Adet 40/39 mm.lik vikers Top (Azami menzil S/Ü 6100m, Hava 4100m) 18 Adet 40/56 mm.lik Top (Azami menz. S/Ü 11250m, Hava 8000m) 24 Adet 20 mm.lik Orligon Top (Azami menz. S/Ü 3800Yd, Hava 2000Yd) 2 Adet Denizaltı Torpido Kovanı (1300 kg.)

[2] Aynı zamanda gemide deniz suyunu içme suyuna çeviren evoprayter mevcuttur.
[3] Kömür almaksızın seyir yapabileceği azami mesafe.

Mermi Ağırlıkları	:	28/50 top mermisi 302 kg.
		15'lik top mermisi 45 kg.
Sis Cihazları	:	2 adet İsveç tipi[4]
Personel	:	43 Subay, 1010 Personel

[4] Sis müddeti 6 dakikadır.

EK – 2

MİDİLLİ(SMS BRESLAU) TEKNİK ÖZELLİKLERİ [1]

Tipi	:	Küçük Muharebe Kruvazörü
İnşa Tersanesi	:	VULCAN Tersanesi
Kızaktan İndiriliş Tarihi	:	16 Mayıs 1911
Uzunluğu	:	136 Metre
Eni	:	13.30 Metre
Tam Yük Tonajı	:	5587 Ton
Makine Gücü	:	30.000 HP
Sürati	:	28 Deniz Mili
Baca Adedi	:	4 Adet
Silahları	:	12 Adet 10,5/45 Top 4 Adet Makineli Tüfek 1 Adet Filika Top 2 Adet Torpido Kovanı
Personeli	:	373 Kişi

[1] Sinan Avcı, **"Goeben (Yavuz) Breslau (Midilli)"**, Deniz Kuvvetleri Dergisi, 579 (Kasım 2000).

EK - 3

SMS GOEBEN'İN YAVUZ SULTAN SELİM OLARAK OSMANLI DONANMASINA DEVİR-TESLİM PROTOKOLÜ[1]

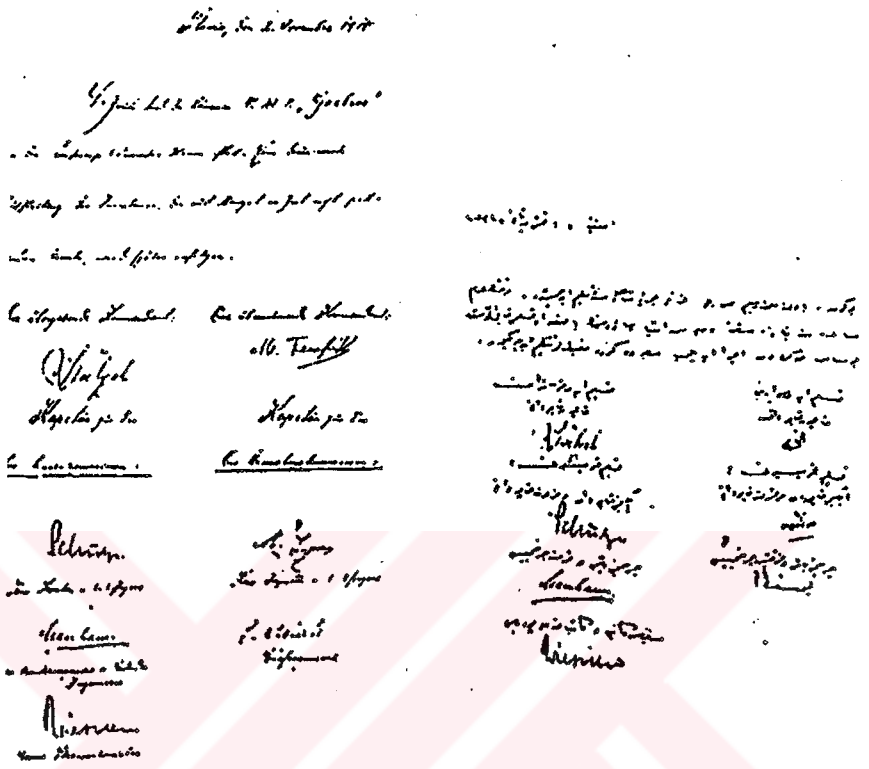

İstinye 2 Teşrinisani 1334

Bugün Yavuz Sultan Selim Sefineyi Humayunu Osmanlı Bahriyeyi şahanesine teslim edilmiştir. Vaktin ademi müsadesine binaen sefine demirbaş eşya vesairesinin biltadat teslimi kabil olmamıştır. Bu muamele sonradan icra edilip mevcuda göre mazbatalar tanzim edilecektir.

Teslim Eden Komutan Kalyon Kaptanı Stölzel	Teslim Alan Süvari Kalyon Kaptanı Tevfik
Çarkçıbaşı ve Fırkateyn Çarkçısı Manhaupt	Çarkçıbaşı ve Fırkateyn Çarkçısı Yusuf
Teslim Komisyonu İkinci Kaptan ve Fırkateyn Kaptanı Schütze	Teslim Komisyonu İkinci Kaptan ve Fırkateyn Kaptanı M. Ziya

Sefine Katibi ve Katibi adli
Yüzbaşı Wiesner

[1] Donanma Komutanlığı Deniz Tarihi Arşivi, **Turhan Özer Arşivi**, 2, 2/12.

EK – 4

AMİRAL SOUCHON'A DONANMA BİRİNCİ KOMUTANLIĞI'NA ATANDIĞINA DAİR BAHRİYE NEZARETİ'NİN YAZISI[1]

Bahriye Nezareti
Birinci Daire
Donanmayı Hümayun Birinci Komutanlığı'na

Osmanlı Donanması Birinci Komutanlığına atandınız. Kurmay heyetinizin kuruluş geldi, aramızda Önceden kararlaştırıldığı üzere, sonradan bildirilecektir. Firkateyn Kaptanı (Yarbay) Arif, Donanma ikinci komutanıdır. Bu sıfatla tarafınızdan gösterilecek tümene komuta edecek ve yokluğunuzda Donanmanın komutasını üzerine alacaktır. Filotilla Komodoru Yb. Muzaffer, Fatih muharebe gemisinin yapılmasına bakmak üzere İngiltere'ye gönderileceğinden, kendisini tarafıma gönderiniz. Filotilla Komodorluğuna Bay Madlon atanmıştır. Hemen görevine başlayınız. Donanmayı teşkil eden gerek muharebe gemisi, gerek kruvazör ve gerek torpidobotların her birinin komutanları ile komutan yardımcılarının, ikinci komutan ve birinci subaylarının adlarını gösterir bir çizelgeyi çabucak düzenleyerek, en geç ayın 29'ncu cuma günü akşamına kadar bakanlığa gönderiniz. Komutan yardımcılarının görevleri, komutan tarafından bütün gemi personelinin eğitimi hakkında kendisine verilecek geniş yetki içinde çalışmak ve gemi subay ve erlerini her bakmadan yetiştirmektir. Bundan başka, Donanmanın genel manevralarını yapması sırasında gemi komutanının yanında bulunan bir danışman olarak kendisine yardım etmek ve muharebede komutan öldüğü takdirde emir ve komutayı üzerine almaktır. Komutan yardımcıları, gemi komutanının ve amirlik nüfuzlarının kırılmasına meydan verecek her işlemden ve müdahalelerinden kaçınmak zorundadırlar. Buna göre, komutan yardımcılarının rütbeleri ve aynı rütbede iseler kıdemleri, komutanların rütbe ve kıdemlerinin kesin olarak üstünde olmayacaktır. Donanma gemilerinde subay ve erler hakkında yapılması tarafımızdan uygun görülecek her çeşit değişiklik ve tadiller, tarafımdan sorulmaksızın kesin olarak yapılmaz ve

[1] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, VIII, Genkur yay., Ankara, 1976, s.449.

EK - 5

DONANMA KOMUTANLIĞI'NIN RUS LİMANLARINA YAPILACAK TAARRUZU HAKKINDAKİ HAREKÂT EMRİ[1]

Harekâtı Harbiye Emri

1. Düşman Hakkında Bilgi :

Rus Karadeniz filosunun bir baskın yapmak tasavvurunda olduğu, alınan birçok haberlerden anlaşılmaktadır.

2. Maksat :

Rusya'ya kargı bütün şiddet ve kuvvetle düşmanlık harekâtı açılacaktır. Bu esnada birinci derecede, Rus muharebe kuvvetleri yok edilecektir. İkinci derecede, harbin yapılması için önemli olan Rus beylik ve şirket malları ile harp amacı için kullanılacak akaryakıt gemileri tahrip veya zapt edilerek getirilecektir.

3. Yapılış:

Taarruz, baskın şeklinde ve mümkün mertebe aynı zamanda çeşitli yerlere yapılacaktır. Sancak gemisi Yavuz, mayın gemisi Nilüfer ve iki torpidobotla birlikte Sivastopol'e, Midilli ile Berkisatvet Kerç boğazı ve Novrosiski'ye; Hamidiye, Kırım'ın güney kıyısına; komodor, iki torpidobot ve Samsun mayın gemisi ile Odessa ve Oçakof a taarruz edecek, Peyk, Varna Sivastopol kablosunu kesecektir.

Birinci Gün

Taarruza ayrılan gemiler, kömürlüklerini tamamen doldurdukları halde Boğaz'dan çıkacaklardır. Çıkışa, ortak eğitim sebep gösterilecektir.

ikinci Gün

Seyir, ekonomik süratle yapılacak, torpidobotlar, mümkün olduğu kadar yedeğe alınacaktır.

---

[1] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, VIII, Genkur yay., Ankara, 1976, s.467.

Üçüncü Gün

Emrolunan yerlere sabahleyin ortalık ağarırken taarruz edilecektir. Taarruzdan sonra kruvazörler, kruvazör harbi yapacaklar, torpidobotlar ve mayın gemileri İstanbul boğazına döneceklerdir.

4. İstanbul Boğazının Korunması.

Turgut ve Barbaros muharebe gemileri ile Burakreis gambotu ve iki torpidobot, mayın dökülmesine karşı İstanbul Boğazını koruyacak ve taarruzdan dönecek olan gemileri karşılamak üzere İstanbul boğazında kalacaklardır. Hafif düşman kuvvetleri, Boğaz'dan uzak tutulacak, üstün kuvvetler de mümkün mertebe oyalanarak torpidobotlarla taarruz edilecektir. Bu kuvvetler komodor, Genel Karargâh temsilcisi General Fon Külveter (Kühlwetter)'in yönergesine göre yönetilecektir.

Telsiz idaresi:

Anadolu fenerinden 15 mil uzakta hiç bir gemi telsiz kullanmayacaktır. Ancak sancak gemisi tarafından çağrıldığı veyahut düşman kuvvetleri emniyetle tespit edildiği zaman gereken raporu vermek üzere kullanılacaktır. Herhangi bir çağırmaya sancak gemisi cevap vermeyecek olursa, bu takdirde rapor, birbiri ardından üç defa, daha kuvvetli olarak verilecektir.

Bunlardan başka, aşağıdaki özel emirler verilmiştir:

1. Sancak Gemisi (Yavuz) ve Beraberindeki Torpidobot Takımı İçin:

Harekâtın üçüncü günü, ortalık ağarırken Sivastopol önünde ve 14.000 metre açıkta bulunacak, limanda yatan gemiler ve askerî tesisler bombardıman edilecektir. Mayınla kirletilmiş olduğu şüpheli görülen bölgeye girilirken torpidobotlar mayın arama aygıtlarını kullanarak önde seyredeceklerdir.

2. Nilüfer Gemisi için:

Harekâtın ikinci ve üçüncü günleri arasındaki gece, Sivastopol ağzı önüne mayın dökülecek, bundan sonra süratle İstanbul boğazına dönülecek, mayın yüklendikten sonra, Tarabya'da emir beklenecektir. Eğer, Sivastopol maniası, geceleyin

kesin olarak gerekli olan seyir emniyeti ile kurulamazsa, bu takdirde ortalık ağarırken dökülecektir. Mayınlar, hiç bir halde, liman ağzından iki mil uzağa dökülmeyecektir.

3. Hamidiye İçin:

Harekâtın üçüncü günü ortalık ağarırken, Kefe'deki yöresel hükümete, iki saate kadar devlet ve şirketlere ait tesislerin tahrip edileceği bildirilecektir. Bu süre bitince, erzak ambarları ve limandaki düşman gemileri yok edilecektir. Kefe'ye taarruz edildikten sonra Sivastopol bölgesinde ve bunun batısında kruvazör harbi yapılacak ve bu esnada mümkün mertebe düşman kuvvetinin harekâtı tespit olunacaktır.

4. Berkisatvet İçin:

Harekâtın üçüncü günü, Novrosiski'deki yöresel hükümete, dört saate kadar, askerî amaçlara uygun araçlar açığa getirilip Türk donanması emrine hazır tutulmazsa, akaryakıt depolarının, zahire ambarlarının ve limandaki gemilerin tahrip olunacağı bildirilecektir. Berkisatvet, bundan sonraki emirleri, Midilli kruvazöründen alacaktır.

5. Midilli İçin:

Harekâtın üçüncü günü ortalık ağarırken, Kerç boğazı önüne mayın dökülecektir. Bundan sonra, Novrosiski'de Berkîsatvet'le birlikte, akaryakıt depoları zahire ambarları ve düşman gemileri tahrip olunacaktır. Bundan sonra gemi, 34 derece doğu boylamının doğusunda kruvazör harbi yapacaktır.

6. Filotilla Komodoru İçin:

Odessa'da bulunan düşman kuvvetlerine taarruz edilerek askerî amaçlara uygun gemiler tahrip olunacaktır. Odessa önüne ve Oçakof ağzına mayın dökecek olan Samsun'a yardım edecektir. Mayınların bulunduğu yerin tamamen doğru olarak belli edilmesi, her türlü hal altında kesin olarak gereklidir.

7. Samsun İçin:

Oçakof ağzına, bu mümkün olmazsa, filotilla komodoru ile birlikte Odessa önüne mayın dökülecektir. Bundan sonra, İstanbul'a dönülerek mayın yüklenecektir.

8. Peykişevket İçin;

Harekâtın üçüncü günü, ortalık ağarırken, Varna - Sivastopol kablosu kesilecektir.

9. İrmingart Kömür Gemisi İçin:

Harekâtın ilk günü, ortalık ağarırken Boğaz'dan çıkacak ve filotilla komodorunun emrine göre hareket edecektir.

EK – 6

BAHRİYE NEZARETİNİN GEMİ KOMUTANLARINA KİŞİYE ÖZEL EMRİ[1]

Nezareti Umuru Bahriye
Birinci Daire
Şube
1571

HAMİDİYE KRUVAZÖRÜ HÜMAYUNU SÜVARİSİ VASIF EFENDİ KAPTANA

Donanmayı Hümayun Birinci Komutanlığına atanan Amiral Souchon cenapları tarafından Donanmayı Hümayunun eğitim amacıyla Karadeniz'de bulunduğu sırada vereceği her türlü emirlere aynen uyulmasını ve bu hususta kesinlikle duraksama gösterilmeyerek emirler gereğinin her türlü hal ve koşullar içinde yapılmasını isterim.

11 Teşrinievvel 330
(24 Ekim 1914)
Bahriye Nazırı
Ahmet Cemal

[1] **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi (Deniz Harekatı)**, VIII, Genkur yay., Ankara, 1976, s.465.

EK - 7

ÇANAKKALE BOĞAZI GİRİŞİNDE BEKLEYEN İNGİLİZ GEMİLERİNE YAVUZ VE MİDİLLİ'NİN SATIN ALINDIĞINI BİLDİREN MESAJ

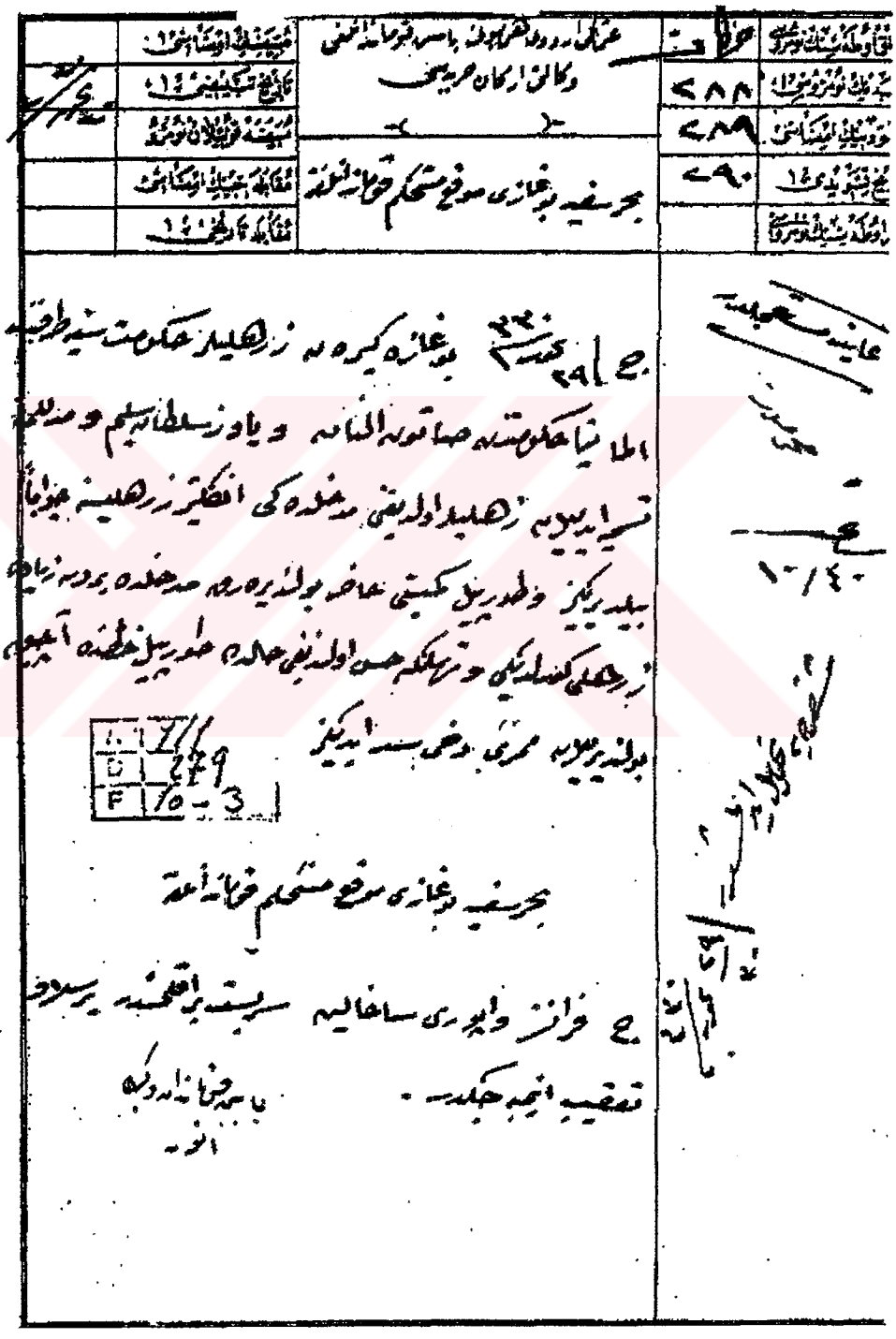

ÇANAKKALE BOĞAZI GİRİŞİNDE BEKLEYEN İNGİLİZ GEMİLERİNE YAVUZ VE MİDİLLİ'NİN SATIN ALINDIĞINI BİLDİREN MESAJ[1]

Belge No. :2125

Osmanlı Ordu-yu Hümayun Başkumandanlığı
Vekâleti Erkân-ı Harbiyesi

Harekât: 288-289-290

30 Temmuz 330 (12 Ağustos 1914)

Bahr-i Sefid Boğazı (Çanakkale Boğazı) Mevki-i Müstahkem Kumandanlığı'na

C. (Cevap) 29 Temmuz 330 (11 Ağustos 1914). Boğaza giren zırhlılar Hükümet-i Seniyye (Yüce Hükümet) tarafından Almanya Hükümeti'nden satın alınan ve Yavuz Sultan Selim ve Midilli tesmiye edilen (adı verilen) zırhlılar olduğunu medhaldeki (Çanakkale Boğazı'nın girişindeki) İngiliz zırhlısına cevaben bildiriniz ve torpil gemisini hazır bulundurarak medhalde birden ziyade (fazla) zırhlı görüldüğü ve tehlike hissolunduğu halde torpil hattında açık bulundurulan memerri (geçidi) dahi sedd ediniz (kapayınız).
Gayet müstaceldir (Çok aceledir).
Mahremdir (gizlidir). is
Saat: 10.40

Şifreye tahvil edilmiştir (çevrilmiştir) 29/30 Temmuz 330 (11/12 Ağustos 1914).

Bahr-i Sefid Boğazı Mevki-i Müstahkem Kumandanlığı'na

C. Fransız vapuru Sahalin serbest bırakılmıştır. Breslav takip etmeyecektir.

Başkumandan Vekili Enver

[1] **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, ATASE yay., Cilt 38, 88 (Ağustos 1988), s.7-8.

EK – 8

GOEBEN-YAVUZ KOMUTANLARI[1]

DÖNEM :	KOMUTAN :
1912-1914	Dz. Albay Philip
1914-1918	Dz. Albay Ackermann
1918	Dz. Albay Stoelzel
1919- 1920	Dz.Bnb. Vasıf
1920-1922	Dz.Yb. Mustafa Rasih
1922-1923	Dz.Alb. Cevat Toydemir
1923-1924	Dz. Bnb. Aziz Mahmut
1924-1925	Dz. Alb. Ahmet Saffet
1925-1926	Dz.Yb. Mustafa Necati
1926-1928	Dz.Alb. Tevfik Halit
1928-1931	Dz. Albay Fahri Engin
1931-1934	Dz. Yarbay Hüsnü Gökdemir
1934-1936	Dz. Yarbay Ertuğrul Ertuğrul
1936-1938	Dz. Albay İhsan Özel
1938-1939	Dz. Kur.Albay Mithat Işın
1939-1940	Dz. Albay Safiyettin Dağada
1940-1942	Dz. Kur. Albay Necati Özdeniz
1942-1944	Dz. Kur. Albay Tacettin Talayman
1944-1945	Dz. Albay Nedim Ülseven
1945-1946	Dz. Kur. Albay Münci Ülhan
1946-1947	Dz. Kur. Albay Kemalettin Bozkurt
1947-1948	Dz. Kur. Albay Münci Ülhan
1948-1949	Dz. Albay Nedim Ülseven
1949-1951	Dz. Kur. Albay Asım Şinik
1951-1952	Dz. Kur. Albay Sadık Özcebe

[1] **TCG YAVUZ'un Donanmadan Ayrılma Töreni**, Dz.K.Dergisi, 483 (Ekim 1973).

1952-1953	Dz. Kur. Albay Naci Seyhan
1953-1954	Dz. Albay Hilmi Okçugil
1954-1955	Dz. Albay Edip Şehsuvaroğlu

EK-9

RESİMLERLE

I. DÜNYA SAVAŞINDA VE CUMHURİYET'TE YAVUZ

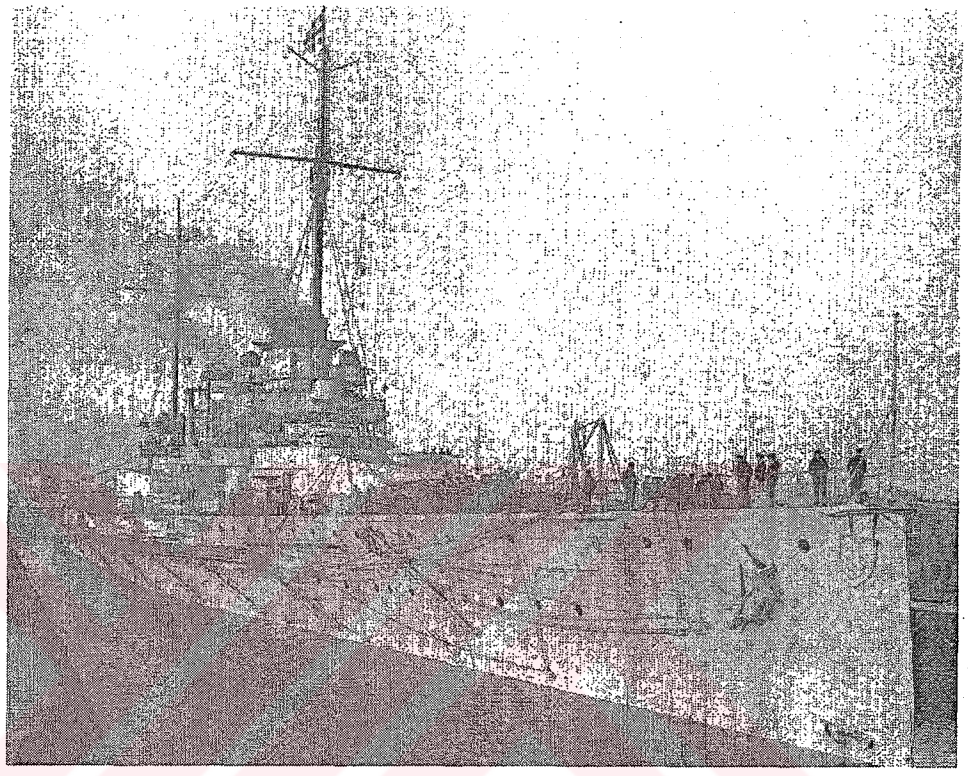

İnşası tamamlanan Goeben kanalda.

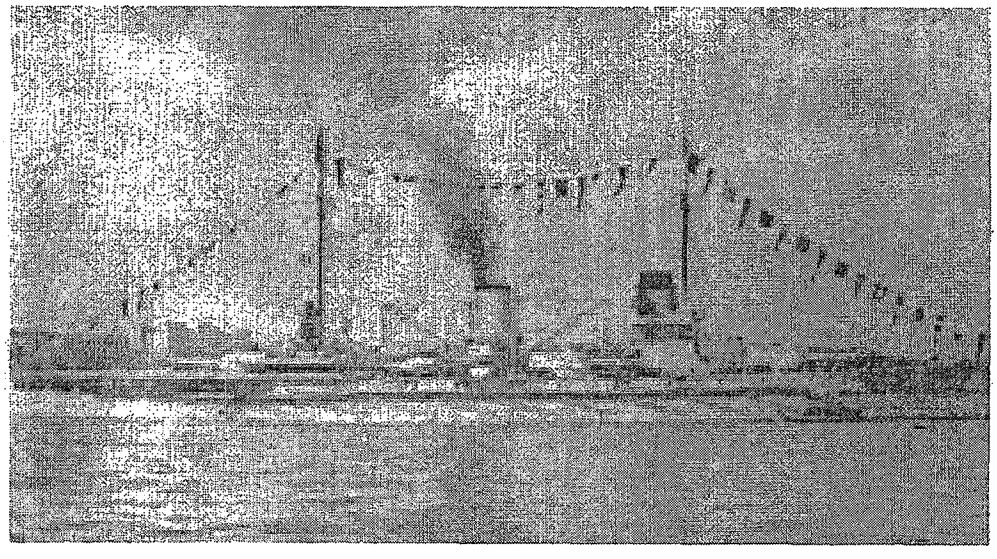

1912-1913 kışında Goeben ilk kez Boğaziçi'nde

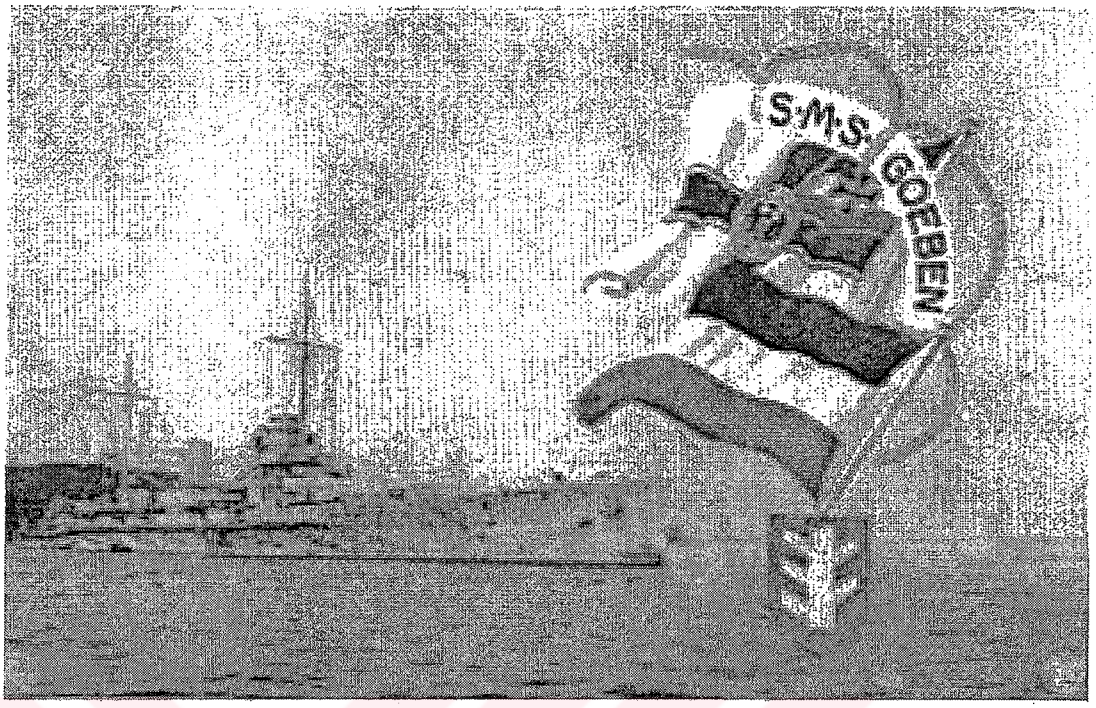

Bu özel hatıra kartpostalı, zırhlının SMS GOEBEN adıyla Alman İmparatorluk Donanması'nda görevli olduğu ilk yıllarında basılmış bir resim.

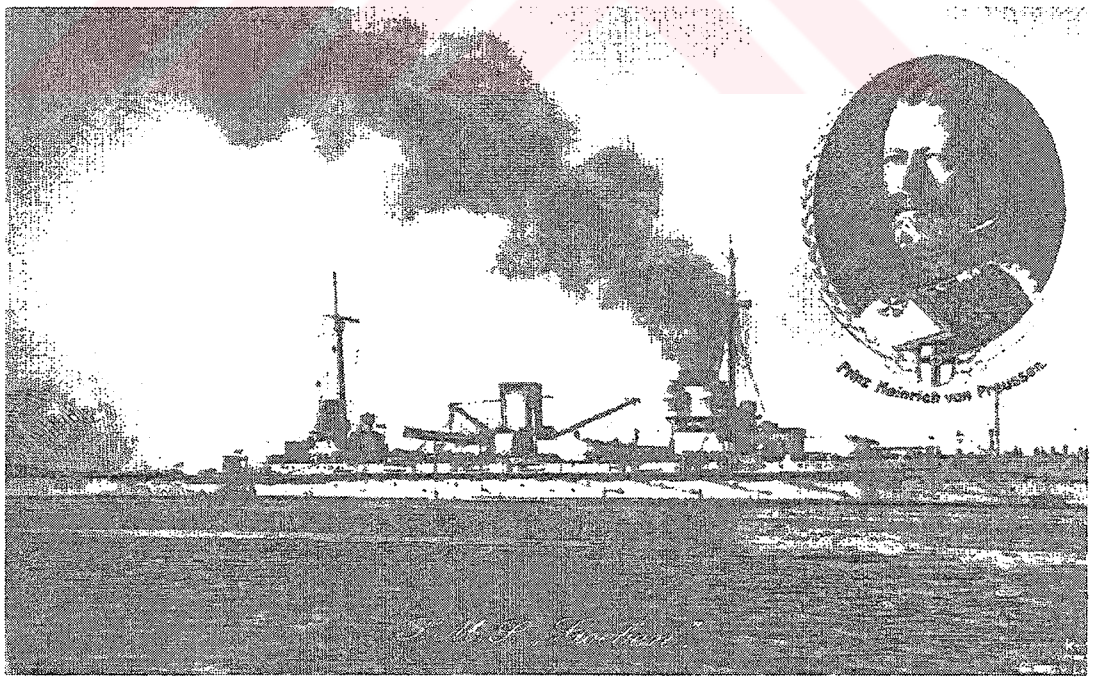

Goeben zırhlısının orijinal kartpostallarından biri

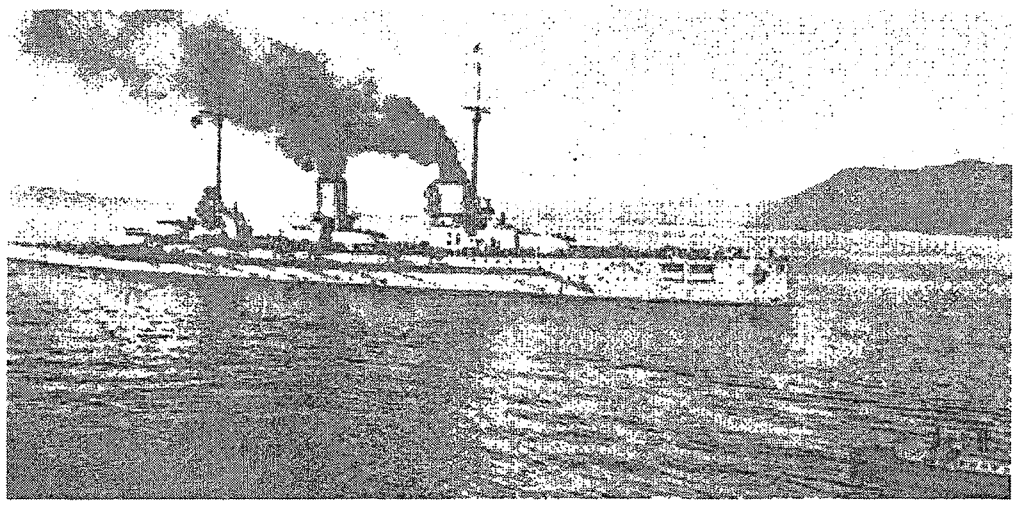

Philippeville/Cezayir Limanlarının bombalanması öncesinde Messina Boğazı'ndan ayrılırken (3 Ağustos 1914)

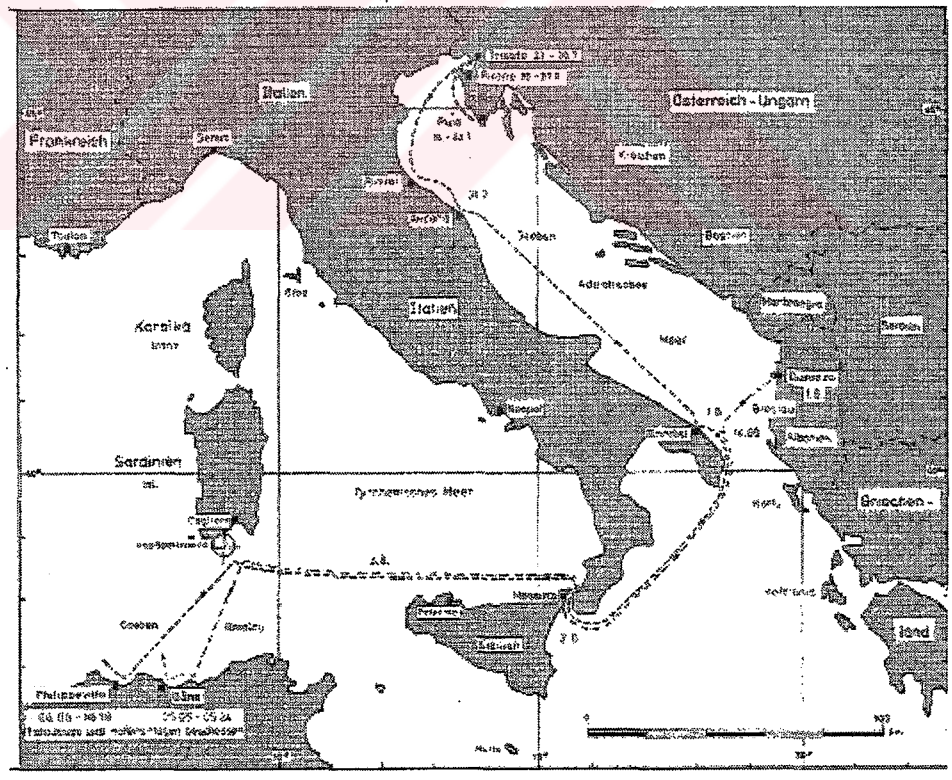

Messina'dan ileri hareketle Cezayir Limanlarını Bombalayan Goeben ve Breslau'ın intikal rotaları

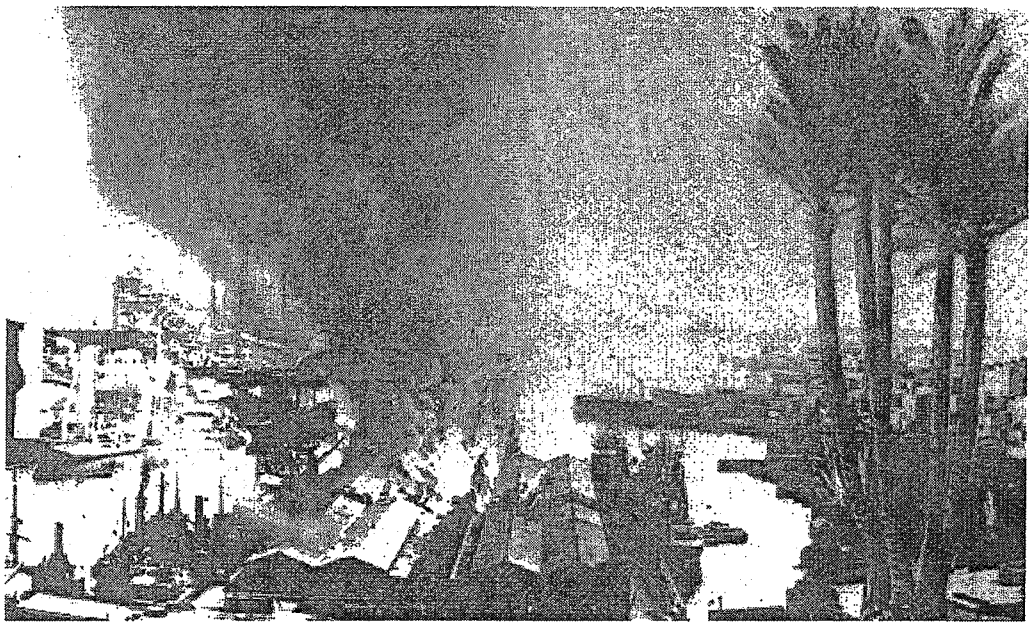

4 Ağustos 1914 sabahı Philippeville/Cezayir Limanlarının bombalanması

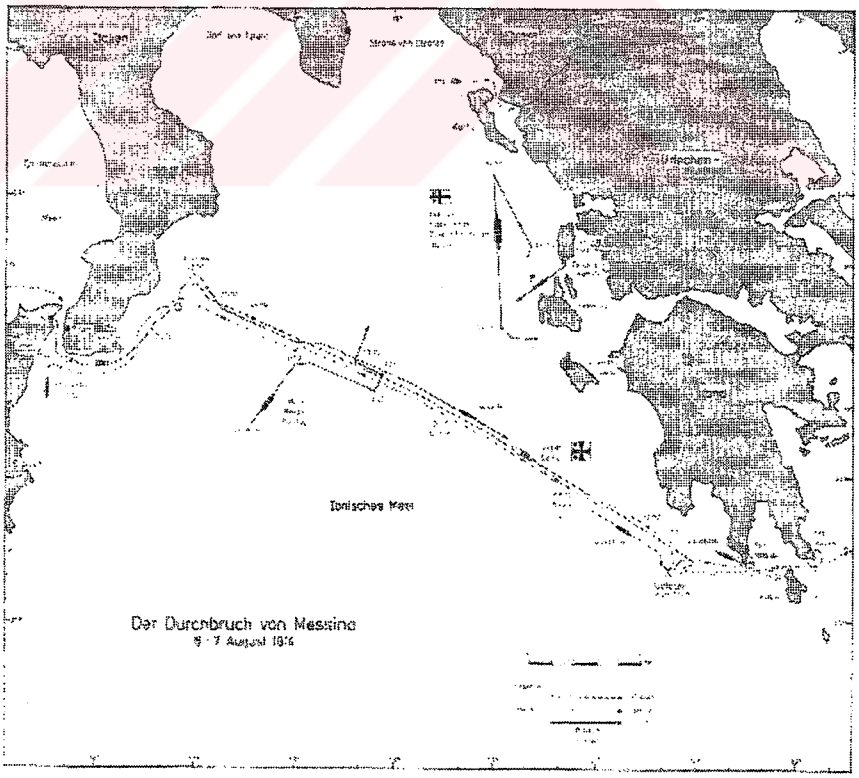

Goeben ve Breslau'ın Messina'dan Ege'ye intikal rotaları

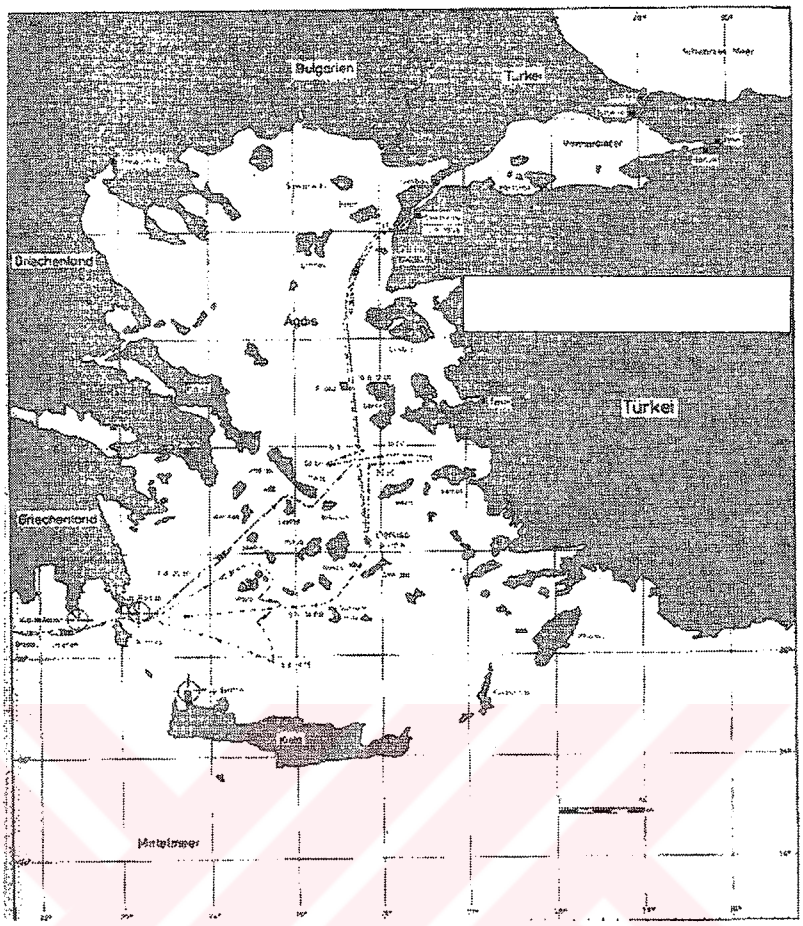

Goeben ve Breslau'ın Çanakkale Boğazı'na intikal rotaları
(8-10 Ağustos 1914)

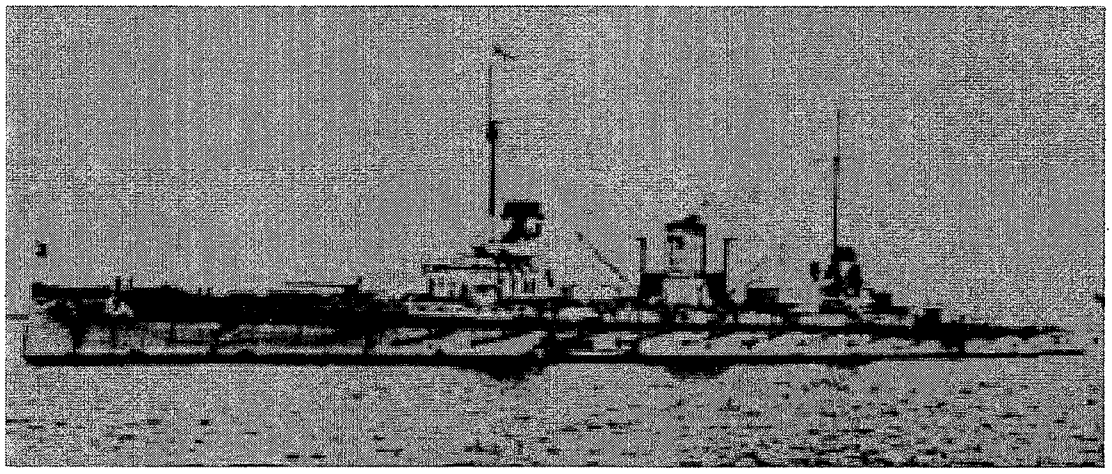

YAVUZ İstanbul limanında (1914)

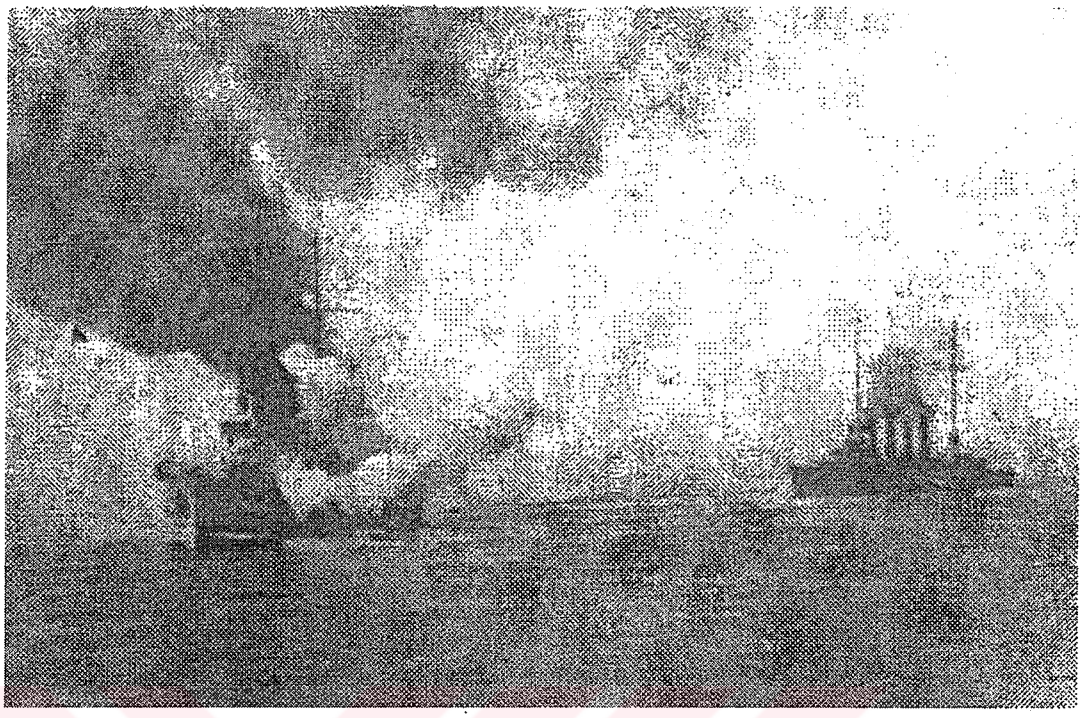

Alman İmparatorluk Donanması'na bağlı SMS GOEBEN ve
SMS BRESLAU'ın 10 Ağustos 1914 sabahı Çanakkale Boğazı'na gelişi.

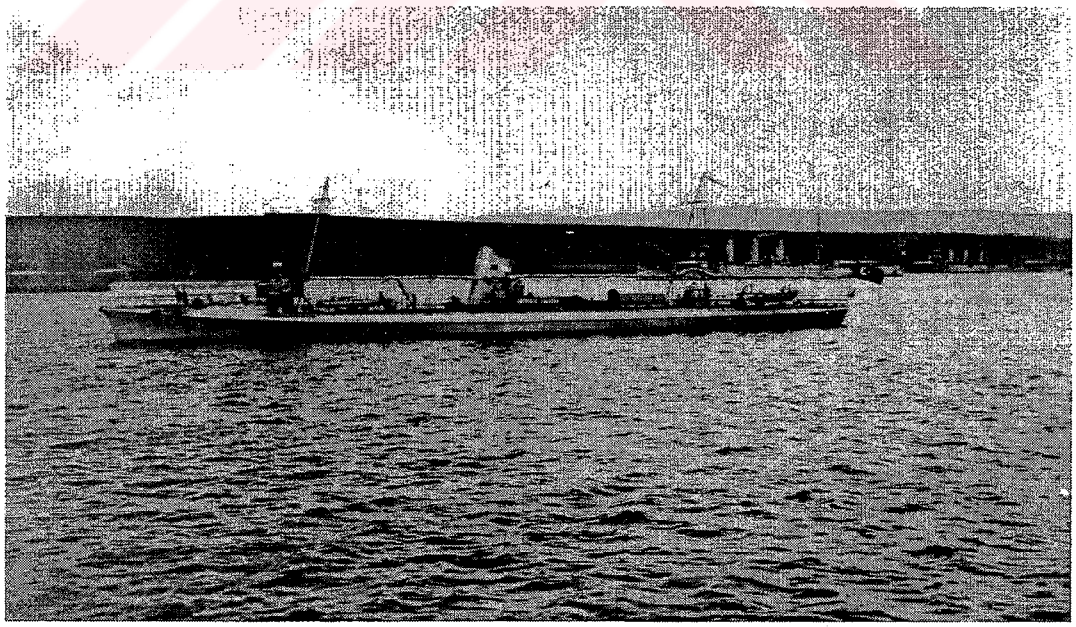

SMS GOEBEN ve SMS BRESLAU'a Çanakkale Boğaz girişinde
rehberlik eden Kütahya Torpidobotu

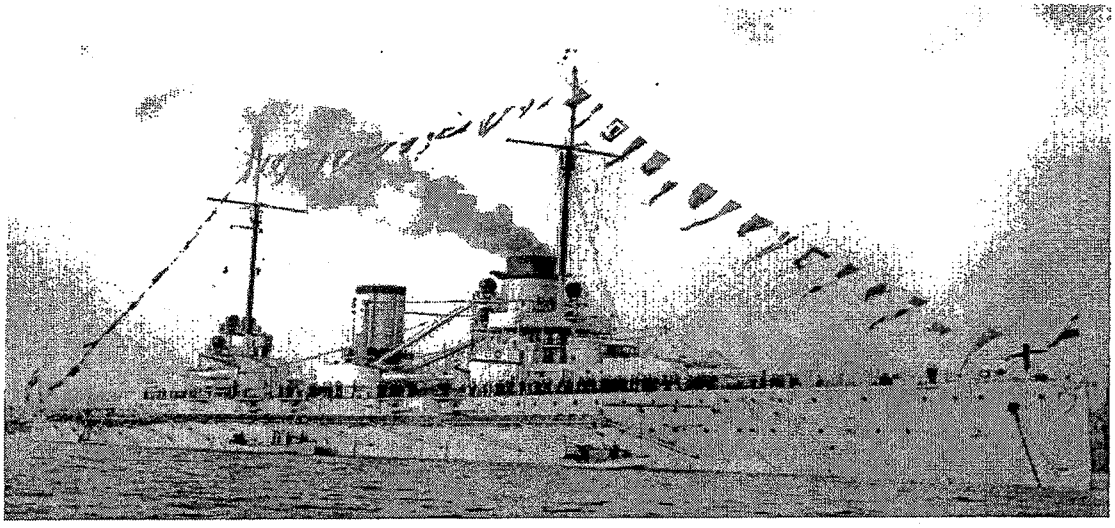

Alman Bayrağı ile Goeben İstanbul Boğazında (1914)

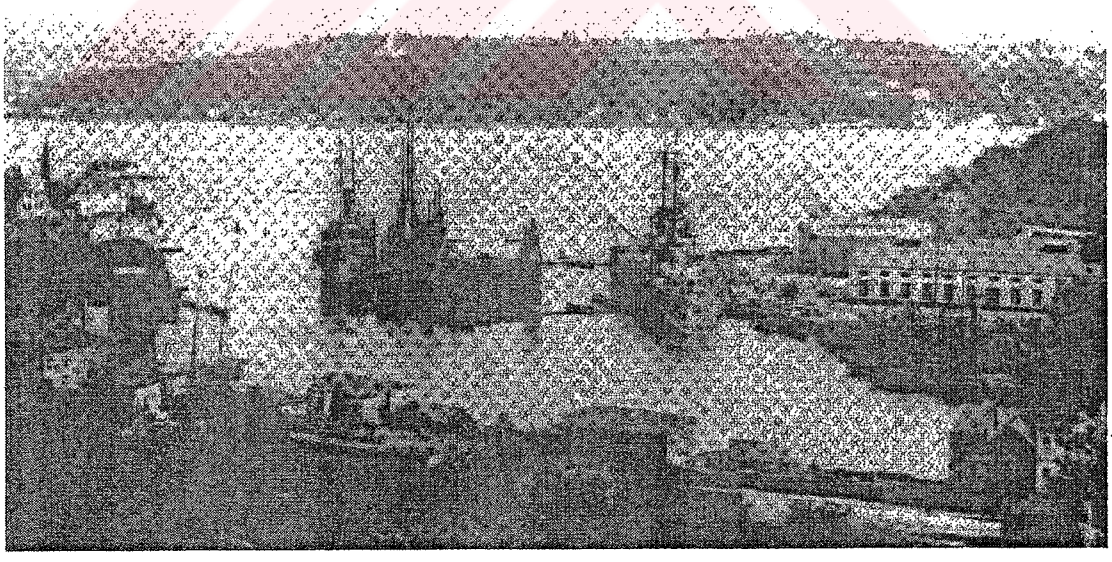

YAVUZ, yüzer havuz Loreley ve Olga ile İstinye Koyunda (29 Ekim 1914)

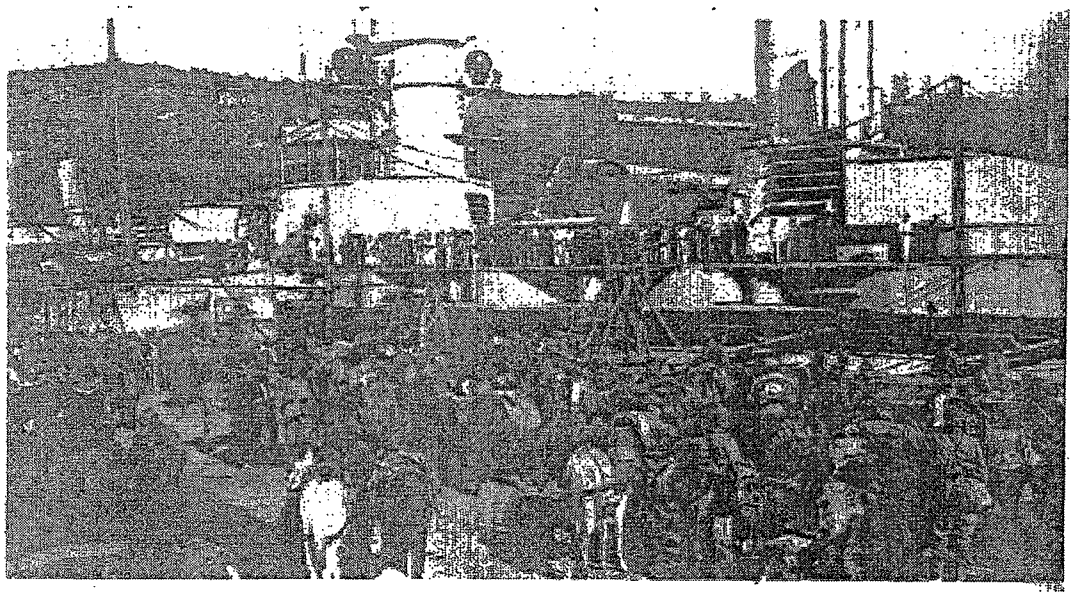

Birlik sevkiyat gemisi olarak YAVUZ.
(İstinye'de bir Türk bölüğünün gemiye binişi)

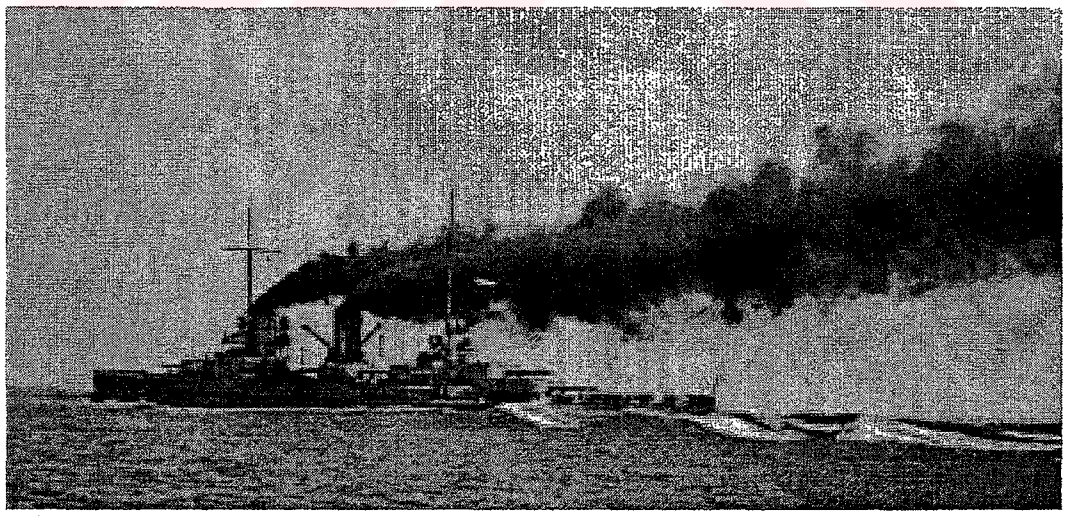

YAVUZ Karadeniz' de bir eğitim seyrinde.

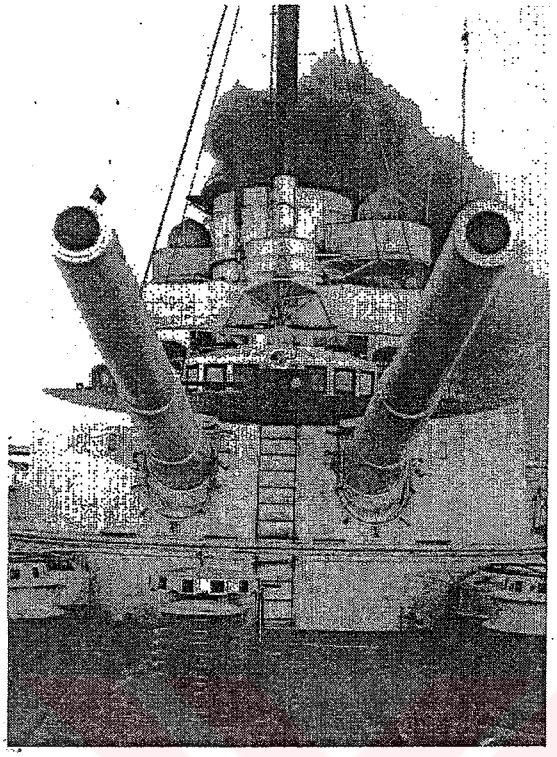

28'lik taretin görünüşü

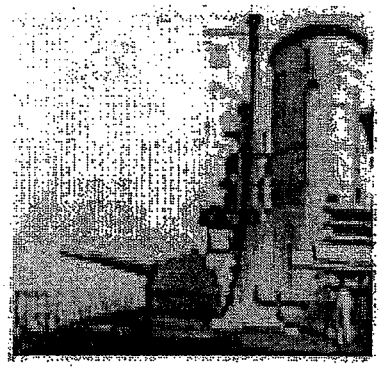

YAVUZ'un top ve bacaları

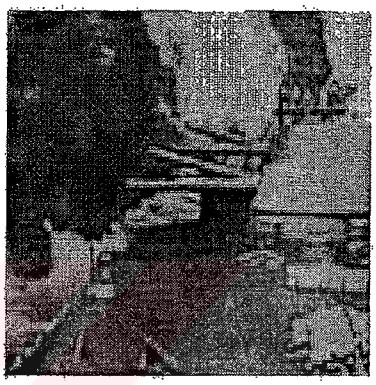

YAVUZ taretlerinin birer top ile salvo atışı yaparken

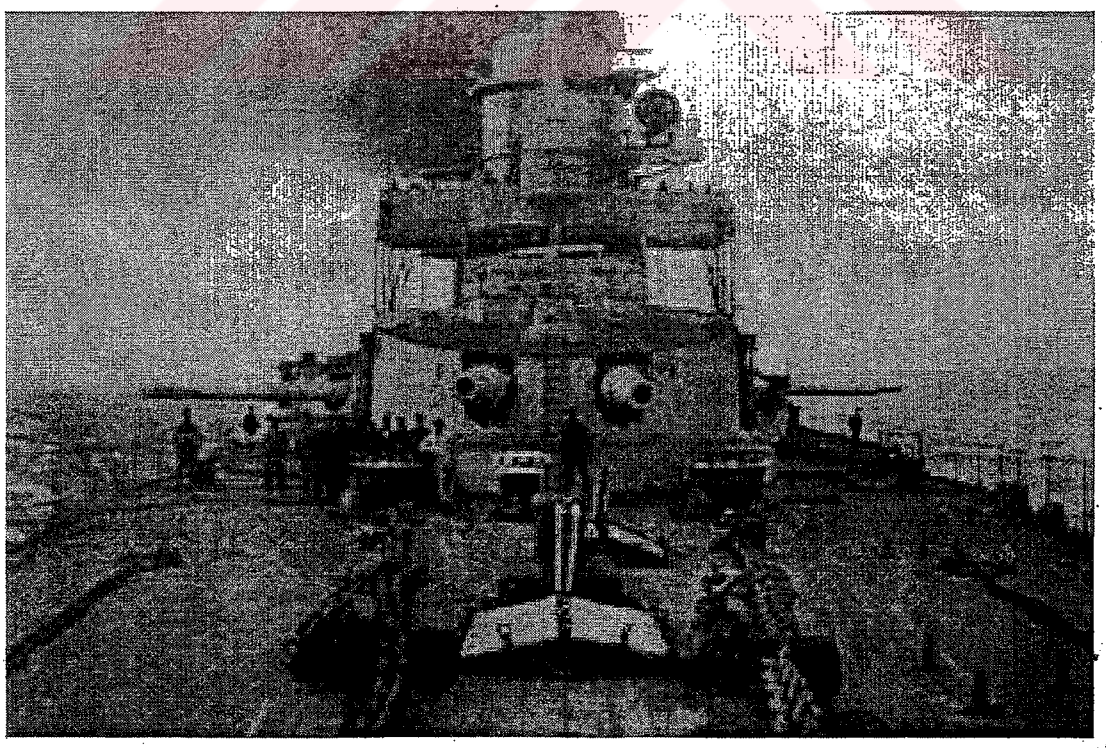

Pruva, ön güverte, 28' lik ön taret ve ön bacanın görünüşü

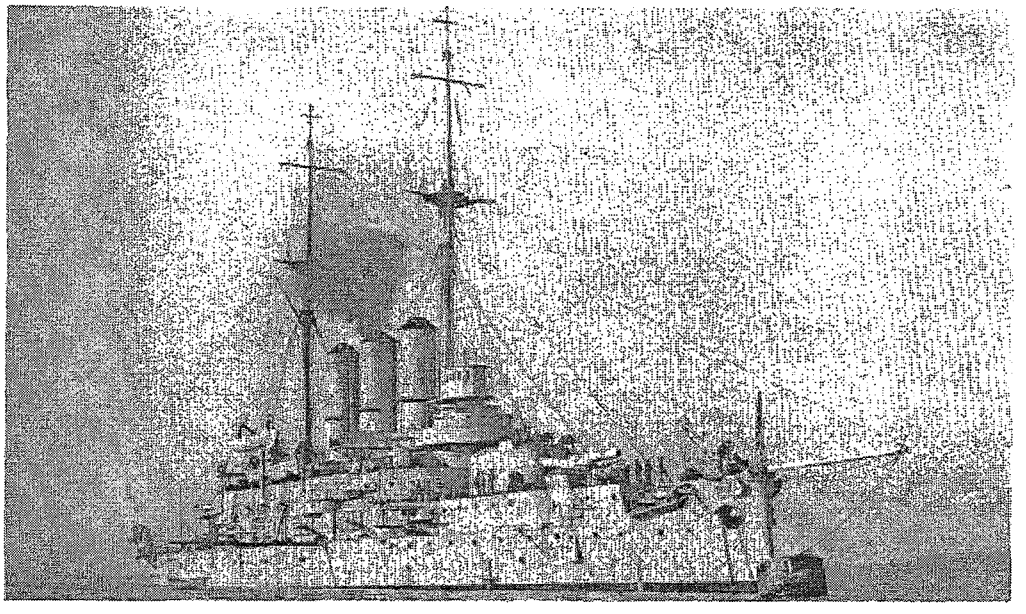

Amiral Eberhard'ın sancak gemisi Evstafi

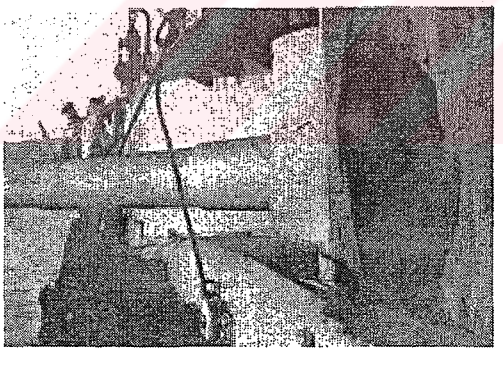

Yanda; 18 Kasım1914 tarihinde
Yavuz'un Bordasından
aldığı isabet

Altta; 10 Mayıs 1915 tarihinde
Evstafi ile girdiği
muharebede aldığı isabet

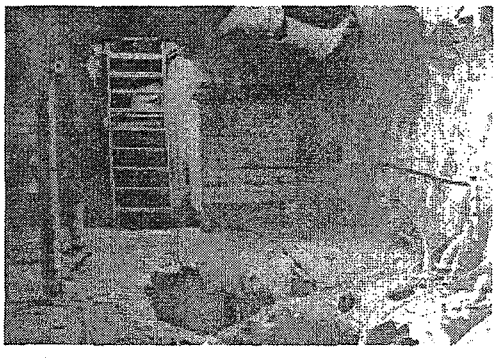

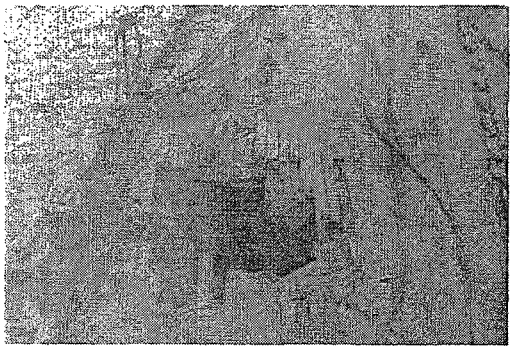

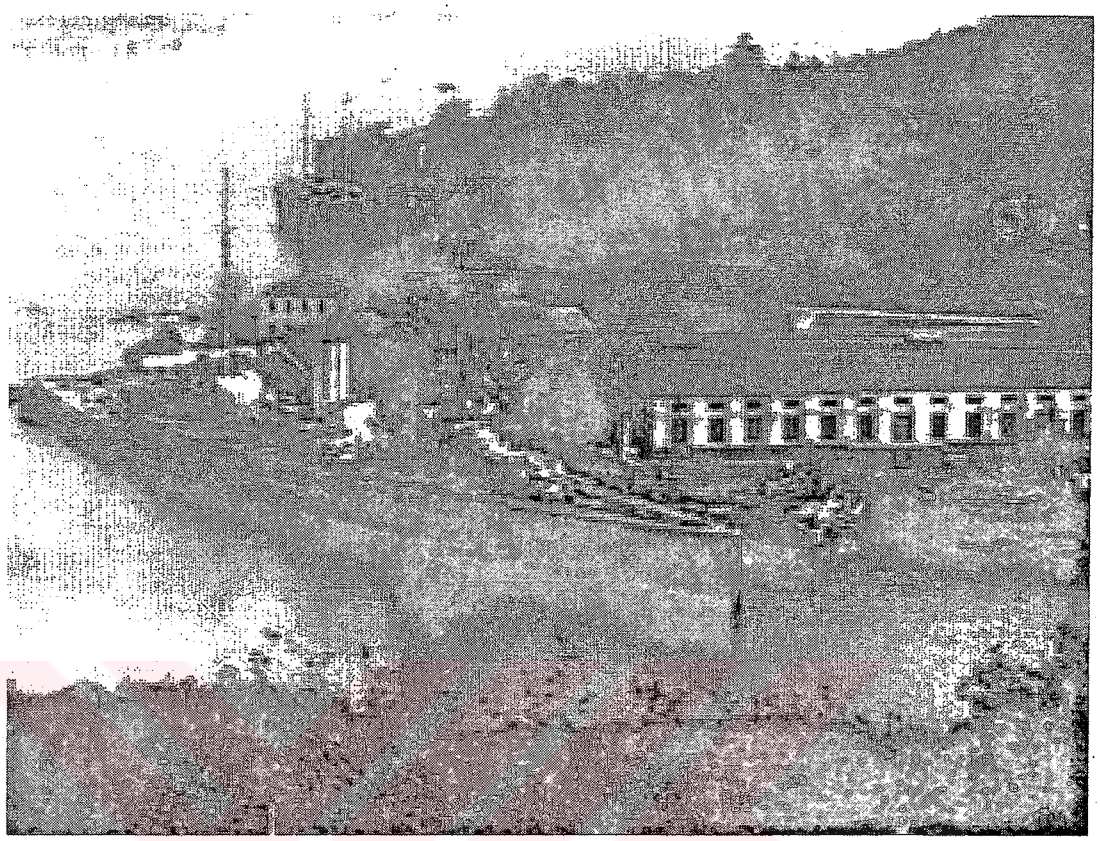

YAVUZ 1915'te İstinye'de

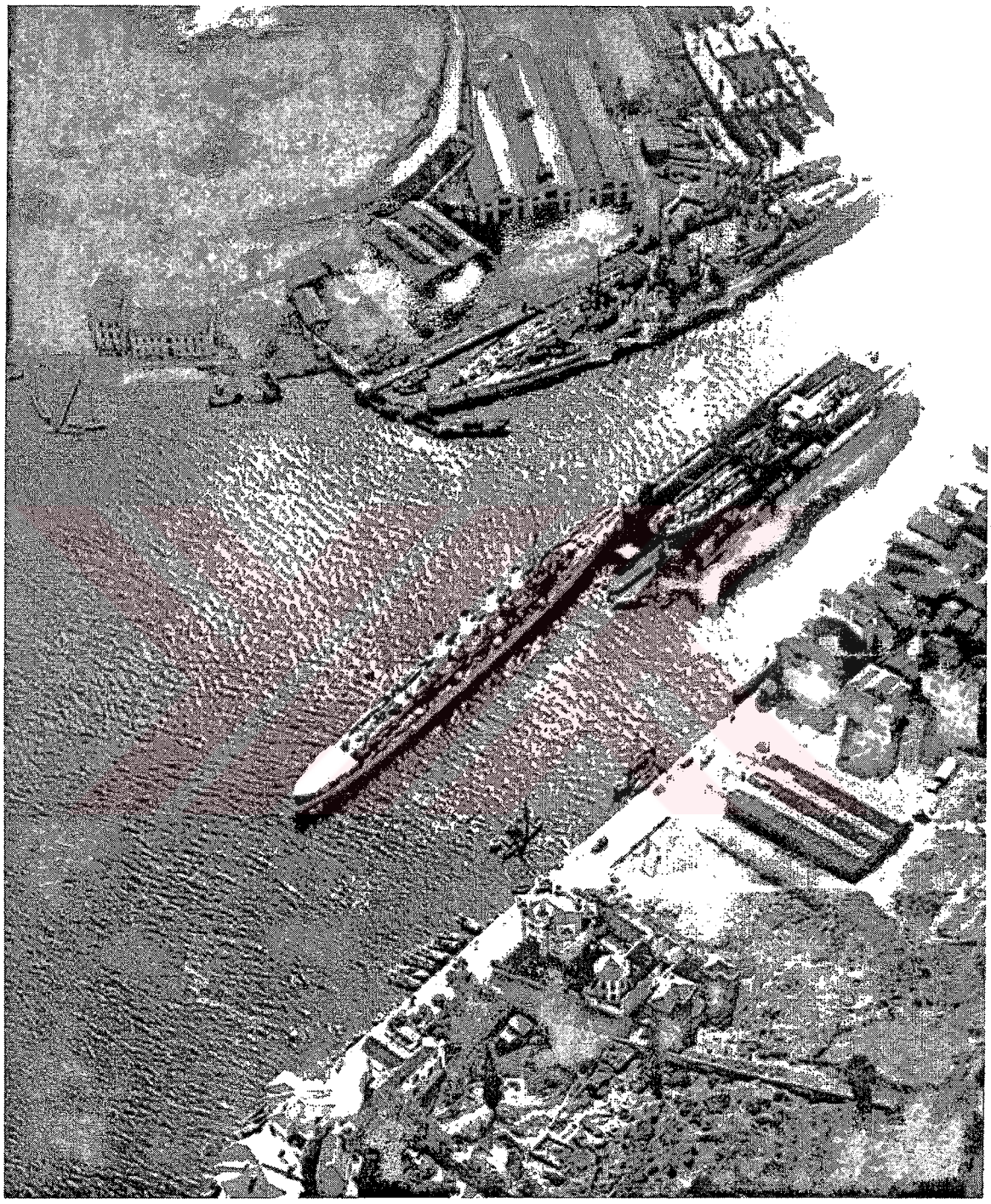

İstinye Tersanesinin havadan görünüşü. Rıhtıma aborda durumda olan
YAVUZ muharebe kruvazörü , yüzer havuzun önünde MİDİLLİ kruvazörü,
Sağ üst tarafta birbirleri üzerine aborda olmuş torpidobotlar,
havuzda bir Alman gemisi (Haziran 1916)

Alman İmparatoru Kayzer Wilhelm'in Başkomutan Vekili ve Harbiye Nazırı Enver Paşa tarafından YAVUZ'da karşılanması (Eylül 1917)

YAVUZ ve MİDİLLİ, Çanakkale Boğazı'ndan Ege'ye çıkış yaparken
(20 Ocak 1918)

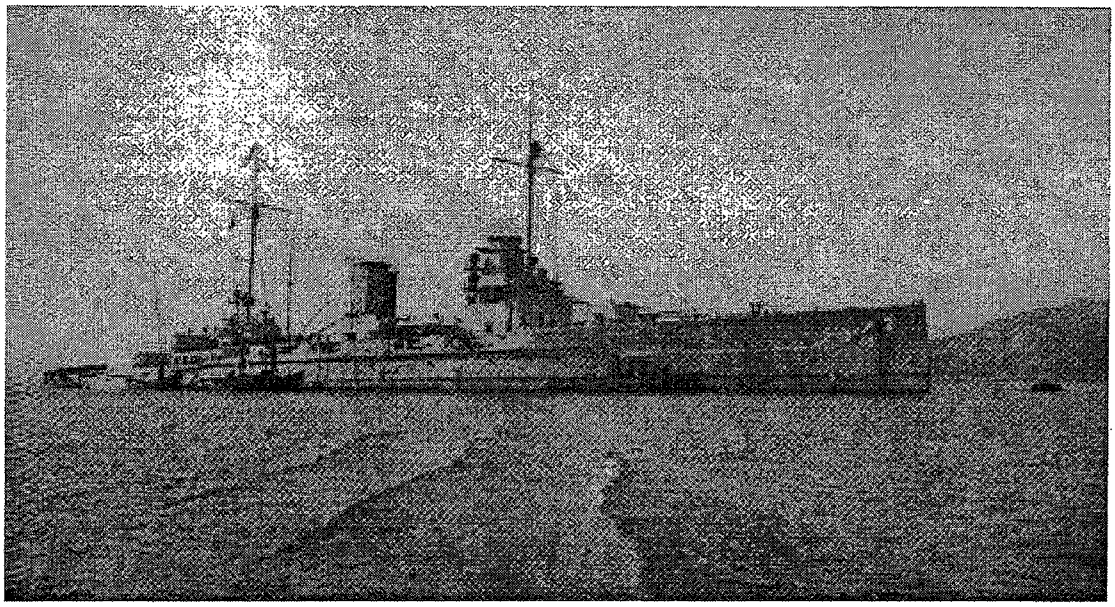

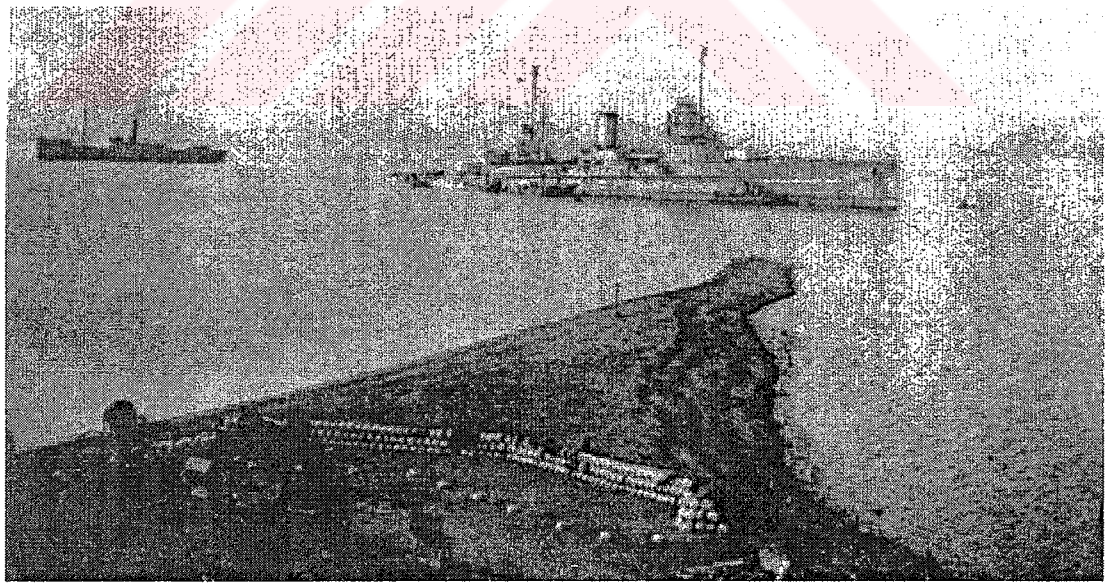

YAVUZ Çanakkale Boğazı'nda Nara yakınlarında topuğun üzerinde

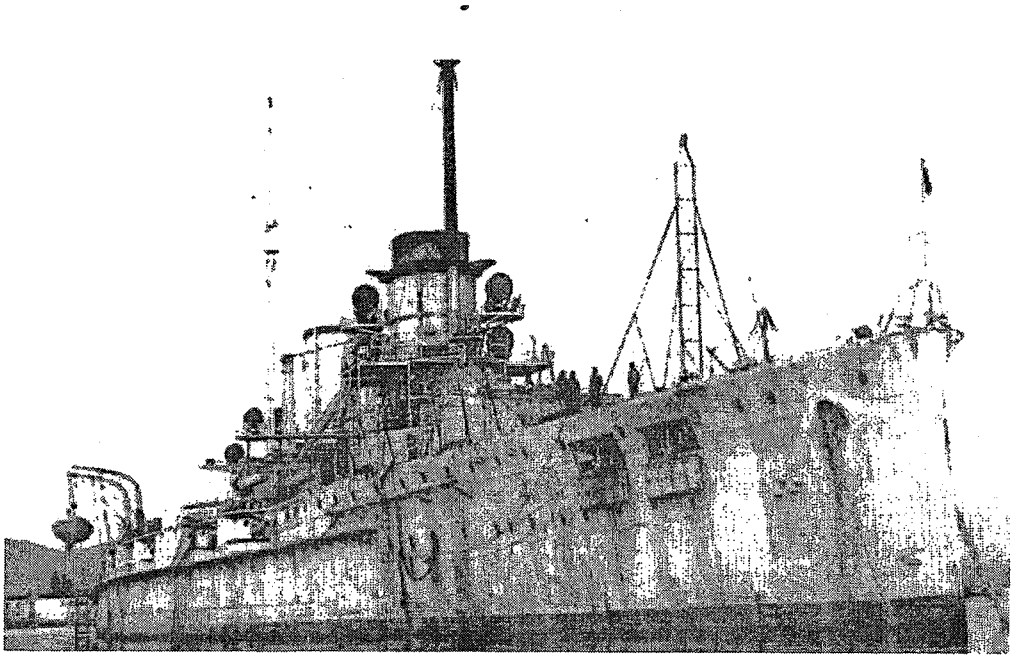

YAVUZ (Gölcük, 1926)

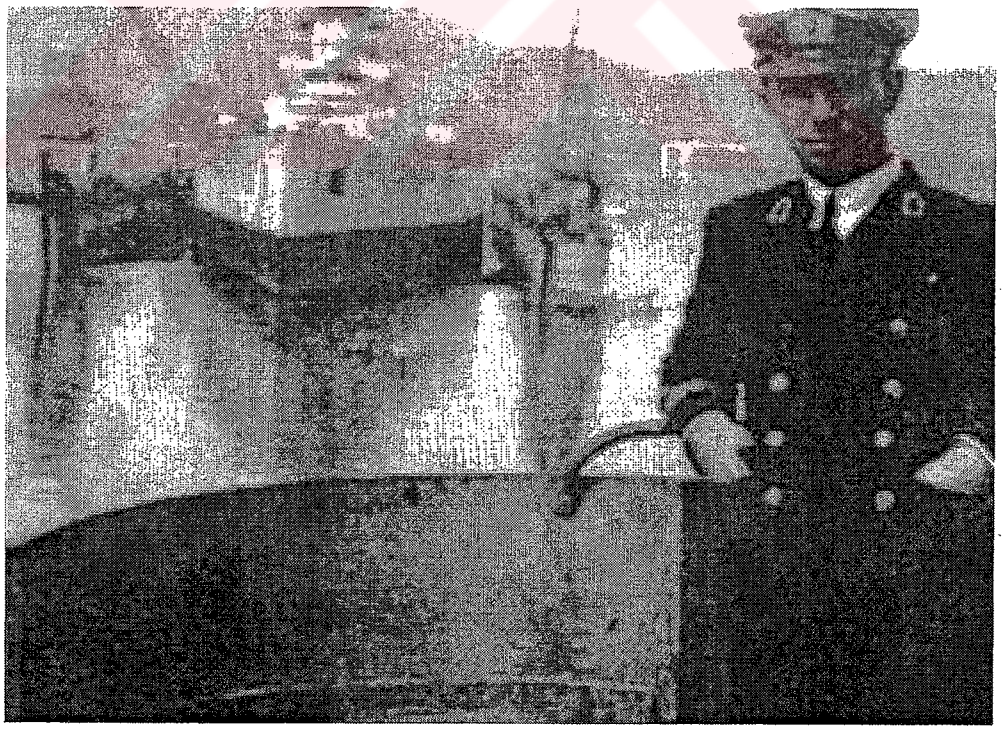

YAVUZ Zırhlısının havuza alınışı (Gölcük, 1927)

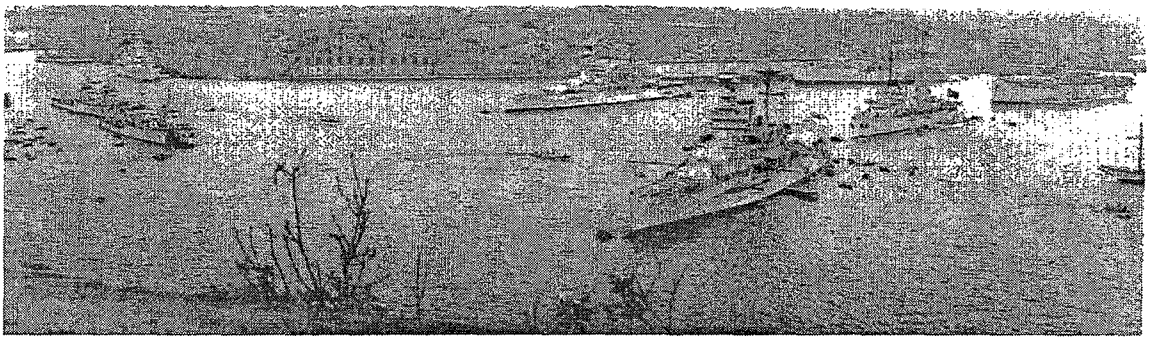

Donanmanın 1936 yılı Manevrasında Malta Liman Ziyareti
(Yavuz, Zafer, Tınaztepe, Adatepe, Kocatepe, Erkin suüstü gemileri ile
I.İnönü, II. İnönü, Dumlupınar, Sakarya denizaltıları iştirak etmiştir.)

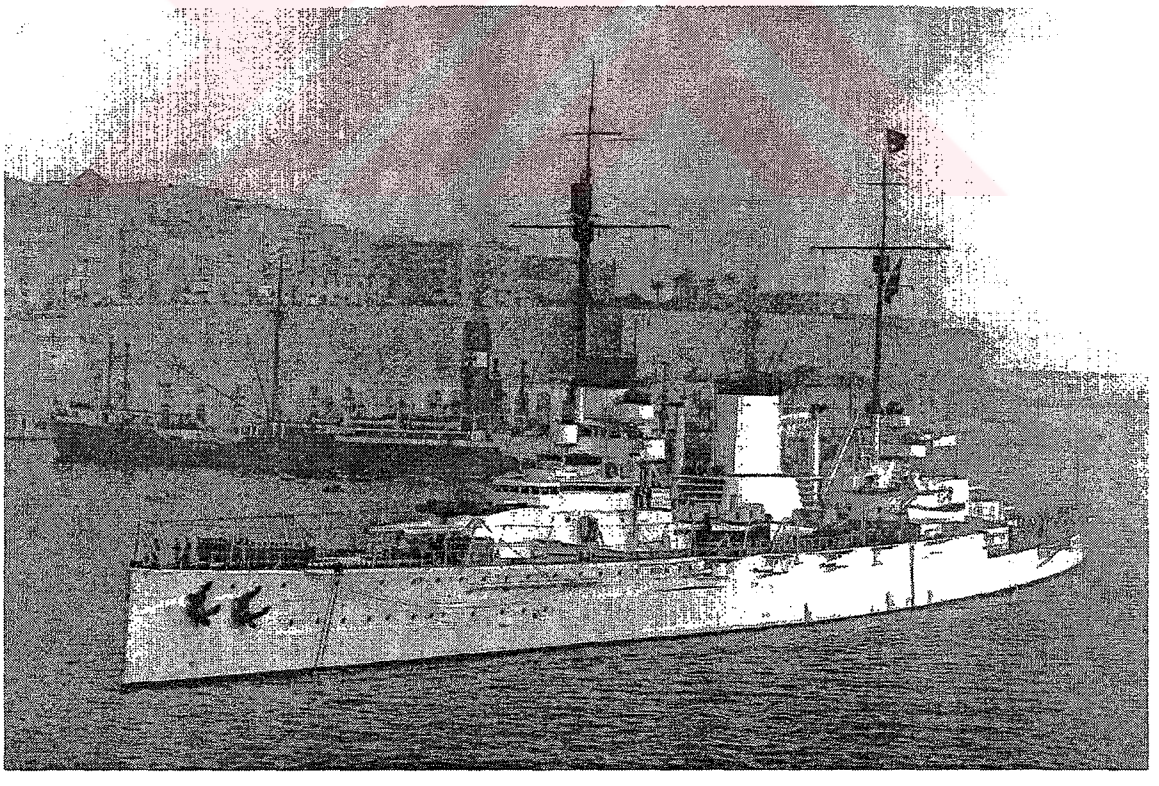

TCG YAVUZ Malta Liman Ziyaretinde (1936)

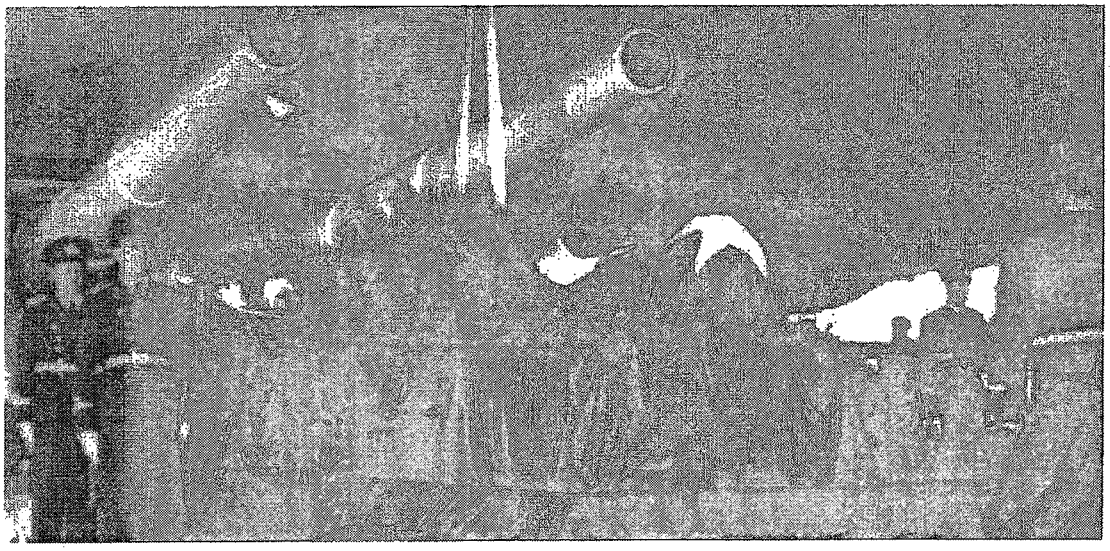

ATATÜRK'ün Aziz Naaşı TCG YAVUZ'un 28 cm'lik Top Namluları altında Subaylar Saygı Nöbetinde (19 Kasım 1938)

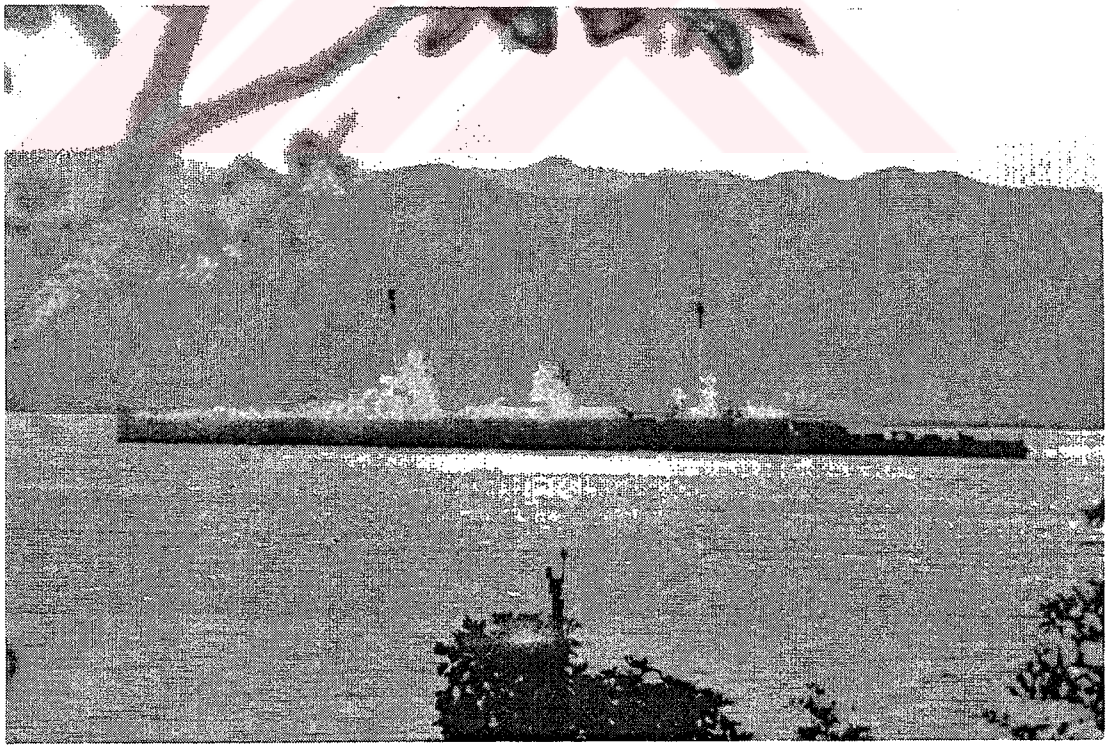

Atatürk'ün aziz naşını İstanbul'dan İzmit'e götüren TCG YAVUZ

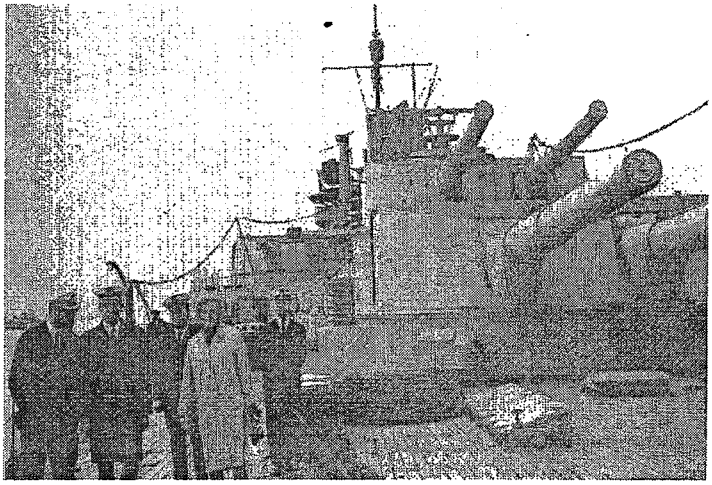

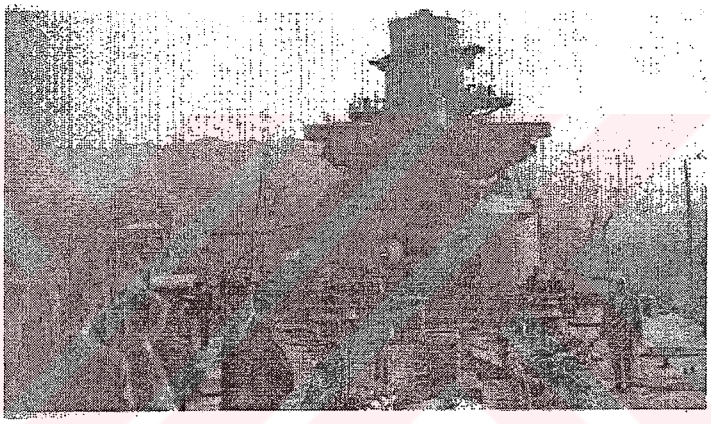

Bayan Margret Souchon'un TCG YAVUZ'u ziyareti, Gölcük.

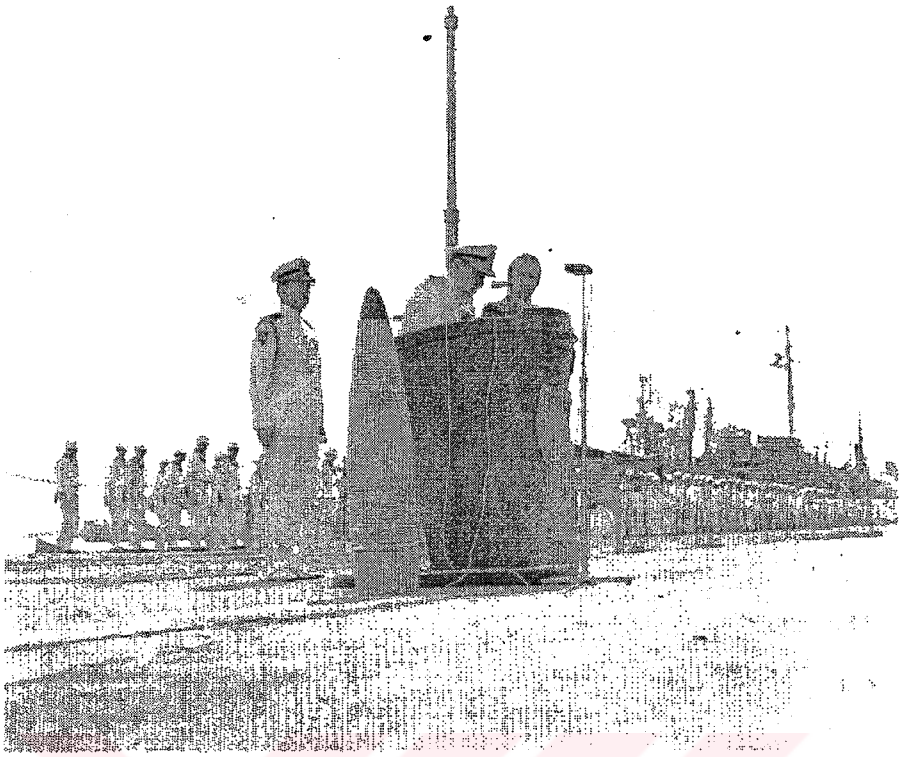

TCG YAVUZ'un Donanmadan Ayrılış Töreni (7 Temmuz 1973)

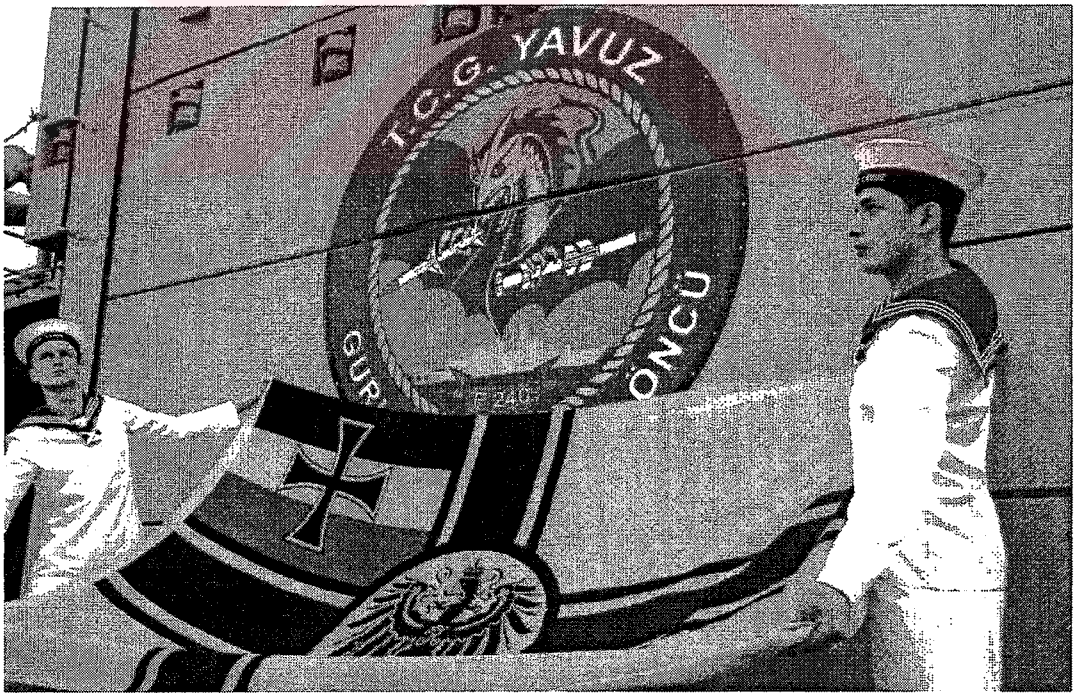

Alman Hükümeti tarafından Türk Deniz Kuvvetlerine armağan edilen ve Aralık 2003 tarihine kadar TCG YAVUZ (F-240)'da muhafaza edilen YAVUZ (GOEBEN)'in ilk Alman İmparatorluk Sancağı

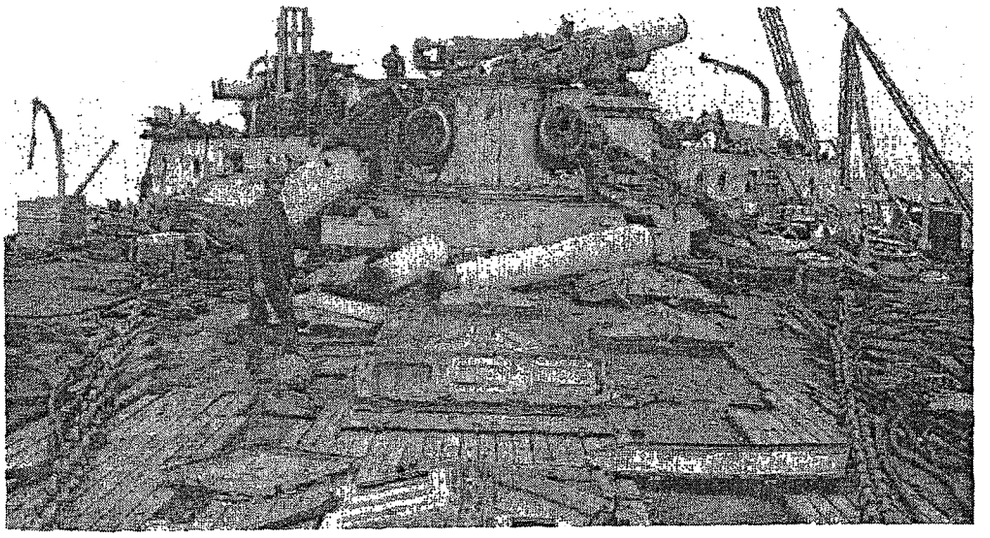

Sökümüne başlanan zırhlının Ekim 1973'de kıç taraftaki 28 cm.lik kulelerinin görünümü

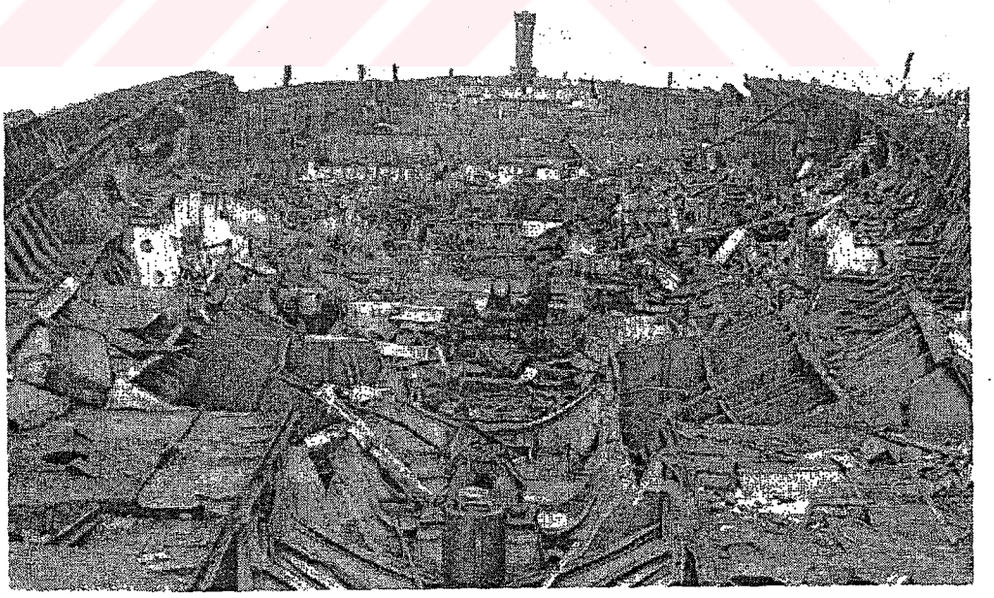

Mayıs 1975'te kıç tarafın görünüşü

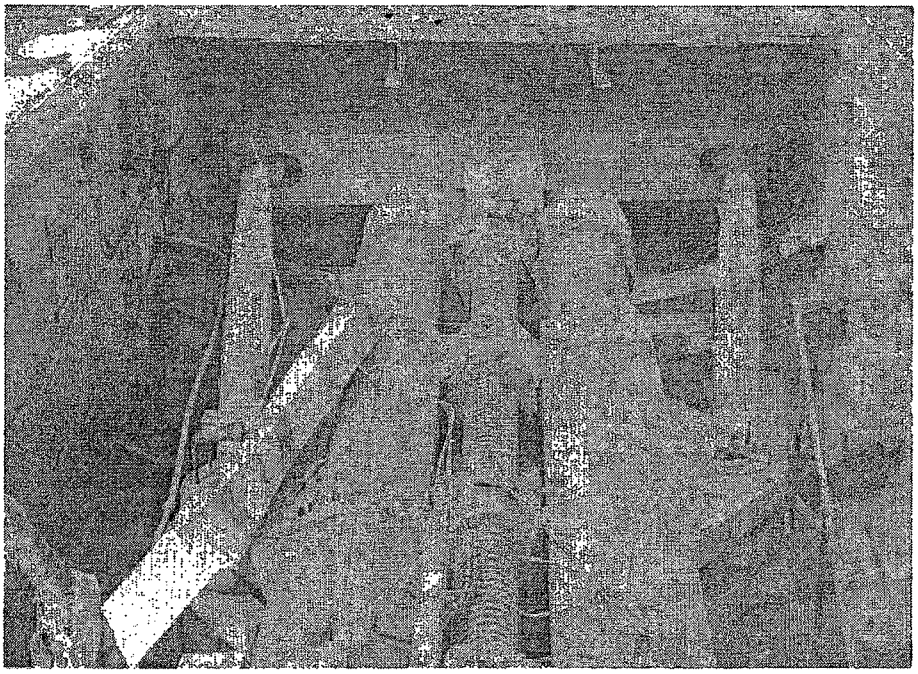

Üst platform güvertesindeki dümen sistemi
(50 mm. Kalınlığında güverte zırhıyla korunuyor)

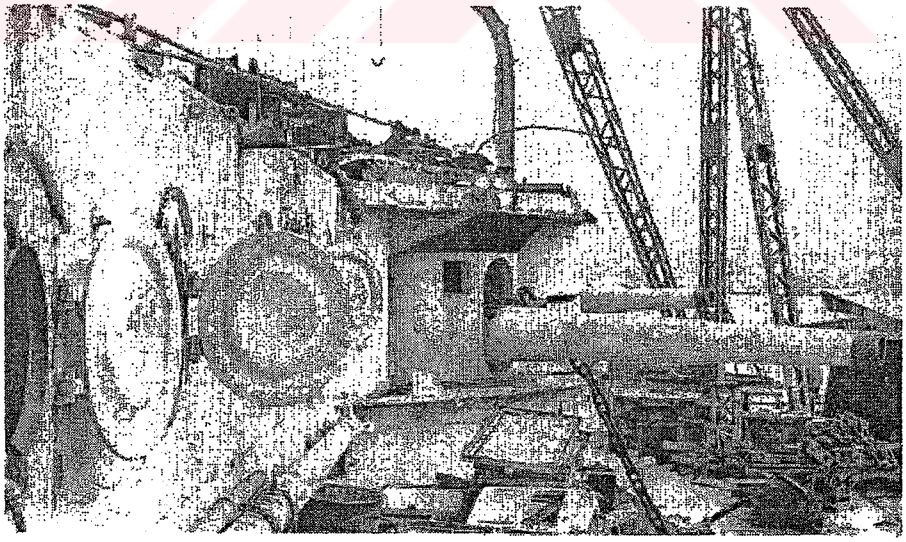

Kıç sancak taraftaki 15 cm.lik su üstü topları

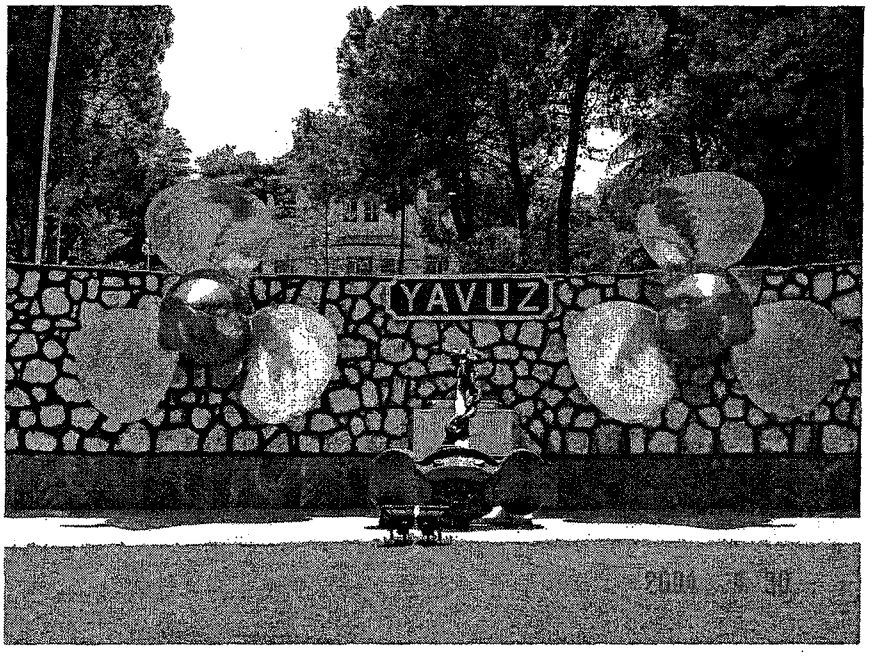

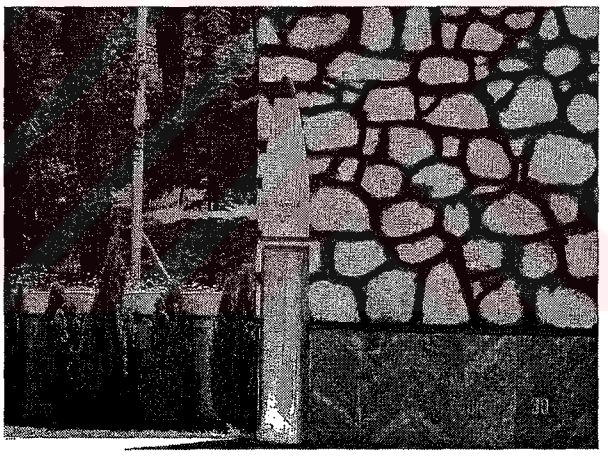

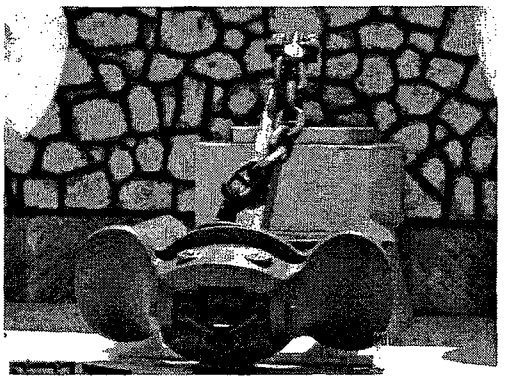

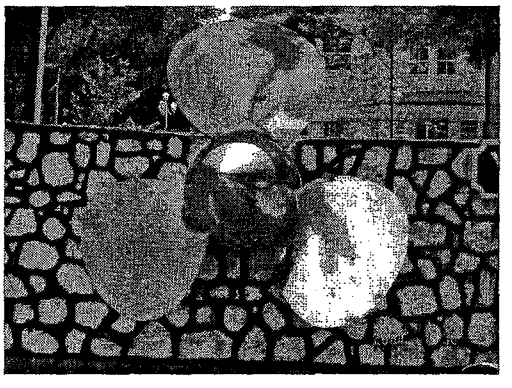

Gölcük Deniz Üs Komutanlığı'nda bulunan YAVUZ Anıtı

TCG YAVUZ'un Deniz Müzesinde bulunan Orijinal kampanası

Beşiktaş Deniz Müzesi'ndeki YAVUZ Odası

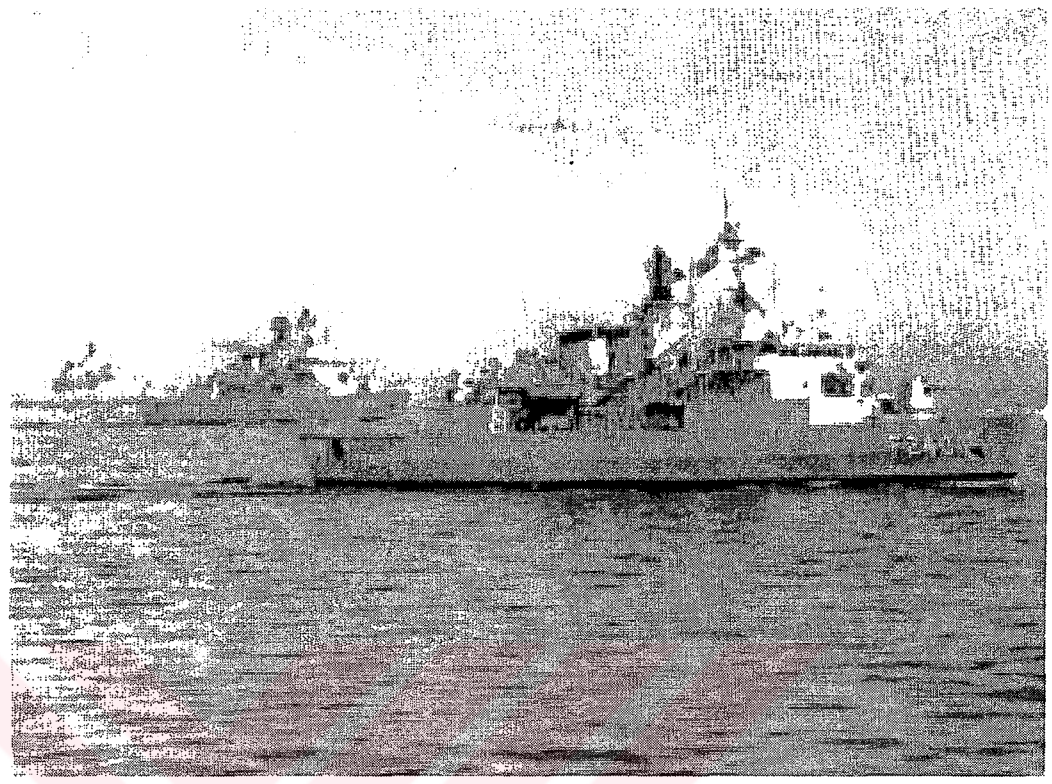

YAVUZ Sınıfı Fırkateynlerin bir tatbikatta nizam halinde seyri

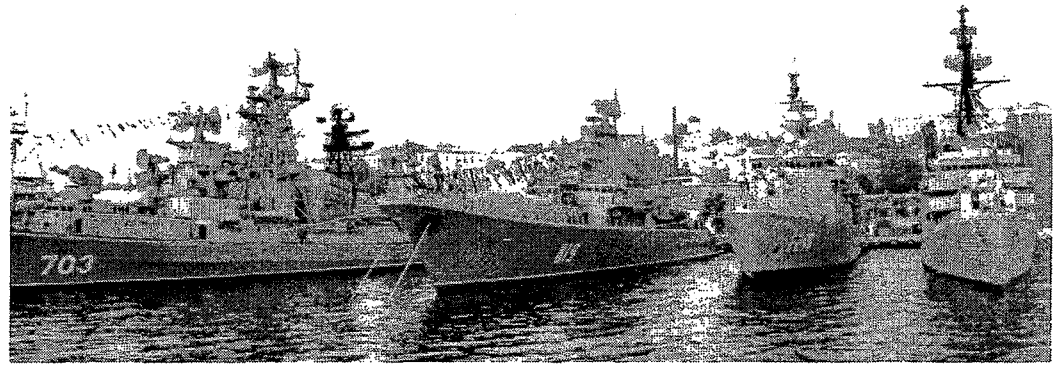

TCG YAVUZ (F-240) ve TCG GAYRET (D-352) Sovyetler Birliğinin Sivastopol Limanına yaptıkları ziyarette SSCB Karadeniz Donanmasına bağlı gemilerle birlikte (23 Ağustos 1990)

EK-10

RESİMLERLE MİDİLLİ

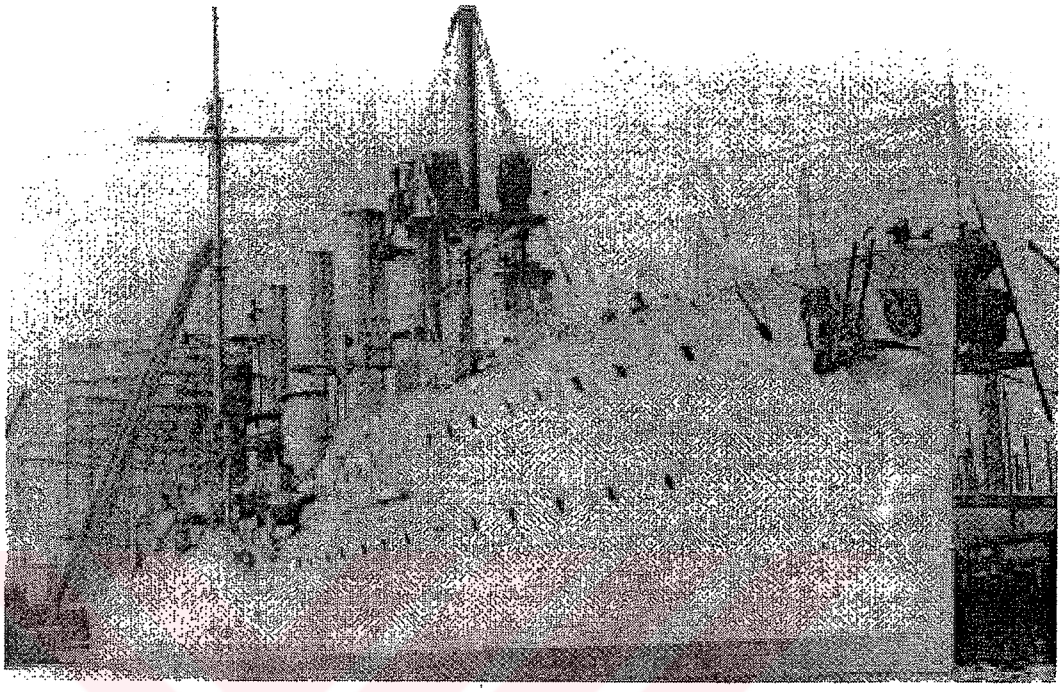

BRESLAU Vulcan Tersanesinde teslim aşamasındaki görünümü

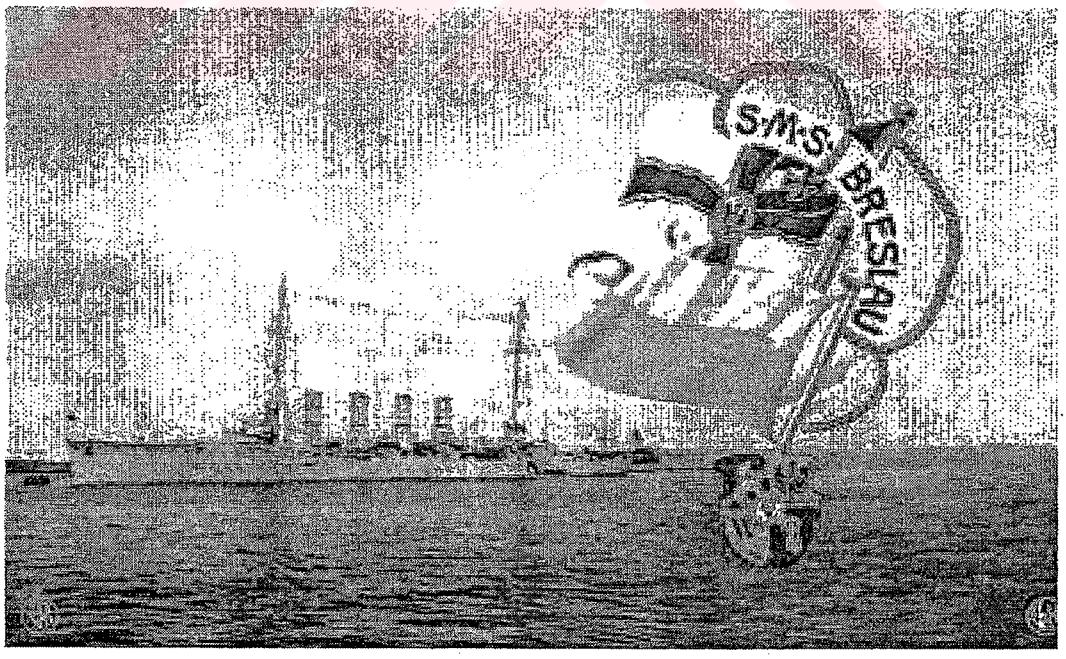

SMS BRESLAU için yapılmış özel kartpostal

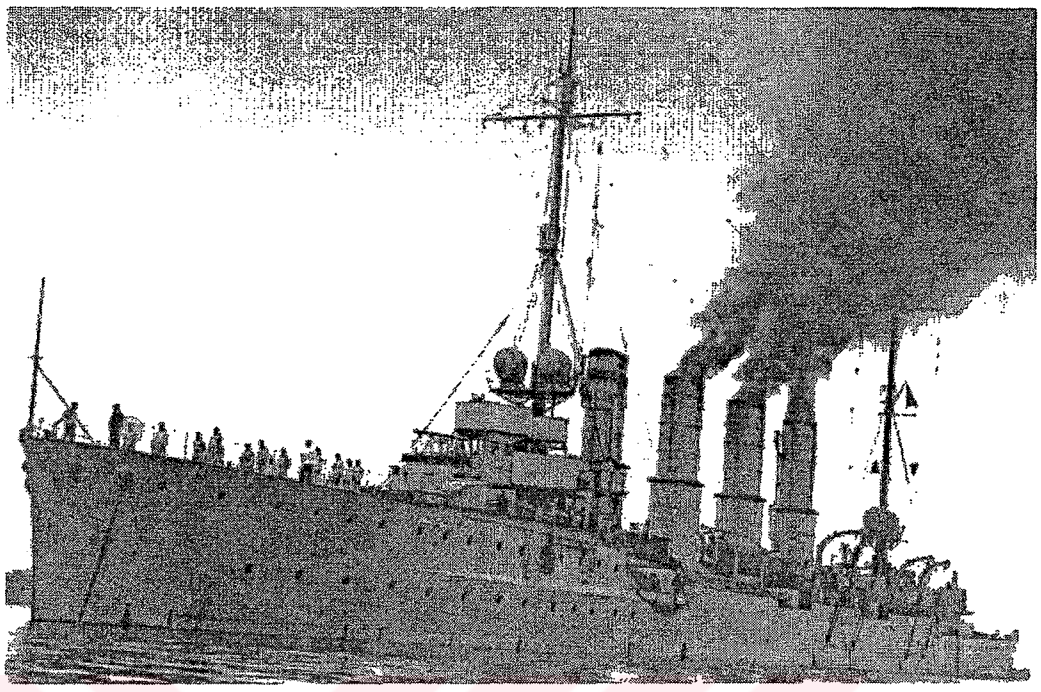

MİDİLLİ (BRESLAU) (Eylül 1914)

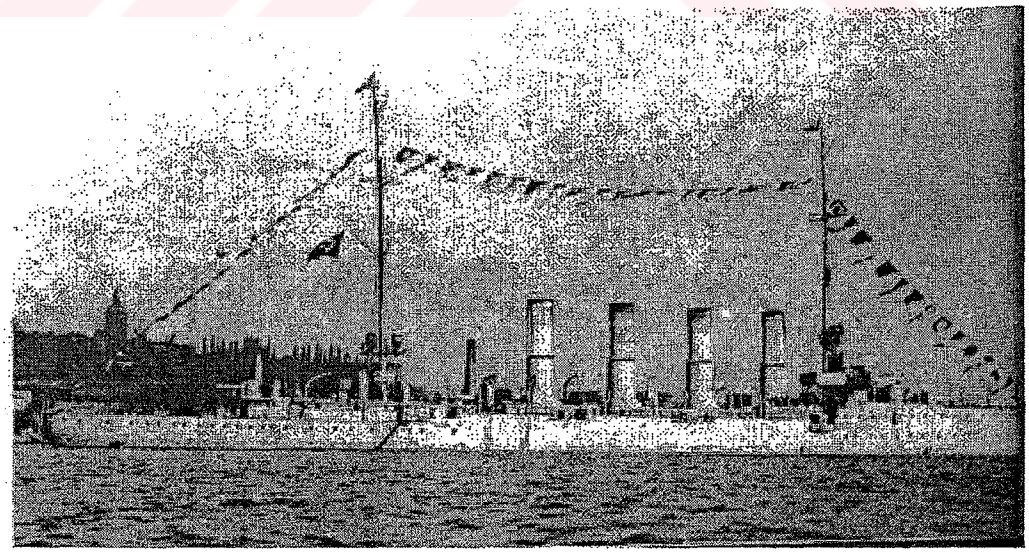

MİDİLLİ Türk Bayrağı altında

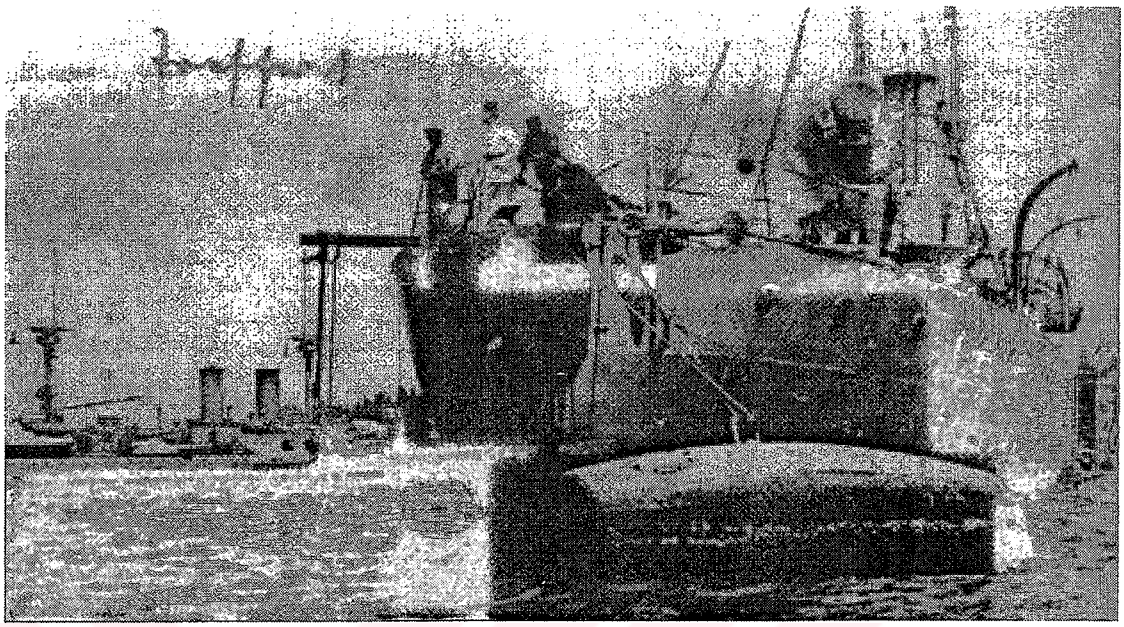

MİDİLLİ'nin 11 Haziran 1915 Gecesi Kıç Üstünden Aldığı İsabet Yarasının İstinye'de Onarımı

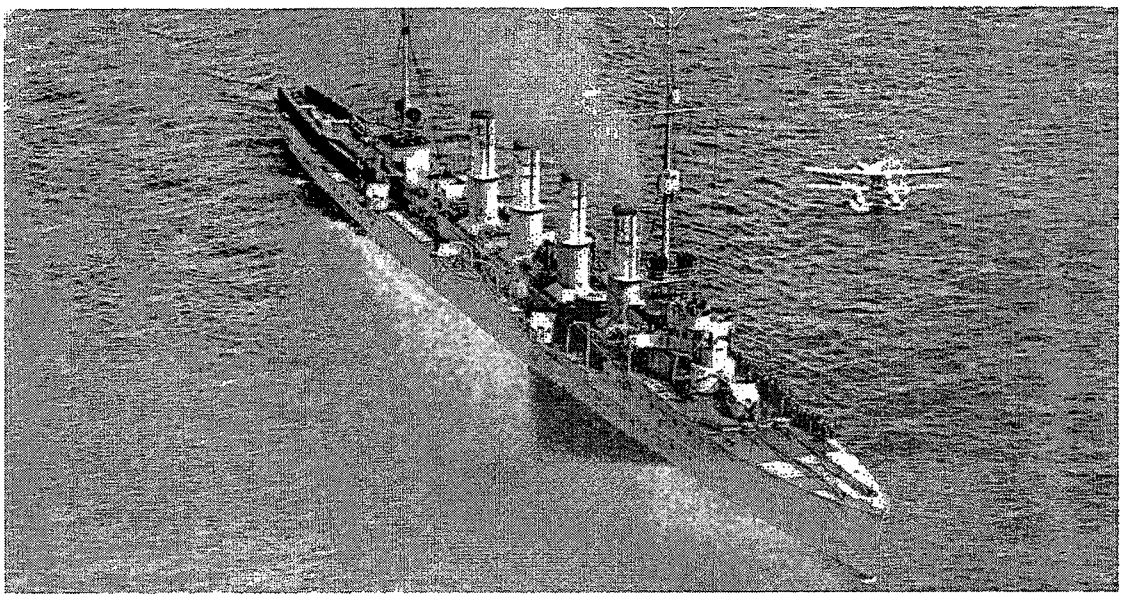

MİDİLLİ Karadeniz'de Mayın Harbi Tatbikatında (1917)

EK-11

DİĞER RESİM VE KROKİLER

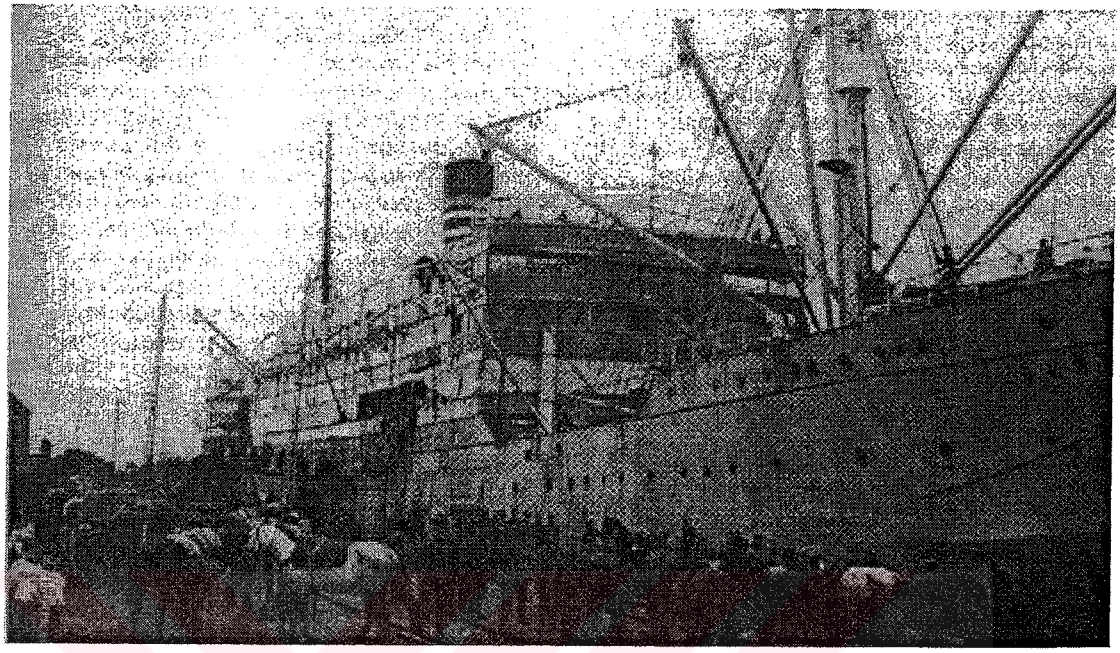

General gemisi Romanya Köstence Limanında (1918)

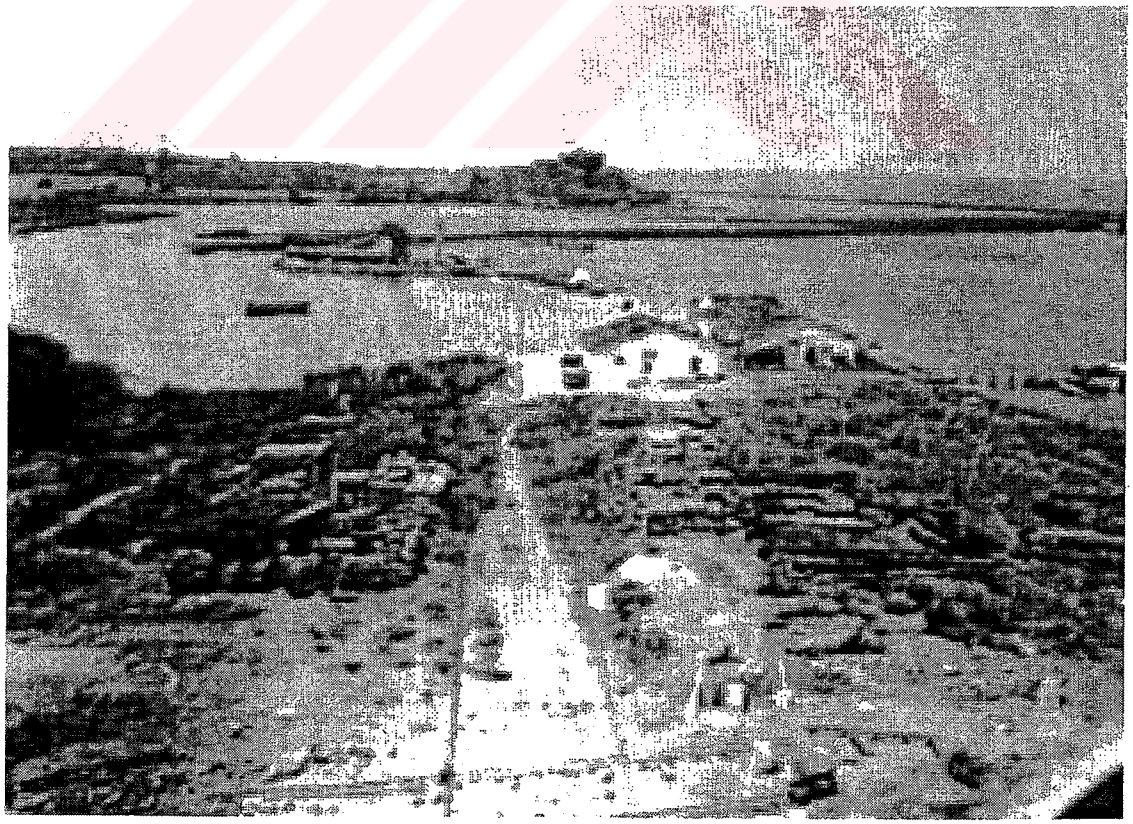

Gölcük Deniz Üssünün kuruluşundan bir görünüm

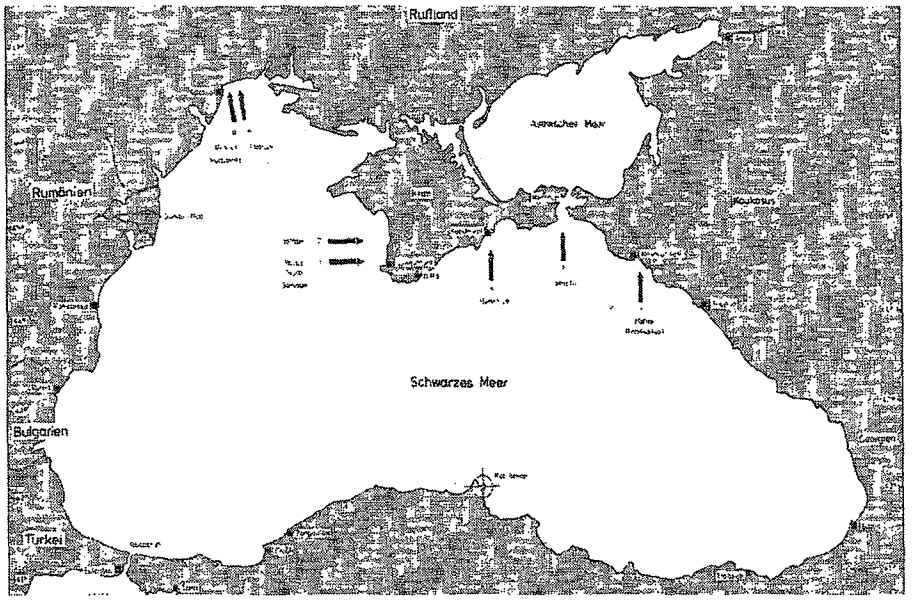

29 Ekim 1914 Karadeniz Harekatı

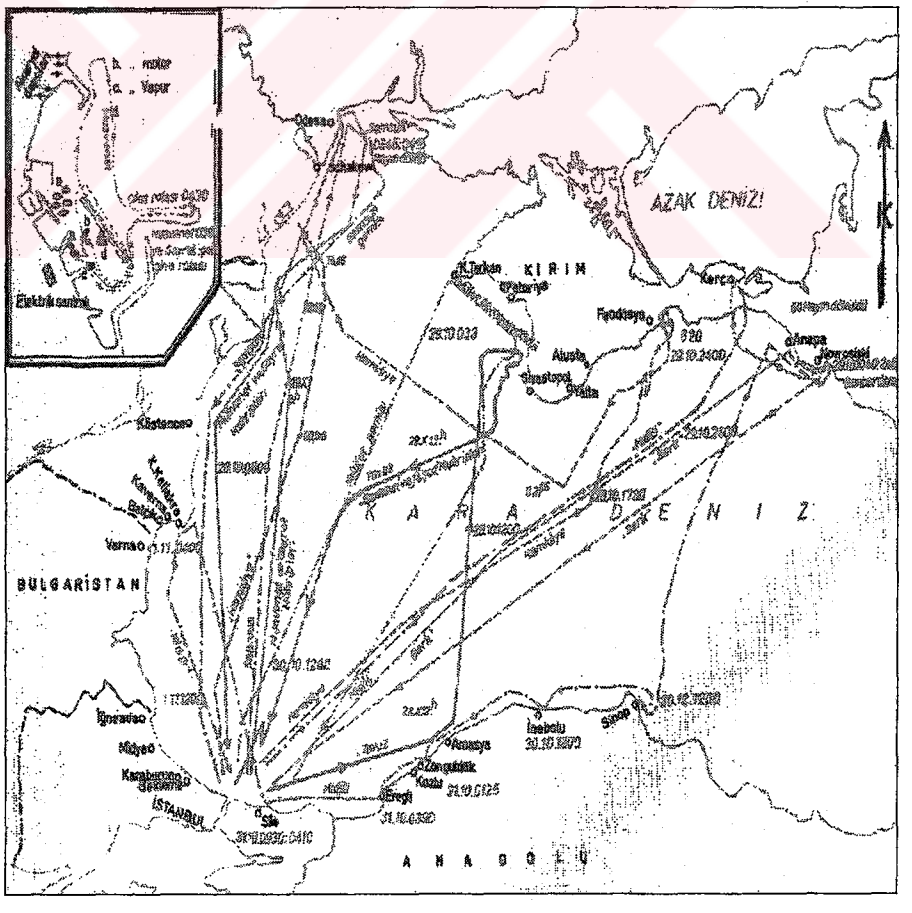

Türk Donanmasının Harekâtı (27 Ekim-1 Kasım 1914)

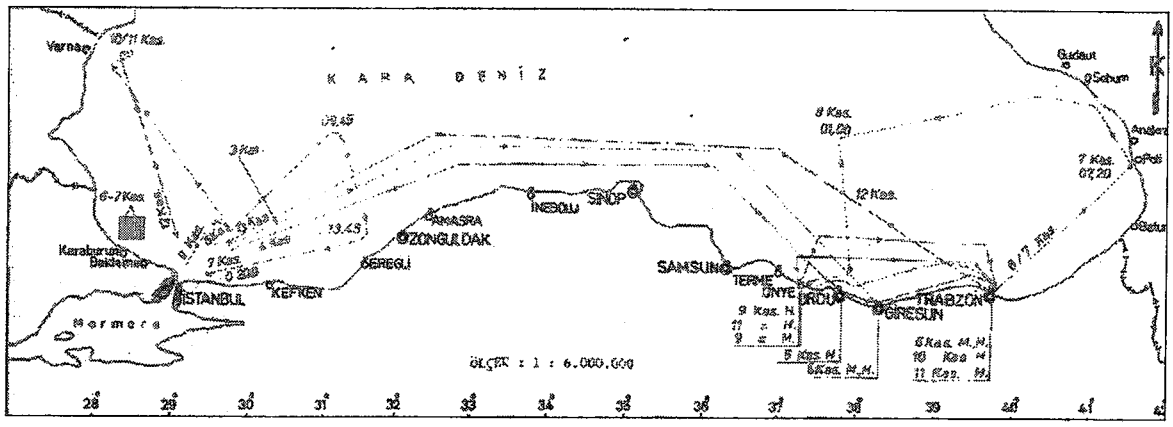

YAVUZ'un 6-7 ve 9-12 Kasım 1914,
Midilli ve Hamidiye'nin 3-13 Kasım 1914 Harekâtı

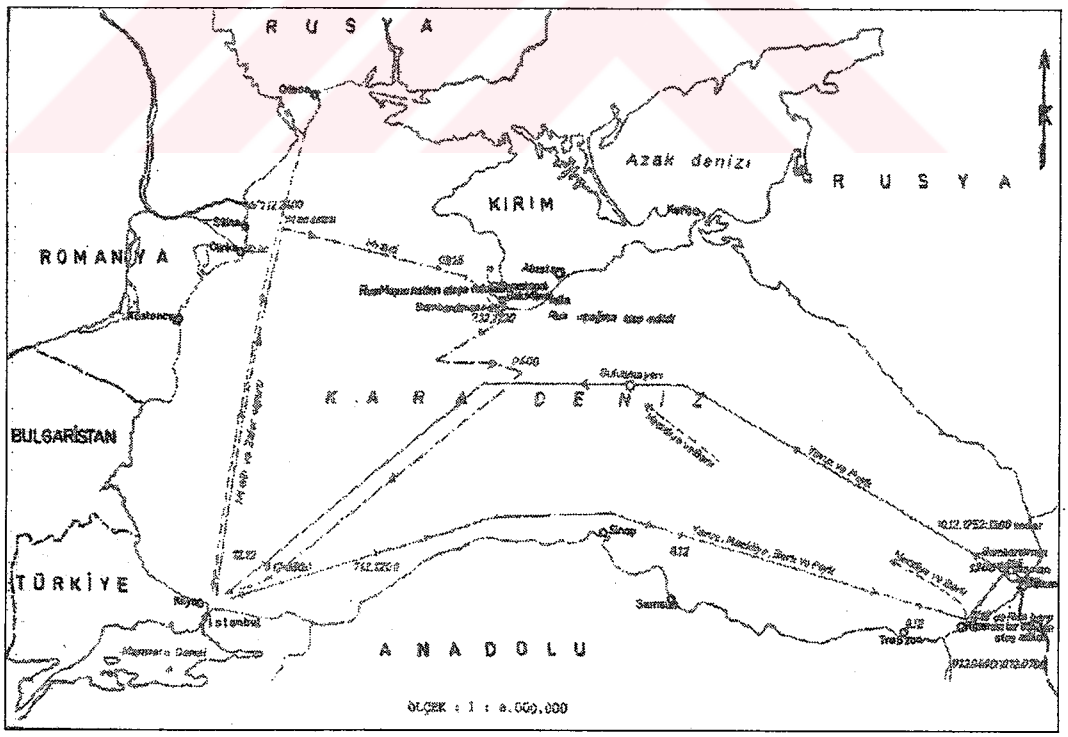

YAVUZ ve MİDİLLİ'nin Harekâtı (5-12 Aralık 1914)

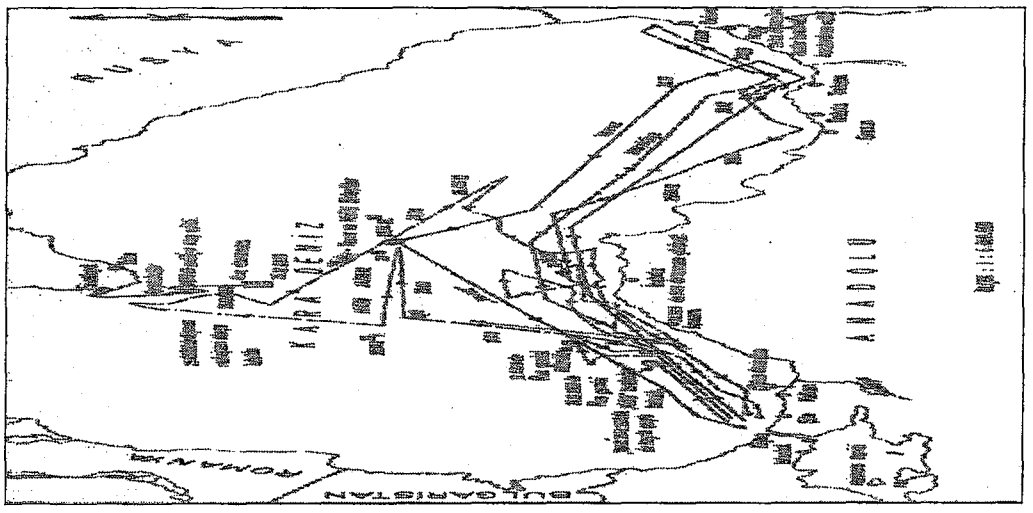

YAVUZ, MİDİLLİ ve HAMİDİYE'nin Harekatı (21-28 Aralık 1914)

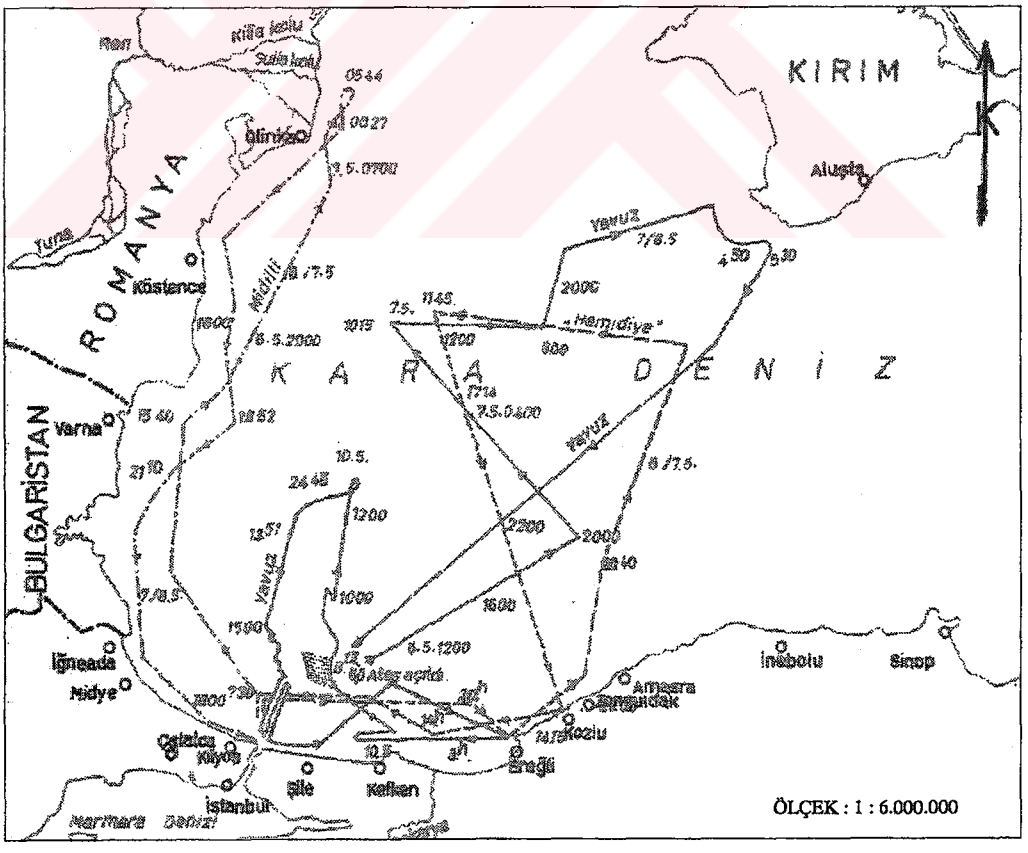

Türk Donanmasının Harekâtı (2-7 Mayıs 1915)

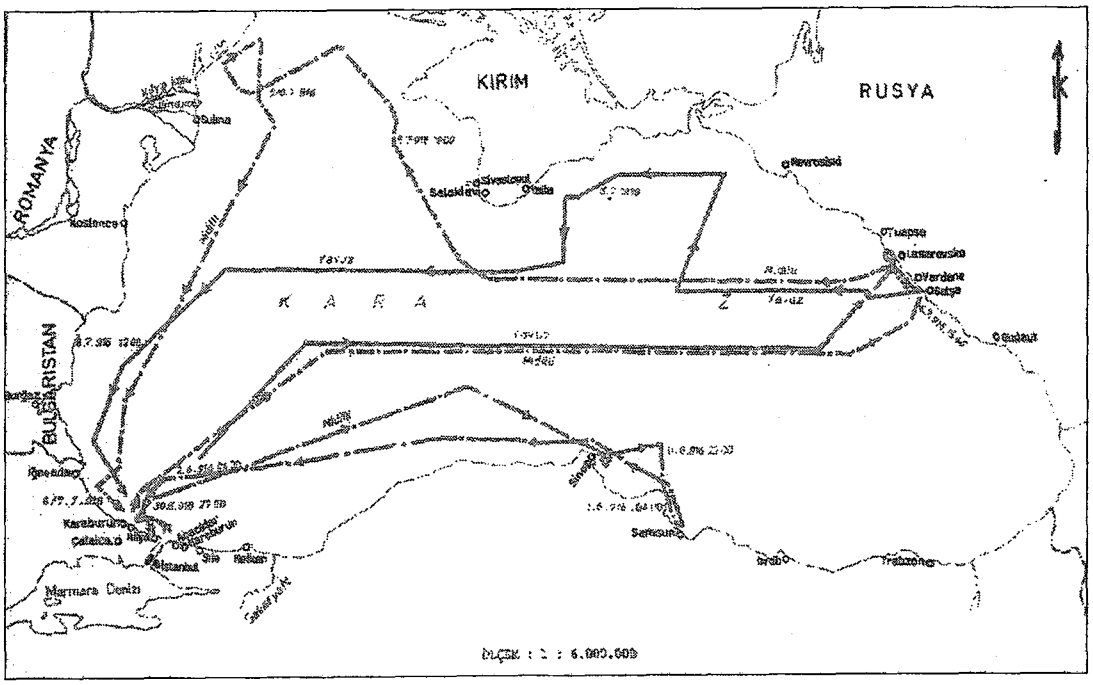

MİDİLLİ'nin 30 Mayıs-2 Haziran 1916 Harekâtı ile
YAVUZ ve MİDİLLİ'nin 2-7 Temmuz 1916 Harekâtı

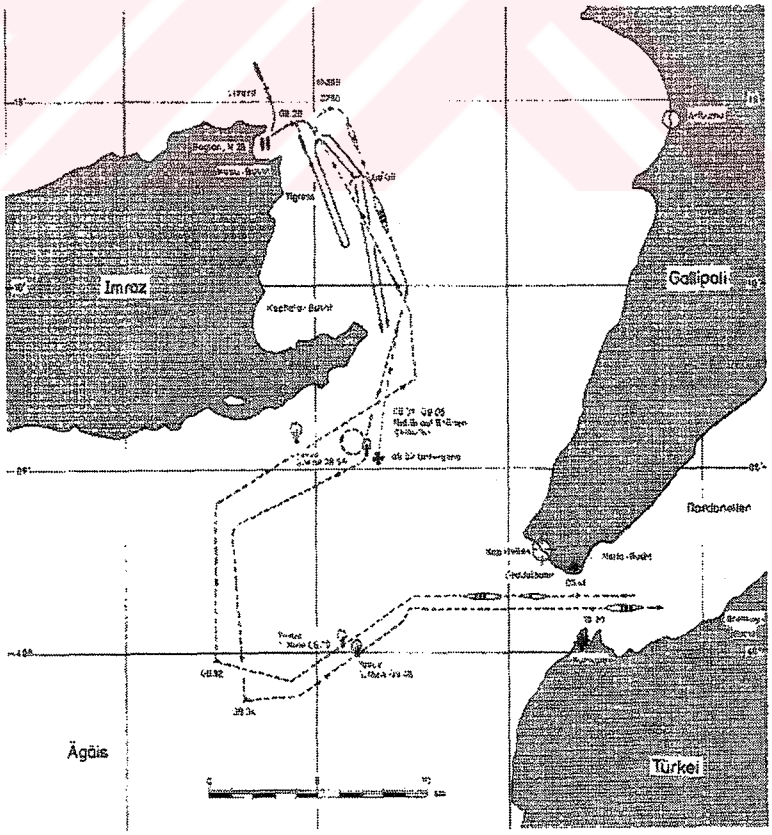

İmroz Harekatı (20 Ocak 1918)